

A. gr. b.

2249
cl

A. gr. b.
2279cf

Lysias

LYSIAE

ORATIONES SELECTAE.

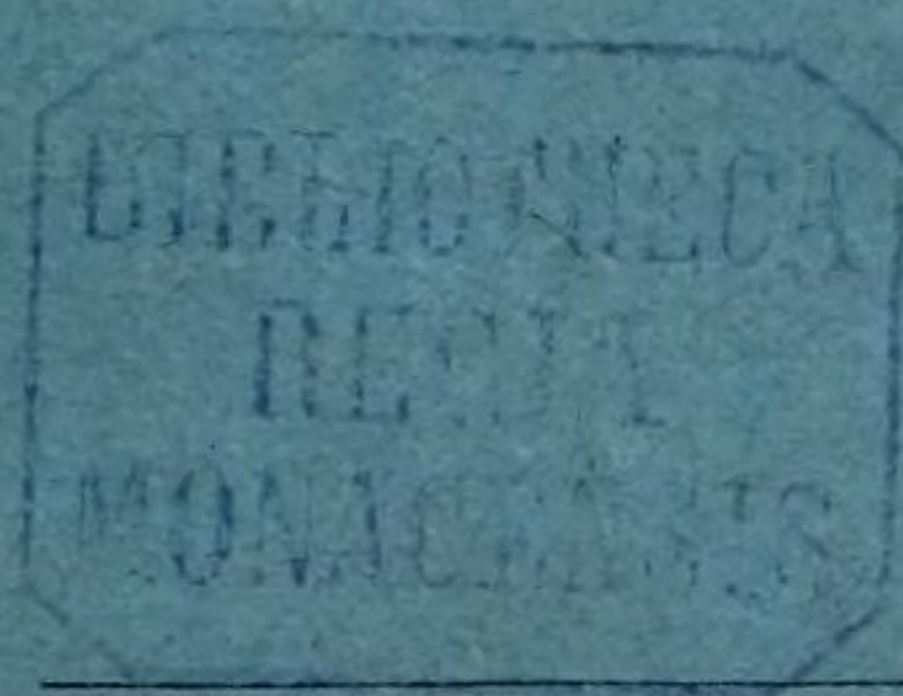
MIT EINLEITUNGEN, ERKLÄRENDEM INDEX
UND
EINEM ANHANG AUS XENOPHONS GRIECHISCHER
GESCHICHTE

FÜR DEN SCHULGEBRAUCH

HERAUSGEGEBEN

VON

ANDREAS WEIDNER.

LEIPZIG.

G. F R E Y T A G.

1888.

KARL SCHENKLS KLASSIKER-AUSGABEN!

A. Scriptores graeci:

Demosthenis orationes selectae. Ed. <i>C. Wotke</i> . geh.	M.	— 60 Pf.
— „ — — „ — gebunden	„	— 80 „
Euripidis Hippolytus. Ed. <i>Th. Barthold</i> . geh.	„	— 50 „
Euripidis Medea. Ed. <i>Th. Barthold</i> . geh.	„	— 50 „
Herodoti historiae. Rec. <i>A. Holder</i> . Vol. I. geh.	„	2 — „
— „ — — „ — Vol. II. geh.	„	4 — „
— „ — historiarum lib. V. Ed. <i>A. Holder</i> . geh.	„	— 40 „
— „ — — „ — lib. VI. geh.	„	— 40 „
— „ — — „ — lib. VII. geh.	„	— 50 „
— „ — — „ — lib. VIII. geh.	„	— 40 „
— „ — — „ — lib. IX. geh.	„	— 40 „
— „ — belli persici historiae (lib. V, VI, VII, VIII, IX.) geh.	„	1 80 „
Hesiodi quae feruntur omnia. Ed. <i>Al. Rzach</i> . geh.	„	3 — „
Homeri hymni epigrammata, Batrachomyomachia. Ed. <i>E. Abel</i> . geh.	„	1 80 „
— „ — Iliadis carmina. Ed. <i>Al. Rzach</i> . Pars I. Lib. I—XII. geh.	„	1 — „
— „ — — „ — gebunden	„	1 25 „
— „ — — „ — Pars II. Lib. XIII—XXIV. geh.	„	1 — „
— „ — — „ — gebunden	„	1 25 „
— „ — Odyssea. Ed. <i>P. Cauer</i> . Pars I. Carm. I—XII. geh.	„	1 — „
— „ — — „ — gebunden	„	1 20 „
— „ — Pars II. Carm. XIII—XXIV geh.	„	1 — „
— „ — — „ — gebunden	„	1 20 „
— „ — Odyssea (Ausgabe in 1 Band). Ed. <i>P. Cauer</i> . geh.	„	2 — „
— „ — — „ — gebunden	„	2 30 „
— „ — Odysseae Epitome. Ed. <i>Pauly-Wotke</i> . Pars I. Lib. I—XII. geh.	„	— 70 „
— „ — — „ — gebunden	„	— 90 „
— „ — — „ — Pars II. Lib. XIII—XXIV. geh.	„	— 70 „
— „ — — „ — gebunden	„	— 90 „
Orphica. Ed. <i>E. Abel</i> . geh.	„	5 — „
Platonis Apologia et Crito. Ed. <i>Jos. Král.</i> geh.	„	— 40 „
— „ — Protagoras. Ed. <i>Jos. Král.</i> geh.	„	— 40 „
Sophoclis tragoediae. Ajax. Ed. <i>Fr. Schubert</i> . geh.	„	— 40 „
— „ — — „ — Antigone. Ed. <i>Fr. Schubert</i> . geh.	„	— 40 „
— „ — — „ — Oedipus rex. Ed. <i>Fr. Schubert</i> . geh.	„	— 40 „
— „ — — „ — Electra. Ed. <i>Fr. Schubert</i> . geh.	„	— 40 „
— „ — — „ — Philoctetes. Ed. <i>Fr. Schubert</i> . geh.	„	— 40 „
— „ — — „ — Oedipus Coloneus. Ed. <i>Fr. Schubert</i> . geh.	„	— 40 „
— „ — — „ — Trachiniae. Ed. <i>Fr. Schubert</i>	„	— 40 „

LYSIAE
ORATIONES SELECTAE.

MIT EINLEITUNGEN, ERKLÄRENDEM INDEX

UND

EINEM ANHANG AUS XENOPHONS GRIECHISCHER
GESCHICHTE

FÜR DEN SCHULGEBRAUCH

HERAUSGEGEBEN

VON

ANDREAS WEIDNER.

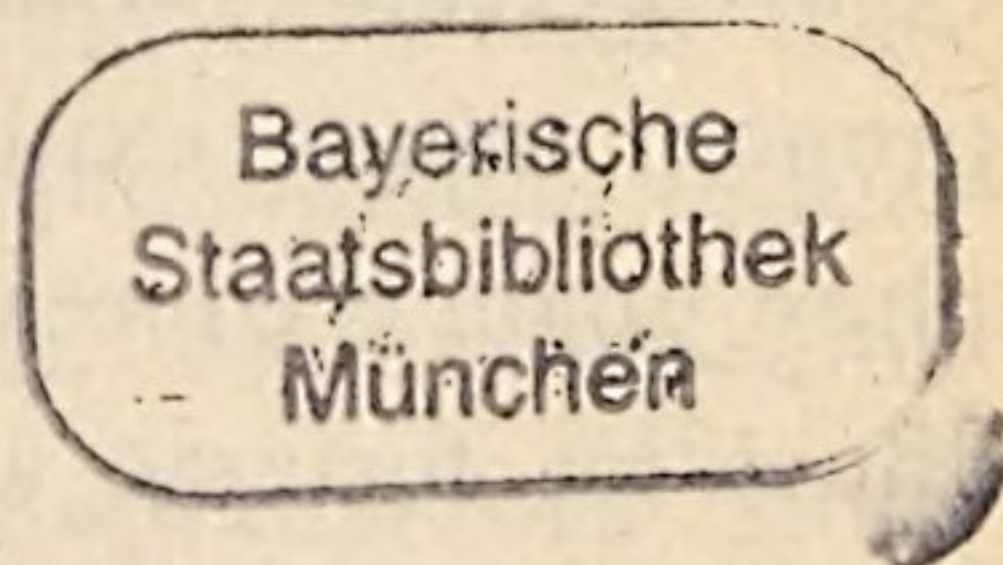
LEIPZIG.

G. F R E Y T A G.

1888.

Vindobonae, typis Adolphi Holzhauseni.

PRAEFATIO.

Lysiae orationum lectio non modo rerum gravitate ac varietate et artificii elegantia gymnasiorum discipulis grata et iucunda, sed etiam, ut ingenia acuantur et ad intellegendam ingentem Demosthenis eloquentiam roborentur, prorsus necessaria est. Adeo enim ille ceteros oratores omnes vi dicendi et argumentandi facilitate exsuperavit, ut qui antea quam ad eum versandum accedat nec Antiphontis nec Lysiae quidquam tractaverit, divinam illius eloquentiam caelo decidisse credat, incrementa quidem efflorescentis artis studiorumque progressus non cognoscat. Igitur perfecta et consummata Demosthenis oratio ut perspiciatur, tenuis Lysiae subtilitas considerari debet. Nec quidquam facilius quam a Xenophontis aut Herodoti simplicitate discipulos traduci ad perspicuam Lysiae elegantiam, quam perfacile intellegunt et tamquam ad imitandum sibi propositam esse arbitrantur.

At enim Lysiae oratio nimis corrupta unius libri deterrimi casu ad nos pervenit! Sane quae in Germanis exierunt editiones adhuc satis facere non possunt. Impar omnino fuit huic operi C. Scheibe. Aliquanto melior A. Westermanni editio. Sed

ea prodiit XXXIII abhinc annos, quo ex tempore Lysiaca studia cum maxime viguerunt. Itaque qui Lysiam sine salebris persequi vult, aut ad Cobeti Herwerdenique aut ad Rauchenstenii et Frohbergeri editiones cogitur confugere. Sed ut alia omittam — scriptorum verba notulasque coniunctim discipulorum oculis proponi utique exitiosum est — ab illis etiam viris doctissimis plura quam crederes relictas esse ad emendandum, mea iam opera dilucidius fortasse apparere opinor.

Ego ut editionem scholastico usui commodam pararem, nihil antiquius habui quam ut codicem Palatinum non modo excuterem sed describerem ac paene depingerem, quem laborem una mecum olim sustinuit C. A. Pertz, cuius viri de Lysia optime meriti memoriam recoluisse pium gratumque officium est. Certe post Lamprum Schoelliumque non multum novi repertum est, sed interiore cum hoc vetusto libro consuetudine contracta vitiorum naturam melius a me perspectam esse spero. Ita contigit, ut magis reconditis veteris scripturae vitiis indagatis plura quam putaveram emendarem Lysiamque planiorem et faciliorem redderem. Nec ullam me verborum obscuritatem intactam defugisse scio.

Hiatum a Lysia vitatum non esse constat. Iccirco autem hiantis orationis illum effingere amatorem nefas esse existimo. Nec hoc in genere oratorum sermo discrepare potuit cum consuetudine tragicorum fere aequalium aut etiam comicorum, nec Isocratea et Demosthenica hiatus vitandi severitas cogitari potest, nisi aures Atheniensium ad tantum fastidium similibus superiorum oratorum conatis ac studiis praeparatae fuissent. Denique crasis elisionisque vocalium in ipso codice multa relinquuntur vestigia. Orthographiam vero, quoad licebat, ad optimas

Atticorum inscriptiones ita constituendam putavi, ut inutiles discipulis difficultates obicere fugitarem. Ita σεσωμένος, σώζω, κλεισίον, ἔτεια alia amplexus λητουργίαν ἐμπόλει alia aspernatus sum.

Eligendis orationibus meum iudicium cum inveterata consuetudine ita consociari posse putabam, ut, quo singulas ordine commodissime a discipulis lectitari sensissem, eo ipsas ordine ponerem, difficiliore aut leviores sub finem adiungerem. Illud quidem semper mihi vituperandum visum est, si quis discipulos suos adduceret, ut Lysiae lectionem inciperent ab orationis XII intricatis difficultatibus. Quanto magis naturae et rationi convenit initium fieri consuetudinis ab facillimis brevissimis suavissimis oratiunculis, quarum et consilium et partium summa facilius colligantur. Quodsi orationes XII et XXV legi coeptae sunt, simul legatur et conferatur oportet ea pars Hellenicorum, quae ad eadem illa tempora pertinet, omnium maxime Critiae et Theramenis orationes. Quare hanc partem Xenophontis Lysiae meo subiungendam curavi. Hac simul ratione diiudicatum videtur, quatenus Xenophontis Hellenica in scholis nostris tractari debeant. Primam Lysiae orationem prohibere nolui propterea quod maturiori etiam aetati meam editionem usui fore sperabam. Eandem ob causam Ergoclis Euandri Alcibiadis denique accusationes inserere licebat, sed ne moles libri cresceret timebam, cum praesertim, si Alcibiadis invectivam assumerem, Isocrateam περὶ ζεύγους orationem seiungere non liceret.

In praefandis orationibus illud cavebam, ne quae apud ipsum oratorem inveniuntur pluribus verbis circumscriberem nec subtilitatibus disceptantis doctrinae me ac lectores inligarem.

Denique indice verba rariore usu obscuriora inlustrare studui, ut provectiones discipuli sine lexico Lysiam legerent; Benseleri versionibus nominum propriorum discipulorum animos elicere volui, ut paratiores essent cum ad indicem evolvendum tum ad origines considerandas.

Dispositiones orationum nolui proponere explicatas, ne maximos lectionis iudiciiue fructus, mentis exercitationem animique laetitiam, discipulis praeriperem, at partium summam et ordinem litteris numerisque signare non inutile nec molestum videbatur.

De primordiis et incrementis eloquentiae ac de Lysiae vita et orationibus nihil praemisi nisi quae aut discipulis nota esse deberent aut a doctoribus facile exponi et inlustrari posse putarem. Id doleo a me adiectum non esse Gorgianae eloquentiae exemplum.

Sed haec leviuscula sunt. Meae editionis si ulla erit utilitas, ea in emendatione traditae scripturae posita est. Qua in re quid superioribus ipse editoribus, quid aliorum doctissimorum inventis debeam, adiuncta scripturae discrepantia professus facere non possum quin admirandum efferam ingenium Reiskii Taylori Marklandi Dobraei, Sauppri praeterea Cobeti Frohbergeri doctrinam, quorum virorum viribus coniunctis omnino nobis contigit, ut Lysiam legere et aestimare liceat.

Xenophontis particulam cum ad Schneideri Dindorfii Cobeti editiones tum ex libro Parisino *B* paucis correctis recognovi.

Scr. Tremoniae idibus Sept. MDCCCLXXXVII.

A. Weidner.

CONSPECTUS.

	Pag.
Einleitung	1
Ὑπὲρ τοῦ ἀδυνάτου (XXIV)	7
Περὶ τοῦ σηκοῦ (VII)	12
Κατὰ Θεομνήστου (X)	19
Ὑπὲρ Μαντιθέου (XVI)	25
Κατ' Ἐρατοσθένους (XII)	31
Δήμου καταλύσεως ἀπολογία (XXV)	50
Κατ' Ἀγοράτου (XIII)	58
Ὑπὲρ τῶν Ἀριστοφάνους χρημάτων (XIX)	76
Κατὰ Διογείτονος (XXXII)	87
Κατὰ Φίλωνος (XXXI)	94
Κατὰ Νικομάχου (XXX)	100
Κατὰ τῶν σιτοπωλῶν (XXII)	109
Κατὰ Παγλλέωνος (XXIII)	114
Ὑπὲρ τοῦ Ἐρατοσθένους φόνου (I)	118
Ξενοφῶντος Ἑλληνικῶν B 2—4	126
Discrepantia scripturae	146
Index rerum ac nominum memorabilium.	156

ADDENDA ET CORRIGENDA.

- Pag. 39, § 35. legendum *ἡ που* pro *ἡ ποῦ*, deinceps *ὑπὲρ ὑμῶν γ' αἰρουμένους*.
„ 59, § 1. *ἀνειψιός* pro *ἀνέψιος*.
„ 98, § 21. *τὰ δέοντ' ἀποδώσοντα* pro *τὰ δέοντα ποιήσοντα*
„ 111, § 2. *ἀκρίτους ἀπολωλέναι*] cf. Xenoph. Anab. V 7, 29.
„ 112, § 8. scribe *τέτταρες*, itemque 122, § 22.
„ 127, § 10. Hartman (Analecta Xenophontea, Lugduni 1887) coniecit *σωτηρίαν μὴ οὐ παθεῖν*.
„ 132, § 31. malim *εἰς οὐρίον* (sc. *πλοῦν*). Hartman falso *εἰς ὄρμον*, nec enim in portum perventum est, sed in alto feruntur XXX viri.
„ 140, § 18. nescio an corrigi debeat *ἐπειδὴ μέντοι τὸ ἐξὸν γεγένηται*, cf. Hartman 314.
„ 144, § 38. Hartman: *ἔδοξεν αὐτοῦς*. Ego malim *ἔδοξε σὺν τοῖς λ' (= τριάκοντα) Ἐλευσίνα κατοικεῖν*.
-

EINLEITUNG.

1. Zu dem Kanon der zehn attischen Redner gehören 1. Antiphon und Andokides, 2. Lysias, Isokrates und Isäus, 3. Demosthenes und Äschines, Lykurgus und Hyperides, endlich als letzter und geringster von allen Dinarchus.

2. Antiphon, der Lehrer des Thukydides, starb 410 wegen Teilnahme an der Verschwörung des Phrynichos und Peisandros unter der Anklage des Theramenes (XII, 67). Thuc. 8, 68 ὁ μέντοι ἅπαν τὸ πρᾶγμα ξυνθείς, ὅτῳ τρόπῳ κατέστη ἐς τοῦτο καὶ ἐκ πλείστου ἐπιμεληθείς Ἀντιφῶν ἦν, ἀνὴρ Ἀθηναίων τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀρετῇ τε οὐδενὸς ὕστερος καὶ κράτιστος ἐνθυμηθῆναι γενόμενος καὶ ἃ ἂν γνοίῃ εἰπεῖν, καὶ ἐς μὲν δῆμον οὐ παριῶν οὐδ' ἐς ἄλλον ἀγῶνα ἐκούσιος οὐδένα, ἀλλ' ὑπόπτως τῷ πλήθει διὰ δόξαν δεινότητος διακείμενος, τοὺς μέντοι ἀγωνιζομένους καὶ ἐν δικαστηρίῳ καὶ ἐν δήμῳ πλεῖστα εἰς ἀνὴρ, ὅστις συμβουλεύσαιτό τι, δυνάμενος ὠφελεῖν καὶ αὐτός τε, ἐπειδὴ τὰ τῶν τετρακοσίων ἐν ὕστερῳ μεταπεσόντα ὑπὸ τοῦ δήμου ἐκακοῦτο, ἄριστα φαίνεται τῶν μέχρι ἐμοῦ ὑπὲρ αὐτῶν τούτων αἰτιαθείς, ὥς ξυγκατέστησε, θανάτου δίκην ἀπολογησάμενος.

3. Andokides war in den Mysterienprozess verwickelt und rettete sich nur durch Denunziation (μήνυσις), musste aber Athen meiden und kehrte erst 403 im Vertrauen auf die Amnestie dorthin zurück. Später angeklagt (Lys. VI), hielt er seine berühmte Rede περὶ τῶν μυστηρίων.

4. Lysias ist 459 zu Athen geboren, begann aber erst

seit 403 eine dem Antiphon sehr ähnliche Wirksamkeit zu entfalten, nur war er sein ganzes Leben hindurch der demokratischen Partei treu ergeben.

5. Isokrates war 22 Jahre jünger als Lysias und starb erst 338 nach der Schlacht bei Chäronea. Er trat nicht als Redner auf, sondern unterrichtete junge strebsame Männer nicht ohne sittlichen und philosophischen Geist. Er wurde der Vater der eigentlichen rednerischen Technik und des rhythmischen Stils in der Prosa.

6. Isäus ist als Redeschreiber (*λογογράφος*) in Erbschaftsprozessen und als Lehrer und Ratgeber des jungen Demosthenes berühmt geworden.

7. Demosthenes ist 384 geboren und 322, zugleich mit Hyperides, gestorben. Er war längere Zeit *λογογράφος*, dann Führer der Opposition gegen die Politik des Eubulos, vermittelte 346 den Philokratischen Frieden, trat aber von 343 an als entschiedener Gegner des Friedens und der Friedenspartei hervor, übernahm dann die Regierung und brachte es zum Krieg mit Philipp und zur Niederlage Athens und Thebens bei Chäronea. Seitdem blieb er ein entschiedener Gegner Makedoniens und endete in diesem Hasse sein Leben (322).

Äschines (geboren 389) blieb seit 346 Führer der Friedenspartei, aber es fehlte ihm die Begabung und die Schärfe und Consequenz des Demosthenischen Charakters: war er doch zugleich Lebemann und erotischer Dichter.

Mit Demosthenes hat die attische Beredsamkeit ihren Höhepunkt erreicht, mit ihm konnte sich weder Freund noch Feind messen, neben und nach ihm ist bereits ein Verfall der Redekunst wahrnehmbar, herbeigeführt durch die Neigung der Redner zur Unwahrhaftigkeit und Schmähsucht.

8. Zu den besseren Rednern gehört noch der sittenstrenge, aber in seinem Eifer maßlose Lykurgus. Hyperides dagegen krankt bereits an den Fehlern der sinkenden Beredsamkeit. Die Rede des Dinarchus endlich gegen Demosthenes im Harpali-

schen Prozess ist fast nichts, als eine Sammlung unerwiesener Behauptungen und maßloser widerwärtiger Schmähungen.

Unter sämtlichen Rednern galt im Altertum mit Recht Lysias als Muster des *tenue* oder *subtile*, Demosthenes als Muster des *medium* und des *grande dicendi* genus.

9. Die kunstgemäße Beredsamkeit war in Athen durch die Lehren und Prunkvorträge (*ἐπίδειξις*) der Sophisten, besonders des Gorgias, Protagoras und Thrasymachus, begründet worden. Da die Aufgabe und das Ziel der Rede die *persuasio* war, und das Talent des Redners sich in der Behandlung der *τόποι* und der *εἰκότα* bewährte, so begannen bereits die Sophisten die Kunstmittel der Überredung (*inventio*) und des anziehenden Stils (*elocutio*) ihren Schülern mitzuteilen. So entwickelte sich die Rhetorik, die Kunstlehre der Redner, wie sie später von Isokrates und Isäus ausgebildet worden ist. Wir besitzen noch zwei Handbücher aus dem Altertum, welche diese Technik getreu widerspiegeln, die Rhetorik des Anaximenes aus Lampsakos im vierten Jahrhundert, und die Rhetorik des Cornificius, eines älteren Zeitgenossen Ciceros.

Wissenschaftlich ausgebildet und tiefer begründet wurde die Rhetorik bei den Griechen durch Aristoteles, bei den Römern durch Quintilianus. Dazwischen steht Dionysius von Halikarnassus als Schöpfer der Kunstkritik.

10. Lysias war der zweite Sohn des Kephalos zu Syrakus, und ist wahrscheinlich 459 v. Chr. zu Athen geboren. Kephalos war ein wohlhabender und gebildeter, strebsamer und besonnener Kaufmann. Auf seinen Reisen kam er mit Perikles in Berührung und ließ sich von diesem bestimmen, seinen Wohnsitz nach Athen zu verlegen (vor 460?), wo er 30 Jahre lang als Metöke oder Isotele (ohne Patron und mit der Berechtigung zu Grunderwerb) lebte und in großem Ansehen stand (XII,4).*)

*) Es ist nicht notwendig, dass Kephalos 30 Jahre ununterbrochen nacheinander in Athen gelebt hat. Er kann auch inzwischen seinen Söhnen

Außer Lysias hatte Kephalos noch einen älteren Sohn, Polemarchus, der unter der Gewaltherrschaft der Dreißig seinen Tod fand (XII, 16 u. f.), und einen jüngeren, Euthydemus (Plato de rep. 328 B).

Als die Athener 444 Thurioi in Unteritalien kolonisierten, wanderte Polemarchus mit seinen Brüdern dorthin aus, wo sie sich zur demokratischen Partei hielten und mit der Zeit eine sehr einflußreiche Stellung gewannen.

11. In Thurioi übte auf Lysias der Syrakusier Tisias entscheidenden Einfluß, der ebenfalls dorthin übergesiedelt war und, wie die Sophisten in Athen, die kunstgemäße Beredsamkeit lehrte.

Nach der Niederlage der Athener vor Syrakus unterlag auch in Thurioi die demokratische Partei, welche Athen treu ergeben war. Es sahen sich deshalb auch des Kephalos Söhne gezwungen, nach Athen zurückzukehren (412), wo der Vater entweder schon gestorben war oder, mit den Söhnen zurückgekehrt, bald nachher starb. Die Söhne hatten sein ansehnliches Vermögen geerbt und betrieben nicht unbedeutende Geschäfte (XII 8. 18—19), widmeten sich aber zugleich den geistigen Bestrebungen jener Zeit, Polemarchus der Philosophie, Lysias der epideiktischen Beredsamkeit.

12. Lysias stand damals noch unter dem Einfluß des sicilischen oder gorgianischen Stils, der die Sätze in gleichmäßiger Gliederung ausgestaltet (*ισόκωλα*), die Gedanken in Satz und Gegensatz ausführt (*ἀντιθέσεις*), und das Pikante dieser Gegenstellung noch durch den Gleichklang einzelner Worte zu heben sucht (*ὁμοιοτέλευτα, παρονομασία*). In diesem Stil schrieb auch Lysias Prunkreden und Briefe (*μετὰ παιδιᾶς*); daneben war und blieb er Geschäftsmann.

nach Thurioi gefolgt sein. In diesem Falle brauchte er nicht schon 60 Jahre alt zu sein, als er nach Athen kam, was zwar nicht unmöglich, aber auch nicht sehr wahrscheinlich ist. War er um 460 etwa 35 Jahre alt, so würde er im Jahre 410 im 85. Lebensjahr gestanden haben.

13. Die Tyrannei der Dreißig und die darauf folgende Wiederherstellung der Demokratie verursachte in dem bereits 56jährigen Manne einen vollständigen Umschwung der geistigen Richtung und der künstlerischen Thätigkeit.

Nur mit Mühe war er der Hinrichtung durch rasche Flucht entgangen (XII, 17), sein Bruder Polemarchus hatte den Giftbecher trinken müssen, das Vermögen war geplündert und eingezogen, die Hoffnung auf Erlangung des Bürgerrechtes vereitelt worden. Es war jetzt Pflicht, den Tod des Bruders vor Gericht zu rächen, und der Verlust des Vermögens nötigte, auf Erwerb zu sinnen. So machte die *audax paupertas* aus dem tändelnden und spielenden Künstler einen praktischen Staats- und Gerichtsredner, d. h. Lysias that, was vor ihm Antiphon gethan hatte und nach ihm ebenso Demosthenes versuchte, er wurde *λογογράφος*. Er schrieb nunmehr Staats- und Gerichtsreden für solche Männer, die zwar selbst vor dem Volke oder vor Gericht sprechen konnten und mußten, es aber doch vorzogen, sich von einem geübten Manne eine dem Zweck entsprechende Rede ausarbeiten zu lassen.

14. Am meisten wurden natürlich Gerichtsreden verlangt, und Lysias war in der Anfertigung so geübt, dass er in dem Zeitraume von etwa 20 Jahren mehr als 200 Reden verfaßt und hinterlassen haben soll. Der eigentümliche Reiz dieser Reden liegt in dem *ἥθος* derselben. Denn Lysias verstand es, sich in den Charakter seines Klienten leicht hineinzudenken und ihm eine seinem Wesen und seiner Stellung entsprechende Rede in den Mund zu legen. Am klarsten tritt uns dieses *ἥθος* des Redners in der Rede des Invaliden vor der *βουλή* entgegen.

Etwa um 380 scheint Lysias im Alter von etwa 80 Jahren gestorben zu sein.

15. Die uns erhaltenen Reden des Lysias sind uns meist ohne Namen des Verfassers in einer Miscellanhandschrift der Heidelberger Bibliothek überliefert, in der sich auch Reden von

Gorgias, Alkidamas, Antisthenes, Demades und anderer ungenannter Redner befinden. Nur ein etwas späterer Index giebt an, welche Reden den Lysias zum Verfasser haben.

Im ganzen sind uns 34 Reden überliefert. Davon gehören anderen Verfassern an II (*ἐπιτάφιος*), VI (gegen Andokides), XX (für Polystratus), nur ein Excerpt späterer Zeit ist XI und vielleicht VIII und IX. Die ächten Reden sind zum Teil nur als Bruchstücke überliefert, von anderen hatte der Redner selbst, wie es scheint, nur einzelne Teile, wie z. B. den Epilog, der Öffentlichkeit übergeben.

ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΑΔΥΝΑΤΟΥ.

(XXIV)

Körperlich gebrechliche Bürger waren von der Teilnahme an der Verlosung der Ämter ausgeschlossen (13). Dafür erhielten sie, wenn sie arm waren (*ἐντὸς τριῶν μνῶν* besaßen?) jährlich von dem Rat ein Staatsalmosen, täglich einen Obolus, zuerkannt. Dem Rat stand die Prüfung (*δοκιμασία*) der Bedürftigkeit und Würdigkeit zu, und wenn Einsprache erhoben wurde, so erfolgte vor ihm ein förmliches richterliches Verfahren. Bei einer solchen Gelegenheit ist die folgende Rede gehalten, die mehr als jede andere die lysianische Kunst der *ῥητοποιία* uns enthüllt. Der Krüppel zeigt Selbstgefühl und doch Bescheidenheit, beißenden Witz und Humor, ist aber doch auch nicht frei von der sophistischen Kunst seiner Zeit.

- 1 Πολλὴν ὀλίγου δέω χάριν ἔχειν, ὧ βουλή, τῷ κατηγόρῳ, ὅτι Α
μοι παρεσκεύασε τὸν ἀγῶνα τουτονί. Πρότερον γὰρ οὐκ ἔχων ^{1—3}
πρόφασιν ἐφ' ἧς τοῦ βίου λόγον δοίην, νυνὶ διὰ τοῦτον εἴληφα.
Καὶ πειράσομαι τῷ λόγῳ τοῦτον μὲν ἐπιδεῖξαι ψευδόμενον, ἐμav-
τὸν δὲ βεβιωκότα μέχρι τῆσδε τῆς ἡμέρας ἐπαίνου μᾶλλον ἄξιον
ἢ φθόρου· διὰ γὰρ οὐδὲν ἄλλο μοι δοκεῖ παρασκευάσαι τόνδε
2 τὸν κίνδυνον οὗτος ἢ διὰ φθόρον. Καίτοι ὅστις τούτοις φθονεῖ
οὓς οἱ ἄλλοι ἐλεοῦσι, τίνας ἂν ὑμῖν ὁ τοιοῦτος ἀποσχέσθαι
δοκεῖ πονηρίας; Οὐ μὲν γὰρ ἔνεκα χρημάτων με συκοφαντεῖ —, εἰ
δ' ὥς ἐχθρὸν ἑαυτοῦ με τιμωρεῖται ψεύδεται· διὰ γὰρ τὴν πονη-
3 ρίαν αὐτοῦ οὔτε φίλῳ οὔτ' ἐχθρῷ πώποτ' ἐχρησάμην αὐτῷ. Ἦδη
τοίνυν, ὧ βουλή, δῆλός ἐστι φθονῶν, ὅτι τοιαύτῃ κεχρημένος συμ-
φορᾷ τούτου βελτίων εἰμὶ πολίτης. Καὶ γὰρ οἶμαι δεῖν, ὧ βουλή,
τὰ τοῦ σώματος δυστυχήματα τοῖς τῆς ψυχῆς ἐπιτηδεύμασιν ἰᾱ-

σθαι. Εἰκότως· εἰ γὰρ ἐξ ἴσου τῇ συμφορᾷ καὶ τὴν διάνοιαν ἔξω καὶ τὸν ἄλλον βίον διάξω, τί τούτου διοίσω;

- B 4—5 Περὶ μὲν οὖν τούτων τοσαῦτά μοι εἰρήσθω· ὑπὲρ ὧν δέ μοι 4
 προσήκει λέγειν ὥς ἂν οἷός τ' ὦ διὰ βραχυτάτων ἔρῳ. Φησὶ γὰρ
 ὁ κατήγορος οὐ δικαίως με λαμβάνειν τὸ παρὰ τῆς πόλεως ἀργύ-
 ριον· καὶ γὰρ τῷ σώματι δύνασθαι καὶ οὐκ εἶναι τῶν ἀδυνάτων,
 καὶ τέχνην ἐπίσταςθαι τοιαύτην ὥστε καὶ ἄνευ τοῦ διδομένου
 τούτου ζῆν. Καὶ τεκμηρίοις χρῆται τῆς μὲν τοῦ σώματος ῥώμης, 5
 ὅτι ἐπὶ τοὺς ἵππους ἀναβαίνω, τῆς δ' ἐν τῇ τέχνῃ εὐπορίας, ὅτι
 δύναμαι συνεῖναι δυναμένοις ἀνθρώποις ἀναλίσκειν. Τὴν μὲν οὖν
 ἐκ τῆς τέχνης εὐπορίαν καὶ τὸν ἄλλον τὸν ἐμὸν βίον, οἷος τυγχάνει,
 πάντας ὑμᾶς οἶομαι γινώσκειν· ὁμῶς δὲ καὶ γὰρ διὰ βραχέων ἔρῳ.
 Ba¹ 6 Ἐμοὶ γὰρ ὁ μὲν πατὴρ κατέλιπεν οὐδέν, τὴν δὲ μητέρα τελευτή- 6
 σασαν πέπαυμαι τρέφων τρίτον ἔτος τουτί, παῖδες δέ μοι οὐπω
 εἰσὶν οἳ με θεραπεύσουσι. Τέχνην δὲ κέκτημαι βραχέα δυναμένην
 ὠφελεῖν, ἣν αὐτὸς μὲν ἤδη χαλεπῶς ἐργάζομαι, τὸν διαδεξόμενον
 δ' αὐτὴν οὐπω δύναμαι κτήσασθαι. Πρόσοδος δέ μοι οὐκ ἔστιν
 ἄλλη πλὴν ταύτης, ἣν ἂν ἀφέλῃσθέ με, κινδυνεύσαιμ' ἂν ὑπὸ τῇ
 Ba² 7 δυσχερεστάτῃ γενέσθαι τύχῃ. Μὴ τοίνυν, ἐπειδὴ γ' ἔστιν, ὦ βουλή, 7
 7—8 σῶσαί με δικαίως, ἀπολέσῃτ' ἀδίκως· μηδ' ἂν νεωτέρῳ καὶ μᾶλλον
 ἔρρωμένῳ ὄντι ἔδοτε, πρεσβύτερον καὶ ἀσθενέστερον γεγόμενον
 ἀφέλῃσθε· μηδὲ πρότερον καὶ περὶ τοὺς οὐδὲν ἔχοντας κακὸν ἔλε-
 ημονέστατοι δοκοῦντες εἶναι νυνὶ διὰ τοῦτον τοὺς καὶ τοῖς ἐχθροῖς
 ἔλεινους ὄντας ἀγρίως ἀποδέξῃσθε· μηδ' ἐμὲ τολμήσαντες ἀδικῆσαι
 καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ὁμοίως ἐμοὶ διακειμένους ἀθυμῆσαι ποιή-
 σητε. Καὶ γὰρ ἂν ἄτοπον εἶη, ὦ βουλή, εἰ ὅτε μὲν ἀπλῆ μοι ἦν 8
 ἡ συμφορά, τότε μὲν φαινοίμην λαμβάνων τὸ ἀργύριον τοῦτο, νῦν
 δ' ἐπειδὴ καὶ γῆρας καὶ νόσοι καὶ τὰ τούτοις ἐπόμενα κακὰ προσ-
 Ba³ 9 γίνεταί μοι, τοῦτ' ἀφαιρεθεῖην. Δοκεῖ δέ μοι τῆς πενίας τῆς 9
 9 ἐμῆς τὸ μέγεθος ὁ κατήγορος ἂν ἐπιδεῖξαι σαφέστατα καὶ μόνος
 ἀνθρώπων. Εἰ γὰρ ἐγὼ κατασταθεὶς χορηγὸς τραγωδοῖς προκαλε-
 σαίμην αὐτὸν εἰς ἀντίδοσιν, δεκάκις ἂν ἔλοιτο χορηγῆσαι μᾶλλον
 ἢ ἀντιδοῦναι ἅπαξ. Καίτοι πῶς οὐ δεινὸν ἔστι νῦν μὲν κατηγορεῖν
 ὥς διὰ πολλὴν εὐπορίαν ἐξ ἴσου δύναμαι συνεῖναι τοῖς πλουσιω-

τάτοις, εἰ δ' ὦν ἐγὼ λέγω τύχοιμι γενόμενος τότε πτωχὸν εἶναι καὶ ἔτι πονηρότερον;

- 10 Περὶ δὲ τῆς ἐμῆς ἱππικῆς, ἧς οὗτος ἐτόλμησε μνησθῆναι Bb¹
 πρὸς ὑμᾶς, οὔτε τὴν τύχην δείσας οὐθ' ὑμᾶς αἰσχυνθείς, οὐ πολὺς 10—12
 ὁ λόγος. Ἐγὼ γάρ, ὦ βουλή, πάντας τοὺς ἔχοντάς τι δυστύχημα
 τοῦτ' οἶμαι ζητεῖν καὶ τοῦτο φιλοσοφεῖν, ὅπως ὥς ἀλυπότατα
 μεταχειριοῦνται τὸ συμβεβηκὸς πάθος. Ὡν εἷς ἐγώ, καὶ περι-
 πεπτωκὼς τοιαύτῃ συμφορᾷ ταύτῃ ἐμαντῷ ῥαστώνῃ ἐξηῦρον εἰς
 11 τὰς ὁδοὺς τὰς μακροτέρας τῶν ἀναγκαίων. Ὁ δὲ μέγιστον, ὦ
 βουλή, τεκμήριον ὅτι διὰ τὴν συμφορὰν ἀλλ' οὐ διὰ τὴν ὕβριν, ὥς
 οὗτός φησιν, ἐπὶ τοὺς ἵππους ἀναβαίνω· εἰ γὰρ ἐκεκτῆμην οὐσίαν,
 ἐπ' ἀστράβης ἂν ὠχούμην, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τοὺς ἀλλοτρίους ἵππους
 ἀνέβαινον· νυνὶ δ' ἐπειδὴ τοιοῦτον οὐ δύναμαι κτήσασθαι, τοῖς
 12 ἀλλοτρίοις ἵπποις ἀναγκάζομαι χρῆσθαι πολλάκις. Καίτοι πῶς
 οὐκ ἄτοπὸν ἐστίν, ὦ βουλή, τοῦτον ἂν, εἰ μὲν ἐπ' ἀστράβης ὠχού-
 μενον ἑώρα με, σιωπᾶν — τί γὰρ ἂν καὶ ἔλεγεν; — ὅτι δ' ἐπὶ
 τοὺς ἡττημένους ἵππους ἀναβαίνω, πειρᾶσθαι πείθειν ὑμᾶς ὥς δυ-
 νατός εἰμι; Καὶ ὅτι μὲν δυοῖν βακτηρίαιν χρῶμαι, τῶν ἄλλων μιᾷ
 χρωμένων, μὴ κατηγορεῖν ὥς καὶ τοῦτο τῶν δυναμένων ἐστίν· ὅτι
 δ' ἐπὶ τοὺς ἵππους ἀναβαίνω, τεκμηρίω χρῆσθαι πρὸς ὑμᾶς ὥς εἰμι
 τῶν δυναμένων; Οἷς ἐγὼ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἀμφοτέροις χρῶμαι.
 13 Τοσοῦτον δὲ διενήνοχεν ἀναισχυντία τῶν ἀπάντων ἀνθρώπων, Bb²
 ὥσθ' ὑμᾶς πειρᾶται πείθειν, τοσοῦτους ὄντας εἷς ὢν, ὥς οὐκ εἰμι 13—14
 τῶν ἀδυνάτων ἐγώ. Καίτοι εἰ τοῦτο πείσει τινὰς ὑμῶν, ὦ βουλή,
 τί με κωλύει κληροῦσθαι τῶν ἐννέα ἀρχόντων, καὶ ὑμᾶς νῦν μὲν
 ἀφελέσθαι τὸν ὀβολὸν ὥς ὑγιαίνοντος, τότε δὲ ψηφίσασθαι πάν-
 τας ὥς ἀναπήρω; Οὐ γὰρ δήπου τὸν αὐτὸν ὑμεῖς μὲν ὥς δυνά-
 μενον ἀφαιρήσεσθε τὸ διδόμενον, οἱ δὲ θεσμοθέται ὥς ἀδύνατον
 14 ὄντα κληροῦσθαι κωλύουσιν. Ἀλλὰ γὰρ οὐθ' ὑμεῖς τούτῳ τὴν
 αὐτὴν ἔχετε γνώμην, οὐθ' οὗτος σπουδάζει εὖ ποιῶν. Ὁ μὲν γὰρ
 ὥσπερ ἐπικλήρου τῆς συμφορᾶς οὔσης ἀμφισβητήσων ἤκει καὶ
 πειρᾶται πείθειν ὑμᾶς ὥς οὐκ εἰμι τοιοῦτος οἷον ὑμεῖς ὁρᾶτε
 πάντες· ὑμεῖς δὲ — ὃ τῶν εὖ φρονούντων ἔργον ἐστί — μᾶλλον
 πιστεύετε τοῖς ὑμετέροις αὐτῶν ὀφθαλμοῖς ἢ τοῖς τούτου λόγοις.

Be¹ 15—18 λέγει δ' ὡς ὑβριστῆς εἰμι καὶ βίαιος καὶ λίαν ἀσελγῶς δια- 15
 κείμενος, ὥσπερ, εἰ φοβερώς ὀνομάσειε, μέλλων ἀληθῆ λέγειν, ἀλλ'
 οὐκ, ἂν πάννυ πρᾶόνως ψεύδεται, πιστὰ ποιήσων. Ἐγὼ δ' ὑμᾶς,
 ὦ βουλή, σαφῶς οἶμαι δεῖν διαγιγνώσκειν οἷς τ' ἐγγωρεῖ τῶν ἀν-
 θρώπων ὑβρισταῖς εἶναι καὶ οἷς οὐ προσήκει. Οὐ γὰρ τοὺς πενο- 16
 μένους καὶ λίαν ἀπόρως διακειμένους ὑβρίζειν εἰκός, ἀλλὰ τοὺς
 πολλῶ πλείω τῶν ἀναγκαίων κεκτημένους· οὐδὲ τοὺς ἀδυνάτους
 τοῖς σώμασιν ὄντας, ἀλλὰ τοὺς μάλιστα πιστεύοντας ταῖς αὐτῶν
 ῥώμας· οὐδὲ τοὺς ἤδη προβεβηκότας τῇ ἡλικίᾳ, ἀλλὰ τοὺς ἔτι
 νέους καὶ νέαις ταῖς διανοίαις χρωμένους. Οἱ μὲν γὰρ πλούσιοι 17
 τοῖς χρήμασιν ἐξωνοῦνται τοὺς κινδύνους, οἱ δὲ πένητες ὑπὸ τῆς
 παρούσης ἀπορίας σωφρονεῖν ἀναγκάζονται· καὶ οἱ μὲν νέοι συγ-
 γνώμης ἀξιοῦνται τυγχάνειν παρὰ τῶν πρεσβυτέρων, τοῖς δὲ πρεσ-
 βυτέροις ἐξαμαρτάνουσιν ὁμοίως ἐπιτιμῶσιν ἀμφοτέροι· καὶ τοῖς 18
 μὲν ἰσχυροῖς ἐγγωρεῖ μηδὲν αὐτοῖς πάσχουσιν, οὓς ἂν βουληθῶσιν,
 ὑβρίζειν, τοῖς δ' ἀσθενέσιν οὐκ ἔστιν οὐθ' ὑβριζομένοις ἀμύνεσθαι
 τοὺς ὑπάρξαντας οὐθ' ὑβρίζειν βουλομένοις περιγίγνεσθαι τῶν ἀδι-
 κουμένων. Ὡστε μοι δοκεῖ ὁ κατήγορος εἰπεῖν περὶ τῆς ἐμῆς
 ὕβρεως οὐ σπουδάζων ἀλλὰ παίζων, οὐδ' ὑμᾶς πείσαι βουλόμενος
 ὡς εἰμι τοιοῦτος, ἀλλ' ἐμὲ κωμῶδεῖν βουλόμενος, ὥσπερ τι καλὸν
 ποιῶν.

Be² 19—20 Ἔτι δὲ καὶ συλλέγεσθαί φησιν ἀνθρώπους ὡς ἐμὲ πονηροὺς 19
 καὶ πολλοὺς, οἱ τὰ μὲν ἑαυτῶν ἀνηλώκασιν, τοῖς δὲ τὰ σφέτερά
 σώζειν βουλομένοις ἐπιβουλεύουσιν. Ὑμεῖς δ' ἐνθυμήθητε πάντες
 ὅτι ταῦτα λέγων οὐδὲν ἐμοῦ κατηγορεῖ μᾶλλον ἢ τῶν ἄλλων ὅσοι
 τέχνας ἔχουσιν, οὐδὲ τῶν ὡς ἐμὲ εἰσιόντων μᾶλλον ἢ ὑμῶν ὡς τοὺς
 ἄλλους δημιουργούς. Ἐκαστος γὰρ ὑμῶν εἴθισται προσφοιτᾶν δ 20
 μὲν πρὸς μυροπώλιον, δὲ πρὸς κουρεῖον, δὲ πρὸς σκυτοτο-
 μεῖον, δὲ δ' ὅποι ἂν τύχη, καὶ πλεῖστοι μὲν ὡς τοὺς ἐγγυτάτῳ τῆς
 ἀγορᾶς κατεσκευασμένους, ἐλάχιστοι δ' ὡς τοὺς πλεῖστον ἀπέχον-
 τας αὐτῆς· ὥστ' εἴ τις ὑμῶν πονηρίαν καταγνώσεται τῶν ὡς ἐμὲ
 εἰσιόντων, δῆλον ὅτι καὶ τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις διατριβόντων· εἰ
 δὲ κακείνων, ἀπάντων Ἀθηναίων· ἅπαντες γὰρ εἴθισθε προσφοι-
 τᾶν καὶ διατρίβειν ἄμοῦ γέ που.

- 21 Ἀλλὰ γὰρ οὐκ οἶδ' ὅ τι δεῖ λίαν με ἀκριβῶς ἀπολογούμενον Ca
 πρὸς ἕν ἕκαστον ὑμῖν τῶν εἰρημένων ἐνοχλεῖν πλείω χρόνον. Εἰ 21—23
 γὰρ ὑπὲρ τῶν μεγίστων εἴρηκα, τί δεῖ περὶ τῶν φαύλων ὁμοίως
 τούτῳ σπουδάζειν; Ἐγὼ δ' ὑμῶν, ὦ βουλή, δέομαι πάντων τὴν
 αὐτὴν ἔχειν περὶ ἐμοῦ διάνοιαν, ἥνπερ καὶ πρότερον. Μὴ τοίνυν
 οὗ μόνου μεταλαβεῖν ἔδωκεν ἡ τύχη μοι τῶν ἐν τῇ πατρίδι, τούτου
 22 διὰ τουτονὶ ἀποστερήσητέ με· μηδ' ἂν πάλαι κοινῇ πάντες ἔδοτέ
 μοι, νῦν οὗτος εἷς ὢν πείσῃ πάλιν ὑμᾶς ἀφελέσθαι. Ἐπειδὴ γὰρ,
 ὦ βουλή, τῶν μεγίστων ὁ δαίμων ἀπεστέρησεν ἡμᾶς, ἡ πόλις ἡμῖν
 ἐψηφίσατο τοῦτο τὸ ἀργύριον, ἡγουμένη κοινὰς εἶναι τὰς τύχας
 23 τοῖς ἅπασιν καὶ τῶν κακῶν καὶ τῶν ἀγαθῶν. Πῶς οὖν οὐκ ἂν
 δειλαιότατος εἶην, εἰ τῶν μὲν καλλίστων καὶ μεγίστων διὰ τὴν
 συμφορὰν ἀπεστερημένος εἶην, ἂν δ' ἡ πόλις ἔδωκε προνοηθεῖσα
 τῶν οὕτως διακειμένων, διὰ τὸν κατήγορον ἀφαιρεθείην; Μηδα-
 μῶς, ὦ βουλή, ταύτῃ θῆσθε τὴν ψῆφον. Διὰ τί γὰρ ἂν καὶ τύ-
 24 χοιμι τοιούτων ὑμῶν; Πότερον ὅτι δι' ἐμέ τις εἷς ἀγῶνα πώποτε Cb
 καταστὰς ἀπώλεσε τὴν οὐσίαν; Ἀλλ' οὐδ' ἂν εἷς ἀποδείξειεν. Ἀλλ' 24—25
 ὅτι πολυπράγμων εἰμὶ καὶ θρασὺς καὶ φιλαπεχθήμων; Ἀλλ' οὐ
 τοιαύταις ἀφορμαῖς τοῦ βίου τυγχάνω χρώμενος. Ἀλλ' ὅτι λίαν
 25 ὑβριστὴς καὶ βίαιος; Ἀλλ' οὐδ' ἂν αὐτὸς φήσειεν, εἰ μὴ βούλοιτο
 καὶ τοῦτο ψεύδεσθαι τοῖς ἄλλοις ὁμοίως. Ἀλλ' ὅτι ἐπὶ τῶν τριά-
 κοντα γενόμενος ἐν δυνάμει κακῶς ἐποίησα πολλοὺς τῶν πολιτῶν;
 Ἀλλὰ μετὰ τοῦ ὑμετέρου πλήθους ἔφυγον εἰς Χαλκίδα, καὶ ἐξόν
 μοι μετ' ἐκείνων ἀδεῶς πολιτεύεσθαι, μεθ' ὑμῶν εἰλόμην κινδυνεύειν
 περὶ πάντων.
- 26 Μὴ τοίνυν, ὦ βουλή, μηδὲν ἡμαρτηκῶς ὁμοίων ὑμῶν τύχοιμι Cc
 τοῖς πόλλ' ἡδικηκόσιν, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν ψῆφον θέσθε περὶ ἐμοῦ 26—27
 ταῖς ἄλλαις βουλαῖς, ἀναμνησθέντες ὅτι οὔτε χρήματα διαχειρίσας
 τῆς πόλεως δίδωμι λόγον αὐτῶν, οὔτ' ἀρχὴν ἄρξας οὐδεμίαν εὐ-
 θύνας ὑπέχω νῦν αὐτῆς, ἀλλὰ περὶ ὀβολοῦ μόνον ποιοῦμαι τοὺς
 27 λόγους. Καὶ οὕτως ὑμεῖς μὲν τὰ δίκαια γνώσεσθε πάντες, ἐγὼ
 δὲ τούτων ὑμῖν τυχῶν ἔξω τὴν χάριν, οὗτος δὲ τοῦ λοιποῦ μαθή-
 σεται μὴ τοῖς ἀσθενεστέροις ἐπιβουλεύειν ἀλλὰ τῶν ὁμοίων αὐτῷ
 περιγίγνεσθαι.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΗΚΟΥ.

(VII)

Bei Demosthenes 43, 71 ist uns folgendes Gesetz erhalten: *ἐάν τις ἐλάαν Ἀθήνησιν ἐξορύττη, ἐὰν μὴ εἰς ἱερὸν Ἀθηναίων δημόσιον ἢ δημοτικόν, ἢ ἐαυτῷ χρῆσθαι μέχρ' ὅσιν ἐλάαιν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκάστου, ἢ ἐπὶ ἀποθανόντα δέη χρήσασθαι, ὀφείλειν ἑκατὸν δραχμὰς τῷ δημοσίῳ τῆς ἐλάας ἐκάστης, ὀφειλέτω δὲ καὶ τῷ ἰδιώτῃ τῷ ἐπεξιόντι ἑκατὸν δραχμὰς κατ' ἐκάστην ἐλάαν.* Dieses Gesetz hatte den Zweck, die Kultur des Ölbaumes in Attika zu schützen. Außerdem gab es öffentliche Ölbäume, die von dem heiligen Ölbaume auf der Burg abstammen sollten, Herod. 8, 55: *ἔστι ἐν τῇ ἀκροπόλει Ἐρεχθέος τοῦ γηγενέος λεγομένου εἶναι νηός, ἐν τῷ ἐλαίῳ τε καὶ θάλασσα (ein Brunnen salzigen Wassers) ἐνι, τὰ λόγος παρ' Ἀθηναίων Ποσειδέωνά τε καὶ Ἀθηναίην ἐρίσαντας περὶ τῆς χώρας μαρτύρια θέσθαι. ταύτην ὦν τὴν ἐλαίην ἅμα τῷ ἄλλῳ ἱερῷ κατέλαβε ἐμπρησθῆναι ὑπὸ τῶν βαρβάρων· δευτέρῃ δὲ ἡμέρῃ ἀπὸ τῆς ἐμπρησίας Ἀθηναίων οἱ θύειν ὑπὸ βασιλέος κελευόμενοι ὥς ἀνέβησαν ἐς τὸ ἱερόν, ὧρων βλαστὸν ἐκ τοῦ στελέχεος ὅσον τε πηχυαῖον ἀναδεδραμηκότα.* Von diesem Ölbaum sollte ein zweiter in der Akademie abgesenkt sein (Paus. I 30, 2); dieser und alle weiteren Absenker hießen *μορία* und standen unter dem Schutze des *Ζεὺς Μόριος*, Soph. O. C. 705: *ὁ γὰρ εἰς αἰὲν ὄρων κύκλος λεύσσει νιν Μορίου Διὸς χά' γλανκῶπις Ἀθήνα* (vorher *γλανκᾶς παιδοτρόφου φύλλον ἐλαίας*). Solcher *μορία* gab es auch nicht selten auf Privatgrundstücken, alle aber waren genau verzeichnet und standen unter der Aufsicht des Areopags und des *ἄρχων βασιλεύς*, die wieder besondere Aufseher (*ἐπιγνώμονες*) zur Kontrolle benützten. Selbst den Raum unmittelbar um eine *μορία* herum zu bebauen

(ἐπεργάζεσθαι) war bei einer Geldbuße (§ 25) verboten. Das Ausroden aber eines solch heiligen Baumes wurde mit Verlust des Vermögens und mit Verbannung bestraft, denn es erschien als ἀσέβεια gegen Zeus und Athena. Manche der μορίαι hatten eine Umfriedung (σηκός) und hießen dann auch σηκοί, während ἐλᾶαι die Privatölbäume genannt wurden. Der Prozess wurde vor dem Areopag unter dem Vorsitz des ἄρχων βασιλεύς geführt, etwa im Jahre 395 (§ 11 und 42). Der Ankläger Nikomachos (29) wird als junger Mann geschildert, muss also von dem Gesetzesredaktor der 30. Rede verschieden sein. Der Beklagte ist ein wohlhabender, schlichter, aber selbstbewusster Grundbesitzer.

- 1 Πρώτερον μὲν, ὦ βουλή, ἐνόμιζον ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ, ἡσυ- A
 χίαν ἄγοντι, μήτε δίκας ἔχειν μήτε πράγματα· νυνὶ δ' οὕτως 1—3
 ἀπροσδοκήτοις αἰτίαις καὶ πονηροῖς συκοφάνταις περιπέπτωκα,
 ὥστ' εἰ πως οἷόν τε, δοκεῖ μοι δεῖν καὶ τοὺς μηδέπω γεγονότας ἤδη
 δεδιέναι περὶ τῶν μελλόντων ἔσεσθαι· διὰ γὰρ τοὺς τοιούτους οἱ
 κίνδυνοι κοινοὶ γίνονται καὶ τοῖς μηδὲν ἀδικοῦσι καὶ τοῖς πόλλ'
 2 ἡμαρτηκόσιν. Οὕτω δ' ἄπορος ὁ ἀγὼν μοι κατέστηκεν, ὥστ' ἀπε-
 γράφην τὸ μὲν πρῶτον ἐλάαν ἐκ τῆς γῆς ἀφανίζειν, καὶ πρὸς τοὺς
 ἐωνημένους τοὺς καρποὺς τῶν μοριῶν πυνθανόμενοι προσῆσαν·
 ἐπειδὴ δ' ἐκ τούτου τοῦ τρόπου ἀδικοῦντά μ' οὐδὲν εὐρεῖν ἐδυνή-
 θησαν, νυνὶ με σηκὸν ἀφανίζειν αἰτιῶνται, οἰόμενοι ἐμοὶ μὲν ταύ-
 την τὴν αἰτίαν ἀπορωτάτην εἶναι ἀπολύσασθαι, αὐτοῖς δ' ἐξεῖναι
 3 μᾶλλον ὅ τι ἂν βούλωνται λέγειν. Καὶ μὲν δὴ δεῖ, περὶ ὧν οὗτος
 ἐπιβεβουλευκὼς ἤκει, ἅμ' ὑμῖν τοῖς διαγνωσομένοις περὶ τοῦ πράγ-
 ματος ἀκούσαντα καὶ περὶ τῆς πατρίδος καὶ περὶ τῆς οὐσίας ἀγω-
 νίσασθαι, ὅμως δὲ πειράσομαι ἐξ ἀρχῆς ὑμᾶς διδάξαι.
- 4 Ἦν μὲν γὰρ τοῦτο Πεισάνδρου τὸ χωρίον, τῶν ὄντων δ' ἐκεί- N
 νου δημευθέντων Ἀπολλόδωρος ὁ Μεγαρεὺς δωρεὰν παρὰ τοῦ δή- 4—11
 μου λαβὼν τὸν μὲν ἄλλον χρόνον ἐγεώργει, ὀλίγῳ δὲ πρὸ τῶν
 τριάκοντ' Ἀντικλῆς παρ' αὐτοῦ πριάμενος ἐξεμίσθωσεν· ἐγὼ δὲ
 5 παρ' Ἀντικλέους εἰρήνης οὔσης ὠνοῦμαι. Ἠγοῦμαι τοίνυν, ὦ βουλή,
 ἐμὸν ἔργον ἀποδείξαι ὥς, ἐπειδὴ τὸ χωρίον ἐκτησάμην, οὗτ' ἐλάα

οὔτε σηκὸς ἐνῆν ἐν αὐτῷ. Νομίζω γὰρ τοῦ μὲν προτέρου χρόνου, οὐδ' εἰ πάλαι ἐνῆσαν μορίαί, οὐκ ἂν δικαίως ζημιοῦσθαι· εἰ γὰρ μὴ δι' ἡμᾶς εἰσιν ἡφρανισμένοι, οὐδὲν προσήκει περὶ τῶν ἀλλοτρίων ἀμαρτημάτων ὡς ἀδικοῦντας κινδυνεύειν. Πάντες γὰρ ἐπίσταςθ' 6
ὅτι ὁ πόλεμος καὶ ἄλλων πολλῶν αἴτιος κακῶν γεγένηται, καὶ τὰ μὲν πόρρω ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἐτέμνετο, τὰ δ' ἐγγὺς ὑπὸ τῶν φίλων διηρπάζετο· ὥστε πῶς ἂν δικαίως ὑπὲρ τῶν τότε τῇ πόλει γεγεννημένων συμφορῶν ἐγὼ νυνὶ δίκην διδοίην; ἄλλως τ' εἰ καὶ τοῦτο τὸ χωρίον ἐν τῷ πολέμῳ δημευθὲν ἄπρατον ἦν πλεῖν ἢ τρία ἔτη; Οὐκ οὖν θαυμαστὸν εἰ τότε τὰς μορίας ἐξέκοπτον, ἐν ᾧ οὐδὲ τὰ 7
ἡμέτερόν αὐτῶν φυλάττειν ἐδυνάμεθα. Ἐπίσταςθε δ', ὦ βουλή, ὅσῳ μάλιστα τῶν τοιούτων ἐπιμελεῖσθε, πόλλ' ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ δασέα ὄντ' ἰδίαις καὶ μορίαῖς ἐλάαις, ὧν νῦν τὰ πολλὰ ἐκκέκοπται καὶ ἡ γῆ ψιλὴ γεγένηται· καὶ τῶν αὐτῶν καὶ ἐν τῇ εἰρήνῃ καὶ 8
ἐν τῷ πολέμῳ κεκτημένων οὐκ ἀξιοῦτε παρ' αὐτῶν, ἐτέρων ἐκκοψάντων, δίκην λαμβάνειν. Καίτοι εἰ τοὺς διὰ παντὸς τοῦ χρόνου γεωργοῦντας τῆς αἰτίας ἀφίετε, ἢ που χορὴ τοὺς γ' ἐν τῇ εἰρήνῃ πριαμένους ὑφ' ὑμῶν ἀζημίους γενέσθαι.

Ἀλλὰ γάρ, ὦ βουλή, περὶ μὲν τῶν πρότερον γεγεννημένων 9
πόλλ' ἔχων εἰπεῖν ἱκανὰ νομίζω τὰ εἰρημένα· ἐπειδὴ δ' ἐγὼ παρ-
έλαβον τὸ χωρίον, πρὶν ἡμέρας πέντε γενέσθαι, ἀπεμίσθωσα
404 Καλλιστράτῳ, ἐπὶ Πυθοδώρου ἄρχοντος· ὃς δύο ἔτη ἐγεώργησεν, 10
οὔτ' ἰδίαν ἐλάαν οὔτε μορίαν οὔτε σηκὸν παραλαβών. Τρίτῳ δ' ἔτει Δημήτριος οὐτοσί ἐιργάσατο ταῦτόν· τῷ δὲ τετάρτῳ Ἀλκίᾳ Ἀντισθένους ἀπελευθέρῳ ἐμίσθωσα, ὃς τέθνηκε. Καὶ ταῦτα τὰ τρία ἔτη ὁμοίως καὶ Πρωτέας ἐμισθώσατο. Καί μοι δεῦρο ἴτε μάρτυρες.

MARTYRES.

Ἐπειδὴ τοίνυν ὁ χρόνος οὗτος ἐξήκει, αὐτὸς γεωργῶ. Φησὶ 11
397 δ' ὁ κατήγορος ἐπὶ Σουριάδου ἄρχοντος σηκὸν ὑπ' ἐμοῦ ἐκκεκόφθαι.
Ἵμῖν δὲ μεμαρτυρήκασιν οἱ πρότερον ἐργαζόμενοι καὶ πόλλ' ἔτη παρ' ἐμοῦ μεμισθωμένοι μὴ εἶναι σηκὸν ἐν τῷ χωρίῳ. Καίτοι πῶς ἂν τις φανερώτερον ἐξελέγξειε ψευδόμενον τὸν κατήγορον;

Οὐ γὰρ οἷόν τε, ἀ πρότερον μὴ ἦν, ταῦτα τὸν ὕστερον ἐργαζόμενον ἀφανίζειν.

- 12 Ἐγὼ τοίνυν, ὦ βουλή, ἐν μὲν τῷ τέως χρόνῳ, ὅσοι με φάσκοιεν Ba¹
 δεινὸν εἶναι καὶ ἀκριβῆ καὶ οὐδὲν ἂν εἰκῇ καὶ ἀλογίστως ποιῆσαι, 12—13
 ἡγανάκτουν ἂν, ἡγούμενος μᾶλλον λέγεσθαι κακῶς ἢ ὥς μοι προσῆκε·
 νῦν δὲ πάντας ἂν ὑμᾶς βουλοίμην περὶ ἐμοῦ ταύτην τὴν γνώμην ἔχειν,
 ἵν' ἡγῆσθαι με σκοπεῖν ἂν, εἴπερ τοιούτοις ἔργοις ἐπεχείρουν, καὶ ὅ
 τι κέρδος ἐγίγνετό μοι ἀφανίσαντι καὶ ἥτις ζημία περιποιήσαντι,
 καὶ τί ἂν λαθὼν διεπραξάμην καὶ τί ἂν φανερὸς γενόμενος ὑφ'
 13 ὑμῶν ἔπασχον. Πάντες γὰρ ἄνθρωποι τὰ τοιαῦτα οὐχ ὕβρεως
 ἀλλὰ κέρδους ἕνεκα ποιοῦσιν· ὁ καὶ ὑμᾶς εἰκὸς οὕτω σκοπεῖν, καὶ
 τοὺς ἀντιδίκους ἐκ τούτων τὰς κατηγορίας ποιεῖσθαι, ἀποφαίνον-
 14 τας ἥτις ὠφέλεια τοῖς ἀδικήσασιν ἐγίγνετο. Οὗτος μέντοι οὐκ ἂν Ba²
 ἔχοι ἀποδείξαι οὐθ' ὥς ὑπὸ πενίας ἠναγκάσθην τοιούτοις ἔργοις 14—19
 ἐπιχειρεῖν, οὐθ' ὥς τὸ χωρίον μοι διαφθείρεται τοῦ σηκοῦ ἐνόντος,
 οὐθ' ὥς ἀμπέλοις ἐμποδὼν ἦν, οὐθ' ὥς οἰκίας ἐγγύς, οὐθ' ὥς ἐγὼ
 ἄπειρος τῶν παρ' ὑμῶν κινδύνων. Ἐγὼ δ' εἴ τι τοιοῦτον ἔπραττον,
 15 πολλὰς ἂν καὶ μεγάλας ἐμαυτῷ ζημίας γενομένας ἀποφῆναιμι· ὅς
 πρῶτον μὲν μεθ' ἡμέραν ἐξέκοπτον τὸν σηκόν, ὥσπερ οὐ πάντας
 λαθεῖν δεόν, ἀλλὰ πάντας Ἀθηναίους εἰδέναι. Καὶ εἰ μὲν αἰσχροὺς
 ἦν μόνον τὸ πρᾶγμα, ἴσως ἂν τις τῶν παριόντων ἡμέλησε· νῦν δ'
 16 οὐ περὶ αἰσχύνης ἀλλὰ τῆς μεγίστης ζημίας ἐκινδύνεον. Πῶς δ'
 οὐκ ἂν ἦν ἀθλιώτατος ἄνθρώπων ἀπάντων, εἰ τοὺς ἐμαυτοῦ θερά-
 ποντας μηκέτι δούλους ἔμελλον ἔξειν ἀλλὰ δεσπότας τὸν λοιπὸν
 βίον, τοιοῦτον ἔργον συνειδότας; Ὡστ' εἰ καὶ τὰ μέγιστ' εἰς ἐμὲ
 ἐξημάρτανον, οὐκ ἂν οἷός τ' ἦν δίκην παρ' αὐτῶν λαμβάνειν· εὖ
 γὰρ ἂν ἤδη ὅτι ἐπ' ἐκείνοις ἦν καὶ ἐμὲ τιμωρήσασθαι καὶ αὐτοῖς
 17 μηνύσασιν ἐλευθέροις γενέσθαι. Ἔτι τοίνυν εἰ τῶν οἰκετῶν παρ-
 ἔστη μοι μηδὲν φροντίζειν, πῶς ἂν ἐτόλμησα τοσούτων μεμισθω-
 μένων καὶ ἀπάντων συνειδότων ἀφανίσει τὸν σηκὸν βραχέος μὲν
 κέρδους ἕνεκα, προθεσμίας δ' οὐδεμιᾶς οὔσης τῷ κινδύνῳ, τοῖς
 εἰργασμένοις ἅπασιν τὸ χωρίον ὁμοίως προσῆκον εἶναι σῶν τὸν
 σηκόν, ἵν' εἴ τις αὐτοὺς ἥτιᾶτο, εἶχον ἀνενεγκεῖν ὅτῳ παρέδοσαν;
 Νῦν δὲ καὶ ἐμὲ ἀπολύσαντες φαίνονται, καὶ σφᾶς αὐτούς, εἴπερ

ψεύδονται, μετόχους τῆς αἰτίας καθιστάντες. Εἰ τοίνυν καὶ ταῦτα 18
 παρεσκευασάμην, πῶς ἂν οἷός τ' ἦν πάντας πείσαι τοὺς περιοι-
 κοῦντας γείτονας, οἳ οὐ μόνον ἀλλήλων ταῦτ' ἴσασιν ἀ πᾶσιν ὁρᾶν
 ἔξεστιν, ἀλλὰ καὶ περὶ ὧν ἀποκρυπτόμεθα καὶ βουλόμεθα μηδένα
 εἰδέναι, καὶ περὶ ἐκείνων πυνθάνονται; Ἐμοὶ τοίνυν τούτων οἳ μὲν
 φίλοι οἳ δὲ διάφοροι περὶ τὸ ὁμορον τυγχάνουσιν ὄντες. Οὐς ἐχρῆν 19
 τοῦτον παρασχέσθαι μάρτυρας, καὶ μὴ μόνον οὕτως τολμηρὰς
 κατηγορίας ποιεῖσθαι, ὥς ἐγὼ μὲν παρειστήκειν, οἳ δ' οἰκέται ἐξέτε-
 μνον τὰ πρέμνα, ἀναθέμενος δ' ὁ βοηλάτης ὥχετ' ἀπάγων τὰ ξύλα.

Ba³ Καίτοι, ὦ Νικόμαχε, χρῆν σε τότε καὶ παρακαλεῖν τοὺς παρ- 20
 20—23 ἰόντας μάρτυρας, καὶ φανερόν ποιεῖν τὸ πρᾶγμα· καὶ ἔμοι μὲν
 οὐδεμίαν ἂν ἀπολογία ὑπέλιπες, αὐτὸς δέ, εἰ μὲν σοι ἐχθρὸς ἦν,
 ἐν τούτῳ τῷ τρόπῳ ἦσθ' ἂν με τετιμωρημένος, εἰ δὲ τῆς πόλεως
 ἕνεκ' ἐπραττες, οὕτως ἐξελέγξας οὐκ ἂν ἐδόκεις εἶναι συκοφάντης,
 εἰ δὲ κερδαίνειν ἐβούλου, τότε ἂν πλεῖστον ἔλαβες· φανεροῦ γὰρ 21
 ὄντος τοῦ πράγματος οὐδεμίαν ἄλλην ἡγούμην ἂν εἶναί μοι σωτη-
 ρίαν ἢ σὲ πείσαι. Τούτων τοίνυν οὐδὲν ποιήσας διὰ τοὺς σοὺς
 λόγους ἀξιοῖς με ἀπολέσθαι, καὶ κατηγορεῖς ὥς ὑπὸ τῆς ἐμῆς
 δυνάμεως καὶ τῶν ἐμῶν χρημάτων οὐδεὶς ἐθέλει σοι μαρτυρεῖν.
 Καίτοι εἰ φῆς μὲν μ' ἰδεῖν τὴν μορίαν ἀφανίζοντα, τοὺς δ' ἄρ- 22
 χοντας ἐπήγαγες ἢ ἄλλους τινὰς τῶν ἐξ Ἀρείου πάγου, οὐκ ἂν
 ἑτέρων ἔδει σοι μαρτύρων· οὗτοι γὰρ ἂν σοι συνήδεσαν ἀληθῆ λέ-
 γοντι, οἵπερ καὶ διαγιγνώσκειν ἐμέλλον περὶ τοῦ πράγματος. Δει- 23
 νότατ' οὖν πάσχω· εἰ μὲν γὰρ παρέσχετο μάρτυρας, τούτοις ἂν ἡξίου
 πιστεύειν, ἐπειδὴ δ' οὐκ εἰσὶν αὐτῷ, ἔμοι καὶ ταύτην δὴ ζημίαν
 οἶεται χρῆναι γενέσθαι. Καὶ τούτου μὲν οὐ θαυμάζω· οὐ γὰρ
 δήπου συκοφαντῶν ἅμα τοιούτων τε λόγων ἀπορήσει καὶ μαρτύρων·
 ὑμᾶς δ' οὐκ ἀξιῶ τὴν αὐτὴν τούτῳ γνώμην ἔχειν.

Bb Ἐπίστασθε γὰρ ἐν τῷ πεδίῳ πολλὰς μορίας οὖσας καὶ πυρ- 24
 24—29 καϊᾶς ἐν τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐμοῖς χωρίοις, ἅς, εἴπερ ἐπεθύμουν,
 πολὺ ἦν ἀσφαλέστερον καὶ ἀφανίσαι καὶ περικόψαι καὶ ἐπεργά-
 σασθαι ὅσῳπερ ἦττον τὸ ἀδίκημα πολλῶν οὖσων ἐμέλλε δῆλον
 ἔσεσθαι. Νῦν δ' οὕτως αὐτὰς περὶ πολλοῦ ποιοῦμαι ὥσπερ καὶ 25
 τὴν ἄλλην οὐσίαν, ἡγούμενος περὶ ἀμφοτέρων τούτων εἶναί μοι

τὸν κίνδυνον. Αὐτοὺς τοίνυν ὑμᾶς τούτων μάρτυρας παρέχομαι,
 ἐπιμελουμένους μὲν ἑκάστου μηνός, ἐπιγνώμονας δὲ πέμποντας
 καθ' ἑκάστον ἐνιαυτόν· ὧν οὐδεὶς πώποτ' ἐζημίωσεν ὡς ἐργαζό-
 26 μενόν· πού τὰ περὶ τὰς μορίας χωρία. Καίτοι οὐ δῆπου τὰς μὲν
 μικρὰς ζημίας οὕτω περὶ πολλοῦ ποιοῦμαι, τοὺς δὲ περὶ τοῦ σώ-
 ματος κινδύνους οὕτω περὶ οὐδενὸς ἡγοῦμαι, καὶ τὰς μὲν πολλὰς
 ἐλάας, εἰς ἃς ἐξῆν μᾶλλον ἐξαμαρτάνειν, οὕτω θεραπεύων φαίνομαι,
 τὴν δὲ μόνην ἄρ', ἣν οὐχ οἶόν τ' ἦν λαθεῖν ἐξορύξαντα, ὡς ἀφανίζων
 27 νυνὶ κρίνομαι. Πότερον δέ μοι κρεῖττον ἦν, ὃ βουλή, δημοκρατίας
 οὔσης παρανομεῖν ἢ ἐπὶ τῶν τριάκοντα; καὶ οὐ λέγω ὡς τότε δυ-
 νάμενος ἢ ὡς νῦν διαβεβλημένος, ἀλλ' ὡς τῷ βουλομένῳ τότε μᾶλλον
 ἐξὸν ἀδικεῖν ἢ νυνί. Ἐγὼ τοίνυν οὐδ' ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ οὔτε
 28 τοιοῦτον οὔτ' ἄλλο οὐδὲν κακὸν ποιήσας φανήσομαι. Πῶς δ' ἂν,
 εἰ μὴ πάντων ἀνθρώπων ἐμαυτῷ κακονούστατος ἦν, ὑμῶν οὕτως
 ἐπιμελουμένων ἐκ τούτου τὴν μορίαν ἀφανίζειν ἐπεχείρησα τοῦ
 χωρίου, ἐν ᾧ δένδρον μὲν οὐδὲν ἐστι, μιᾶς δ' ἐλάας σηκός, οἶον
 οὗτός φησιν εἶναι, κυκλόθεν δὲ ὁδὸς περιέχει, ἀμφοτέρωθεν δὲ
 γείτονες περιοικοῦσιν, ἄερκτον δὲ καὶ πανταχόθεν κάτοπτρόν ἐστιν;
 Ὡστε τίς ἂν ἀπετόλμησε, τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐπιχειρῆσαι τοι-
 29 οὔτῳ πράγματι; Δεινὸν δέ μοι δοκεῖ εἶναι ὑμᾶς μὲν, οἷς ὑπὸ τῆς
 πόλεως τὸν ἅπαντα χρόνον προστέτακται τῶν μοριῶν ἐλαῶν ἐπι-
 μελεῖσθαι, μήθ' ὡς ἐπεργαζόμενον πώποτε ζημιῶσαι μήθ' ὡς
 ἀφανίσαντ' εἰς κίνδυνον καταστήσαι, τοῦτον δ', ὃς οὔτε γεωργῶν
 ἐγγὺς τυγχάνει οὔτ' ἐπιμελητῆς ἡρημένος οὔθ' ἡλικίαν ἔχων εἰδέναι
 περὶ τῶν τοιούτων, ἀπογράψαι μ' ἐκ γῆς μορίαν ἀφανίζειν.

30 Ἐγὼ τοίνυν δέομαι ὑμῶν μὴ τοὺς τοιούτους λόγους πιστοτέ- B c
 ρους ἡγήσασθαι τῶν ἔργων, μηδὲ περὶ ὧν αὐτοὶ σύνιστε, τάναντί' 30—33
 ἀνασχέσθαι τῶν ἐμῶν ἐχθρῶν λεγόντων, ἐνθυμουμένους καὶ ἐκ τῶν
 31 εἰρημένων καὶ ἐκ τῆς ἄλλης πολιτείας. Ἐγὼ γὰρ τὰ ἐμοὶ προσ-
 τεταγμένα πάντα προθυμότερον πεποίηκα ὧν ὑπὸ τῆς πόλεως
 ἠναγκαζόμην, καὶ τριηραρχῶν καὶ εἰσφορὰς εἰσφέρων καὶ χορηγῶν
 καὶ τᾶλλα λειτουργῶν οὐδενὸς ἥττον πολυτελῶς τῶν πολιτῶν.
 32 Καίτοι ταῦτα μὲν μετρίως ποιῶν ἀλλὰ μὴ προθύμως οὔτ' ἂν περὶ
 φυγῆς οὔτ' ἂν περὶ τῆς ἄλλης οὐσίας ἡγωνιζόμην, πλείω δ' ἂν

ἐκεκτῆμην οὐδὲν ἀδικῶν οὐδ' ἐπικίνδυνον ἑμαυτῷ καταστήσας τὸν βίον· ταῦτα δὲ πράξας, ἃ οὗτός μου κατηγορεῖ, ἐκέρδαινον μὲν οὐδέν, ἑμαυτὸν δ' εἰς κίνδυνον καθίστην. Καίτοι πάντες ἂν ὁμο- 33 λογήσαιτε δικαιότερον εἶναι τοῖς μεγάλοις χρῆσθαι τεκμηρίοις περὶ τῶν μεγάλων, καὶ πιστότερα ἡγεῖσθαι περὶ ὧν ἅπασα ἡ πόλις μαρτυρεῖ, μᾶλλον ἢ περὶ ὧν μόνος οὗτος κατηγορεῖ.

Ἔτι τοίνυν, ὦ βουλή, ἐκ τῶν ἄλλων σκέψασθε. Μάρτυρας 34 γὰρ ἔχων αὐτῷ προσῆλθον, λέγων ὅτι μοι πάντες ἔτι εἰσὶν οἱ θερά- 34—38 ποντες, οὓς ἐκεκτῆμην ἐπειδὴ παρέλαβον τὸ χωρίον, καὶ ἔτοιμος εἶην, εἴ τινας βούλοιτο, παραδοῦναι βασανίζειν, ἡγούμενος οὕτως ἂν τὸν ἔλεγχον ἰσχυρότερον γενέσθαι τῶν τούτου λόγων καὶ τῶν ἐχθρῶν τῶν ἐμῶν. Οὗτος δ' οὐκ ἤθελεν, οὐδὲν φάσκων πιστὸν εἶναι τοῖς 35 θεράπουσιν. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ἀποπον εἶναι, εἰ περὶ αὐτῶν μὲν οἱ βασανιζόμενοι κατηγοροῦσιν, εὖ εἰδότες ὅτι ἀποθανοῦνται, περὶ δὲ τῶν δεσποτῶν, οἷς πεφύκασι κακονούστατοι, μᾶλλον ἂν ἔλαιντ' ἀνέχεσθαι βασανιζόμενοι ἢ κατειπόντες ἀπηλλάχθαι τῶν παρόντων κακῶν. Καὶ μὲν δὴ, ὦ βουλή, φανερόν οἶμαι πᾶσιν εἶναι ὅτι, εἰ 36 Νικομάχου ἐξαιτουῖντος τοὺς ἀνθρώπους μὴ παρεδίδουν, ἐδόκουν ἂν ἑμαυτῷ συνειδέναι· ἐπειδὴ τοίνυν ἐμοῦ παραδιδόντος οὗτος παραλαβεῖν οὐκ ἤθελε, δίκαιον καὶ περὶ τούτου τὴν αὐτὴν γνώμην σχεῖν, ἄλλως τε καὶ τοῦ κινδύνου οὐκ ἴσου ἀμφοτέροισι ὄντος. Περὶ 37 ἐμοῦ μὲν γὰρ εἰ ἔλεγον ἃ οὗτος ἐβούλετο, οὐδ' ἂν ἀπολογήσασθαι μοι ἐξεγένετο· τούτῳ δ' εἰ μὴ ὁμολόγουν, οὐδεμιᾷ ζημίᾳ ἔνοχος ἦν. Ὡστε πολὺ μᾶλλον τοῦτον παραλαμβάνειν ἐχρῆν ἢ ἐμὲ παραδοῦναι προσῆκεν. Ἐγὼ τοίνυν εἰς τοῦτο προθυμίας ἀφικόμην, ἡγούμενος μετ' ἐμοῦ εἶναι καὶ ἐκ βασάνων καὶ ἐκ μαρτύρων καὶ ἐκ τεκμηρίων ὑμᾶς περὶ τοῦ πράγματος τάληθῇ πυνθέσθαι. Ἐν- 38 θυμεῖσθαι δὲ χρή, ὦ βουλή, ποτέροισι χρή πιστεύειν μᾶλλον, ὧ καὶ πολλοὶ μεμαρτυρήκασιν ἢ ὧ μηδεὶς τετόλμηκε, καὶ πότερον εἰκὸς μᾶλλον τοῦτον ἀκινδύνως ψεύδεσθαι ἢ μετὰ τοσούτου κινδύνου τοιοῦτον ἔμ' ἔργον ἐργάσασθαι, καὶ πότερον οἶεσθ' αὐτὸν ὑπὲρ τῆς πόλεως βοηθεῖν ἢ συκοφαντοῦντ' αἰτιᾶσθαι;

Ca Ἐγνωκέναι μὲν ὑμᾶς ἡγοῦμαι ὅτι Νικόμαχος ὑπ' ἐχθρῶν πει- 39 39—41 σθεῖς τῶν ἐμῶν τοῦτον τὸν ἀγῶνα ἀγωνίζεται, οὐχ ὥς ἀδικοῦντ'

- ἐλπίζων ἀποδείξειν, ἀλλ' ὥς ἀργύριον παρ' ἐμοῦ λήψεσθαι προσ-
δοκῶν. Ὅσῳ γὰρ οἱ τοιοῦτοί εἰσιν ἐπαιτιώτατοι καὶ ἀπορώτατοι
40 τῶν κινδύνων, τοσούτῳ πάντες αὐτοὺς φεύγουσι μάλιστα. Ἐγὼ δ',
ὦ βουλή, οὐκ ἠξίουν, ἀλλ' ἐπειδήπερ μ' ἠτιάσατο, παρέσχον ἑμαν-
τὸν ὃ τι βούλεσθε χρῆσθαι, καὶ τούτου ἔνεκα τοῦ κινδύνου οὐδενὶ
ἐγὼ τῶν ἐχθρῶν διηλλάγην, οἳ ἐμὲ ἡδιον κακῶς λέγουσιν ἢ σφᾶς
αὐτοὺς ἐπαινοῦσι, καὶ φανερώς μὲν οὐδεὶς πώποτ' ἔμ' αὐτὸς αὐτὸν
ἐπεχείρησε ποιῆσαι κακὸν οὐδέν, τοιούτους δ' ἐπιπέμπουσί μοι συκο-
41 φάντας οἷς ὑμεῖς οὐκ ἂν δικαίως πιστεύοιτε. Πάντων γὰρ ἀθλιώ-
τατος ἂν γενοίμην, εἰ φυγὰς ἀδίκως καταστήσομαι, ἅπαις μὲν ὢν
καὶ μόνος, ἐρήμου δὲ τοῦ οἴκου γενομένου, μητρὸς δὲ πάντων
ἐνδεοῦς, πατρίδος δὲ τοιαύτης ἐπ' αἰσχίσταις στερηθεὶς αἰτίαις,
πολλὰς μὲν ναυμαχίας ὑπὲρ αὐτῆς νεναυμαχηκώς, πολλὰς δὲ μάχας
μεμαχημένος, κόσμιον δ' ἑμαντὸν καὶ ἐν δημοκρατίᾳ καὶ ἐν ὀλι-
γαρχίᾳ παρασχών.
- 42 Ἀλλὰ γάρ, ὦ βουλή, ταῦτα μὲν ἐνθάδ' οὐκ οἶδ' ὃ τι δεῖ λέ- Cb
γειν· ἀπέδειξα δ' ὑμῖν ὥς οὐκ ἐνῆν σηκὸς ἐν τῷ χωρίῳ, καὶ μάρ- 42—43
τυρας παρεσχόμην καὶ τεκμήρια. Ἄχρῃ μεμνημένους διαγιγνώ-
σκειν περὶ τοῦ πράγματος, καὶ ἀξιοῦν παρὰ τούτου πυθέσθαι
οὔτου ἔνεκα, ἐξὸν ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐλέγξαι, τοσούτῳ χρόνῳ ὕστερον
43 εἰς τοσοῦτόν με κατέστησεν ἄγων, καὶ μάρτυρ' οὐδένα παρασχό-
μενος ἐκ τῶν λόγων ζητεῖ πιστὸς γενέσθαι, ἐξὸν αὐτοῖς τοῖς ἔργοις
ἀδικοῦντ' ἀποδείξαι, καὶ ἐμοῦ πάντας παραδιδόντος τοὺς θερά-
ποντας, οὓς φησι παραγενέσθαι, παραλαβεῖν οὐκ ἠθέλεν.

3.

ΚΑΤΑ ΘΕΟΜΝΗΣΤΟΥ.

(X)

Theomnestus hatte in der Schlacht bei Sikyon (394) angeblich seine Waffen geworfen. Wäre er wegen Feigheit vor dem Feinde (δειλίας) belangt und verurteilt worden, so verfiel er der politischen Ehrlosigkeit. Eine solche Klage erfolgte aber damals nicht. Als er nach einer Reihe von Jahren als Redner in der Volksversamm-

lung auftrat, brachte Lysitheos eine Meldeklage gegen ihn beim Volke ein, doch wurde der Beklagte freigesprochen. Als Zeugen gegen ihn waren damals Dionysios (24) und der Sprecher unserer Rede aufgetreten. Nun aber erhob Theomnestus gegen Dionysios eine Klage wegen falschen Zeugnisses (*δίκη ψευδομαρτυριῶν*) und erwirkte seine Verurteilung; auch gegen Lysitheos richtete er eine Injurienklage (*δίκη κακηγορίας*), vgl. § 12. Aber bei dieser Gelegenheit erlaubte er sich gegen den anderen Zeugen, unseren Sprecher, die Äußerung, er habe seinen Vater getötet. Da trat dieser, als ein Sühnversuch ohne Erfolg blieb (6), gegen Theomnestus mit einer Klage wegen Verbalinjurie auf. Konnte der Beklagte nicht den Beweis der Wahrheit liefern (30), so verfiel er einer Geldstrafe von 500 Drachmen. Die zuständige Behörde für die *ἀνάκρισις* waren die Thesmotheten, die Verhandlung erfolgte unter ihrem Vorsitz vor einem Heliastengericht. Das athenische Recht bezeichnete einzelne Ausdrücke wie *ῥίψασπις*, *ἀνδροφόνος*, *πατραλοίας*, *μητραλοίας* als *ἀπόρρητα* (Gegensatz *ῥητά*, dicenda), als nefanda oder tacenda, Worte, die man gegen den andern nicht aussprechen oder gebrauchen dürfe, widrigenfalls man sich unbedingt strafbar mache. Es fragt sich nun, ob dieselbe Strafbarkeit vorliege, wenn der Angeklagte zwar nicht jene bestimmten Ausdrücke, aber doch Worte gleichen Sinnes gebraucht hat. Darüber hatte in dem vorliegenden Falle der Gerichtshof zu entscheiden. Nach § 4 fällt die Verhandlung Ol. 98, 4 = 384, denn Dexitheos war der zwanzigste Archon Eponymos nach Pythodorus (404).

A
1—3 Ματῦρων μὲν οὐκ ἀπορίαν μοι ἔσσεσθαι δοκῶ, ὦ ἄνδρες 1
δικασταί· πολλοὺς γὰρ νυνὶ ὁρῶ δικάζοντας τῶν τότε παρόντων,
ὅτε Λυσίθεος Θεόμνηστον εἰσήγγελλε τὰ ὅπλα ἀποβεβληκότα, οὐκ
ἔξόν αὐτῷ, δημηγορεῖν. Ἐν ἐκείνῳ γὰρ τῷ ἀγῶνι τὸν πατέρα μ'
ἔφασκεν ἀπεκτονέναι τὸν ἑαυτοῦ. Ἐγὼ δ', εἰ μὲν τὸν ἑαυτοῦ μ' 2
ἀπεκτονέναι ἤτι᾽ αὐτοῦ, συγγνώμην ἂν εἶχον αὐτῷ τῶν εἰρημένων (φραῦλον
γὰρ ἂν καὶ οὐδενὸς ἄξιον ἡγούμεν). οὐδ' εἴ τι ἄλλο τῶν ἀπορρήτων
ἤκουσ', οὐκ ἂν ἐπεξηλθον αὐτῷ (ἀνελεύθερον γὰρ καὶ λίαν φιλό-
δικον εἶναι νομίζω κακηγορίας δικάζεσθαι). νυνὶ δ' αἰσχρόν μοι 3

εἶναι δοκεῖ ὑπὲρ τοῦ πατρὸς, οὕτω πολλοῦ ἀξίου γεγεννημένου καὶ ἡμῖν καὶ τῇ πόλει, μὴ τιμωρήσασθαι τὸν ταῦτ' εἰρηκότα. Καὶ παρ' ὑμῶν εἰδέναι βούλομαι, πότερον δώσει δίκην ἢ τούτῳ μόνῳ Ἀθηναίων ἐξαίρετόν ἐστι καὶ ποιεῖν καὶ λέγειν παρὰ τοὺς νόμους ὃ τι ἂν βούληται.

- 4 Ἐμοὶ γάρ, ὦ ἄνδρες δικασταί, ἔτη ἐστὶ τρία καὶ τριάκοντα, B a
ἐξ ὅτου δ' ὑμεῖς κατεληλύθατε, εἰκοστὸν τουτί. Φαίνομαι οὖν τρισ- 4—5
καιδεκέτης ὢν, ὃθ' ὁ πατήρ ὑπὸ τῶν τριάκοντ' ἀπέθνησκέν. Ταύ-
την δ' ἔχων τὴν ἡλικίαν οὔτε τί ἐστὶν ὀλιγαρχία ἡπιστάμην, οὔτ'
5 αὖ ἐκείνῳ ἀδικουμένῳ ἐδυνάμην βοηθῆσαι. Καὶ μὲν δὴ οὐκ ὀρθῶς
τῶν χρημάτων ἐνεκ' ἐπεβούλευσ' ἂν αὐτῷ· ὁ γὰρ πρεσβύτερος ἀδελ-
φὸς Πανταλέων ἅπαντα παρέλαβε, καὶ ἐπιτροπεύσας ἡμᾶς τῶν
πατρῶων ἀπεστέρησεν, ὥστε πολλῶν ἐνεκ', ὦ ἄνδρες δικασταί,
προσῆκειν μοι αὐτὸν βούλεσθαι ζῆν. Ἀνάγκη μὲν οὖν περὶ αὐτῶν
μνησθῆναι, οὐδὲν δὲ δεῖ πολλῶν λόγων· σχεδὸν ἐπίστασθε πάντες
ὅτι ἀληθῆ λέγω· ὁμῶς δὲ μάρτυρας αὐτῶν παρέξομαι.

MARTYRES.

- 6 Ἴσως τοίνυν, ὦ ἄνδρες δικασταί, περὶ τούτων μὲν οὐδὲν ἀπο- B b
λογήσεται, ἐρεῖ δὲ πρὸς ὑμᾶς, ἅπερ ἐτόλμα λέγειν καὶ πρὸς τῷ 6—14
δικαιτητῇ, ὥς οὐκ ἔστι τῶν ἀπορρήτων, ἐάν τιν' εἴπῃ τὸν πατέρ'
ἀπεκτονέναι· τὸν γὰρ νόμον οὐ ταῦτ' ἀπαγορεύειν, ἀλλ' ἀνδροφόνον
7 οὐκ ἔαν λέγειν. Ἐγὼ δ' οἶμαι ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες δικασταί, οὐ περὶ
τῶν ὀνομάτων διαφέρεισθαι, ἀλλὰ τῆς τούτων διανοίας, καὶ πάντας
εἰδέναι ὅτι, ὅσοι ἀπεκτόνασί τινας, καὶ ἀνδροφόνοι εἰσὶ, καὶ ὅσοι
ἀνδροφόνοι εἰσὶ, καὶ ἀπεκτόνασί τινας. Πολὺ γὰρ ἂν ἔργον ἦν τῷ
νομοθέτῃ πάντα τὰ ὀνόματα γράφειν, ὅσα τὴν αὐτὴν δύναμιν ἔχει·
8 ἀλλὰ περὶ ἐνὸς εἰπὼν περὶ πάντων ἐδήλωσεν. Οὐ γὰρ δήπου, ὦ
Θεόμνηστε, εἰ μὲν τίς σ' εἴποι πατραλοίαν ἢ μητραλοίαν, ἡξίους
ἂν αὐτὸν ὀφλεῖν σοι δίκην, εἰ δέ τις εἴποι ὥς τὴν τεκοῦσαν ἢ τὸν
φύσαντ' ἔτυπτες, ὧρου ἂν αὐτὸν ἀζήμιον δεῖν εἶναι ὥς οὐδὲν τῶν
9 ἀπορρήτων εἰρηκότα. Ἡδέως γὰρ ἂν σου πυθοίμην (περὶ τοῦτο
γὰρ δεινὸς εἶ καὶ μεμελέτηκας καὶ ποιῶν καὶ λέγων)· εἰ τίς σ' εἴποι
ῥῖψαι τὴν ἀσπίδα, ἐν δὲ τῷ νόμῳ εἴρηται ἑάν τις φάσκη ἀποβε-

βληκέναι, ὑπόδικον εἶναι, οὐκ ἂν ἐδικάζου αὐτῷ, ἀλλ' ἐξήρκει ἂν
 σοι ἀκούσαντι ἐρριφέναι τὴν ἀσπίδα λέγειν ὅτι οὐδὲν σοι μέλει,
 οὐδὲ γὰρ ταῦτόν ἐστι ῥῖψαι καὶ ἀποβεβληκέναι; Ἀλλ' οὐδ' ἂν τῶν 10
 ἑνδεκα γενόμενος ἀποδέξαιο, εἴ τις ἀπάγοι τινὰ φάσκων θοιμάτιον
 ἀποδεδύσθαι ἢ τὸν χιτωνίσκον ἐκδεδύσθαι, ἀλλ' ἀφείης ἂν τὸν
 αὐτὸν τρόπον, ὅτι οὐ λωποδύτης ὀνομάζεται· οὐδ' εἴ τις παῖδα
 ἐξάγων ληφθείη, ὅτι οὐκ ἂν φάσκοι αὐτὸν ἀνδραποδιστὴν εἶναι,
 δήσεις, εἴπερ μαχεῖ τοῖς ὀνόμασιν, ἀλλὰ μὴ τοῖς ἔργοις τὸν νοῦν
 προσέξεις, ὧν ἕνεκα τὰ ὀνόματα πάντες τίθενται. Ἔτι τοίνυν 11
 σκέψασθ', ὧ ἄνδρες δικασταί· οὐτοσί γάρ μοι δοκεῖ ὑπὸ ῥαθυμίας
 καὶ μαλακίας οὐδ' εἰς Ἄρειον πάγον ἀναβεβηκέναι. Πάντες γὰρ
 ἐπίστασθ', ὅτι ἐν ἐκείνῳ τῷ χωρίῳ, ὅταν τὰς τοῦ φόνου δίκας
 δικάζωνται, οὐ διὰ τούτου τοῦ ὀνόματος τὰς διωμοσίας ποιοῦνται,
 ἀλλὰ δι' οὗπερ ἐγὼ κακῶς ἀκήκοα· ὁ μὲν γὰρ διώκων ὥς ἐκτεινε
 διόμνυται, ὁ δὲ φεύγων ὥς οὐκ ἐκτεινεν. Οὐκ οὖν ἄτοπον ἂν εἴη 12
 τὸν δόξαντ' ἀφεῖναι φάσκοντ' ἀνδροφόνον εἶναι, ὅτι ὁ διώκων
 ὥς ἐκτεινε διωμόσατο. Τί γὰρ ταῦθ', ὧν οὗτος ἐρεῖ, διαφέρει;
 Καὶ αὐτὸς μὲν Λυσιθέῳ κακηγορίας ἐδικάσω εἰπόντι σ' ἐρριφέναι
 τὴν ἀσπίδα. Καίτοι περὶ μὲν τοῦ ῥῖψαι οὐδὲν ἐν τῷ νόμῳ εἴρηται,
 ἐὰν δέ τις εἴπῃ ἀποβεβληκέναι τὴν ἀσπίδα, πεντακοσίας δραχμὰς
 ὀφείλειν κελεύει. Οὐκ οὖν δεινὸν εἰ, ὅταν μὲν δοκῇ σοι κακῶς ἀκού- 13
 σαντι τοὺς ἐχθροὺς τιμωρεῖσθαι, ἀξιοῖς τοὺς νόμους ὥσπερ ἐγὼ νῦν
 λαμβάνειν, ὅταν δ' ἕτερον παρὰ τοὺς νόμους εἴπῃς κακῶς, οὐκ ἀξιοῖς
 δοῦναι δίκην; Πότερον οὕτω σὺ δεινὸς εἶ, ὥσθ' ὅπως ἂν βούλῃ οἷός
 τ' εἶ χρῆσθαι τοῖς νόμοις, ἢ τοσοῦτον δύνασθαι, ὥστ' οὐδέποτε οἷει τοὺς
 ἀδικουμένους ὑπὸ σοῦ τιμωρίας τεύξεσθαι; Εἴτ' οὐκ αἰσχύνει οὕτως 14
 ἀνοήτως διακείμενος, ὥστ' οὐκ ἐξ ὧν εὖ πεποίηκας τὴν πόλιν, ἀλλ' ἐξ
 ὧν ἀδικῶν οὐ δέδωκας δίκην οἷει δεῖν πλεονεκτεῖν; Καί μοι ἀνάγνωθι
 τὸν νόμον.

ΝΟΜΟΣ.

Be Ἐγὼ τοίνυν, ὧ ἄνδρες δικασταί, ὑμᾶς μὲν πάντας εἰδέναι 15
 15—20 ἡγοῦμαι, ὅτι ἐγὼ μάλ' ὀρθῶς λέγω, τοῦτον δ' οὕτω σκαιὸν εἶναι,
 ὥστ' οὐ δύνασθαι μαθεῖν τὰ λεγόμενα. Βούλομαι οὖν αὐτὸν καὶ
 ἐξ ἑτέρων νόμων περὶ τούτων διδάξαι, ἂν πως ἀλλὰ νῦν ἐπὶ τοῦ

βήματος παιδευθῇ καὶ τὸ λοιπὸν ἡμῖν μὴ παρέχῃ πράγματα. Καί μοι ἀνάγνωθι τούτους τοὺς νόμους τοὺς Σόλωνος τοὺς παλαιούς.

ΝΟΜΟΣ.

- 16 Δεδέσθαι δ' ἐν τῇ ποδοκάκῃ ἡμέρας πέντε τὸν πόδα, ἐὰν προστιμήσῃ ἡ ἡλιαία.

Ἡ ποδοκάκη αὐτό ἐστιν, ᾧ Θεόμνηστε, ὃ νῦν καλεῖται ἐν τῷ ξύλῳ δεδέσθαι. Εἰ οὖν ὁ δεθεὶς ἐξελθὼν ἐν ταῖς εὐθύναις τῶν ἑνδεκα κατηγοροίῃ, ὅτι οὐκ ἐν τῇ ποδοκάκῃ ἐδέδετο, ἀλλ' ἐν τῷ ξύλῳ, οὐκ ἂν ἡλίθιον αὐτὸν νομίζοιεν; Λέγε ἕτερον νόμον.

ΝΟΜΟΣ.

- 17 Ἐπεγγυᾶν δ' ἐπιорκήσαντα τὸν Ἀπόλλω· δεδιότα δὲ δίκης ἔνεκα δρασκάζειν.

Οὐ τό τ' ἐπιорκήσαντα ὁμόσαντά ἐστι, τό τε δρασκάζειν, ὃ νῦν ἀποδιδράσκειν ὀνομάζομεν;

Ὅστις δὲ ἀπίλλει τῇ θύρᾳ, ἔνδον τοῦ κλέπτου ὄντος.

Τὸ ἀπίλλειν τὰποκλήγειν νόμιζε καὶ μηδενὶ διὰ τοῦτο διαφέρει.

- 18 Τὸ ἀργύριον στάσιμον εἶναι ἐφ' ὁπόσῳ ἂν βούληται ὁ δανείζων.

Τὸ στάσιμον τοῦτό ἐστιν, ᾧ βέλτιστε, οὐ ζυγῷ ἰστάναι, ἀλλὰ τόκον πράττεσθαι ὁπόσον ἂν βούληται. Ἔτι δ' ἀνάγνωθι τουτοῦ τοῦ νόμου τὸ τελευταῖον.

- 19 Ὅσαι δὲ πεφασμένως πολοῦνται, καὶ

οἰκῆρος καὶ δούλης τὴν βλάβην διπλὴν εἶναι ὀφείλειν.

Πρόσεχε δὴ τὸν νοῦν. Τὸ μὲν πεφασμένως ἐστὶ φανερώς, 20 πολεῖσθαι δὲ βαδίζειν, τὸ δ' οἰκῆρος θεράπωντος. Πολλὰ δὲ τοιαῦτα καὶ ἄλλ' ἐστίν, ᾧ ἄνδρες δικασταί. Ἀλλ' εἰ μὴ σιδηροῦς ἐστιν, οἶομαι αὐτὸν ἔννουν γεγονέναι, ὅτι τὰ μὲν πράγματα ταῦτά ἐστι νῦν τε καὶ πάλαι, τῶν δ' ὀνομάτων ἐνίοις οὐ τοῖς αὐτοῖς χρώμεθα νῦν καὶ πρότερον. Δηλώσει δέ· οἰχήσεται γὰρ ἀπιὼν ἀπὸ

- 21 τοῦ βήματος σιωπῇ. Εἰ δὲ μή, δέομαι ὑμῶν, ᾧ ἄνδρες δικασταί, B d
τὰ δίκαια ψηφίσασθαι, ἐνθυμουμένους ὅτι πολὺ μείζον κακὸν ἐστι 21—29
ζῆν ἀκούσαντα τὸν πατέρα ἀπεκτονέναι ἢ τὴν ἀσπίδ' ἀποβεβλη-

κέναι. Ἐγὼ γοῦν δεξαίμην ἂν πάσας τὰς ἀσπίδας ἐρριφέναι ἢ
 τοιαύτην γνώμην ἔχειν περὶ τὸν πατέρα. Οὗτος οὖν ἔνοχος μὲν 22
 ὢν τῇ αἰτίᾳ, ἐλάττονος δ' οὔσης αὐτῷ τῆς συμφορᾶς, οὐ μόνον ὑφ'
 ὑμῶν ἠλεήθη, ἀλλὰ καὶ τὸν μαρτυρήσαντ' ἠτίμωσεν. Ἐγὼ δ' ἑωρα-
 κῶς μὲν ἐκεῖνο τοῦτον ποιήσαντα, ὃ καὶ ὑμεῖς ἴστε, αὐτὸς δὲ σώσας
 τὴν ἀσπίδα, ἀκηκοὼς δ' οὕτως ἀνόσιον καὶ δεινὸν πρᾶγμα, μεγί-
 στης δ' οὔσης μοι τῆς συμφορᾶς, εἰ ἀποφεύξεται, τούτῳ δ' οὐδενὸς
 ἀξίας, εἰ κακηγορίας ἀλώσεται, οὐκ ἄρα δίκην παρ' αὐτοῦ λήψομαι;
 Τίνος ὄντος ἐμοὶ πρὸς ὑμᾶς ἐγκλήματος; πότερον ὅτι δικαίως 23
 ἀκίκοα; ἀλλ' οὐδ' ἂν αὐτοὶ φήσαιτε. Ἀλλ' ὅτι βελτίων καὶ ἐκ βελ-
 τιόνων ὁ φεύγων ἐμοῦ; ἀλλ' οὐδ' ἂν αὐτὸς ἀξιώσειεν. Ἀλλ' ὅτι
 ἀποβεβληκῶς τὰ ὅπλα δικάζομαι κακηγορίας τῷ σώσαντι; ἀλλ' οὐχ
 οὗτος ὁ λόγος ἐν τῇ πόλει κατεσκέδασται. Ἀναμνήσθητε δ', ὅτι 24
 μεγάλην καὶ καλὴν νίκην δωρεὰν αὐτῷ δεδώκατε· ἐν ἣ τῖς οὐκ ἂν
 ἐλεήσειεν Διονύσιον, τοιαύτη μὲν συμφορὰ περιπεπτωκότα, ἄνδρα
 δ' ἄριστον ἐν τοῖς κινδύνοις γεγεννημένον, ἀπιόντα δ' ἀπὸ τοῦ δικα- 25
 στηρίου λέγοντα, ὅτι δυστυχεστάτην ἐκείνην εἴημεν στρατείαν ἐστρα-
 τευμένοι, ἐν ἣ πολλοὶ μὲν ἡμῶν ἀπέθανον, οἱ δὲ σώσαντες τὰ ὅπλα
 ὑπὸ τῶν ἀποβαλόντων ψευδομαρτυριῶν ἐαλώκασι, κρεῖττον δ' ἦν
 αὐτῷ τότε ἀποθανεῖν ἢ οἴκαδ' ἐλθόντι τοιαύτη τύχη κεχρησθαι;
 Μὴ τοίνυν ἀκούσαντα μὲν Θεόμνηστον αὐτὰ τὰ προσήκοντ' ἐλεεῖτε, 26
 ὑβρίζοντι δὲ παρὰ τοὺς νόμους συγγνώμην ἔχετε. Τίς γὰρ ἂν ἐμοὶ
 μείζων ταύτης γένοιτο συμφορὰ, περὶ τοιούτου πατρὸς οὕτως αἰσ-
 χρὰς αἰτίας ἀκηκοότι; ὃς πολλάκις μὲν ἐστρατήγησε, πολλοὺς δὲ 27
 καὶ καλοὺς κινδύνους μεθ' ὑμῶν ἐκινδύνευσε· καὶ οὔτε τοῖς πολε-
 μίοις τὸ ἐκείνου σῶμα ὑποχείριον ἐγένετο, οὔτε τοῖς πολίταις οὐ-
 δεμίαν πώποτ' ὤφλεν εὐθυναν, ἔτη δὲ γεγονῶς ἑπτὰ καὶ ἐξήκοντα
 ἐν ὀλιγαρχίᾳ δι' εὐνοίαν τοῦ ὑμετέρου πλήθους ἀπέθανεν. Ἄρ' ἄξιον 28
 ὀργισθῆναι τῷ ὑβρικότι καὶ βοηθῆσαι τῷ πατρί, ὥς καὶ ἐκείνου
 κακῶς ἀκηκοότος; Τί γὰρ ἂν τούτου ἀνιαιρότερον γένοιτ' αὐτῷ ἢ
 τεθνάναι μὲν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, αἰτίαν δ' ἔχειν ὑπὸ τῶν παίδων
 ἀνηρῆσθαι; οὐ ἔτι καὶ νῦν, ὧ ἄνδρες δικασταί, τῆς ἀρετῆς τὰ μνημεῖα
 πρὸς τοῖς ὑμετέροις ἱεροῖς ἀνάκειται, τὰ δὲ τούτου καὶ τοῦ τούτου
 πατρὸς τῆς κακίας πρὸς τοῖς τῶν πολεμίων· οὕτω σύμφυτος αὐτοῖς

- 29 ἡ δειλία. Καὶ μὲν δὴ, ὧ ἄνδρες δικασταί, ὅσῳ μείζους εἰσὶ καὶ
νεανίαί τὰς ὄψεις, τοσούτῳ μᾶλλον ὀργῆς ἄξιοί εἰσι· δῆλον γὰρ
ὅτι τοῖς μὲν σώμασι δύνανται, τὰς δὲ ψυχὰς ὁμοίας οὐκ ἔχουσιν.
- 30 Ἀκούω δ' αὐτόν, ὧ ἄνδρες δικασταί, ἐπὶ τοῦτον τὸν λόγον Be
τρέψεσθαι, ὡς ὀργισθεὶς εἶρηκε ταῦτ' ἐμοῦ μαρτυρήσαντος τὴν αὐτὴν 30
μαρτυρίαν Διονυσίῳ. Ὑμεῖς δ' ἐνθυμεῖσθ', ὧ ἄνδρες δικασταί, ὅτι
ὁ νομοθέτης οὐδεμίαν ὀργὴν συγγνώμην δίδωσιν, ἀλλὰ ζημιοῖ τὸν
λέγοντα, ἐὰν μὴ ἀποφαίνῃ ὡς ἐστὶν ἀληθὴ τὰ εἰρημένα. Ἐγὼ δὲ
δὶς ἤδη περὶ τούτου μεμαρτύρηκα· οὐ γὰρ πω ἤδειν, ὅτι ὑμεῖς
τοὺς μὲν ἰδόντας τιμωρεῖσθε, τοῖς δ' ἀποβάλλουσι συγγνώμην ἔχετε.
- 31 Περὶ μὲν οὖν τούτων οὐκ οἶδ' ὅ τι δεῖ πλείω λέγειν· ἐγὼ δ' C
ὑμῶν δέομαι καταψηφίσασθαι Θεομνήστου, ἐνθυμουμένους ὅτι οὐκ 31—32
ἂν γένοιτο μείζων τούτου ἁγὼν μοι. νῦν γὰρ διώκω κακηγορίας,
τῇ δ' αὐτῇ ψήφῳ φόβου φεύγω τοῦ πατρός, ὃς μόνος, ἐπειδὴ τά-
32 χιστ' ἐδοκιμάσθην, ἐπεξῆλθον τοῖς τριάκοντ' ἐν Ἀρείῳ πάγῳ. Ὡν
μεμνημένοι καὶ ἐμοὶ καὶ τῷ πατρὶ βοηθήσατε καὶ τοῖς νόμοις τοῖς
κειμένοις καὶ τοῖς ὄρκοις οἷς ὁμωμόκατε.

4.

ΥΠΕΡ ΜΑΝΤΙΘΕΟΥ.

(XVI)

Mantitheos hatte durch das Los die Mitgliedschaft des nächsten Ratskollegiums erworben, und mußte sich nun vor dem abtretenden Rate der Dokimasie unterwerfen. Da wurde gegen ihn Einsprache erhoben, angeblich weil er Lakonist (18) und Oligarche war, was sich schon daraus ergebe, dass er während der Herrschaft der Dreißig unter den ἱππεῖς gedient habe. Und wie verhaßt diese den Demokraten waren, ersehen wir aus Xenoph. Hell. III 1, 4 ἡγήσατο δ' ὁ Θίβρων (400/399) καὶ παρ' Ἀθηναίων τριακοσίους ἱππέας, εἰπὼν ὅτι αὐτὸς μισθὸν παρέξει· οἱ δ' ἐπεμψαν τῶν ἐπὶ τῶν τριάκοντα ἱππευσάντων, νομίζοντες κέρδος τῷ δήμῳ, εἰ ἀποδημοῖεν καὶ ἐναπόλουντο. Der Reiterdienst war eine Leiturgie. Erhielt dazu auch, wie es bei den meisten Leiturgien der Fall war, der Einzelne vom

Staat einen Equipierungsbeitrag (*κατάστασις*), so mußte er doch den größten Teil des kostspieligen Dienstes aus eigenem Vermögen leisten (*ἐπιδοῦναι*). Es konnten deshalb nur wohlhabende Bürger an dem Reiterdienst teilnehmen.

Wegen des Staatszuschusses war jeder Träger einer Leiturgie zur Ablegung der Rechenschaft vor den Logisten verpflichtet (Äschines III 19. 21. 22). In gewöhnlichen Zeiten wurde diese Formalität kaum beachtet. Aber bei der Wiederherstellung der Demokratie wurde das Gesetz geltend gemacht, zumal man Geld brauchte und eben die Behörde der *σύνδικοι* eingesetzt hatte, um sowohl die Besitzverhältnisse der Privaten als auch die Ansprüche des Staates endgültig zu regeln. Nun konnte man die Ritter wegen der Dienste, die sie den Dreißig geleistet hatten, infolge des Amnestiegesetzes nicht zur Rechenschaft ziehen, da sie aber die erhaltenen Equipierungsgelder (*κατάστασις*) nicht im Dienste oder Interesse des Staates verbraucht zu haben schienen, so konnten die *σύνδικοι* des Staates die Rückerstattung verlangen, womit natürlich eine indirekte Verurteilung der *ἱππεῖς* verbunden war. Der Beweis des Mantitheos ist übrigens trügerisch, denn er konnte unter den Dreißig als *ἱππεὺς* gedient haben, ohne eine *κατάστασις* erhalten oder angenommen zu haben.

Im korinthischen Kriege (395—387) zogen die Athener Ol. 96, 2 = 395 unter Thrasybulus den Thebanern zu Hilfe, langten aber erst nach dem Gefecht bei Haliartos an, in dem Lysandros fiel (13). Ol. 96, 3 = 394 schickten die Athener 6000 Mann mit Thrasybulus nach Korinth, die Verbündeten wurden aber von den Lacedämoniern unter Aristodemus bei Sikyon geschlagen, wobei die Athener großen Verlust erlitten (Xen. IV. 2, 14. 21). Im August rückte Agesilaus in Böotien ein, und erkämpfte den Sieg bei Koronea, während um dieselbe Zeit Konon mit der persischen Flotte den spartanischen Admiral Peisandros besiegte.

Die Rede für Mantitheus ist also nicht vor 394, aber auch nicht nach 389, dem Todesjahre des Thrasybulus, gehalten worden. Sie ist nach der Rede XXIV eines der schönsten Beispiele lysianischer *ῥητορικῆς*.

- 1 Εἰ μὴ συνήδειν, ὦ βουλή, τοῖς κατηγοροῖς βουλομένοις ἐκ A
 παντὸς τρόπου κακῶς ἐμὲ ποιεῖν, πολλὴν ἂν αὐτοῖς χάριν εἶχον 1—3
 ταύτης τῆς κατηγορίας· ἡγοῦμαι γὰρ τοῖς ἀδίκως διαβεβλημένοις
 τούτους εἶναι μεγίστων ἀγαθῶν αἰτίους, οἵτινες ἂν αὐτοὺς ἀναγκά-
 2 ζωσιν εἰς ἔλεγχον τῶν αὐτοῖς βεβιωμένων καταστῆναι. Ἐγὼ γὰρ
 οὕτω σφόδρ' ἐμμαντῶ πιστεύω, ὥστ' ἐλπίζω καὶ εἰ τις πρὸς με
 τυγχάνει ἀηδῶς διακείμενος, ἐπειδὰν ἐμοῦ λέγοντος ἀκούσῃ περὶ
 τῶν πεπραγμένων, μεταμελήσειν αὐτῷ καὶ πολὺ βελτίω μ' εἰς τὸν
 3 λοιπὸν χρόνον ἡγήσεσθαι. Ἀξιῶ δ', ὦ βουλή, ἐὰν μὲν τοῦτο
 μόνον ὑμῖν ἀποδείξω, ὥς εὖνους εἰμὶ τοῖς καθεστηκόσι πράγμασι
 καὶ ὥς ἠνάγκασμαι τῶν αὐτῶν κινδύνων μετέχειν ὑμῖν, μηδὲν πῶ
 μοι πλέον εἶναι· ἐὰν δὲ φαίνωμαι καὶ περὶ τᾶλλα μετρίως
 βεβιωκώς καὶ πολὺ παρὰ τὴν δόξαν καὶ παρὰ τοὺς λόγους τοὺς
 τῶν ἐχθρῶν πεπολιτευμένος, δέομαι ὑμῶν ἐμὲ μὲν δοκιμάζειν,
 τούτους δ' ἡγεῖσθαι χείρους εἶναι. Πρῶτον δ' ἀποδείξω ὥς οὐχ
 ἵππενον ἐπὶ τῶν τριάκοντα, οὐδὲ μετέσχον τῆς τότε πολιτείας.
- 4 Ἡμᾶς γὰρ ὁ πατὴρ πρὸ τῆς ἐν Ἑλλησπόντῳ συμφορᾶς ὥς Ba
 Σάτυρον τὸν ἐν τῷ Πόντῳ διαιτησομένους ἐξέπεμψε, καὶ οὔτε τῶν 4—5
 τειχῶν καθαιρουμένων ἐπεδημοῦμεν οὔτε μεθισταμένης τῆς πολι-
 τείας, ἀλλ' ἦλθομεν πρὶν τοὺς ἀπὸ Φυλῆς εἰς τὸν Πειραιᾶ κατ-
 5 ελθεῖν πρότερον πένθ' ἡμέραις. Καίτοι οὐθ' ἡμᾶς εἰκὸς εἰς
 τοιοῦτον καιρὸν ἀφιγμένους ἐπιθυμεῖν μετέχειν τῶν ἀλλοτρίων
 κινδύνων, οὐτ' ἐκεῖνοι φαίνονται τοιαύτην γνώμην ἔχοντες ὥστε
 καὶ τοῖς ἀποδημοῦσι καὶ μηδὲν ἐξαμαρτάνουσι μεταδιδόναι τῆς
 πολιτείας, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἠτίμαζον καὶ τοὺς συγκαταλύσαντας τὸν
 6 δῆμον. Ἐπειτα δ' ἐκ μὲν τοῦ σανιδίου τοὺς ἵππεύσαντας σκο- Bb
 πεῖν εὐηθές ἐστιν· ἐν τούτῳ γὰρ πολλοὶ μὲν τῶν ὁμολογούντων 6—8
 ἵππεύειν οὐκ ἔνεισιν, ἔνιοι δὲ τῶν ἀποδημούντων ἐγγεγραμμένοι
 εἰσίν. Ἐκεῖνος δ' ἐστὶν ἔλεγχος μέγιστος· ἐπειδὴ γὰρ κατήλθετε,
 ἐψηφίσασθε τοὺς φυλάρχους ἀπενεγκεῖν τοὺς ἵππεύσαντας, ἵνα τὰς
 7 καταστάσεις ἀναπράξαιτε παρ' αὐτῶν. Ἐμὲ τοίνυν οὐδεὶς ἂν ἀπο-
 δείξειεν οὐτ' ἀπενεχθέντα ὑπὸ τῶν φυλάρχων οὔτε παραδοθέντα
 τοῖς συνδίκοις οὔτε κατάστασιν καταβαλόντα. Καίτοι πᾶσι ῥᾶδιον
 τοῦτο διαγνῶναι, ὅτι ἀναγκαῖον ἦν τοῖς φυλάρχοις, εἰ μὴ ἀπο-

δείξειαν τοὺς ἔχοντας τὰς καταστάσεις, αὐτοῖς ζημιοῦσθαι. Ὡστε πολὺ ἂν δικαιότερον ἐκείνοις τοῖς γράμμασιν ἢ τούτοις πιστεύοιτε· ἐκ μὲν γὰρ τούτων ῥάδιον ἦν ἐξαλειφθῆναι ἢ ἐγγραφῆναι τῷ βουλομένῳ, ἐν ἐκείνοις δὲ τοὺς ἵππεύσαντας ἀναγκαῖον ἦν ὑπὸ τῶν φυλάρχων ἀπενεχθῆναι. Ἔτι δ', ὦ βουλή, εἶπερ ἵππευσα, οὐκ ἂν 8 ἦν ἕξαρονος ὥς δεινόν τι πεποιηκώς, ἀλλ' ἡξίου, ἀποδείξας ὥς οὐδεὶς ὑπ' ἐμοῦ τῶν πολιτῶν κακῶς πέπονθε, δοκιμάζεσθαι. Ὅρῳ δὲ καὶ ὑμᾶς ταύτῃ τῇ γνώμῃ χρωμένους, καὶ πολλοὺς μὲν τῶν τότε ἵππευσάντων βουλεύοντας, πολλοὺς δ' αὐτῶν στρατηγούς καὶ ἱπάρχους κεχειροτονημένους. Ὡστε μηδὲν δι' ἄλλο μ' ἡγεῖσθε ταύτην ποιεῖσθαι τὴν ἀπολογία, ἢ ὅτι περιφανῶς ἐτόλμησάν μου καταψεύσασθαι. Ἀνάβηθι δέ μοι καὶ μαρτύρησον.

MARTYRIA.

- B^{1A} Περὶ μὲν τοίνυν ταύτης τῆς αἰτίας οὐκ οἶδ' ὅ τι δεῖ πλείω 9
 9 λέγειν· δοκεῖ δέ μοι, ὦ βουλή, ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ἀγῶσι περὶ αὐτῶν μόνων τῶν κατηγορημένων προσήκειν ἀπολογεῖσθαι, ἐν δὲ ταῖς δοκιμασίαις δίκαιον εἶναι παντὸς τοῦ βίου λόγον διδόναι. Δέομαι οὖν ὑμῶν μετ' εὐνοίας ἀκροάσασθαί μου. Ποιήσομαι δὲ τὴν ἀπολογία ὥς ἂν δύνωμαι διὰ βραχυτάτων.
- B^{1a} Ἐγὼ γὰρ πρῶτον μὲν οὐσίας μοι οὐ πολλῆς καταλειφθείσης 10
 10 διὰ τὰς συμφορὰς καὶ τὰς τοῦ πατρὸς καὶ τὰς τῆς πόλεως, δύο μὲν ἀδελφὰς ἐξέδωκα, ἐπιδούς τριάκοντα μνᾶς ἑκατέρᾳ, πρὸς τὸν ἀδελφὸν δ' οὕτως ἐνειμάμην ὥστ' ἐκεῖνον πλεον ὁμολογεῖν ἔχειν ἐμοῦ τῶν πατρῶων, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἅπαντας οὕτω βεβίωκα ὥστε μηδεπώποτε μοι μηδὲ πρὸς ἓνα μηδὲν ἔγκλημα γενέσθαι.
- B^{1b} Καὶ τὰ μὲν ἴδι' οὕτω διώκηκα· περὶ δὲ τῶν κοινῶν μοι μέγιστον 11
 11—12 ἡγοῦμαι τεκμήριον εἶναι τῆς ἐμῆς ἐπιεικείας, ὅτι τῶν νεωτέρων ὅσοι περὶ κύβους ἢ πότους ἢ ἑτέρας τοιαύτας ἀκολασίας τυγχάνουσι τὰς διατριβὰς ποιούμενοι, πάντας καὶ ἄλλως ὄψεσθέ μοι διαφόρους ὄντας, καὶ πλείστα τούτους περὶ ἐμοῦ λογοποιοῦντας καὶ ψευδομένους. Καίτοι δῆλον ὅτι, εἰ τῶν αὐτῶν ἐπεθυμοῦμεν, οὐκ ἂν τοιαύτην γνώμην εἶχον περὶ ἐμοῦ. Ἔτι δ', ὦ βουλή, οὐδεὶς ἂν 12 ἀποδείξαι περὶ ἐμοῦ δύναιτ' οὔτε δίκην αἰσχρὰν οὔτε γραφὴν οὔτ'

εἰσαγγελίαν γεγεννημένην· καίτοι ἑτέρους ὁρᾶτε πολλάκις εἰς τοιού-
 τους ἀγῶνας καθεστηκότας. Πρὸς τοίνυν τὰς στρατείας καὶ τοὺς B^{1c}
 κινδύνους τοὺς πρὸς τοὺς πολεμίους σκέψασθ' οἷον ἑμαυτὸν παρέχω 11—17
 13 τῇ πόλει. Πρῶτον μὲν γάρ, ὅτε τὴν συμμαχίαν ἐποιήσασθε πρὸς
 Βοιωτοὺς καὶ εἰς Ἀλίαρτον ἔδει βοηθεῖν, ὑπ' Ὁρθοβούλου κατει-
 λεγμένος ἱππεύειν, ἐπειδὴ πάντας ἑώρων τοῖς μὲν ἱππεύουσιν ἀσφά-
 λειαν ἤδη εἶναι νομίζοντας, τοῖς δ' ὀπλίταις κίνδυνον ἐφεστάναι
 ἡγουμένους, ἑτέρων ἀναβάντων ἐπὶ τοὺς ἵππους ἀδοκιμάστων παρὰ
 τὸν νόμον, ἐγὼ προσελθὼν τῷ Ὁρθοβούλῳ ἐξαλεῖψαί μ' ἐκέλευον
 ἐκ τοῦ καταλόγου, ἡγούμενος αἰσχροὺς εἶναι τοῦ πλήθους μέλλοντος
 κινδυνεύειν ἄδειαν ἑμαυτῷ παρασκευάσαντ' ἐκστρατεύεσθαι. Καί
 μοι ἀνάβηθι, Ὁρθόβουλε.

MARTYRIA.

14 Συλλεγόντων τοίνυν τῶν δημοτῶν πρὸ τῆς ἐξόδου, εἰδὼς αὐτῶν
 ἐνίους πολίτας μὲν χρηστοὺς ὄντας καὶ προθύμους, ἐφοδίῳ δ'
 ἀποροῦντας, εἶπον ὅτι χρὴ τοὺς ἔχοντας παρέχειν τὰπιτήδεια
 τοῖς ἀπόρως διακειμένοις. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο συνεβούλευον τοῖς
 ἄλλοις, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἔδωκα δυοῖν ἀνδροῖν τριάκοντα δραχμὰς
 ἑκατέρῳ, οὐχ ὥς πολλὰ κεκτημένος, ἀλλ' ἵνα παράδειγμα τοῦτο
 τοῖς ἄλλοις γένηται. Καί μοι ἀνάβητε.

MARTYRES.

15 Μετὰ ταῦτα τοίνυν, ὦ βουλή, εἰς Κόρινθον ἐξόδου γενομένης
 καὶ πάντων προειδόντων ὅτι δεήσει κινδυνεύειν, ἑτέρων ἀναδυομένων
 ἐγὼ διεπραξάμην ὥστε τῆς πρώτης τεταγμένος μάχεσθαι τοῖς πο-
 λεμίοις· καὶ μάλιστα τῆς ἡμετέρας φυλῆς δυστυχησάσης, καὶ
 πλείστων ἐναποθανόντων, ὕστερος ἀνεχώρησα τοῦ σεμνοῦ Στειριῶς
 16 τοῦ τότε πᾶσιν ἀνθρώποις δειλίαν ὠνειδικότος. Καὶ οὐ πολλαῖς
 ἡμέραις ὕστερον μετὰ ταῦτ' ἐν Κορίνθῳ χωρίων ἰσχυρῶν κατει-
 λημμένων ὥστε τοὺς πολεμίους μὴ δύνασθαι παρίεναι, Ἀγρησιλάου
 δ' εἰς τὴν Βοιωτίαν ἐμβαλόντος ψηφισαμένων τῶν ἀρχόντων ἀπο-
 κληρῶσαι τάξεις αἵτινες βοηθήσουσι, φοβουμένων ἀπάντων — εἰ-
 κότως, ὦ βουλή· δεινὸν γὰρ ἦν ἀγαπητῶς ὀλίγῳ πρότερον σεσωμέ-
 νους ἐφ' ἑτερον κίνδυνον ἵεναι — προσελθὼν ἐγὼ τὸν ταξίαρχον

ἐκέλευον ἀκληρωτὶ τὴν ἡμετέραν τάξιν πέμπειν. Ὡστ' εἰ τινες 17
 ὑμῶν ὀργίζονται τοῖς τὰ μὲν τῆς πόλεως ἀξιοῦσι πράττειν, ἐκ δὲ
 τῶν κινδύνων ἀποδιδράσκουσιν, οὐκ ἂν δικαίως περὶ ἐμοῦ τὴν
 γνώμην ταύτην ἔχοιεν· οὐ γὰρ μόνον τὰ προσταττόμενα ἐποιοῦν
 προθύμως, ἀλλὰ καὶ κινδυνεύειν ἐτόλμων. Καὶ ταῦτ' ἐποιοῦν οὐχ
 ὥς οὐ δεινὸν ἡγούμενος εἶναι Λακεδαιμονίοις μάχεσθαι, ἀλλ' ἵν',
 εἰ ποτ' ἀδίκως εἰς κίνδυνον κατασταίῃν, διὰ ταῦτα βελτίων ὑφ'
 ὑμῶν νομιζόμενος ἀπάντων τῶν δικαίων τυγχάνοιμι. Καί μοι
 ἀνάβητε τούτων μάρτυρες.

MARTYRES.

B^{1c1} Τῶν τοίνυν ἄλλων στρατειῶν καὶ φρουρῶν οὐδεμιᾶς ἀπελείφ- 18
 18—19 θην πώποτε, ἀλλὰ πάντα τὸν χρόνον διατετέλεκα μετὰ τῶν πρῶ-
 των μὲν τὰς ἐξόδους ποιούμενος, μετὰ τῶν τελευταίων δ' ἀνα-
 χωρῶν. Καίτοι χρὴ τοὺς φιλοτίμως καὶ κοσμίως πολιτευομένους
 ἐκ τῶν τοιούτων σκοπεῖν, ἀλλ' οὐκ εἰ τις κομᾷ, διὰ τοῦτο μισεῖν·
 τὰ μὲν γὰρ τοιαῦτ' ἐπιτηδεύματα οὔτε τοὺς ἰδιώτας οὔτε τὸ
 κοινὸν τῆς πόλεως βλάπτει, ἐκ δὲ τῶν κινδυνεύειν ἐθελόντων πρὸς
 τοὺς πολεμίους ἅπαντες ὑμεῖς ὠφελεῖσθε. Ὡστ' οὐκ ἄξιον ἀπ' 19
 ὀψεως, ὧ βουλή, οὔτε φιλεῖν οὔτε μισεῖν οὐδένα, ἀλλ' ἐκ τῶν
 ἔργων σκοπεῖν· πολλοὶ μὲν γὰρ μικρὸν διαλεγόμενοι καὶ κοσμίως
 ἀμπεχόμενοι μεγάλων κακῶν αἴτιοι γεγόνασιν, ἕτεροι δὲ τῶν τοι-
 ούτων ἀμελοῦντες πολλὰ κἀγαθὰ ὑμᾶς εἰσιν εἰργασμένοι.

B^{1d} Ἦδη δέ τινων ἡσθόμην, ὧ βουλή, καὶ διὰ ταῦτ' ἀχθομένων 20
 20—21 μοι, ὅτι νεώτερος ὢν ἐπεχείρησα λέγειν ἐν τῷ δήμῳ. Ἐγὼ δὲ τὸ
 μὲν πρῶτον ἠναγκάσθην ὑπὲρ τῶν ἐμαντοῦ πραγμάτων δημηγο-
 ρῆσαι, ἔπειτα μέντοι καὶ ἐμαντῷ δοκῶ φιλοτιμότερον διατεθῆναι
 τοῦ δέοντος, ἅμα μὲν τῶν προγόνων ἐνθυμούμενος, ὅτι οὐδὲν πέ-
 πανται τὰ τῆς πόλεως πράττοντες, ἅμα δ' ὑμᾶς ὁρῶν — τὰ 21
 γὰρ ἀληθῆ χρὴ λέγειν — τοὺς τοιούτους μόνους ἀξίους τινὸς νο-
 μίζοντας εἶναι· ὥσθ' ὁρῶν ὑμᾶς ταύτην τὴν γνώμην ἔχοντας τίς
 οὐκ ἂν ἐπαρθείη πράττειν καὶ λέγειν ὑπὲρ τῆς πόλεως; Ἐτι δὲ
 τί ἂν τοῖς τοιούτοις ἀχθοισθε; Οὐ γὰρ ἕτεροι περὶ αὐτῶν κριταὶ
 εἰσιν, ἀλλ' ὑμεῖς.

5.

KAT' EPATOSΘENOYΣ.

(XII)

Die Niederlage der letzten athenischen Flotte bei Ägospotamoi, Ol. 93, 4 unter dem Archonten Alexias im Sommer 405, machte jeden weiteren Widerstand Athens gegen Sparta unmöglich. Es blieb nur übrig, die Mauern der Stadt in Verteidigungszustand zu setzen und die Häfen abzusperren (*ἀποχῶσαι* Xen. Hell. II 2, 4). Da indessen der Feind die Stadt von der Land- und Seeseite einschloß, so war vorauszusehen, daß bald Hungersnot sie zur Kapitulation zwingen würde (Xen. II 2, 10). Und die Härte und Grausamkeit, mit der Athen früher gegen Ägina, Melos, Hestäa, Skione und Torone verfahren war, ließ erwarten, daß Sparta und seine Bundesgenossen den Krieg nur mit der vollständigen Vernichtung aller Athener, ja mit der Zerstörung der Stadt beenden würden. In dieser Angst und Not entschloß man sich zum äußersten Widerstand, und das Volk wurde in diesem Entschluß von leidenschaftlichen Volksführern wie Kleophon bestärkt, die mit Kerker und Tod jeden bedrohten, der zum Frieden unter Verzicht auf die Mauern der Stadt, d. h. zur Kapitulation raten würde (Xen. II 2, 15). Eine Gesandtschaft, die nach Sparta gehen wollte, war schon in Sellasia zurückgewiesen worden, weil sie nicht unbeschränkte Vollmacht hatte. Als aber die Hungersnot zunahm, entschloß sich Theramenes zur Vermittlung. Seine Unterhandlungen mit Lysander auf Samos und den Ephoren in Sparta erfolgten im Dezember 405 bis Ende März oder Mitte April 404. Am 16. Munychion (Plut. Lys. 15), in der zweiten Hälfte des April, hielt Lysander seinen Einzug in den Peiräeus: *μετὰ δὲ ταῦτα* (d. h. *μετὰ τὴν περὶ εἰρήνης ἐκκλησίαν*) *Λύσανδρός τε κατέπλει εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ οἱ φυγάδες κατήσαν καὶ τὰ τείχη κατέσκαπτον* (d. h. fingen an) *ὑπ' ἀβλητρίδων πολλῇ προθυμίᾳ*. Theramenes hat die vollständige Vernichtung Athens, welche nicht wenige Bundesgenossen gefordert hatten, glücklich abgewendet, dafür aber mit Lysander die Einrichtung einer oligarchi-

schen Herrschaft verabredet. Schon vor der Rückkehr des Tharmenes aus Sparta war Kleophon von oligarchisch Gesinnten gerichtet und verurteilt worden (13, 12 u. 30, 12, vgl. 19, 48). Nach dem Friedensschluß und der Rückkehr der Verbannten, welche meist früher zu den Vierhundert gehört hatten, bildeten die oligarchischen Hetärien eine ständige Kommission, die fünf Ephoren, zu der auch Kritias und Eratosthenes gehörten (12, 43), augenscheinlich zu dem Zweck, um die Ausführung der Friedensbedingungen zu überwachen und die Einsetzung einer oligarchischen Regierung anzubahnen. Im Sommer desselben Jahres begann auch das Verfahren gegen mehrere angesehene Männer, besonders Strategen und Taxiarchen, welche der Oligarchie und damit auch dem Frieden mit Sparta zu widerstreben schienen (13, 15 sqq.). Sie wurden auf die Anzeige des Theokritos und Agoratos hin in Haft gebracht und später von den Dreißig zum Tode verurteilt (13, 36 sq.). Während der letzten Anwesenheit Lysanders in Athen gegen Ende des Sommers wurde die Volksversammlung abgehalten, in der die Einsetzung der Dreißig (12, 73) beschlossen wurde. Ihre Herrschaft dauerte acht Monate (Xen. Hell. II 4, 21), vom September bis Ende April. Nach der Niederlage der Oligarchie in Munichia und dem Tode des Kritias (Ol. 94, 1 = April 403) entwich die Mehrzahl der Dreißig nach Eleusis, nur Pheidon und Eratosthenes blieben in der Stadt zurück. Dort wurde eine Regierung von Zehnmännern (*οἱ δέκα*) eingesetzt, deren Aufgabe es war, eine Versöhnung der städtischen Partei (*οἱ ἐν ἄστει*) und der Demokraten im Piräeus (*οἱ ἐν Πειραιεῖ*) herbeizuführen. Zu dieser Regierung gehörte auch Pheidon, und sein Parteigenosse Eratosthenes stand ihr nicht fern (12, 54). Die Zehnmänner erschwerten indessen die Aussöhnung der beiden Parteien und suchten Hilfe bei Sparta und seinen Bundesgenossen (12, 59). Es rückte auch der spartanische König Pausanias in Attika ein und es entspann sich ein heftiges Gefecht mit den Demokraten, aber die Rücksichtslosigkeit der Oligarchen (18, 12) und die Eifersucht gegen Lysandros bestimmten den König, eine friedliche Vermittlung der beiden athensischen Parteien herbeizuführen (*αἱ διαλλαγαί*). Von der Versöhnung

blieben die Dreißig mit ihrer Kriminalkommission, den Elfmännern, ausgeschlossen, doch konnten auch die Ausgeschlossenen in Athen verbleiben, wenn sie von ihrer Amtsführung unter den Dreißig Rechenschaft geben und sich der Entscheidung eines Heliastengerichtes unterwerfen wollten, denn der Eidschwur lautete nach Andokides I 90: *Καὶ οὐ μνησικακήσω τῶν πολιτῶν οὐδενὶ πλὴν τῶν τριάκοντα καὶ τῶν ἑνδεκα, οὐδὲ τούτων ὃς ἂν ἐθέλῃ εὐθύνας δίδόναι τῆς ἀρχῆς ἧς ἦρξεν*. Sind dies auch Worte aus dem etwas späteren Amnestiegesetz des Thrasybulos, so stimmen sie doch genau überein mit dem Versöhnungsvertrag des Königs Pausanias bei Xenophon Hell. II 4, 38: *οἱ δὲ διήλλαξαν ἐφ' ᾧ τε εἰρήνην μὲν ἔχειν ὡς πρὸς ἀλλήλους, ἀπιέναι δ' ἐπὶ τὰ ἑαυτῶν ἑκάστους πλὴν τῶν τριάκοντα καὶ τῶν ἑνδεκα*. Überhaupt gestattete das athenische Recht jedem moralisch verurteilten oder bereits flüchtig gewordenen Magistrat, sich zur Rechenschaftsablage zu stellen, und wenn Einsprache erhoben wurde, eine ordnungsmäßige Verhandlung vor den Heliasten zu verlangen (14, 38).

Am 21. September 403 (12. Boedromion Ol. 94, 2) erfolgte der feierliche Einzug der Demokraten aus dem Piräeus in die Stadt, bald darauf die Neugestaltung der Behörden und die Ordnung der Gerichtshöfe. Zu den ersten Verhandlungen gehörte die Rechenschaftsablage des Pheidon und Eratosthenes, und da gegen beide gewiß nicht allein von einer Seite Klage erhoben wurde, so mußten noch im Jahre 403 mehrere Gerichtsverhandlungen in ihrer Sache, wahrscheinlich kurz nach einander, stattfinden (12, 81 *ἡμεῖς*, 12, 79 *παρὰ Ἐρατοσθένους καὶ τῶν τουτουὶ συναρχόντων δίκην λαβεῖν*, 12, 100 *παρὰ τούτων δίκην λαβεῖν*).

Gegen Eratosthenes erhob Lysias Klage wegen Ermordung seines Bruders Polemarchos. Er war als Bruder verpflichtet und auch als Metöke oder Isotele dazu berechtigt. Denn auch Metöken stand das Recht zu, wegen ihnen persönlich zugefügter Verletzungen nicht nur Privatklagen, sondern auch öffentliche anzustellen, und hätte auch bei der Rechenschaftsablage ein athenischer Bürger für Lysias die Einsprache erheben müssen, so war doch auch dem Metöken oder Isotelen gestattet, vor den Heliasten in eigener Sache aufzutreten und

die Klage selbständig durchzuführen. (Meier-Schömann, Attischer Prozeß 561).

Die Rede gegen Eratosthenes ist die einzige, welche Lysias selbst vor Gericht gehalten hat. Welchen Erfolg Lysias gehabt hat, ist nicht bekannt. Sicher ist nur, daß ums Jahr 399/98 einer der Dreißig, also Pheidon oder Eratosthenes, vor dem Areopag wegen vorsätzlichen Mordes belangt worden ist, Lys. 10, 31: *ὅς μόνος, ἐπειδὴ τάχιστα ἐδοκιμάσθην* (der Sprecher war 417 geboren, so daß vor 399 die *δοκιμασία εἰς ἄνδρας* nicht erfolgen konnte), *ἐπεξῆλθον τοῖς τριάκοντα ἐν Ἀρείῳ πάγῳ*. Wahrscheinlich ist aber doch, daß Eratosthenes und Pheidon in Atimie verfielen, d. h. keine öffentlichen Ämter bekleiden, in der Volksversammlung nicht auftreten und an den öffentlichen Opfern und Festzügen nicht teilnehmen durften. Es konnte dies durch eine Geldstrafe erreicht werden, die sie nicht bezahlen konnten. Konnte auch Lysias nicht allein dieses Resultat erzielen, so trug seine Klage und seine Rede doch nicht unwesentlich dazu bei.

A
1—3 Οὐκ ἄρξασθαί μοι δοκεῖ ἄπορον εἶναι, ὧ ἄνδρες δικασταί, 1
τῆς κατηγορίας, ἀλλὰ παύσασθαι λέγοντι· τοιαῦτα γὰρ αὐτοῖς τὸ μέγεθος καὶ τοσαῦτα τὸ πλῆθος εἰργασται, ὥστε μήτ' ἂν ψευδόμενον δεινότερα τῶν ὑπαρχόντων κατηγορῆσαι, μήτε τάληθῇ βουλόμενον εἰπεῖν ἅπαντα δύνασθαι, ἀλλ' ἀνάγκη ἢ τὸν κατήγορον ἀπειπεῖν ἢ τὸν χρόνον ἐπιλιπεῖν. Τούναντίον δέ μοι δοκοῦμεν πείσεσθαι 2 ἢ ἐν τῷ πρὸ τοῦ χρόνῳ. Πρότερον μὲν γὰρ ἔδει τὴν ἔχθραν τοὺς κατηγοροῦντας ἐπιδείξαι, ἥτις εἴη πρὸς τοὺς φεύγοντας· νυνὶ δὲ παρὰ τῶν φευγόντων χρὴ πυνθάνεσθαι, ἥτις ἦν αὐτοῖς πρὸς τὴν πόλιν ἔχθρα, ἀνθ' οὗτοιοι τοιαῦτ' ἐτόλμησαν εἰς αὐτὴν ἐξαμαρτάνειν. Οὐ μέντοι ὥς οὐκ ἔχων οἰκείας ἔχθρας καὶ συμφορὰς τοὺς λόγους ποιοῦμαι, ἀλλ' ὥς ἅπασι πολλῆς ἀφθονίας οὔσης ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἢ ὑπὲρ τῶν δημοσίων ὀργίζεσθαι. Ἐγὼ μὲν οὖν, ὧ ἄνδρες δι- 3 κασταί, οὔτ' ἐμαυτοῦ πρόποτ' οὔτ' ἀλλότρια πράγματα πράξας νῦν ἠνάγκασμαι ὑπὸ τῶν γεγενημένων τούτου κατηγορεῖν, ὥστε πολλάκις εἰς πολλὴν ἀθυμίαν κατέστην, μὴ διὰ τὴν ἀπειρίαν

ἀναξίως καὶ ἀδυνάτως ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ ἑμαυτοῦ τὴν κατηγορίαν ποιήσομαι· ὁμῶς δὲ πειράσομαι ὑμᾶς ἐξ ἀρχῆς ὥς ἂν δύναμαι δι' ἐλαχίστων διδάξαι.

- 4 Οὐμὸς πατὴρ Κέφαλος ἐπείσθη μὲν ὑπὸ Περικλέους εἰς ταύ- N¹
την τὴν γῆν ἀφικέσθαι, ἔτη δὲ τριάκοντ' ὤκησε, καὶ οὐδενὶ πώ- 4—18
ποτ' οὐθ' ἡμεῖς οὐτ' ἐκεῖνος δίκην οὐτ' ἐδικασάμεθα οὐτ' ἐφύγομεν,
ἀλλ' οὕτως ὥκοῦμεν δημοκρατούμενοι ὥστε μήτ' εἰς τοὺς ἄλλους
5 ἐξαμαρτάνειν μήθ' ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀδικεῖσθαι. Ἐπειδὴ δ' οἱ
τριάκοντα πονηροὶ καὶ συκοφάνται ὄντες εἰς τὴν ἀρχὴν κατέστη-
σαν, φάσκοντες χρῆναι τῶν ἀδίκων καθαρὰν ποιῆσαι τὴν πόλιν
καὶ τοὺς λοιποὺς πολίτας ἐπ' ἀρετὴν καὶ δικαιοσύνην προτρέψαι,
τοιαῦτα λέγοντες οὐ τοιαῦτα ποιεῖν ἐτόλμων, ὥς ἐγὼ περὶ τῶν
ἑμαυτοῦ πρῶτον εἰπὼν καὶ περὶ τῶν ὑμετέρων ἀναμνησαί πειρά-
6 σομαι. Θέογνις γὰρ καὶ Πείσων ἔλεγον ἐν τοῖς τριάκοντα περὶ
τῶν μετοίκων, ὥς εἶέν τινες τῇ πολιτείᾳ ἀχθόμενοι· καλλίστην
οὖν εἶναι πρόφασιν τιμωρεῖσθαι μὲν δοκεῖν, τῷ δ' ἔργῳ χρηματί-
ζεσθαι· πάντως δὲ τὴν μὲν πόλιν πένεσθαι, τὴν ἀρχὴν δὲ δεῖσθαι
7 χρημάτων. Καὶ τοὺς ἀκούοντας οὐ χαλεπῶς ἔπειθον· ἀποκτινύναι
μὲν γὰρ ἀνθρώπους περὶ οὐδενὸς ἡγοῦντο, λαμβάνειν δὲ χρήματα
περὶ πολλοῦ ἐποιοῦντο. Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς δέκα συλλαβεῖν, τού-
των δὲ δύο πένητας, ἵν' αὐτοῖς ἢ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀπολογία,
ὥς οὐ χρημάτων ἕνεκα ταῦτα πέπρακται, ἀλλὰ συμφέροντα τῇ
πολιτείᾳ γεγένηται, ὥσπερ τι τῶν ἄλλων εὐλόγως πεποιηκότες.
8 Διαλαβόντες δὲ τὰς οἰκίας ἐβάδιζον· καὶ ἐμὲ μὲν ξένους ἐστιῶντα
κατέλαβον, οὓς ἐξελάσαντες Πείσωνί με παραδιδόασιν· οἱ δ' ἄλλοι
εἰς τὸ ἐργαστήριον ἐλθόντες τὰνδράποδ' ἀπεγράφοντο. Ἐγὼ δὲ
Πείσωνα μὲν ἡρώτων εἰ βούλοιτό με σῶσαι χρήματα λαβών· ὁ δ'
9 ἔφρασκεν, εἰ πολλὰ εἶη. Εἶπον οὖν ὅτι τάλαντον ἀργυρίου ἔτοιμος
εἶην δοῦναι· ὁ δ' ὡμολόγησε ταῦτα ποιήσειν. Ἠπιστάμην μὲν
οὖν ὅτι οὐτε θεοὺς οὐτ' ἀνθρώπους νομίζει, ὁμῶς δ' ἐκ τῶν παρ-
όντων ἐδόκει μοι ἀναγκαιότατον εἶναι πίστιν παρ' αὐτοῦ λαβεῖν.
10 Ἐπειδὴ δ' ὥμοσεν, ἐξώλειαν ἑαντῷ καὶ τοῖς παισὶν ἐπαρώμενος,
λαβὼν τὸ τάλαντόν με σώσειν, εἰσελθὼν εἰς τὸ δωμάτιον τὴν κι-
βωτὸν ἀνοίγνυμι· Πείσων δ' αἰσθόμενος εἰσέρχεται, καὶ ἰδὼν τὰ

ἐνόντα καλεῖ τῶν ὑπηρετῶν δύο, καὶ τὰ ἐν τῇ κιβωτῷ λαβεῖν ἐκέ-
 λευσεν. Ἐπειδὴ δ' οὐχ ὅσον ὠμολόγησ' εἶχεν, ὃ ἄνδρες δικασταί, 11
 ἀλλὰ τρία τάλαντ' ἀργυρίου καὶ τετρακοσίους κυζικηνοὺς καὶ
 ἑκατὸν δαρεικοὺς καὶ φιάλας τέτταρας, ἐδεόμην αὐτοῦ ἐφόδιά
 μοι δοῦναι, ὃ δ' ἀγαπήσειν μ' ἔφρασκεν, εἰ τὸ σῶμα σώσω. Ἐξ- 12
 ιοῦσι δ' ἐμοὶ καὶ Πείσωνι ἐπιτυγχάνει Μηλόβιός τε καὶ Μνησι-
 θείδης ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου ἀπιόντες, καὶ καταλαμβάνουσι πρὸς
 αὐταῖς ταῖς θύραις, καὶ ἐρωτῶσιν ὅποι βαδίζοιμεν· ὃ δ' ἔφρασκεν
 εἰς τὰδελφοῦ τοῦ ἐμοῦ, ἵνα καὶ τὰ ἐν ἐκείνῃ τῇ οἰκίᾳ σκέψηται.
 Ἐκεῖνον μὲν οὖν ἐκέλευον βαδίζειν, ἐμὲ δὲ μεθ' αὐτῶν ἀκο-
 λουθεῖν εἰς Δαμνίππου. Πείσων δὲ προσελθὼν σιγᾷ μοι παρε- 13
 κεύετο καὶ θαρρεῖν, ὥς ἤξων ἐκεῖσε. Καταλαμβάνομεν δ' αὐτόθι
 Θεόγνιν ἐτέρους φυλάττοντα· ὃ παραδόντες ἐμὲ πάλιν ὥχοντο.
 Ἐν τοιούτῳ δ' ὄντι μοι κινδυνεύειν ἐδόκει, ὥς τοῦ γ' ἀποθανεῖν
 ὑπάρχοντος ἤδη. Καλέσας δὲ Δάμνιππον λέγω πρὸς αὐτὸν τάδε, 14
 „ἐπιτήδειος μὲν μοι τυγχάνεις ὢν, ἤκω δ' εἰς τὴν σὴν οἰκίαν,
 ἀδικῶ δ' οὐδέν, χρημάτων δ' ἕνεκ' ἀπόλλυμαι. Σὺ οὖν ταῦτα
 πάσχοντί μοι πρόθυμος παράσχου τὴν σεαυτοῦ δύναμιν εἰς τὴν
 ἐμὴν σωτηρίαν.“ Ὁ δ' ὑπέσχετο ταῦτα ποιήσειν. Ἐδόκει δ' αὐτῷ
 βέλτιον εἶναι πρὸς Θεόγνιν μνησθῆναι· ἤγεῖτο γὰρ ἅπαν ποιήσειν
 αὐτόν, εἴ τις ἀργύριον διδοίη. Ἐκείνου δὲ διαλεγομένου Θεόγνιδι 15
 — ἔμπειρος γὰρ ὢν ἐτύγχανον τῆς οἰκίας, καὶ ἤδειν ὅτι ἀμφί-
 θυρος εἶη —, ἐδόκει μοι ταύτῃ πειρᾶσθαι σωθῆναι, ἐνθυμουμένῳ
 ὅτι, ἐὰν μὲν λάθω, σωθήσομαι, ἐὰν δὲ ληφθῶ, ἡγούμην μὲν, εἰ
 Θεόγνις εἶη πεπεισμένος ὑπὸ τοῦ Δαμνίππου χρήματα λαβεῖν,
 οὐδὲν ἥττον ἀφεθήσεσθαι, εἰ δὲ μή, ὁμοίως ἀποθανεῖσθαι. Ταῦτα 16
 διανοηθεὶς ἔφρευγον, ἐκείνων ἐπὶ τῇ αὐλείῳ θύρᾳ τὴν φυλακὴν ποι-
 ουμένων· τριῶν δὲ θυρῶν οὐσῶν, ὥς ἔδει με διελθεῖν, ἀπασαι
 ἀνεωγμέναι ἔτυχον. Ἀφικόμενος δ' εἰς Ἀρχένεω τοῦ ναυκλήρου
 ἐκεῖνον πέμπω εἰς ἄστυ, πευσόμενον περὶ τοῦ ἀδελφοῦ· ἤκων δ'
 ἔλεγεν ὅτι Ἑρατοσθένης αὐτὸν ἐν τῇ ὁδῷ λαβὼν εἰς τὸ δεσμο-
 τήριον ἀπαγάγοι. Καὶ ἐγὼ μὲν τοιαῦτα πεπυσμένος τῆς ἐπιούσης 17
 νυκτὸς διέπλευσα Μέγαράδε. Πολεμάρχῳ δὲ παρήγγειλαν οἱ τριᾶ-
 κοντα τὸ ἐπ' ἐκείνων εἰθισμένον παράγγελμα, πίνειν κώνειον, πρὶν

τὴν αἰτίαν εἰπεῖν δι' ἣντιν' ἔμελλεν ἀποθανεῖσθαι· οὕτω πολλοῦ
 18 ἐδέησε κριθῆναι καὶ ἀπολογήσασθαι. Καὶ ἐπειδὴ ἀπεφέρετο ἐκ
 τοῦ δεσμωτηρίου τεθνεώς, τριῶν ἡμῖν οἰκιῶν οὐσῶν οὐδ' ἐκ μιᾶς
 εἶασαν ἐξενεχθῆναι, ἀλλὰ κλεισίον μισθωσάμενοι προὔθεντο αὐτόν.
 Καὶ πολλῶν ὄντων ἱματίων αἰτοῦσιν οὐδὲν ἔδοσαν εἰς τὴν ταφὴν,
 ἀλλὰ τῶν φίλων ὃ μὲν ἱμάτιον, ὃ δὲ προσκεφάλαιον, ὃ δ' ὅ τι ἔκα-
 19 στος ἔτυχεν ἔδωκεν εἰς τὴν ἐκείνου ταφὴν. Καὶ ἔχοντες μὲν ἑπτα- N²
 κοσίας ἀσπίδας τῶν ἡμετέρων, ἔχοντες δ' ἀργύριον καὶ χρυσίον 19—21
 τοσοῦτον, χαλκὸν δὲ καὶ κόσμον καὶ ἐπιπλά καὶ ἱμάτια γυναικεῖα
 ὅς' οὐδεπώποτ' ὦροντο κτήσεσθαι, καὶ ἀνδράποδ' εἴκοσι καὶ ἑκατόν,
 ὧν τὰ μὲν βέλτιστ' ἔλαβον, τὰ δὲ λοιπὰ εἰς τὸ δημόσιον ἀπέδοσαν,
 εἰς τοσαύτην ἀπληστίαν καὶ αἰσχροκέρδειαν ἀφίκοντο καὶ τοῦ τρό-
 που τοῦ αὐτῶν ἀπόδειξιν ἐποιήσαντο· τῆς γὰρ Πολεμάρχου γυ-
 ναικὸς χρυσοῦς ἐλικτῆρας, οὐς ἔχουσα ἐτύγγχανεν, ὅτε περ πρῶτον
 20 ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, Μηλόβιος ἐκ τῶν ὥτων ἐξείλετο. Καὶ οὐδὲ
 κατὰ τοῦλάχιστον μέρος τῆς οὐσίας ἐλέου παρ' αὐτῶν ἐτυγχάνομεν,
 ἀλλ' οὕτως εἰς ἡμᾶς διὰ τὰ χρήματ' ἐξημάρτανον, ὥσπερ οὐδ' ἂν
 ἕτεροι μεγάλων ἀδικημάτων ὀργὴν ἔχοντες, οὐ τούτων ἀξίους γ'
 ὄντας τῇ πόλει, ἀλλὰ πάσας μὲν τὰς χορηγίας χορηγήσαντας,
 πολλὰς δ' εἰσφορὰς εἰσενεγκόντας, κοσμίους δ' ἡμᾶς αὐτοὺς παρ-
 ἔχοντας καὶ πᾶν τὸ προσταττόμενον ποιοῦντας, ἐχθρὸν δ' οὐδένα
 κεκτημένους, πολλοὺς δ' Ἀθηναίων ἐκ τῶν πολεμίων λυσαμένους
 τοιούτων ἠξίωσαν, οὐδ' ὁμοίως μετοικοῦντας ὥσπερ αὐτοὶ ἐπολι-
 21 τεύοντο. Οὗτοι γὰρ πολλοὺς μὲν τῶν πολιτῶν εἰς τοὺς πολεμίους
 ἐξήλασαν, πολλοὺς δ' ἀδίκως ἀποκτείναντες ἀτάφους ἐποίησαν,
 πολλοὺς δ' ἐπιτίμους ὄντας ἀτίμους τῇ πόλει κατέστησαν, πολλῶν
 22 δὲ θυγατέρας μελλούσας ἐκδίδοςθαι ἐκώλυσαν. Καὶ εἰς τοσοῦτόν B^a
 εἰσι τόλμης ἀφιγμένοι ὥσθ' ἤκουσιν ἀπολογησόμενοι, καὶ λέγουσιν 22—23
 ὥς οὐδὲν κακὸν οὐδ' αἰσχρὸν εἰργασμένοι εἰσίν. Ἐγὼ δ' ἐβου-
 λόμην ἂν αὐτοὺς ἀληθῆ λέγειν· μετῆν γὰρ ἂν καμοὶ τούτου τάγα-
 23 θοῦ οὐκ ἐλάχιστον μέρος. Νῦν δὲ οὔτε πρὸς τὴν πόλιν αὐτοῖς
 τοιαῦθ' ὑπάρχει οὔτε πρὸς ἐμέ· τὸν ἀδελφὸν γάρ μου, ὥσπερ καὶ
 πρότερον εἶπον, Ἐρατοσθένης ἀπέκτεινεν, οὗτ' αὐτὸς ἰδίᾳ ἀδικού-
 μενος οὗτ' εἰς τὴν πόλιν ὄρων ἐξαμαρτάνοντα, ἀλλὰ τῇ ἑαυτοῦ

B^b παρανομία προθύμως ἐξυπηρετῶν. Ἀναβιβασάμενος δ' αὐτὸν βού- 24
 24—26 λομαι ἐρέσθαι, ὧ ἄνδρες δικασταί. Τοιαύτην γὰρ γνώμην ἔχω·
 ἐπὶ μὲν τῇ τούτου ὠφελείᾳ καὶ πρὸς ἕτερον περὶ τούτου διαλέ-
 γεσθαι ἀσεβὲς εἶναι νομίζω, ἐπὶ δὲ τῇ τούτου βλάβῃ καὶ πρὸς
 αὐτὸν τοῦτον ὄσιον καὶ εὐσεβές. Ἀνάβηθι οὖν μοι καὶ ἀπόκριναι,
 ὃ τι ἂν σε ἐρωτῶ.

Ἀπήγαγες Πολέμαρχον ἢ οὐ; „Τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχόντων προσ- 25
 ταχθέντα δεδιῶς ἐποιοῦν.“ Ἦσθα δ' ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, ὅτε οἱ
 λόγοι ἐγίγνοντο περὶ ἡμῶν; „Ἦν.“ Πότερον συνηγόρευες τοῖς κελεύ-
 ουσιν ἀποκτεῖναι ἢ ἀντέλεγες; „Ἀντέλεγον.“ Ἰνα ἀποθάνωμεν;
 „Ἰνα μὴ ἀποθάνητε.“ Ἡγούμενος ἡμᾶς ἄδिका πάσχειν; „Ἄδिका.“

Εἴτ', ὧ σχετλιώτατε πάντων, ἀντέλεγες μὲν ἵνα σώσειας, συν- 26
 ελάμβανες δ' ἵν' ἀποκτείνειας; καὶ ὅτε μὲν τὸ πλῆθος ἦν ὑμῶν
 κύριον τῆς σωτηρίας τῆς ἡμετέρας, ἀντιλέγειν φῆς τοῖς βουλομένοις
 ἡμᾶς ἀπολέσαι, ἐπειδὴ δ' ἐπὶ σοὶ μόνῳ ἐγένετο καὶ σῶσαι Πολέ-
 μαρχον καὶ μή, εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀπήγαγες; εἶθ' ὅτι μὲν, ὡς
 φῆς, ἀντειπὼν οὐδὲν ὠφέλησας, ἀξιοῖς χρηστὸς νομίζεσθαι, ὅτι δὲ
 συλλαβὼν ἀπέκτεινας, οὐκ οἶει χρῆναι ἔμοι καὶ τουτοισὶ δοῦναι δίκην;

B¹ Καὶ μὴν οὐδὲ τοῦτ' εἰκὸς αὐτῷ πιστεύειν, εἶπερ ἀληθῆ λέγει 27
 27—34 φράσκων ἀντειπεῖν, ὡς αὐτῷ προσετάχθη. Οὐ γὰρ δὴ που ἐν τοῖς
 μετοίκοις πίστιν παρ' αὐτοῦ ἐλάμβανον. Ἐπειτα τῷ ἥττον εἰκὸς
 ἦν προσταχθῆναι ἢ ὅστις ἀντειπὼν γ' ἐτύγχανε καὶ γνώμην ἀπο-
 δεδειγμένος; Τίνα γὰρ εἰκὸς ἦν ἥττον ταῦθ' ὑπηρετῆσαι ἢ τὸν
 ἀντειπόνθ' οἷς ἐκεῖνοι ἐβούλοντο πραχθῆναι; Ἐτι δὲ τοῖς μὲν 28
 ἄλλοις Ἀθηναίοις ἱκανή μοι δοκεῖ πρόφασις εἶναι τῶν γεγενημένων
 εἰς τοὺς τριάκοντ' ἀναφέρειν τὴν αἰτίαν· αὐτοὺς δὲ τοὺς τριάκοντα,
 ἂν εἰς σφᾶς αὐτοὺς ἀναφέρωσι, πῶς ὑμᾶς εἰκὸς ἀποδέχεσθαι; 29
 Εἰ μὲν γὰρ τις ἦν ἐν τῇ πόλει ἀρχὴ ἰσχυροτέρα αὐτοῖς, ὑφ' ἧς
 αὐτῷ προσετάττετο παρὰ τὸ δίκαιον ἀνθρώπους ἀπολλύναι, ἴσως
 ἂν εἰκότως αὐτῷ συγγνώμην εἶχετε· νῦν δὲ παρὰ τοῦ καὶ λή-
 ψεσθε δίκην, εἶπερ ἐξέσται τοῖς τριάκοντα λέγειν ὅτι τὰ ὑπὸ τῶν
 τριάκοντα προσταχθέντ' ἐποιοῦν; Καὶ μὲν δὴ οὐκ ἐν τῇ οἰκίᾳ 30
 ἀλλ' ἐν τῇ ὁδῷ, σῶζειν τ' αὐτὸν καὶ τὰ τούτοις ἐψηφισμένα παρόν,
 συλλαβὼν ἀπήγαγεν. Ὑμεῖς δὲ πᾶσιν ὠργίζεσθε, ὅσοι εἰς τὰς

οἰκίας ἦλθον τὰς ὑμετέρας ζήτησιν ποιούμενοι ἢ ὑμῶν ἢ τῶν ὑμε-
 31 τέρων τινός. Καίτοι εἰ χρή τινα τοῖς διὰ τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν
 ἑτέρους ἀπολέσασσι συγγνώμην ἔχειν, ἐκείνοις ἂν δικαιότερον ἔχοιτε·
 κίνδυνος γὰρ ἦν πεμφθεῖσι μὴ ἔλθεῖν καὶ καταλαβοῦσιν ἐξάρνοις
 γενέσθαι. Τῷ δ' Ἐρατοσθένει ἐξῆν εἰπεῖν ὅτι οὐκ ἀπήντησεν,
 ἔπειτα ὅτι οὐκ οἶδεν· ταῦτα γὰρ οὐτ' ἔλεγχον οὔτε βάσανον εἶχεν,
 ὥστε μὴδ' ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν βουλομένων οἷόν τ' εἶναι ἐξελεγχθῆναι.
 32 Χρῆν δέ σε, ὦ Ἐρατόσθενης, εἶπερ ἦσθα χρηστός, πολὺ μᾶλλον
 τοῖς μέλλουσιν ἀδίκως ἀποθανεῖσθαι μηνυτὴν γενέσθαι ἢ τοῖς
 33 ἀδίκως ἀπολογουμένοις συλλαμβάνειν. Νῦν δέ σου τὰ ἔργα φανερὰ
 γεγένηται οὐχ ὥς ἀνιωμένου ἀλλ' ὥς ἡδομένου τοῖς γιγνομένοις,
 ὥστε τούσδ' ἐκ τῶν ἔργων χρή μᾶλλον ἢ ἐκ τῶν λόγων τὴν ψῆφον
 φέρειν, ἃ ἴσασι γεγενημένα τῶν τότε λεγομένων τεκμήρια λαμβά-
 νοντας, ἐπειδὴ μάρτυρας περὶ αὐτῶν οὐχ οἷόν τε παρασχέσθαι.
 Οὐ γὰρ μόνον ἡμῖν παρεῖναι οὐκ ἐξῆν, ἀλλ' οὐδὲ παρ' αὐτοῖς εἶναι,
 ὥστ' ἐπὶ τούτοις ἐστὶ πάντα τὰ κακὰ εἰργασμένοις τὴν πόλιν
 34 πάντα τὰγαθὰ περὶ αὐτῶν λέγειν. Τοῦτο μέντοι οὐ φεύγω, ἀλλ'
 ὁμολογῶ σοι, εἰ βούλει, ἀντειπεῖν. Θαυμάζω δὲ τί ἂν ποτ' ἐποί-
 ησας συνειπών, ὁπότε ἀντειπεῖν φάσκων ἀπέκτεινας Πολέμαρχον.
 Φέρε δὴ, τί ἂν εἰ καὶ ἀδελφοὶ ὄντες ἐτυγχάνετ' αὐτοῦ ἢ καὶ υἱεῖς;
 ἀπεψηφίζεσθε; Δεῖ γάρ, ὦ ἄνδρες δικασταί, Ἐρατοσθένη δυοῖν
 θάτερον ἀποδεῖξαι, ἢ ὥς οὐκ ἀπήγαγεν αὐτόν, ἢ ὥς δικαίως τοῦτ'
 ἔπραξεν. Οὗτος δ' ὁμολόγηκεν ἀδίκως συλλαβεῖν, ὥστε ῥαδίαν ὑμῖν
 35 τὴν διαψήφισιν περὶ αὐτοῦ πεποίηκε. Καὶ μὲν δὴ πολλοὶ καὶ B²
 τῶν ἀστῶν καὶ τῶν ξένων ἤκουσιν εἰσόμενοι τίνα γνώμην περὶ 35—36
 τούτων ἔξετε. Ὡν οἱ μὲν ὑμέτεροι ὄντες πολῖται μαθόντες ἀπί-
 ασιν ὅτι ἢ δίκην δώσουσιν ὧν ἂν ἐξαμάρτωσιν, ἢ πράξαντες μὲν
 ὧν ἐφίενται τύραννοι τῆς πόλεως ἔσονται, δυστυχήσαντες δὲ τὸ
 ἴσον ὑμῖν ἔξουσιν· ὅσοι δὲ ξένοι ἐπιδημοῦσιν, εἴσονται πότερον
 ἀδίκως τοὺς τριάκοντ' ἐκκηρύττουσιν ἐκ τῶν πόλεων ἢ δικαίως.
 Εἰ γὰρ δὴ αὐτοὶ οἱ κακῶς πεπονθότες λαβόντες ἀφήσουσιν, ἢ ποῦ
 σφόδρα σφᾶς αὐτοὺς ἡγήσονται περιέρχους ἐχθροὺς ὑπὲρ ὑμῶν
 36 αἰρουμένους. Οὐκ οὖν δεινὸν εἰ τοὺς μὲν στρατηγούς, οἱ ἐνίκων
 ναυμαχοῦντες, ὅτε διὰ χειμῶνα οὐχ οἷοί τ' ἔφασαν εἶναι τοὺς ἐκ

τῆς θαλάττης ἀνελέσθαι, θανάτῳ ἐζημιώσατε, ἡγούμενοι χρῆναι τῇ τῶν τεθνεώτων ἀρετῇ παρ' ἐκείνων δίκην λαβεῖν, τούτους δέ, οἳ ἰδιῶται μὲν ὄντες καθ' ὅσον ἐδύναντο ἐποίησαν ἡττηθῆναι ναυμαχοῦντες, ἐπειδὴ δ' εἰς τὴν ἀρχὴν κατέστησαν, ὁμολογοῦσιν ἐκόντες πολλοὺς τῶν πολιτῶν ἀκρίτους ἀποκτινύναι, οὐκ ἄρα χρὴ αὐτοὺς καὶ τοὺς παῖδας ὑφ' ὑμῶν ταῖς ἐσχάταις ζημίαις κολάζεσθαι;

B³ Ἐγὼ τοίνυν, ὦ ἄνδρες δικασταί, ἡξίουν ἱκανὰ εἶναι τὰ κατη- 37
37—40 γορημένα· μέχρι γὰρ τούτου νομίζω χρῆναι κατηγορεῖν, ἕως ἂν θανάτου δόξῃ τῷ φεύγοντι ἄξια εἰργάσθαι· ταύτην γὰρ ἐσχάτην δίκην δυνάμεθα παρ' αὐτῶν λαβεῖν. Ὡστ' οὐκ οἶδ' ὅ τι δεῖ πολλὰ κατηγορεῖν τοιούτων ἀνδρῶν, οἳ οὐδ' ἂν ὑπὲρ ἐνὸς ἐκάστου τῶν πεπραγμένων δις ἀποθανόντες δίκην δοῦναι δύναιτ' ἄξιαν. Οὐ γὰρ 38
δὴ οὐδὲ τοῦτ' αὐτῷ προσήκει ποιῆσαι, ὅπερ ἐν τῇδε τῇ πόλει εἰθισμένον ἐστί, πρὸς μὲν τὰ κατηγορούμενα μηδὲν ἀπολογεῖσθαι, περὶ δὲ σφῶν αὐτῶν ἕτερα λέγοντες ἐνίῳτ' ἐξαπατῶσιν ὑμᾶς, ἀποδεικνύντες ὥς στρατιῶται ἀγαθοί εἰσιν, ἢ ὥς πολλὰς τῶν πολεμίων ναῦς ἔλαβον τριηραρχήσαντες, ἢ ὥς πρεσβεύσαντες πόλεις πολεμίας οὔσας φίλας ἐποίησαν· ἐπεὶ κελεύετ' αὐτὸν ἀποδεῖξαι, 39
ὅπου τοσοῦτους τῶν πολεμίων ἀπέκτειναν ὅσους τῶν πολιτῶν, ἢ ναῦς ὅπου τοσαύτας ἔλαβον ὅσας αὐτοὶ παρέδωκαν, ἢ πόλιν ἣν τινα τοιαύτην προσεκτήσαντο οἷαν τὴν ὑμετέραν κατεδουλώσαντο. Ἀλλὰ γὰρ ὅπλα τῶν πολεμίων ἐσκύλευσαν ὅσαπερ ὑμῶν ἀφεί- 40
λοντο, ἀλλὰ τείχη τοιαῦθ' εἶλον οἷα τὰ τῆς ἑαυτῶν πατρίδος κατέσκαψαν· οἵτινες καὶ τὰ περὶ τὴν Ἀττικὴν φρούρια καθεῖλον, καὶ ὑμῖν ἐδήλωσαν ὅτι οὐδὲ τὸν Πειραιᾶ Λακεδαιμονίων προσταπτόντων περιεῖλον, ἀλλ' ὅτι ἑαυτοῖς τὴν ἀρχὴν οὕτω βεβαιότεραν ἐνόμιζον εἶναι.

B⁴ Πολλάκις οὖν ἐθαύμασα τῆς τόλμης τῶν λεγόντων ὑπὲρ αὐ- 41
41—49 τῶν, πλὴν ὅταν ἐνθυμηθῶ ὅτι τῶν αὐτῶν ἐστὶν αὐτοὺς τε πάντα τὰ κακὰ ἐργάζεσθαι καὶ τοὺς τοιούτους ἐπαινεῖν. . . . Οὐ γὰρ νῦν 42
πρῶτον τῷ ὑμετέρῳ πλήθει τάναντία ἐπραξεν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν τετρακοσίων ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὀλιγαρχίαν καθιστὰς ἐφευγεν ἐξ Ἑλλησπόντου τριήραρχος καταλιπὼν τὴν ναῦν, μετὰ Ἰατροκλέους καὶ ἑτέρων, ὧν τὰ ὀνόματ' οὐδὲν δέομαι λέγειν. Ἀφικόμενος δὲ

δεῦρο τάναντία τοῖς βουλομένοις δημοκρατίαν εἶναι ἔπραττε. Καὶ τούτων μάρτυρας ὑμῖν παρέξομαι.

MARTYRES.

- 43 Τὸν μὲν τοίνυν μεταξὺ βίον αὐτοῦ παρήσω· ἐπειδὴ δ' ἡ ναυμαχία καὶ ἡ συμφορὰ τῇ πόλει ἐγένετο, δημοκρατίας ἔτι οὔσης, ὅθεν τῆς στάσεως ἤρξαν, πέντ' ἄνδρες ἑφοροὶ κατέστησαν ὑπὸ τῶν καλουμένων ἐταίρων, συναγωγεῖς μὲν τῶν πολιτῶν, ἄρχοντες δὲ τῶν συνωμοτῶν, ἐναντία δὲ τῷ ὑμετέρῳ πλήθει πράττοντες· ὧν
- 44 Ἐρατοσθένης καὶ Κριτίας ἦσαν. Οὗτοι δὲ φυλάρχους τε ἐπὶ τὰς φυλάς κατέστησαν, καὶ ὃ τι δέοι χειροτονεῖσθαι καὶ οὔστινας χρεῖη ἄρχειν παρήγγελλον, καὶ εἴ τι ἄλλο πράττειν βούλουντο, κύριοι ἦσαν· οὕτως οὐχ ὑπὸ τῶν πολεμίων μόνον ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τούτων πολιτῶν ὄντων ἐπεβουλεύεσθε, ὅπως μήτ' ἀγαθὸν μηδὲν ψηφιεῖσθε πολλῶν τ' ἐνδεεῖς ἔσσεσθε. Τοῦτο γὰρ καλῶς ἠπίσταντο, ὅτι ἄλλως μὲν οὐχ οἷοί τ' ἔσονται περιγενέσθαι, κακῶς δὲ πραττόντων δυνήσονται· καὶ ὑμᾶς ἡγοῦντο τῶν παρόντων κακῶν ἐπιθυμοῦντας ἀπαλλαγῆναι περὶ τῶν μελλόντων οὐκ ἐνθυμήσεσθαι.
- 46 Ὡς τοίνυν τῶν ἐφόρων ἐγένετο, μάρτυρας ὑμῖν παρέξομαι, οὐ τοὺς τότε συμπράττοντας — οὐ γὰρ ἂν δυναίμην — ἀλλὰ τοὺς αὐτοῦ
- 47 Ἐρατοσθένους ἀκούσαντας. Καίτοι κακέϊνοι εἰ ἐσωφρόνουν, κατεμαρτύρουν ἂν αὐτῶν, καὶ τοὺς διδασκάλους τῶν σφετέρων ἀμαρτημάτων σφόδρ' ἂν ἐκόλαζον, καὶ τοὺς ὄρκους οὐκ ἂν ἐπὶ μὲν τοῖς τῶν πολιτῶν κακοῖς πιστοὺς ἐνόμιζον, ἐπὶ δὲ τοῖς τῆς πόλεως ἀγαθοῖς ῥαδίως παρέβαινον. Πρὸς μὲν οὖν τούτους τοσαῦτα λέγω, τοὺς δὲ μάρτυράς μοι κάλει. Καὶ ὑμεῖς ἀνάβητε.

MARTYRES.

- 48 Τῶν μὲν μαρτύρων ἀκηκόατε. Τὸ δὲ τελευταῖον εἰς τὴν ἀρχὴν καταστὰς ἀγαθοῦ μὲν οὐδενὸς μετέσχεν, ἄλλων δὲ πολλῶν. Καίτοι εἶπερ ἦν ἀνὴρ ἀγαθός, ἐχρῆν αὐτὸν πρῶτον μὲν μὴ παρανόμως ἄρχειν, ἔπειτα τῇ βουλῇ μηνυτὴν γίνεσθαι περὶ τῶν εἰσαγγελιῶν ἀπασῶν, ὅτι ψευδεῖς εἰσιν, καὶ Βάτραχος καὶ Αἰσχυλίδης οὐ τάληθῃ μηνύουσιν, ἀλλὰ τὰ ὑπὸ τῶν τριάκοντα πλασθέντ' εἰσ-
- 49 αγγέλλουσι, συγκείμενα ἐπὶ τῇ τῶν πολιτῶν βλάβῃ. Καὶ μὲν δὴ,

ὧ ἄνδρες δικασταί, ὅσοι κακόνοι ἦσαν τῷ ὑμετέρῳ πλήθει, οὐδὲν ἔλαττον εἶχον σιωπῶντες· ἕτεροι γὰρ ἦσαν οἱ λέγοντες καὶ πράττοντες ὧν οὐχ οἷόν τ' ἦν μείζω κακὰ γενέσθαι τῇ πόλει. Ὅπόσοι δ' εὖνοί φασιν εἶναι, πῶς οὐκ ἐνταῦθ' ἔδειξαν, αὐτοί τε τὰ βέλτιστα λέγοντες καὶ τοὺς ἑξαμαρτάνοντας ἀποτρέποντες;

B⁵ Ἴσως δ' ἂν ἔχοι εἰπεῖν ὅτι ἐδεδοίκει, καὶ ὑμῶν τοῦτ' ἐνίοις 50
50—61 ἱκανὸν ἔσται. Ὅπως τοίνυν μὴ φανήσεται ἐν τῷ λόγῳ τοῖς τριάκοντ' ἐναντιούμενος ὑπὲρ Θηραμένων· εἰ δὲ μή, ἐνταυθὶ δῆλος ἔσται ὅτι ἐκεῖνά τ' αὐτῷ ἤρεσκε, καὶ τοσοῦτον ἐδύνατο, ὥστ' ἐναντιούμενος μηδὲν κακὸν παθεῖν ὑπ' αὐτῶν. Χρῆν δ' αὐτὸν ὑπὲρ τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ταύτην τὴν προθυμίαν ἔχειν, ἀλλὰ μὴ ὑπὲρ Θηραμένων, ὃς εἰς ὑμᾶς πόλλ' ἐξήμαρτεν. Ἀλλ' οὗτος τὴν μὲν πόλιν ἐχθρὰν 51 ἐνόμιζεν εἶναι, τοὺς δ' ὑμετέρους ἐχθροὺς φίλους, ὥς ἀμφοτέρω ταῦτ' ἐγὼ πολλοῖς τεκμηρίοις παραστήσω, καὶ τὰς πρὸς ἀλλήλους διαφορὰς ἐώρα οὐχ ὑπὲρ ὑμῶν ἀλλ' ὑπὲρ ἑαυτῶν γιγνομένας, ὁπότεροι ὑμῖν τὰ κακὰ πράξουσιν καὶ τῆς πόλεως ἄρξουσιν. Εἰ γὰρ ὑπὲρ τῶν 52 ἀδικουμένων ἐστασίάζον, ποῦ κάλλιον ἦν ἀνδρὶ ἄρχοντι, ἢ Θρασυβούλου Φυλῆν κατειληφότος, τότε ἐπιδείξασθαι τὴν αὐτοῦ εὖνοιαν; Ὁ δ' ἀντὶ τοῦ ἐπαγγείλασθαί τι ἢ προᾶξαι ἀγαθὸν πρὸς τοὺς ἐπὶ Φυλῇ, ἐλθὼν μετὰ τῶν συναρχόντων εἰς Σαλαμίνα καὶ Ἐλευσινάδε τριακοσίους τῶν πολιτῶν ἀπήγαγεν εἰς τὸ δεσμωτήριον, καὶ μιᾷ ψήφῳ αὐτῶν ἀπάντων θάνατον κατεψηφίσατο. Ἐπειδὴ δ' εἰς τὸν 53 Πειραιᾶ ἦλθομεν καὶ αἱ ταραχαὶ γεγεννημέναι ἦσαν καὶ περὶ τῶν διαλλαγῶν οἱ λόγοι ἐγίγνοντο, πολλὰς ἐκάτεροι ἐλπίδας εἶχομεν πρὸς ἀλλήλων ἔσεσθαι οἷς ἀμφοτέρω ἐνέδοσαν. Οἱ μὲν γὰρ ἐκ 54 Πειραιῶς κρείττους ὄντες εἶασαν τοὺς κατ' αὐτοὺς ἀπελθεῖν· οἱ δ' εἰς τὸ ἄστυ ἐλθόντες τοὺς μὲν τριάκοντ' ἐξέβαλον πλὴν Φείδωνος καὶ Ἑρατοσθένους, ἄρχοντας δὲ τοὺς ἐκείνοις ἐχθίστους εἵλοντο, ἡγούμενοι δικαίως ἂν ὑπὸ τῶν αὐτῶν τοὺς τε τριάκοντα μισεῖσθαι καὶ τοὺς ἐν Πειραιεῖ φιλεῖσθαι. Τούτων τοίνυν Φείδων γενόμενος 55 καὶ Ἰπποκλῆς καὶ Ἐπιχάρης ὁ Λαμπρεὺς καὶ ἕτεροι οἱ δοκοῦντες εἶναι ἐναντιώτατοι Χαρικλεῖ καὶ Κριτίᾳ καὶ τῇ ἐκείνων ἐταιρείᾳ, ἐπειδὴ αὐτοὶ εἰς τὴν ἀρχὴν κατέστησαν, πολὺ μείζω στάσιν καὶ πόλεμον ἐπὶ τοὺς ἐν Πειραιεῖ ἐποίησαν· ὧ καὶ φανερώς ἐπεδεί- 56

ξαντο ὅτι οὐχ ὑπὲρ τῶν ἐν Πειραιεῖ οὐδ' ὑπὲρ τῶν ἀδίκως ἀπολ-
 λυμένων ἐστασίαζον, οὐδ' οἱ τεθνεῶτες αὐτοὺς ἐλύπουν, οὐδ' οἱ μέλ-
 λοντες ἀποθανεῖσθαι, ἀλλ' οἱ μεῖζον δυνάμενοι καὶ θᾶπτον πλουτοῦν-
 57 τες. Λαβόντες γὰρ τὰς ἀρχὰς καὶ τὴν πόλιν ἀμφοτέροις ἐπολέμουν,
 τοῖς τε τριάκοντα πάντα κακὰ εἰργασμένοις καὶ ὑμῖν πάντα κακὰ πε-
 πονθόσι. Καίτοι τοῦτο πᾶσι δῆλον ἦν, ὅτι εἰ μὲν ἐκεῖνοι δικαίως ἔφευ-
 γον, ὑμεῖς ἀδίκως, εἰ δ' ὑμεῖς δικαίως, οἱ τριάκοντ' ἀδίκως· οὐ γὰρ
 δὴ ἑτέρων ἔργων αἰτίαν λαβόντες ἐκ τῆς πόλεως ἐξέπεσον, ἀλλὰ
 58 τούτων. Ὡστε σφόδρα χρηὸν ὀργίζεσθαι, ὅτι Φείδων αἵρεθεὶς ὑμᾶς
 διαλλάξαι καὶ καταγαγεῖν τῶν αὐτῶν ἔργων Ἐρατοσθένει μετεῖχε
 καὶ τῇ αὐτῇ γνώμῃ τοὺς μὲν κρείττους αὐτῶν δι' ὑμᾶς κακῶς ποιεῖν
 ἕτοιμος ἦν, ὑμῖν δ' ἀδίκως φεύγουσιν οὐκ ἠθέλησεν ἀποδοῦναι τὴν
 πόλιν, ἀλλ' ἐλθὼν εἰς Λακεδαιμόνα ἐπειθεν αὐτοὺς στρατεύεσθαι,
 διαβάλλων ὅτι Βοιωτῶν ἡ πόλις ἐσται, καὶ ἄλλα λέγων οἷς ὥετο
 59 πείσειν μάλιστα. Οὐ δυνάμενος δὲ τούτων τυχεῖν, εἴτε καὶ τῶν
 ἱερῶν ἐμποδῶν ὄντων εἴτε καὶ αὐτῶν οὐ βουλομένων, ἑκατόν τά-
 λαντ' ἐδανείσατο, ἵν' ἔχοι ἐπικούρους μισθοῦσθαι, καὶ Λύσανδρον
 ἄρχοντ' ἡγήσατο, εὐνούστατον μὲν ὄντα τῇ ὀλιγαρχίᾳ, κακονούστα-
 60 τον δὲ τῇ πόλει, μισοῦντα δὲ μάλιστα τοὺς ἐν Πειραιεῖ. Μισθω-
 σάμενοι δὲ πάντας ἀνθρώπους ἐπ' ὀλέθρῳ τῆς πόλεως, καὶ ἰδιώτας
 τε καὶ πόλεις ἐπάγοντες, καὶ τελευτῶντες Λακεδαιμονίους καὶ τῶν
 συμμάχων ὁπόσους ἐδύναντο πείσαι, οὐ διαλλάξαι ἀλλ' ἀπολέσαι
 παρεσκευάζοντο τὴν πόλιν, εἰ μὴ δι' ἄνδρας ἀγαθοὺς, οἷς ὑμεῖς
 δηλώσατε παρὰ τῶν ἐχθρῶν δίκην λαβόντες, ὅτι κακείοις χάριν
 61 ἀποδώσετε. Ταῦτα δ' ἐπίστασθε μὲν καὶ αὐτοί, ὥστ' οὐκ οἶδ' ὅτι
 δεῖ μάρτυρας παρασχέσθαι· ὁμῶς δέ· ἐγὼ τε γὰρ δέομαι ἀνα-
 παύσασθαι, ὑμῶν τ' ἐνίοις ἥδιον ὥς πλείστων τοὺς αὐτοὺς λόγους
 ἀκούειν.

MARTYRES.

62 Φέρε δὴ καὶ περὶ Θηραμένους ὥς ἂν δύνωμαι διὰ βραχυ- Digr.
 τάτων διδάξω. Δέομαι δ' ὑμῶν ἀκοῦσαι ὑπὲρ τ' ἑμαυτοῦ καὶ τῆς 62—80
 πόλεως. Καὶ μηδενὶ τοῦτο παραστῇ, ὥς Ἐρατοσθένους κινδυνεύ-
 οντος ἀδικῶ Θηραμένους κατηγορῶν· πυνθάνομαι γὰρ ταῦτ' ἀπο-
 λογήσεσθαι αὐτόν, ὅτι ἐκείνῳ φίλος ἦν καὶ τῶν αὐτῶν ἔργων μετεῖχε.

Καίτοι σφόδρ' ἂν αὐτὸν οἶμαι μετὰ Θεμιστοκλέους πολιτευόμενον 63
 προσποιεῖσθαι πράττειν ὅπως οἰκοδομηθήσεται τὰ τεῖχη, ὅποτε
 καὶ μετὰ Θηραμένους ὅπως καθαιρεθήσεται. Οὐ γάρ μοι δοκοῦσιν
 ἴσου ἄξιοι γεγενῆσθαι· ὃ μὲν γὰρ Λακεδαιμονίων ἀκόντων ὠκοδό-
 μησεν αὐτά, οὗτος δὲ τοὺς πολίτας ἐξαπατήσας καθεῖλε. Περιέ- 64
 στηκεν οὖν τῇ πόλει τὸναντίον ἢ ὡς εἰκὸς ἦν. Ἄξιον μὲν γὰρ
 ἦν καὶ τοὺς φίλους τοὺς Θηραμένους προσαπολωλέναι, πλὴν εἴ-
 τις ἐτύγχανεν ἐκείνῳ τάναντία πράττων· νῦν δ' ὁρῶ τὰς τ' ἀπο-
 λογίας εἰς ἐκείνον ἀναφερομένας, τοὺς τ' ἐκείνῳ συνόντας τιμᾶσθαι
 πειρωμένους, ὥσπερ πολλῶν ἀγαθῶν αἰτίου αὐτοῦ ἀλλ' οὐ μεγάλων
 κακῶν γεγενημένου· ὃς πρῶτον μὲν τῆς προτέρας ὀλιγαρχίας αἰ- 65
 τιώτατος ἐγένετο, πείσας ὑμᾶς τὴν ἐπὶ τῶν τετρακοσίων πολιτείαν
 ἐλέσθαι. Καὶ ὁ μὲν πατήρ αὐτοῦ τῶν προβούλων ὢν ταῦτ' ἐπραττεν,
 αὐτὸς δὲ δοκῶν εὐνούστατος εἶναι τοῖς πράγμασι στρατηγὸς ἐπ'
 αὐτοῦ ἡρέθη. Καὶ ἕως μὲν ἐτιμᾶτο, πιστὸν ἑαυτὸν τῇ πολιτείᾳ 66
 παρεῖχεν· ἐπειδὴ δὲ Πείσανδρον μὲν καὶ Κάλλαισχρον καὶ ἑτέρους
 ἑώρα προτέρους αὐτοῦ γιγνομένους, τὸ δ' ὑμέτερον πλῆθος οὐκέτι
 βουλόμενον τούτων ἀκροᾶσθαι, τότε ἤδη διὰ τε τὸν πρὸς ἐκείνους
 φθόνον καὶ τὸ παρ' ὑμῶν δέος μετέσχε τῶν Ἀριστοκράτους ἔργων.
 Βουλόμενος δὲ τῷ ὑμετέρῳ πλῆθει δοκεῖν πιστὸς εἶναι Ἀντιφῶντα 67
 καὶ Ἀρχεπτόλεμον φιλτάτους ὄντας αὐτῷ κατηγορῶν ἀπέκτεινεν,
 εἰς τοσοῦτον δὲ κακίας ἤλθεν, ὥσθ' ἅμα μὲν διὰ τὴν πρὸς ἐκεί-
 νους πίστιν ὑμᾶς κατεδουλώσατο, διὰ δὲ τὴν πρὸς ὑμᾶς τοὺς φί-
 λους ἀπώλεσε. Τιμώμενος δὲ καὶ τῶν μεγίστων ἀξιούμενος. . . . 68
 αὐτὸς ἐπαγγειλάμενος σώσειν τὴν πόλιν αὐτὸς ἀπώλεσε, φάσκων
 πρᾶγμ' εὖρηκέναι μέγα καὶ πολλοῦ ἄξιον. Ὑπέσχετο δ' εἰρήνην
 ποιήσειν μήθ' ὀμηρα δοῦς μήτε τὰ τεῖχη καθελὼν μήτε τὰς ναῦς
 παραδούς· τᾶλλα δ' εἰπεῖν μὲν οὐδενὶ ἠθέλησεν, ἐκέλευσε δ' αὐτῷ
 πιστεύειν. Ὑμεῖς δ', ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πραττούσης μὲν τῆς ἐν 69
 Ἀρείῳ πάγῳ βουλῆς σωτήρια, ἀντιλεγόντων δὲ πολλῶν Θηραμένει,
 εἰδότες δ' ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι ἄνθρωποι τῶν πολεμίων ἔνεκεν τὰ πόρρητα
 ποιοῦνται, ἐκείνος δ' ἐν τοῖς αὐτοῦ πολίταις οὐκ ἠθέλησεν εἰπεῖν
 ταῦθ' ἢ πρὸς τοὺς πολεμίους ἔμελλεν ἔρεῖν, ὁμῶς ἐπετρέψατ'
 αὐτῷ πατρίδα καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας καὶ ὑμᾶς αὐτούς. Ὁ δὲ 70

ὧν μὲν ὑπέσχετ' οὐδὲν ἔπραξεν, οὕτως δ' ἐνετεθύμητο ὥς χοῇ μι-
 κρὰν καὶ ἀσθενῇ γενέσθαι τὴν πόλιν, ὥστε περὶ ὧν οὐδεὶς πώποτε
 οὔτε τῶν πολεμίων ἐμνήσθη οὔτε τῶν πολιτῶν ἤλπισε, ταῦθ' ὑμᾶς
 ἔπεισε πρᾶξαι, οὐχ ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἀναγκαζόμενος, ἀλλ' αὐτὸς
 ἐκείνοις ἐπαγγελλόμενος, τοῦ τε Πειραιῶς τὰ τεῖχη περιελεῖν καὶ
 τὴν ὑπάρχουσαν πολιτείαν καταλῦσαι, εὖ εἰδὼς ὅτι, εἰ μὴ πασῶν
 τῶν ἐλπίδων ἀποστερήσεσθε, ταχεῖαν παρ' αὐτοῦ τὴν τιμωρίαν
 71 κομιεῖσθε. Καὶ τὸ τελευταῖον, ὧ ἄνδρες δικασταί, οὐ πρότερον εἴασε
 τὴν ἐκκλησίαν γενέσθαι, ἕως ὃ ὡμολογημένος ὑπ' ἐκείνων καιρὸς
 ἐπιμελῶς ὑπ' αὐτοῦ ἐτηρήθη, καὶ μετεπέμψατο μὲν τὰς μετὰ
 Λυσάνδρου ναῦς ἐκ Σάμου, ἐπεδήμησε δὲ τὸ τῶν πολεμίων στρα-
 72 τόπεδον. Τότε δὲ τούτων ὑπαρχόντων, καὶ παρόντος Λυσάνδρου
 καὶ Φιλοχάρους καὶ Μιλτιάδου, περὶ τῆς πολιτείας τὴν ἐκκλησίαν
 ἐποιοῦν, ἵνα μήτε ῥήτωρ αὐτοῖς μηδεὶς ἐναντιοῖτο μηδὲ διαπειλοῖτο,
 ὑμεῖς τε μὴ τὰ τῇ πόλει συμφέροντα ἔλοισθε, ἀλλὰ τὰκείνοις δο-
 73 κοῦντα ψηφίσαισθε. Ἀναστὰς δὲ Θηραμένης ἐκέλευσεν ὑμᾶς τριά-
 κοντ' ἀνδράσιν ἐπιτρέψαι τὴν πόλιν, καὶ τῇ πολιτείᾳ χρῆσθαι,
 ἣν Δρακοντίδης ἀπέφαινε. Ὑμεῖς δ' ὁμῶς καὶ οὕτω διακείμενοι
 ἐθορυβεῖτε ὥς οὐ ποιήσοντες ταῦτα· ἐγινώσκετε γὰρ ὅτι περὶ
 74 δουλείας καὶ ἐλευθερίας ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἠκκλησιάζετε. Θηρα-
 μένης δ', ὧ ἄνδρες δικασταί — καὶ τούτων ὑμᾶς αὐτοὺς μάρτυρας
 παρέχομαι — εἶπεν ὅτι οὐδὲν αὐτῷ μέλοι τοῦ ὑμετέρου θορύβου,
 ἐπειδὴ πολλοὺς μὲν Ἀθηναίων εἰδείη τοὺς τὰ ὅμοια πράττοντας
 αὐτῷ, δοκοῦντα δὲ Λυσάνδρῳ καὶ Λακεδαιμονίοις λέγει. Μετ'
 ἐκεῖνον δὲ Λύσανδρος ἀναστὰς ἄλλα τε πολλὰ εἶπε καὶ ὅτι παρα-
 σπόνδους ὑμᾶς ἔχοι, καὶ ὅτι οὐ περὶ πολιτείας ὑμῶν ἔσται ἀλλὰ
 75 περὶ σωτηρίας, εἰ μὴ ποιήσοιθ' ὃ Θηραμένης κελεύει. Τῶν δ' ἐν
 τῇ ἐκκλησίᾳ ὅσοι ἄνδρες ἀγαθοὶ ἦσαν, γνόντες τὴν παρασκευὴν
 καὶ τὴν ἀνάγκην, οἱ μὲν αὐτοῦ μένοντες ἡσυχίαν ἤγον, οἱ δ' ὥχοντο
 ἀπιόντες, τοῦτο γοῦν σφίσιν αὐτοῖς συνειδότες, ὅτι οὐδὲν κακὸν
 τῇ πόλει ἐψηφίσαντο· ὀλίγοι δέ τινες καὶ πονηροὶ καὶ κακῶς βου-
 76 λευόμενοι τὰ προσταχθέντ' ἐχειροτόνησαν. Παρήγγελο γὰρ αὐτοῖς
 δέκα μὲν οὖς Θηραμένης ἀπέδειξε χειροτονῆσαι, δέκα δ' οὖς οἱ
 καθεστηκότες ἔφοροι κελεύοιεν, δέκα δ' ἐκ τῶν παρόντων· οὕτω

γὰρ τὴν ὑμετέραν ἀσθενείαν ἐώρων καὶ τὴν αὐτῶν δύναμιν ἡπί-
 σταντο, ὥστε πρότερον ἤδεσαν τὰ μέλλοντ' ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρα-
 χθήσεσθαι. Ταῦτα δ' οὐκ ἔμοι δεῖ πιστεῦσαι, ἀλλ' ἐκείνῳ· πάντα 77
 γὰρ τὰ ὑπ' ἐμοῦ εἰρημένα ἐν τῇ βουλῇ ἀπολογούμενος ἔλεγεν, ὄνει-
 δίζων μὲν τοῖς φεύγουσιν, ὅτι δι' αὐτὸν κατέλθοιεν, οὐδὲν φροντι-
 ζόντων αὐτῶν Λακεδαιμονίων, ὄνειδίζων δὲ τοῖς τῆς πολιτείας
 μετέχουσιν, ὅτι πάντων τῶν πεπραγμένων τοῖς εἰρημένοις τρόποις
 ὑπ' ἐμοῦ αὐτοῖς αἴτιος γεγεννημένος τοιούτων τυγχάνοι, πολλὰς
 πίστεις αὐτῷ τῷ ἔργῳ δεδοκῶς καὶ παρ' ἐκείνων ὅρκους εἰληφώς.
 Καὶ τοσούτων καὶ ἑτέρων κακῶν καὶ αἰσχυρῶν καὶ πάλαι καὶ νεωστὶ 78
 καὶ μικρῶν καὶ μεγάλων αἰτίῳ γεγεννημένῳ τολμήσουσιν αὐτοὺς
 φίλους ὄντας ἀποφαίνειν, οὐχ ὑπὲρ ὑμῶν ἀποθανόντος Θηραμένους
 ἀλλ' ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ πονηρίας, καὶ δικαίως μὲν ἐν ὀλιγαρχίᾳ δίκην
 δόντος — ἤδη γὰρ αὐτὴν κατέλυσε —, δικαίως δ' ἂν ἐν δημο-
 κρατίᾳ· δις γὰρ ὑμᾶς κατεδουλώσατο, τῶν μὲν παρόντων κατα-
 φρονῶν, τῶν δ' ἀπόντων ἐπιθυμῶν, καὶ τῷ καλλίστῳ ὀνόματι χρώ-
 μενος δεινοτάτων ἔργων διδάσκαλος καταστάς.

Περὶ μὲν τοίνυν Θηραμένους ἱκανά μοί ἐστι τὰ κατηγορη- 79
 μένα· ἥκει δ' ὑμῖν ἐκεῖνος ὁ καιρός, ἐν ᾧ δεῖ συγγνώμην καὶ ἔλεον
 μὴ εἶναι ἐν ταῖς ὑμετέραις γνώμαις, ἀλλὰ παρ' Ἑρατοσθένους
 καὶ τῶν τούτου συναρχόντων δίκην λαβεῖν, μηδὲ μαχομένους μὲν
 κρείττους εἶναι τῶν πολεμίων, ψηφιζομένους δ' ἥττους τῶν ἐχθρῶν.
 Μηδ' ὧν φασὶ μέλλειν πράξειν πλείω χάριν αὐτοῖς ἴστε, ἢ ὧν 80
 ἐποίησαν ὀργίζεσθε· μηδ' ἀποῦσι μὲν τοῖς τριάκοντ' ἐπιβουλεύετε,
 παρόντας δ' ἀφῆτε· μηδ' ὑμεῖς τῆς τύχης, ἣ τούτους παρέδωκε τῇ
 πόλει, κάκιον ὑμῖν αὐτοῖς βοηθήσητε.

C¹ Κατηγόρηται μὲν δὴ Ἑρατοσθένους καὶ τῶν τούτου φίλων, 81
 81—85 οἷς τὰς ἀπολογίας ἀνοίσει καὶ μεθ' ὧν αὐτῷ ταῦτα πέπρακται, ὁ
 μέντοι ἄγων οὐκ ἐξ ἴσου τῇ πόλει καὶ Ἑρατοσθένει· οὗτος μὲν
 γὰρ κατήγορος καὶ δικαστὴς αὐτὸς ἦν τῶν κρινομένων, ἡμεῖς δὲ
 νυνὶ εἰς κατηγορίαν καὶ ἀπολογίαν καθέσταμεν. Καὶ οὗτοι μὲν 82
 τοὺς οὐδὲν ἀδικοῦντας ἀκρίτους ἀπέκτειναν, ὑμεῖς δὲ τοὺς ἀπολέ-
 σαντας τὴν πόλιν κατὰ τὸν νόμον ἀξιοῦτε κρίνειν, παρ' ὧν οὐδ'
 ἂν παρὰ νόμῳ βουλόμενοι δίκην λαμβάνειν ἀξίαν τῶν ἀδικημάτων

ὧν τὴν πόλιν ἡδικήκασι λάβοιτε. Τί γὰρ ἂν παθόντες δίκην ἀξίαν
 83 εἶησαν τῶν ἔργων δεδοκότες; Πότερον εἰ αὐτοὺς ἀποκτείναιτε καὶ
 τοὺς παῖδας αὐτῶν, ἱκανὴν ἂν τοῦ φόβου δίκην λάβοιμεν, ὧν οὗτοι
 πατέρας καὶ υἱεῖς καὶ ἀδελφοὺς ἀκρίτους ἀπέκτειναν; Ἀλλὰ γὰρ εἰ
 τὰ χρήματα τὰ φανερά δημεύσατε, καλῶς ἂν ἔχοι ἢ τῇ πόλει, ἥς
 οὗτοι πολλὰ εἰλήφασιν, ἢ τοῖς ἰδιώταις, ὧν τὰς οἰκίας ἐξεπόρθη-
 84 σαν; Ἐπειδὴ τοίνυν πάντα ποιοῦντες δίκην παρ' αὐτῶν ἀξίαν οὐκ
 ἂν δύνασθε λαβεῖν, πῶς οὐκ αἰσχρὸν ὑμῖν καὶ ἡντινοῦν ἀπολιπεῖν,
 ἡντινὰ τις βούλοιτο παρὰ τούτων λαμβάνειν; Πᾶν δ' ἂν μοι δοκεῖ
 τολμῆσαι, ὅστις νυνὶ οὐχ ἑτέρων ὄντων τῶν δικαστῶν ἀλλ' αὐτῶν
 τῶν κακῶς πεπονθότων, ἥκει ἀπολογησόμενος πρὸς αὐτοὺς τοὺς
 μάρτυρας τῆς τούτου πονηρίας· τοσοῦτον ὑμῶν καταπεφρόνηκεν ἢ
 85 ἑτέροις πεπίστευκεν. Ὡν ἀμφοτέρων ἀξίον ἐπιμεληθῆναι, ἐνθυμου-
 μένους ὅτι οὐτ' ἂν ἐκεῖν' ἐδύναντο ποιεῖν μὴ ἑτέρων συμπραττόν-
 των οὐτ' ἂν νῦν ἐπεχείρησαν ἐλθεῖν μὴ ὑπὸ τῶν αὐτῶν οἰόμενοι
 σωθήσεσθαι, οἳ οὐ τούτοις ἤκουσι βοηθήσοντες, ἀλλ' ἡγούμενοι
 πολλὴν ἄδειαν σφίσιν ἔσσεσθαι τῶν πεπραγμένων ὥστε καὶ τοῦ λοι-
 ποῦ ποιεῖν ὃ τι ἂν βούλωνται, εἰ τοὺς μεγίστων κακῶν αἰτίους
 λαβόντες ἀφήσετε.

86 Ἀλλὰ καὶ τῶν συνεροῦντων αὐτοῖς ἀξίον θαυμάζειν, πότερον C²
 ὥς καλοὶ καγαθοὶ αἰτήσονται, τὴν αὐτῶν ἀρετὴν πλείονος ἀξίαν
 ἀποφαίνοντες τῆς τούτων πονηρίας· ἐβουλόμην μέντ' ἂν αὐτοὺς
 οὕτω προθύμους εἶναι σώζειν τὴν πόλιν, ὥσπερ οὗτοι ἀπολλύναι·
 ἢ ὥς δεινοὶ λέγειν ἀπολογήσονται καὶ τὰ τούτων ἔργα πολλοῦ
 ἀξία ἀποφανοῦσιν. Ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ ὑμῶν οὐδεὶς αὐτῶν οὐδὲ τὰ
 δίκαια πῶποτ' ἐπεχείρησεν εἰπεῖν.

87 Ἀλλὰ τοὺς μάρτυρας ἀξίον ἰδεῖν, οἳ τούτοις μαρτυροῦντες C³
 αὐτῶν κατηγοροῦσι, σφόδρα ἐπιλήσμονας καὶ εὐήθεις νομίζοντες 87—91
 ὑμᾶς εἶναι, εἰ διὰ μὲν τοῦ ὑμετέρου πλήθους ἀδεῶς ἡγοῦνται τοὺς
 τριάκοντα σώσειν, διὰ δ' Ἑρατοσθένη καὶ τοὺς συνάρχοντας αὐ-
 88 τοῦ δεινὸν ἦν καὶ τῶν τεθνεώτων ἐπ' ἐκφορὰν ἐλθεῖν. Καίτοι
 οὗτοι μὲν σωθέντες πάλιν ἂν δύναιτο τὴν πόλιν ἀπολέσαι· ἐκεῖνοι
 δ', οὓς οὗτοι ἀπώλεσαν, τελευτήσαντες τοῦ βίου πέρας ἔχουσι τὴν
 παρὰ τῶν ἐχθρῶν τιμωρίαν. Οὐκ οὖν δεινὸν εἰ τῶν μὲν ἀδίκως

τεθνεώτων οἱ φίλοι συναπώλλυντο, αὐτοῖς δὲ τοῖς τὴν πόλιν ἀπο-
λέσασιν καὶ που ἐπ' ἐκφορὰν πολλοὶ ἤξουσιν, ὅποτε βοηθεῖν
τοσοῦτοι παρασκευάζονται; Καὶ μὲν δὴ πολλῷ ῥᾶον ἡγοῦμαι 89
εἶναι ὑπὲρ ὧν ὑμεῖς ἐπάσχετε ἀντειπεῖν ἢ ὑπὲρ ὧν οὗτοι πεποι-
ήκασιν ἀπολογήσασθαι. Καίτοι λέγουσιν ὡς Ἐρατοσθένει ἐλάχιστα
τῶν τριάκοντα κακὰ εἴργασται, καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸν ἀξιοῦσι σωθῆ-
ναι· ὅτι δὲ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων πλεῖστ' εἰς ὑμᾶς ἐξημάρτηκεν, οὐκ
οἴονται χρῆναι αὐτὸν ἀπολέσθαι;

Ἵμεῖς δὲ δείξτε ἥντινα γνώμην ἔχετε περὶ τῶν πραγμάτων. 90
Εἰ μὲν γὰρ τούτων καταψηφιεῖσθε, δῆλοι ἐσσεσθ' ὡς ὀργιζόμενοι
τοῖς πεπραγμένοις· εἰ δ' ἀποψηφιεῖσθε, ὀφθήσεσθε τῶν αὐτῶν
ἔργων ἐπιθυμηταὶ τούτοις ὄντες, καὶ οὐχ ἔχετε λέγειν ὅτι τὰ ὑπὸ
τῶν τριάκοντα προσταχθέντ' ἐποιεῖτε· νυνὶ μὲν γὰρ οὐδεὶς ὑμᾶς 91
ἀναγκάζει παρὰ τὴν ὑμετέραν γνώμην διαψηφίζεσθαι. Ὡστε συμ-
βουλεύω μὴ τούτων ἀποψηφισαμένους ὑμῶν αὐτῶν καταψηφίσασθαι.
Μηδ' οἴεσθε κρύβδην τὴν ψῆφον οἴσειν· φανερὰν γὰρ τῇ πόλει τὴν
ὑμετέραν γνώμην ποιήσει.

C⁴ Βούλομαι δ' ὀλίγα ἐκατέρους ἀναμνήσας καταβαίνειν, τοὺς 92
92—98 τ' ἐξ ἄστεος καὶ τοὺς ἐκ Πειραιῶς, ἵνα τὰς ὑμῖν διὰ τοῦτον γε-
γεννημένας συμφορὰς παραδείγματ' ἔχοντες τὴν ψῆφον φέρητε. Καὶ
πρῶτον μὲν ὅσοι ἐξ ἄστεώς ἐστε, σκέψασθε ὅτι ὑπὸ τούτων οὕτω
σφόδρ' ἤρχεσθε, ὥστ' ἀδελφοῖς καὶ νιέσι καὶ πολίταις ἠναγκάζεσθε
πολεμεῖν τοιοῦτον πόλεμον, ἐν ᾧ ἡττηθέντες μὲν τοῖς νικήσασιν τὸ
ἴσον ἔχετε, νικήσαντες δ' ἂν τούτοις ἐδουλεύετε. Καὶ τοὺς ἰδίους 93
οἴκους οὗτοι μὲν ἐκ τῶν πραγμάτων μεγάλους ἐκτήσαντο, ὑμεῖς
δὲ διὰ τὸν πρὸς ἀλλήλους πόλεμον ἐλάττους ἔχετε· συνωφελεῖσθαι
μὲν γὰρ ὑμᾶς οὐκ ἡξίου, συνδιαβάλλεσθαι δ' ἠνάγκαζον, εἰς τοσ-
οῦτον ὑπεροψίας ἐλθόντες ὥστ' οὐ τῶν ἀγαθῶν κοινούμενοι πι-
στοὺς ὑμᾶς ἐκτιῶντο, ἀλλὰ τῶν ὀνείδων μεταδιδόντες εὖνους ὦντο
εἶναι. Ἄνθ' ὧν ὑμεῖς νῦν ἐν τῷ θαρραλέῳ ὄντες, καθ' ὅσον δύ- 94
ναςθε, καὶ ὑπὲρ ὑμῶν αὐτῶν καὶ ὑπὲρ τῶν ἐκ Πειραιῶς τιμω-
ρήσασθε, ἐνθυμηθέντες μὲν ὅτι ὑπὸ τούτων πονηροτάτων ὄντων
ἤρχεσθε, ἐνθυμηθέντες δ' ὅτι μετ' ἀνδρῶν νῦν ἀρίστων πολιτεύεσθε
καὶ τοῖς πολεμίοις μάχεσθε καὶ περὶ τῆς πόλεως βουλεύεσθε,

ἀναμνησθέντες δὲ τῶν ἐπικούρων, οὓς οὗτοι φύλακας τῆς σφετέρας
 ἀρχῆς καὶ τῆς ὑμετέρας δουλείας εἰς τὴν ἀκρόπολιν κατέστησαν.
 95 Καὶ πρὸς ὑμᾶς μὲν ἔτι πολλῶν ὄντων εἰπεῖν τοσαῦτα λέγω.
 Ὅσοι δ' ἐκ Πειραιῶς ἐστε, πρῶτον μὲν τῶν ὅπλων ἀναμνήσθητε,
 ὅτι πολλὰς μάχας ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ μαχεσάμενοι οὐχ ὑπὸ τῶν πολε-
 μίων ἀλλ' ὑπὸ τούτων εἰρήνης οὔσης ἀφηρέθητε τὰ ὅπλα, ἔπειθ'
 ὅτι ἐξεκηρύχθητε μὲν ἐκ τῆς πόλεως, ἣν ὑμῖν οἱ πατέρες παρέδοσαν,
 96 φεύγοντας δ' ὑμᾶς ἐκ τῶν πόλεων ἐξητοῦντο. Ἄνθ' ὧν δογίσθητε
 μὲν ὥσπερ ὅτ' ἐφεύγετε, ἀναμνήσθητε δὲ καὶ τῶν ἄλλων κακῶν
 ἃ πεπόνθατε ὑπ' αὐτῶν, οἳ τοὺς μὲν ἐκ τῆς ἀγορᾶς τοὺς δ' ἐκ τῶν
 ἱερῶν συναρπάζοντες βιαίως ἀπέκτειναν, τοὺς δ' ἀπὸ τέκνων καὶ
 γονέων καὶ γυναικῶν ἀφέλκοντες φονέας αὐτῶν ἠνάγκασαν γενέσθαι,
 καὶ οὐδὲ ταφῆς τῆς νομιζομένης εἶασαν τυχεῖν, ἡγούμενοι τὴν αὐτῶν
 97 ἀρχὴν βεβαιότεραν εἶναι τῆς παρὰ τῶν θεῶν τιμωρίας. Ὅσοι δὲ
 τὸν θάνατον διέφυγον, πολλαχοῦ κινδυνεύσαντες καὶ εἰς πολλὰς
 πόλεις πλανηθέντες καὶ πανταχόθεν ἐκκηρυττόμενοι, ἐνδεεῖς ὄντες
 τῶν ἐπιτηδείων, οἳ μὲν ἐν πολεμίᾳ τῇ πατρίδι τοὺς παῖδας κατα-
 λιπόντες, οἳ δ' ἐν ξένῃ γῇ, πολλῶν ἐναντιουμένων ἤλθετ' εἰς τὸν
 Πειραιᾶ, πολλῶν δὲ καὶ μεγάλων κινδύνων ὑπαρξάντων ἄνδρες
 ἀγαθοὶ γενόμενοι τοὺς μὲν ἡλευθερώσατε, τοὺς δ' εἰς τὴν πατρίδα
 98 κατηγάγετε. Εἰ δ' ἐδυστυχήσατε καὶ τούτων ἡμάρτετε, αὐτοὶ μὲν
 ἂν δείσαντες ἐφεύγετε, μὴ πάθῃτε τοιαῦθ' οἷα καὶ πρότερον, καὶ
 οὗτ' ἂν ἱερὰ οὔτε βωμοὶ ὑμᾶς ἀδικουμένους διὰ τοὺς τούτων τρό-
 πους ὠφέλησεν, ἃ καὶ τοῖς ἀδικοῦσι σωτήρια γίνεται· οἳ δὲ παῖδες
 ὑμῶν, ὅσοι μὲν ἐνθάδ' ἦσαν, ὑπὸ τούτων ἂν ὑβρίζοντο, οἳ δ' ἐπὶ
 ξένης μικρῶν ἂν ἔνεκα συμβολαίων ἐδούλευον ἐρημίᾳ τῶν ἐπικουρη-
 σόντων.

99 Ἀλλὰ γὰρ οὐ τὰ μέλλοντ' ἔσσεσθαι βούλομαι λέγειν, τὰ πρα- C⁵
 χθέντα ὑπὸ τούτων οὐ δυνάμενος πάντ' εἰπεῖν· οὐδὲ γὰρ ἐνὸς κατη- 99-100
 γόρου οὐδὲ δυοῖν ἔργον ἐστίν, ἀλλὰ πολλῶν. Ὅμως δ' οὐδὲν τῆς
 ἐμῆς προθυμίας ἐλλέλειπται, ὑπὲρ τε τῶν ἱερῶν, ἃ οὗτοι τὰ
 μὲν ἀπέδοντο τὰ δ' εἰσιόντες ἐμίαινον, ὑπὲρ τε τῆς πόλεως, ἣν
 μικρὰν ἐποίουν, ὑπὲρ τε τῶν νεωρίων, ἃ καθεῖλον, καὶ ὑπὲρ τῶν
 τεθνεώτων, οἷς ὑμεῖς, ἐπειδὴ ζῶσιν ἐπαμῦναι οὐκ ἐδύνασθε, ἀπο-

θανοῦσι βοηθήσατε. Οἶμαι δ' αὐτοὺς ἡμῶν τ' ἀκροῶσθαι καὶ ὑμᾶς 100
εἴσεσθαι τὴν ψῆφον φέροντας, ἡγουμένους, ὅσοι μὲν ἂν τούτων
ἀποψηφίσθησθε, αὐτῶν θάνατον κατεψηφισμένους ἔσεσθαι, ὅσοι δ'
ἂν παρὰ τούτων δίκην λάβωσιν, ὑπὲρ αὐτῶν τὰς τιμωρίας πεποιη-
μένους. . . .

Πάύσομαι κατηγορῶν. Ἀκηκόατε ἑωράκατε πεπόνθατε· ἔχετε
δικάζετε.

6.

ΔΗΜΟΥ ΚΑΤΑΛΥΣΕΩΣ ΑΠΟΛΟΓΙΑ.

(XXV)

Der Sühnvertrag des Königs Pausanias gestattete jedem Städter für Eleusis zu optieren und sich dorthin zurückzuziehen. Das Vertrauen zu den Demokraten wuchs aber bald so sehr, daß nicht wenige Bürger, welche für den Umzug nach Eleusis sich entschieden hatten, in der Stadt zurückblieben (§ 9). Die Rüstungen der Dreißig zwangen bald die versöhnten Parteien in der Stadt mit gesamter Heeresmacht vor Eleusis zu ziehen und die Oligarchen zu belagern, Xen. II 4, 43: καὶ τότε μὲν ἀρχὰς καταστησάμενοι ἐπολιτεύοντο (Archontat des Eukleides, etwa vom Oktober 403). ὑστέρω δὲ χρόνῳ ἀκούσαντες ξένους μισθοῦσθαι τοὺς Ἐλευσῖνι, στρατευσάμενοι πανδημεὶ ἐπ' αὐτοὺς τοὺς μὲν στρατηγοὺς αὐτῶν εἰς λόγους ἐλθόντας (ad colloquium progressos) ἀπέκτειναν, τοῖς δὲ ἄλλοις εἰσπέμψαντες τοὺς φίλους καὶ ἀναγκαίους· ἐπεισαν συναλλαγῆναι, καὶ ὁμόσαντες ὅρκους ἧ μὴν μὴ μνησικακήσειν ἔτι καὶ νῦν (394?) ὁμοῦ τε πολιτεύονται καὶ τοῖς ὅρκοις ἐμμένει ὁ δῆμος. Dieses Amnestiegesetz war das Werk des Thrasybulus (Nep. 3, 2), wodurch der Vertrag des Pausanias (αἱ διαλλαγαί) feierlich bekräftigt (οἱ ὅρκοι) und auch auf die nach Eleusis entwichenen Bürger ausgedehnt wurde. Aber nicht alle von den Dreißig waren umgekommen und nicht alle ihre Freunde und Schergen wagten es nach Athen zurückzukehren, sondern verharren in der Fremde und warteten dort auf eine Reaktion in der Stadt (25, 23—24). Um das Amnestiegesetz gegen jede Ver-

letzung zu sichern, brachte im J. 402 Archinos, neben Thrasybulus und Anytos der verdienteste Volksführer, das Psephisma ein, das jedem gegen eine Anklage, welche eine Verletzung der Amnestie zu enthalten schien, das Recht der Einsprache wegen Widerrechtlichkeit (*παράγραφῃ*) bei den Archonten gestattete (Isokr. 18, 2).

Die XXV. Rede ist wahrscheinlich nach dem Eleusinischen Feldzug (9) und vor dem Gesetz des Archinos (28), aber nach dem Amnestiegesetz des Thrasybulus (23) gehalten, als das Andenken an die durchlebten Parteikämpfe noch in frischer Erinnerung war (23 *ἡμεῖς*) und eine Reaktion noch immer befürchtet werden konnte. Der Sprecher unserer Rede war durch das Los zum Mitglied des Rats, wie es scheint, für 402/1 designiert. Bei der Dokimasie wurde gegen ihn Einsprache erhoben, weil er oligarchischer Gesinnung verdächtig erschien. Die Sache kam deshalb vor ein Heliastengericht. Der Prozeß war für den Beklagten von großer Wichtigkeit. Denn wurde er schuldig befunden (*ἀπεδοκιμάσθη*), so verlor er überhaupt das Recht zu Ämtern. Nach der oben von Xenophon gerühmten Besonnenheit und Gewissenhaftigkeit des athenischen Demos in jener Zeit kann es nicht zweifelhaft sein, daß der Beklagte die Freisprechung erreicht hat.

- 1 Ὑμῖν μὲν πολλὴν συγγνώμην ἔχω, ὧς ἄνδρες δικασταί, ἀκού- A
ουσι τοιούτων λόγων καὶ ἀναμιμνησκομένοις τῶν γεγενημένων, 1—6
ὁμοίως ἅπασιν ὀργίζεσθαι τοῖς ἐν ἄστει μέινασιν· τῶν δὲ κατη-
γόρων θαυμάζω, ὅτι ἀμελοῦντες τῶν οἰκείων τῶν ἀλλοτρίων ἐπι-
μελοῦνται· οὐ σαφῶς εἰδότες τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας καὶ τοὺς πόλλ'
ἐξημαρτηκότας ζητοῦσι κερδαίνειν μᾶλλον ἢ ὑμᾶς πείθειν περὶ ἀπάν-
2 των ἡμῶν τὴν γνώμην ταύτην ἔχειν. Εἰ μὲν οὖν οἴονται, ὅσα ὑπὸ
τῶν τριάκοντα γεγέννηται, πάντ' ἐμοῦ κατηγορηκέναι, ἀδυνάτους
αὐτοὺς ἡγοῦμαι λέγειν· οὐδὲ γὰρ πολλοστὸν μέρος τῶν ἐκείνοις πε-
πραγμένων εἰρήκασιν· εἰ δ' ὥς ἐμοί τι προσῆκον περὶ αὐτῶν ποι-
οῦνται τοὺς λόγους, ἀποδείξω τούτους μὲν ἅπαντα ψευδομένους,
ἐμαυτὸν δὲ τοιοῦτον ὄνθ' οἷός περ ἂν τῶν ἐκ Πειραιῶς ὁ βέλτιστος
3 ἐν ἄστει μέινας ἐγένετο. Δέομαι δ' ὑμῶν, ὧς ἄνδρες δικασταί, μὴ τὴν

αὐτὴν γνώμην ἔχειν τοῖς συκοφάνταις. Τούτων μὲν γὰρ ἔργον ἐστὶ καὶ τοὺς μηδὲν ἡμαρτηκότας εἰς αἰτίαν καθιστάναι — ἐκ τούτων γὰρ ἂν μάλιστα χρηματίζοιντο, — ὑμέτερον δὲ τοῖς μηδὲν ἀδικοῦσιν ἐξ ἴσου τῆς πολιτείας μεταδιδόναι· οὕτω γὰρ ἂν τοῖς καθεστηκόσι πράγμασι πλείστους συμμάχους ἔχοιτε. Ἀξιῶ δ', ὦ ἄνδρες δικασταί, ἐὰν ἀποφῆνω συμφορᾶς μὲν μηδεμιᾶς αἴτιος γεγεννημένος, πολλὰ δὲ καὶ ἀγαθὰ εἰργασμένος τὴν πόλιν καὶ τῷ σώματι καὶ τοῖς χρήμασι, ταῦτα γοῦν μοι παρ' ὑμῶν ὑπάρχειν, ὧν οὐ μόνον τοὺς εὖ πεποιηκότας ἀλλὰ καὶ τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας τυγχάνειν δίκαιόν ἐστιν. Μέγα μὲν οὖν ἐμοὶ ἡγοῦμαι τεκμήριον εἶναι, ὅτι, εἴπερ ἐδύναντο οἱ κατήγοροι ἰδίᾳ μ' ἀδικοῦντ' ἐξελέγξαι, οὐκ ἂν τὰ τῶν τριακονθ' ἡμαρτημάτων ἐμοῦ κατηγόρουν, οὐδ' ἂν ὥοντο χρῆναι ὑπὲρ τῶν ἐκείνοις πεπραγμένων ἐτέρους διαβάλλειν, ἀλλ' αὐτοὺς τοὺς ἀδικοῦντας τιμωρεῖσθαι· νῦν δὲ νομίζουσι τὴν πρὸς ἐκείνους ὀργὴν ἱκανὴν εἶναι καὶ τοὺς μηδὲν κακὸν εἰργασμένους ἀπολέσαι. Ἐγὼ δ' οὐχ ἡγοῦμαι δίκαιον εἶναι οὗτ' εἴ τινες τῇ πόλει πολλῶν ἀγαθῶν αἴτιοι γεγέννηται, ἄλλους τινὰς ὑπὲρ τούτων τιμὴν ἢ χάριν κομίσασθαι παρ' ὑμῶν, οὗτ' εἴ τινες πολλὰ κακὰ εἰργασμένοι εἰσὶν, εἰκότως ἂν δι' ἐκείνους τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας ὀνειδούς καὶ διαβολῆς τυγχάνειν· ἱκανοὶ γὰρ οἱ ὑπάρχοντες ἐχθροὶ τῇ πόλει καὶ μέγα κέρδος νομίζοντες εἶναι τοὺς ἀδίκως ἐν ταῖς διαβολαῖς καθεστηκότας.

B¹ Πειράσομαι δ' ὑμᾶς διδάξαι, οὐς ἡγοῦμαι τῶν πολιτῶν προσ- 7
7—10 ἡκεῖν ὀλιγαρχίας ἐπιθυμεῖν. Ἐκ τούτου γὰρ ἄμεινον καὶ ὑμεῖς δια-
γνώσεσθε καὶ γὰρ περὶ ἐμαυτοῦ τὴν ἀπολογίαν ποιήσομαι, ἀποφαίνων ὥς οὗτ' ἐξ ὧν ἐν δημοκρατίᾳ οὗτ' ἐξ ὧν ἐν ὀλιγαρχίᾳ πεποίηκα, οὐδὲν μοι προσῆκον κακόνουν εἶναι τῷ πλήθει τῷ ὑμετέρῳ. Πρῶτον μὲν οὖν ἐνθυμηθῆναι χρὴ ὅτι οὐδεὶς ἐστὶν ἀνθρώπων φύσει ὀλιγαρχικός, ἀλλ' ἥτις ἂν ἐκάστῳ πολιτεία συμφέρῃ, ταύτην προθυμεῖται καθεστάναι· ὥστ' οὐκ ἐλάχιστον ἐν ὑμῖν ἐστὶ μέρος ὡς πλείστους ἐπιθυμεῖν τῶν παρόντων νυνὶ πραγμάτων. Καὶ ταῦθ' ὅτι οὕτως ἔχει, οὐ χαλεπῶς ἐκ τῶν πρότερον γεγεννημένων μαθήσεσθε. Σκέψασθε γάρ, ὦ ἄνδρες δικασταί, τοὺς προστάτας ἀμφοτέρων τῶν πολιτειῶν, ὅσῳ δὴ μετεβάλλοντο. Οὐ Φρύνιχος 9

- μὲν καὶ Πείσανδρος καὶ οἱ μετ' ἐκείνων δημαγωγοί, ἐπειδὴ πόλλ' εἰς ὑμᾶς ἐξήμαρτον, τὰς περὶ τούτων δείσαντες τιμωρίας τὴν προτέραν ὀλιγαρχίαν κατέστησαν, πολλοὶ δὲ τῶν τετρακοσίων μετὰ τῶν ἐκ Πειραιῶς συγκατῆλθον, ἔνιοι δὲ τῶν ἐκείνους ἐκβαλόντων αὐτομολοῦντες τῶν τριάκοντ' ἐγένοντο; Εἰσὶ δ' οἵτινες τῶν Ἐλευσινάδε ἀπογραφασμένων ἐξελθόντες μεθ' ὑμῶν ἐπολιόρχουν τοὺς μεθ' αὐτῶν.
- 10 Οὐκ οὖν χαλεπὸν γνῶναι, ὧ ἄνδρες δικασταί, ὅτι οὐ περὶ πολιτείας εἰσὶν αἱ πρὸς ἀλλήλους διαφοραί, ἀλλὰ περὶ τῶν ἰδία συμφερόντων ἐκάστω. Ὑμᾶς οὖν χρὴ ἐκ τούτων δοκιμάζειν τοὺς πολίτας, σκοποῦντας μὲν ὅπως ἦσαν ἐν τῇ δημοκρατίᾳ πεπολιτευμένοι, ζητοῦντας δ' εἴ τις αὐτοῖς ἐγίγνετο ὠφέλεια τῶν πραγμάτων μεταπεσόντων.
- 11 οὕτως γὰρ ἂν δικαιοτάτην τὴν κρίσιν περὶ αὐτῶν ποιήσαισθε. Ἐγὼ B² τοῖνυν ἡγοῦμαι, ὅσοι μὲν ἐν τῇ δημοκρατίᾳ ἄτιμοι ἦσαν οὐκ εὐ- 11—14 θύνως δεδοκότες ἢ τῶν ὄντων ἀπεστερημένοι ἢ ἄλλη τινὶ συμφορᾷ τοιαύτῃ κεχρημένοι, προσήκειν αὐτοῖς ἑτέρας ἐπιθυμεῖν πολιτείας, ἐλπίζοντας τὴν μεταβολὴν ὠφέλειάν τιν' αὐτοῖς ἔσσεσθαι. ὅσοι δὲ τὸν δῆμον πολλὰ κάγαθὰ εἰργασμένοι εἰσὶ, κακὸν δὲ μηδὲν πώποτε, ὀφείλεται δ' αὐτοῖς χάριν κομίσασθαι παρ' ὑμῶν μᾶλλον ἢ δοῦναι δίκην τῶν πεπραγμένων, οὐκ ἄξιον κατὰ τούτων ἀποδέχεσθαι διαβολάς, οὐδ' ἂν πάντες οἱ τὰ τῆς πόλεως πράττοντες ὀλιγαρχικοὺς
- 12 αὐτοὺς φάσκωσιν εἶναι. Ἐμοὶ τοῖνυν, ὧ ἄνδρες δικασταί, οὕτ' ἰδία οὔτε δημοσία συμφορὰ ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ οὐδεμία πώποτ' ἐγένετο, ἀνθ' ἧς τινος ἂν προθυμούμενος τῶν παρόντων κακῶν ἀπαλλαγῆναι ἑτέρων ἐπεθύμουν πραγμάτων. Τετρηράρχηκα μὲν γὰρ πεντάκις καὶ τετράκις νευανμάχηκα, εἰσφορὰς δ' ἐν τῷ πολέμῳ πολλὰς εἰσενήνοχα καὶ τᾶλλα λειτούργηκα οὐδενὸς χειρόν
- 13 τῶν πολιτῶν. Καίτοι διὰ τοῦτο πλείω τῶν ὑπὸ τῆς πόλεως προσ- ταττομένων ἐδαπανώμην, ἵνα καὶ βελτίων ὑφ' ὑμῶν νομιζοίμην καὶ εἴ πού μοί τις συμφορὰ γένοιτο, ἄμεινον ἀγωνιζοίμην. Ὡν ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ πάντων ἀπεστερούμην· οὐ γὰρ τοὺς τῷ πλήθει ἀγαθοῦ τινος αἰτίους γεγεννημένους χάριτος παρ' αὐτῶν ἡξίουν τυγχάνειν, ἀλλὰ τοὺς πλεῖστα κακὰ ὑμᾶς εἰργασμένους εἰς τὰς τιμὰς καθίστασαν, ὥς ταύτην παρ' ἀλλήλων πίστιν εἰληφότες. Ἄ χρὴ πάντας ὑμᾶς ἐνθυμούμενους μὴ τοῖς τούτων λόγοις πιστεύειν μᾶλλον ἢ

ἐκ τῶν ἔργων σκοπεῖν, ἀ ἐκάστῳ τυγχάνει πεπραγμένα. Ἐγὼ 14
 γάρ, ὧ ἄνδρες δικασταί, οὔτε τῶν τετρακοσίων ἐγενόμην· ἢ τῶν
 κακηγόρων ὁ βουλόμενος παρελθὼν ἐλεγξάτω· οὐ τοίνυν οὐδ' ἐπειδὴ
 οἱ τριάκοντα κατέστησαν, οὐδείς με ἀποδείξει οὔτε βουλεύσαντα
 οὔτ' ἀρχὴν οὐδεμίαν ἄρξαντα. Καίτοι εἰ μὲν ἔξόν μοι ἄρχειν μὴ
 ἐβουλόμην, ὑφ' ὑμῶν νυνὶ τιμᾶσθαι δίκαιός εἰμι· εἰ δ' οἱ τότε
 δυνάμενοι μὴ ἡξίουν μοι μεταδιδόναι τῶν πραγμάτων, πῶς ἂν
 φανερώτερον ψευδομένους ἀποδείξαιμι τοὺς κατηγόρους;

B³ Ἐπι τοίνυν, ὧ ἄνδρες δικασταί, καὶ ἐκ τῶν ἄλλων τῶν ἐμοὶ 15
 15—17 πεπραγμένων ἄξιον σκέψασθαι. Ἐγὼ γὰρ τοιοῦτον ἑμαυτὸν ἐν
 ταῖς τῆς πόλεως συμφοραῖς παρέσχον ὥστε, εἰ πάντες τὴν αὐτὴν
 γνώμην ἔσχον ἐμοί, μηδέν' ἂν ὑμῶν μηδεμιᾶ χρῆσθαι συμφορᾷ.
 Ὑπ' ἐμοῦ γὰρ ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ οὔτ' ἀπαχθεὶς οὐδείς φανήσεται,
 οὔτε τῶν ἐχθρῶν οὐδείς τετιμωρημένος, οὔτε τῶν φίλων εὖ πε-
 πονθώς. Καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἄξιον θαυμάζειν· εὖ μὲν γὰρ ποιεῖν 16
 ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ χαλεπὸν ἦν, ἑξαμαρτάνειν δὲ τῷ βουλομένῳ ῥά-
 διον. Οὐ τοίνυν οὐδ' εἰς τὸν κατάλογον Ἀθηναίων καταλέξας
 οὐδένα φανήσομαι, οὐδὲ δίκαιαν καταδικαίωσάμενος οὐδενός, οὐδὲ
 πλουσιώτερος ἐκ τῶν ὑμετέρων γεγονώς συμφορῶν. Καίτοι εἰ τοῖς
 τῶν γεγενημένων κακῶν αἰτίοις ὀργίζεσθε, εἰκὸς καὶ τοὺς μηδὲν
 ἡμαρτηκότας βελτίους ὑφ' ὑμῶν νομίζεσθαι. Καὶ μὲν δὴ, ὧ ἄν- 17
 δρες δικασταί, μεγίστην ἡγοῦμαι περὶ ἑμαυτοῦ τῇ δημοκρατίᾳ
 πίστιν δεδωκέναι. Ὅστις γὰρ τότε οὐδὲν ἑξήμαρτον οὕτω πολλῆς
 δεδομένης ἐξουσίας, ἢ που νῦν σφόδρα προθυμηθήσομαι χρηστὸς
 εἶναι, εὖ εἰδὼς ὅτι, ἐὰν ἀδικῶ, παραχρῆμα δώσω δίκην. Ἀλλὰ
 γὰρ τοιαύτην διὰ τέλους γνώμην ἔχω, ὥστ' ἐν ὀλιγαρχίᾳ μὲν μὴ
 ἐπιθυμεῖν τῶν ἀλλοτρίων, ἐν δημοκρατίᾳ δὲ τὰ ὄντα προθύμως
 εἰς ὑμᾶς ἀναλίσκειν.

B⁴ Ἡγοῦμαι δ', ὧ ἄνδρες δικασταί, οὐκ ἂν δικαίως ὑμᾶς μισεῖν 18
 18 τοὺς ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ μηδὲν πεπονθότας κακόν, ἔξδν ὀργίζεσθαι
 τοῖς εἰς τὸ πλῆθος ἑξημαρτηκόσιν, οὐδὲ τοὺς μὴ φυγόντας ἐχθροὺς
 νομίζειν, ἀλλὰ τοὺς ὑμᾶς ἐκβαλόντας, οὐδὲ τοὺς προθυμομένους
 τὰ ἑαυτῶν σῶσαι, ἀλλὰ τοὺς τὰ τῶν ἄλλων ἀφηρεμένους, οὐδ' οἱ
 τῆς σφετέρως αὐτῶν σωτηρίας ἕνεκ' ἔμειναν ἐν τῷ ἄστει, ἀλλ' οἱ-

τινες ἑτέρους ἀπολέσαι βουλόμενοι μετέσχον τῶν πραγμάτων. Εἰ δ' οἷεσθε χρῆναι, οὐδ' ἐκεῖνοι παρέλιπον ἀδικοῦντες, ὑμεῖς ἀπολέσαι, οὐδεὶς τῶν πολιτῶν ὑπολειφθήσεται.

- 19 Σκοπεῖν δὲ χρὴ καὶ ἐκ τῶνδ', ὧς ἄνδρες δικασταί. Πάντες B⁵
 γὰρ ἐπίστασθ' ὅτι ἐν τῇ προτέρᾳ δημοκρατίᾳ τῶν τὰ τῆς πόλεως 19—20
 πραττόντων πολλοὶ μὲν τὰ δημόσια ἔκλεπτον, ἔνιοι δ' ἐπὶ τοῖς
 ὑμετέροις ἐδωροδόκουν, οἳ δὲ συκοφαντοῦντες τοὺς συμμάχους ἀφί-
 στασαν. Καὶ εἰ μὲν οἱ τριάκοντα τούτους μόνους ἐτιμωροῦντο,
 ἄνδρας ἀγαθοὺς καὶ ὑμεῖς ἂν αὐτοὺς ἡγεῖσθε· νῦν δέ, ὅθ' ὑπὲρ
 τῶν ἐκείνοις ἡμαρτημένων τὸ πλῆθος κακῶς ποιεῖν ἡξίου, ἡγα-
 νακτεῖτε, ἡγούμενοι δεινὸν εἶναι τὰ τῶν ὀλίγων ἀδικήματα πάσῃ
 20 τῇ πόλει κοινὰ γίνεσθαι. Οὐ τοίνυν ἄξιον χρῆσθαι τούτοις, οἷς
 ἐκείνους ἑωρᾶτ' ἐξαμαρτάνοντας, οὐδ' ἂν πάσχοντες ἄδिका ἐνομίζετε
 πάσχειν, ὅταν ἑτέρους ποιῆτε, δίκαια ἡγεῖσθαι, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν κατ-
 ἐλθόντες περὶ τῶν ἄλλων γνώμην ἔχετε, ἥνπερ φεύγοντες περὶ ὑμῶν
 αὐτῶν εἶχετε· ἐκ τούτων γὰρ καὶ ὁμόνοιαν πλείστην ποιήσετε, καὶ
 ἡ πόλις ἔσται μεγίστη, καὶ τοῖς ἐχθροῖς τὰνιαρότατα ψηφιεῖσθε.
- 21 Ἐνθυμηθῆναι δὲ χρὴ, ὧς ἄνδρες δικασταί, καὶ τῶν ἐπὶ τῶν B⁶
 τριάκοντα γεγενημένων, ἵνα τὰ τῶν ἐχθρῶν ἀμαρτήματ' ἄμεινον 21—24
 ὑμᾶς ποιήσῃ περὶ τῶν ὑμετέρων αὐτῶν βουλεύσασθαι. Ὅτε μὲν
 γὰρ ἀκούοιτε τοὺς ἐν ἄστει τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχειν, μικρὰς ἐλπί-
 δας εἶχετε τῆς καθόδου, ἡγούμενοι τὴν ἡμετέραν ὁμόνοιαν μέγιστον
 22 κακὸν εἶναι τῇ ὑμετέρᾳ φυγῇ· ἐπειδὴ δ' ἐπυνθάνεσθε τοὺς μὲν
 τρισχιλίους στασιάζοντας, τοὺς ἄλλους δ' ἐκ τοῦ ἄστεος ἐκκε-
 κηρυγμένους, τοὺς δὲ τριάκοντα μὴ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχοντας,
 πλείους δ' ὄντας τοὺς ὑπὲρ ὑμῶν δεδιότας ἢ τοὺς ὑμῖν πολεμοῦν-
 τας, τότε ἤδη καὶ κατιέναι προσεδοκᾶτε καὶ παρὰ τῶν ἐχθρῶν
 λήψεσθαι δίκην. Ταῦτα γὰρ τοῖς θεοῖς εὐχέσθ', ἅπερ ἐκείνους
 ἑωρᾶτε ποιοῦντας, ἡγούμενοι διὰ τὴν τῶν τριάκοντα πονηρίαν πολὺ
 μᾶλλον σωθήσεσθαι ἢ διὰ τὴν τῶν φευγόντων δύναμιν κατιέναι.
- 23 Χρὴ τοίνυν, ὧς ἄνδρες δικασταί, τοῖς πρότερον γεγενημένοις παρα-
 δείγμασι χρωμένους βουλεύεσθαι περὶ τῶν μελλόντων ἔσεσθαι, καὶ
 τούτους ἡγεῖσθαι δημοτικωτάτους, οἵτινες ὁμονοεῖν ὑμᾶς βουλόμενοι
 τοῖς ὄρκοις καὶ ταῖς συνθήκαις ἐμμένουσι, νομίζοντες καὶ τῆς

πόλεως ταύτην ἱκανωτάτην εἶναι σωτηρίαν καὶ τῶν ἐχθρῶν μεγίστην ἀπορίαν· οὐδὲν γὰρ ἂν εἴη αὐτοῖς χαλεπώτερον τούτων, ἢ πυνθάνεσθαι μὲν ἡμᾶς μετέχοντας τῶν πραγμάτων, αἰσθάνεσθαι δ' οὕτως διακειμένους τοὺς πολίτας ὥσπερ μηδενὸς ἐγκλήματος πρὸς ἀλλήλους γεγεννημένου. Χρὴ δ' εἰδέναι, ὦ ἄνδρες δικασταί, 24 ὅτι οἱ φεύγοντες τῶν ἄλλων πολιτῶν ὡς πλείστους καὶ διαβεβλῆσθαι καὶ ἠτιμῶσθαι βούλονται, ἐλπίζοντες τοὺς ὑφ' ὑμῶν ἀδικουμένους ἑαυτοῖς ἔσσεσθαι συμμάχους, τοὺς δὲ συκοφάντας εὐδοχιμεῖν δέξαιντ' ἂν παρ' ὑμῖν καὶ μέγα δύνασθαι ἐν τῇ πόλει· τὴν γὰρ τούτων πονηρίαν ἑαυτῶν ἡγοῦνται σωτηρίαν.

B⁷ Ἄξιον δὲ μνησθῆναι τῶν μετὰ τοὺς τετρακοσίους πραγμάτων· 25
 25—27 εὖ γὰρ εἴσεσθ' ὅτι, ἃ μὲν οὗτοι συμβουλεύουσιν, οὐδεπώποθ' ὑμῖν ἐλυσιτέλησεν, ἃ δ' ἐγὼ παραινῶ, ἀμφοτέραις ἀεὶ ταῖς πολιτείαις συμφέρει. Ἴστε γὰρ Ἐπιγένη καὶ Δημοφάνη καὶ Κλεισθένη ἰδίᾳ μὲν καρπωσαμένους τὰς τῆς πόλεως συμφοράς, δημοσίᾳ δ' ὄντας τῶν μεγίστων κακῶν αἰτίους. Ἐνίων μὲν γὰρ ἐπεισαν ὑμᾶς ἀκρί- 26 των θάνατον καταψηφίσασθαι, πολλῶν δ' ἀδίκως δημεῦσαι τὰς οὐσίας, τοὺς δ' ἐξελάσαι καὶ ἀτιμῶσαι τῶν πολιτῶν· τοιοῦτοι γὰρ ἦσαν ὥστε τοὺς μὲν ἡμαρτηκότας ἀργύριον λαμβάνοντες ἀφιέναι, τοὺς δὲ μηδὲν ἡδικηκότας εἰς ὑμᾶς εἰσιόντες ἀπολλύναι. Καὶ οὐ πρότερον ἐπαύσαντο, ἕως τὴν μὲν πόλιν εἰς στάσεις καὶ τὰς μεγίστας συμφοράς κατέστησαν, αὐτοὶ δ' ἐκ πενήτων πλούσιοι ἐγένοντο. Ὑμεῖς δ' οὕτως διετέθητε· τοὺς μὲν φεύγοντας κατεδέξασθε, τοὺς 27 δ' ἀτίμους ἐπιτίμους ἐποιήσατε, ὡς δ' ἀλλήλοις περὶ ὁμονοίας ὅρκους ὤμνυτε· τελευτῶντες δ' ἡδιον ἂν τοὺς ἐν τῇ δημοκρατίᾳ συκοφαντοῦντας ἐτιμωρήσασθ' ἢ τοὺς ἄρξαντας ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ. Καὶ εἰκότως, ὦ ἄνδρες δικασταί· πᾶσι γὰρ ἤδη φανερόν ἐστιν ὅτι διὰ τοὺς μὲν ἀδίκως πολιτευομένους ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ δημοκρατία γίγνεται, διὰ δὲ τοὺς ἐν τῇ δημοκρατίᾳ συκοφαντοῦντας ὀλιγαρχία δις κατέστη. Ὡστ' οὐκ ἄξιον τούτοις πολλάκις χρῆσθαι συμβού-
 B⁸ λοις, οἷς οὐδ' ἅπαξ ἐλυσιτέλησε πειθομένοις. Σκέψασθαι δὲ χρὴ 28
 28—34 ὅτι καὶ τῶν ἐκ Πειραιῶς οἱ μεγίστην δόξαν ἔχοντες καὶ μάλιστα κεκινδυνευκότες καὶ πλείσθ' ὑμᾶς ἀγαθὰ εἰργασμένοι πολλάκις ἤδη τῷ ὑμετέρῳ πλήθει διεκελεύσαντο τοῖς ὅρκοις καὶ ταῖς συνθήκαις

ἐμμένειν, ἡγούμενοι ταύτην δημοκρατίας εἶναι φυλακὴν· τοῖς μὲν γὰρ ἐξ ἄστεος ὑπὲρ τῶν παρεληλυθότων ἄδειαν ποιήσιν, τοῖς δ' ἐκ Πειραιῶς οὕτω πλεῖστον ἂν χρόνον τὴν πολιτείαν παραμεῖναι.

29 Οἷς ὑμεῖς πολὺ ἂν δικαιότερον πιστεύοιτε ἢ τούτοις, οἱ φεύγοντες μὲν δι' ἑτέρους ἐσώθησαν, κατελθόντες δὲ συκοφαντεῖν ἐπιχειροῦσιν. Ἐγοῦμαι δ', ὦ ἄνδρες δικασταί, τοὺς μὲν τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχοντας ἐμοὶ τῶν ἐν ἄστει μεινάντων φανεροὺς γεγενῆσθαι καὶ ἐν ὀλιγαρχίᾳ καὶ ἐν δημοκρατίᾳ, ὅποιοί τινές εἰσι πολῖται.

30 τούτων δ' ἄξιον θαυμάζειν, ὃ τι καὶ ἐποίησαν, εἴ τις αὐτοὺς εἶασε τῶν τριάκοντα γενέσθαι, οἱ νῦν δημοκρατίας οὔσης ταῦτ' ἐκεῖνοις πράττουσι, καὶ ταχέως μὲν ἐκ πενήτων πλούσιοι γέγονηται, πολλὰς δ' ἀρχὰς ἄρχοντες οὐδεμιᾶς εὐθύνας διδόασιν, ἀλλ' ἀντὶ μὲν ὁμονοίας ὑποψίαν πρὸς ἀλλήλους πεποιήκασιν, ἀντὶ δ' εἰρήνης πόλεμον κατηγγέλκασιν, διὰ τούτους δ' ἄπιστοι τοῖς Ἑλ-

31 λησι γεγενῆμεθα. Καὶ τοσούτων κακῶν καὶ ἑτέρων πολλῶν ὄντες αἴτιοι, καὶ οὐδὲν διαφέροντες τῶν τριάκοντα, πλὴν ὅτι ἐκεῖνοι μὲν ὀλιγαρχίας οὔσης ἐπεθύμουν ὥνπερ οὗτοι, οὗτοι δὲ καὶ δημοκρατίας τῶν αὐτῶν ὥνπερ ἐκεῖνοι, ὅμως οἴονται χρῆναι οὕτως ῥαδίως ἢ ἂν βούλωνται κακῶς ποιεῖν, ὥσπερ τῶν μὲν ἄλλων ἀδικούντων,

32 ἄριστοι δ' ἄνδρες αὐτοὶ γεγεννημένοι. Καὶ τούτων μὲν οὐκ ἄξιον θαυμάζειν, ὑμῶν δ' ὅτι οἴεσθε μὲν δημοκρατίαν εἶναι, γίγνεται δ' ὃ τι ἂν οὗτοι βούλωνται, καὶ δίκην διδόασιν οὐχ οἱ τὸ ὑμέτερον πλῆθος ἀδικοῦντες, ἀλλ' οἱ τὰ σφέτερά αὐτῶν μὴ διδόντες.

33 Καὶ δέξαιντ' ἂν μικρὰν εἶναι τὴν πόλιν μᾶλλον ἢ δι' ἄλλους μεγάλην καὶ ἐλευθέραν, ἡγούμενοι νῦν μὲν διὰ τοὺς ἐκ Πειραιῶς ἀκινδύνως αὐτοῖς ἐξεῖναι ποιεῖν ὃ τι ἂν βούλωνται, ἐὰν δ' ὕστερον ὑμῖν δι' ἑτέρους σωτήρια γένηται, τούτους μὲν ἐπιλήψεσθαι, ἐκείνους δὲ μεῖζον δυνήσεσθαι· ὥστε τὸ αὐτὸ πράττοντες ἐμποδῶν

34 εἰσιν, ἐὰν τι δι' ἄλλων ἀγαθὸν ὑμῖν φαίνεται. Τοῦτο μὲν οὖν οὐ χαλεπὸν τῷ βουλομένῳ κατανοῆσαι· αὐτοὶ τε γὰρ οὐκ ἐπιθυμοῦσι λανθάνειν, ἀλλ' αἰσχύνονται μὴ δοκοῦντες εἶναι πονηροί, ὑμεῖς δὲ τὰ μὲν αὐτοὶ ὁρᾶτε τὰ δ' ἑτέρων πολλῶν ἀκούετε.

Ἐμεῖς δ', ὦ ἄνδρες δικασταί, δίκαιον μὲν ἡγούμεθ' εἶναι C
πρὸς πάντας ὑμᾶς τοὺς πολίτας ταῖς συνθήκαις καὶ τοῖς ὅρκοις 34—35

ἐμμένειν, ὅμως δ', ὅταν μὲν ἴδωμεν τοὺς τῶν κακῶν αἰτίους δίκην 35
 δίδοντας, τῶν τότε περὶ ὑμᾶς γεγενημένων μεμνημένοι συγγνώμην
 ἔχομεν, ὅταν δὲ φανεροὶ γένησθε τοὺς μηδὲν αἰτίους ἐξ ἴσου τοῖς
 ἀδικοῦσι τιμωρούμενοι, τῇ αὐτῇ ψήφῳ πάντας ἡμᾶς εἰς ὑποψίαν
 καταστήσετε. . . .

7.

ΚΑΤ' ΑΓΟΡΑΤΟΥ.

(XIII)

Die Oligarchie trat mit Hilfe des Justizmordes ins Leben und glaubte sich nur durch Justizmorde aufrecht erhalten zu können: *χιλίους καὶ πεντακοσίους τῶν πολιτῶν ἀκρίτους ἀπέκτειναν* (Äsch. II 77)! Eine Gewaltthätigkeit war die Verurteilung des Kleophon (13, 12 und 30, 13 *οὐ τῶν ἀδικημάτων. ἔνεκα ἀλλὰ κατὰ στάσιν αὐτοὺς ἀπέκτειναν*) ebenso wie die Hinrichtung des Strombichides, Dionysodorus und anderer Verteidiger der Demokratie (13, 13 und 39). Kann auch der Redner keine großen Verdienste dieser Männer nennen (13, 47 und 62) und waren sie auch vielleicht wirklich eine Gefahr für den Frieden mit Sparta, so hatten sie doch sicher nicht den Tod verdient. Der hauptsächliche Denunziant dieser Strategen und Taxiarchen war Agoratos, ein Sohn des Sklaven Eumares, der, wie es scheint, selbst noch die Freiheit erhalten und deshalb eine rechtmäßige Ehe hatte eingehen können (vgl. 13, 67). Agoratos scheint ein gewandter, aber gewissenloser Mensch gewesen zu sein. Im Jahre 411 hatte er Anteil an der Ermordung des Phrynichos und erhielt deshalb von dem athenischen Demos das Bürgerrecht. Denn wenn dies auch der Redner § 70 bestreitet und dabei § 72 sich auf ein Psephisma beruft, das indirekt gegen Agoratos beweisen soll, so ist darauf kein Gewicht zu legen, da die antiken Redner sich nicht scheuten, abgerissene Stücke aus Urkunden vorzulesen und verschiedenartige Urkunden geschickt zu vertauschen, zumal er im Verlauf seiner Rede den Agoratos mehrmals als *πολίτης πεποιημένος* anerkennt.

Es war geraume Zeit nach Wiederherstellung der Demokratie, daß ein anderer Denunziant, Menestratus, vom Gericht verurteilt wurde (13, 56). Da traten auch Dionysius, der Bruder des hingerichteten Dionysodorus, und sein Schwager, der Sprecher unserer Rede, mit einer Klage wegen vorsätzlichen Mordes (*φόνος ἐκούσιος*) gegen Agoratos hervor, brachten aber ihre Klage nicht beim Archon Basileus an, zu dessen Kompetenz die Mordklagen gehörten, weil sonst der Beklagte durch freiwilliges Exil sich der Verurteilung entziehen konnte (Antiphon 5, 13), sondern bedienten sich der Form der *ἀπαγωγή*, wonach der auf frischer That (*ἐπ' αὐτοφώρῳ*) ergriffene Mörder oder Übelthäter (*κακοῦργος*) sofort den Elfmännern zur Haft übergeben wurde. Nahmen die Elfmänner die Klage (*ἀπαγωγή* genannt) an, so urteilte unter ihrem Vorsitz ein Heliastengericht über den Beklagten ab. Wurde dieser zum Tode verurteilt, so war die Sache erledigt, erfolgte aber Freisprechung, so konnte eine *γραφὴ φόνου ἐκούσιου* von neuem beim *ἄρχων βασιλεὺς* eingereicht und vor den Areopag gebracht werden (Antiphon 5, 90). War Agoratos auch nur ein Werkzeug der Dreißig, so konnte er nach athenischem Recht doch wegen vorsätzlichen Mordes belangt werden, denn es galt hier der Grundsatz: *τὸ μὲν γὰρ ἀκούσιον ἀμάρτημα τῆς τύχης ἐστί, τὸ δὲ ἐκούσιον τῆς γνώμης*, die *γνώμη* aber hat auch der *αἵτιος φόνου*, wenn er *ἐκὼν* (*dolo malo*) handelt.

Nicht weniger dehnbar war der Begriff des *ἐπ' αὐτοφώρῳ λαβεῖν*, wie die Verhandlung bei Antiphon de caede Herodis beweist. Es genügte daher die angeblich notorische Urheberschaft der Mordthat, und darauf stützt sich auch unser Redner § 86 sq., für uns zwar befremdlich, für athenische Richter aber durchaus nicht unerhört. Über den Ausgang des Prozesses ist nichts bekannt.

- 1 Προσῆκει μὲν, ὧ ἄνδρες δικασταί, πᾶσιν ὑμῖν τιμωρεῖν ὑπὲρ Ἀ τῶν ἀνδρῶν οἱ ἀπέθανον εὖνοι ὄντες τῷ πλήθει τῷ ὑμετέρῳ, 1—4
προσῆκει δὲ καὶ μοι οὐχ ἥμισυ· κηδεστὴς γάρ μοι ἦν Διονυσό-
δωρος καὶ ἀνέψιος. Τυγχάνει οὖν ἐμοὶ ἡ αὐτὴ ἔχθρα πρὸς Ἀγό-
ρατον τουτονὶ καὶ τῷ πλήθει τῷ ὑμετέρῳ ὑπάρχουσα· ἔπραξε

γὰρ οὗτος τοιαῦτα, δι' ἃ ὑπ' ἐμοῦ μὲν εἰκότως μισεῖται, ὑπὸ δ' 2
 ὑμῶν, ἂν θεὸς θέλῃ, δικαίως τιμωρηθήσεται. Διονυσόδωρον γὰρ
 τὸν κηδεστὴν τὸν ἐμὸν καὶ ἑτέρους πολλούς, ὧν δὴ τὰ ὀνόματ'
 ἀκούσεςθε, ἄνδρας ὄντας ἀγαθοὺς περὶ τὸ πλῆθος τὸ ὑμέτερον,
 ἐπὶ τῶν τριάκοντ' ἀπέκτεινε, μηνυτὴς κατ' ἐκείνων γενόμενος.
 Ποιήσας δὲ ταῦτ' ἐμὲ μὲν ἰδίᾳ καὶ ἕκαστον τῶν προσηκόντων
 μεγάλ' ἐζημίωσε, τὴν δὲ πόλιν κοινῇ πᾶσαν τοιούτων ἀνδρῶν ἀπο-
 στερήσας οὐ μικρά, ὥς ἐγὼ νομίζω, ἔβλαψεν. Ἐγὼ οὖν, ὧ ἄν- 3
 δρες δικασταί, δίκαιον καὶ ὀσιον ἡγοῦμαι εἶναι καὶ ἐμοὶ καὶ ὑμῖν
 ἅπασι τιμωρεῖσθαι κατ' ὅσον ἕκαστος δύναται· καὶ ποιοῦσι ταῦτα
 νομίζω ἡμῖν καὶ παρὰ θεῶν καὶ παρ' ἀνθρώπων ἄμεινον ἂν γίγ-
 νεσθαι. Δεῖ δ' ὑμᾶς, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐξ ἀρχῆς τῶν πραγμάτων 4
 ἀπάντων ἀκοῦσαι, ἵν' εἰδῆτε πρῶτον μὲν ὧ τρόπῳ ὑμῖν ἡ δημο-
 κρατία κατελύθη καὶ ὑφ' οἴου, ἔπειθ' ὧ τρόπῳ οἱ ἄνδρες ὑπ'
 Ἀγοράτου ἀπέθανον, καὶ δὴ ὅτι ἀποθνήσκειν μέλλοντες ἐπέσκηψαν·
 ἅπαντα γὰρ ταῦτ' ἀκριβῶς ἂν μαθόντες ἡδῖον καὶ ὀσιώτερον
 Ἀγοράτου τουτοῦ καταψηφίζοισθε. Ὅθεν οὖν ἡμεῖς τε ῥᾶστα δι-
 δάξομεν καὶ ὑμεῖς μαθήσεσθε, ἐντεῦθεν ὑμῖν ἄρξομαι διηγείσθαι.

N¹ Ἐπειδὴ γὰρ αἱ νῆες αἱ ὑμέτεραι διεφθάρησαν καὶ τὰ πράγ- 5
 5—33 ματα τὰ ἐν τῇ πόλει ἀσθενέστερ' ἐγεγένητο, οὐ πολλῷ χρόνῳ
 ὕστερον αἱ τε νῆες αἱ Λακεδαιμονίων ἐπὶ τὸν Πειραιᾶ ἀφικνοῦνται,
 καὶ ἅμα λόγοι πρὸς Λακεδαιμονίους περὶ τῆς εἰρήνης ἐγίνοντο.
 Ἐν δὲ τῷ χρόνῳ τούτῳ οἱ βουλόμενοι νεώτερα πράγματα ἐν τῇ 6
 πόλει γίγνεσθαι ἐπεβούλευον, νομίζοντες κάλλιστον καιρὸν εἰλη-
 φέναι, καὶ μάλιστα ἂν ἐν τῷ τότε χρόνῳ τὰ πράγμαθ', ὥς αὐτοὶ
 ἐβούλοντο, καταστήσασθαι. Ἐγοῦντο δ' οὐδὲν ἄλλο σφίσιν ἐμπο- 7
 δῶν εἶναι ἢ τοὺς τοῦ δήμου προεστηκότας καὶ τοὺς στρατηγοῦντας
 καὶ ταξιαρχοῦντας. Τούτους οὖν ἐβούλοντο ἀμωσγέπως ἐκποδῶν
 ποιήσασθαι, ἵνα ῥαδίως ἃ βούλονται διαπράττοιτο. Πρῶτον μὲν
 οὖν Κλεοφῶντι ἐπέθεντο ἐκ τρόπου τοιούτου. Ὅτε γὰρ ἡ πρώτη 8
 ἐκκλησίᾳ περὶ τῆς εἰρήνης ἐγίγνετο, καὶ οἱ παρὰ Λακεδαιμονίων
 ἦκοντες ἔλεγον, ἐφ' οἷς ἑτοιμοὶ εἶεν τὴν εἰρήνην ποιεῖσθαι Λακε-
 δαιμόνιοι, εἰ κατασκαφεῖν τῶν τειχῶν τῶν μακρῶν ἐπὶ δέκα στάδια
 ἑκατέρου, τότε ὑμεῖς τ', ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, οὐκ ἡνέσχεσθ' ἀκού-

σαντες περὶ τῶν τειχῶν τῆς κατασκαφῆς, Κλεοφῶν θ' ὑπὲρ ὑμῶν
 πάντων ἀναστὰς ἀντεῖπεν ὥς οὐδενὶ τρόπῳ οἷόν τε εἶη ποιεῖν
 9 ταῦτα. Μετὰ δὲ ταῦτα Θηραμένης, ἐπιβουλεύων τῷ πλήθει τῷ
 ὑμετέρῳ, ἀναστὰς λέγει ὅτι, ἐὰν αὐτὸν ἔλησθε περὶ τῆς εἰρήνης
 πρεσβευτὴν αὐτοκράτορα, ποιήσκειν ὥστε μήτε τῶν τειχῶν διελεῖν
 μήτ' ἄλλο τὴν πόλιν ἐλαττωῶσαι μηδέν· οἷοιτο δὲ καὶ ἄλλο τι
 10 ἀγαθὸν παρὰ Λακεδαιμονίων τῇ πόλει εὐρήσεσθαι. Πεισθέντες
 δ' ὑμεῖς εἴλεσθε ἐκεῖνον πρεσβευτὴν αὐτοκράτορα, ὃν τῷ προτέρῳ
 ἔτει στρατηγὸν χειροτονηθέντ' ἀπεδοκιμάσατε, οὐ νομίζοντες εὖνουν
 11 εἶναι τῷ πλήθει τῷ ὑμετέρῳ. Ἐκεῖνος μὲν οὖν ἔλθων εἰς Λακε-
 δαίμονα ἔμεινεν ἐκεῖ πολὺν χρόνον, καταλιπὼν ὑμᾶς πολιορκου-
 μένους, εἰδὼς τὸ ὑμέτερον πλῆθος ἐν ἀπορίᾳ ἐχόμενον καὶ διὰ
 τὸν πόλεμον καὶ τᾶλλα κακὰ τοὺς πολλοὺς τῶν ἐπιτηδείων ἐνδεεῖς
 ὄντας, νομίζων, εἰ διαθείη ὑμᾶς ἀπόρως ὥσπερ διέθηκεν, ἀσμένους
 12 ὅποιαντινοῦν ἐθελῆσαι ἂν εἰρήνην ποιήσασθαι. Οἱ δ' ἐνθάδ' ὑπο-
 μένοντες καὶ ἐπιβουλεύοντες καταλῦσαι τὴν δημοκρατίαν εἰς ἀγῶνα
 Κλεοφῶντα καθιστᾶσι, πρόφασιν μὲν ὅτι οὐκ ἦλθεν εἰς τὰ ὄπλα
 ἀναπαυσόμενος, τὸ δ' ἀληθὲς ὅτι ἀντεῖπεν ὑπὲρ ὑμῶν μὴ καθαί-
 ρειν τὰ τείχη. Ἐκείνῳ μὲν οὖν δικαστήριον παρασκευάσαντες καὶ
 εἰσελθόντες οἱ βουλόμενοι ὀλιγαρχίαν καταστήσασθαι ἀπέκτειναν
 13 ἐν τῇ προφάσει ταύτῃ. Θηραμένης δ' ὕστερον ἀφικνεῖται ἐκ Λα-
 κεδαιμόνος. Προσιόντες δ' αὐτῷ τῶν τε στρατηγῶν τινες καὶ τῶν
 ταξιάρχων, ὧν ἦν Στρομβιχίδης καὶ Διονυσόδωρος, καὶ ἄλλοι τινὲς
 τῶν πολιτῶν εὖνοι ὄντες ὑμῖν, ὥς γ' ἐδήλωσεν ὕστερον, ἠγανά-
 κτουν σφόδρα. Ἦλθε γὰρ φέρων εἰρήνην τοιαύτην, ἣν ἡμεῖς ἔργῳ
 μαθόντες ἐγνώκαμεν· πολλοὺς γὰρ τῶν πολιτῶν καὶ ἀγαθοὺς ἀπ-
 14 ωλέσαμεν, καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν τριάκοντ' ἐξηλάθημεν. Ἐνῆν γὰρ
 ἀντὶ μὲν τοῦ ἐπὶ δέκα στάδια τῶν μακρῶν τειχῶν διελεῖν ὅλα τὰ
 μακρὰ τείχη κατασκάψαι, ἀντὶ δὲ τοῦ ἄλλο τι ἀγαθὸν τῇ πόλει
 εὐρέσθαι τάς τε ναῦς παραδοῦναι τοῖς πολεμίοις καὶ τὸ περὶ
 15 τὸν Πειραιᾶ τεῖχος περιελεῖν. Ὅρωντες δ' οὗτοι οἱ ἄνδρες ὀνό-
 ματι μὲν εἰρήνην γιγνομένην, τῷ δ' ἔργῳ τὴν δημοκρατίαν κατα-
 λυομένην, οὐκ ἔφασαν ἐπιτρέψκειν ταῦτα γενέσθαι, οὐκ ἔλεοῦντες,
 ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὰ τείχη, εἰ πεσεῖται, οὐδὲ κηδόμενοι τῶν

νεῶν, εἰ Λακεδαιμονίοις παραδοθήσονται — οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς
 τούτων πλεόν ἢ ὑμῶν ἐκάστῳ προσῆκεν —, ἀλλ' αἰσθόμενοι ἐκ 16
 τοῦ τρόπου τούτου τὸ ὑμέτερον πλήθος καταλυθησόμενον, οὐδ',
 ὥς φασί τινες, οὐκ ἐπιθυμοῦντες εἰρήνην γίγνεσθαι, ἀλλὰ βουλό-
 μενοι βελτίῳ ταύτης εἰρήνῃ τῷ δήμῳ τῷ Ἀθηναίων ποιήσασθαι.
 Ἐνόμιζον δὲ δυνήσεσθαι, καὶ ἔπραξαν ἂν ταῦτα, εἰ μὴ ὑπ' Ἀγο-
 ράτου τουτουὶ ἀπώλοντο. Γνοὺς δὲ Θηραμένης καὶ οἱ ἄλλοι οἱ 17
 ἐπιβουλεύοντες ὑμῖν, ὅτι εἰσὶ τινες οἱ κωλύσουσι τὸν δῆμον κατα-
 λυθῆναι καὶ ἐναντιώσονται ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, εἶλοντο, πρὶν τὴν
 ἐκκλησίαν τὴν περὶ τῆς εἰρήνης γενέσθαι, τούτους πρῶτον εἰς δια-
 βολὰς καὶ κινδύνους καταστήσαι, ἵνα μηδεὶς ἐκεῖ ὑπὲρ τοῦ ὑμε-
 τέρου πλήθους ἀντιλέγοι. Ἐπιβουλὴν οὖν τοιαύτην ἐπιβουλεύουσι.
 Πείθουσι γὰρ Ἀγόρατον τουτονὶ μηνυτὴν κατὰ τῶν στρατηγῶν καὶ 18
 τῶν ταξιάρχων γενέσθαι, οὐ συνειδότα ἐκείνοις, ὧς ἄνδρες Ἀθη-
 ναῖοι, οὐδέν — οὐ γὰρ δήπου ἐκεῖνοι οὕτως ἀνόητοι ἦσαν καὶ ἄφιλοι,
 ὥστε περὶ τηλικούτων ἂν πραγμάτων πράττοντες Ἀγόρατον ὥς
 πιστὸν καὶ εὖνουν, δοῦλον καὶ ἐκ δούλων ὄντα, παρεκάλεσαν —, ἀλλ'
 ἐδόκει αὐτοῖς οὗτος ἐπιτήδειος εἶναι μηνυτής. Ἐβούλοντ' οὖν ἄκοντα 19
 δοκεῖν αὐτὸν καὶ μὴ ἐκόντα μηνύειν, ὅπως πιστοτέρῃ ἢ μήνυσις
 φαίνοιτο. Ὡς δ' ἐκὼν ἐμήνυσε, καὶ ὑμᾶς οἶμαι ἐκ τῶν πεπραγ-
 μένων αἰσθήσεσθαι. Εἰσπέμπουσι γὰρ εἰς τὴν βουλὴν Θεόκριτον
 τὸν τοῦ Ἐλαφροστίκτου καλούμενον· ὁ δὲ Θεόκριτος οὗτος ἐταῖρος
 ἦν τῷ Ἀγοράτῳ κάπιτήδειος. Ἡ δὲ βουλὴ ἡ πρὸ τῶν τριά- 20
 κοντα βουλευούσα διέφθαρτο καὶ ὀλιγαρχίας ἐπεθύμει ὥς οἰόντε
 μάλιστα. Τεκμήριον δέ· οἱ γὰρ πολλοὶ ἐξ ἐκείνης τῆς βουλῆς
 τὴν ὑστέραν βουλὴν τὴν ἐπὶ τῶν τριάκοντ' ἐβούλευον. Τοῦ δ'
 ἔνεκα ταῦτα λέγω ὑμῖν; Ἴν' εἰδῆτε ὅτι τὰ ψηφίσματα τὰ ἐξ
 ἐκείνης τῆς βουλῆς οὐκέτι εὖνοιά τῇ ὑμετέρᾳ ἀλλ' ἐπὶ καταλύσει
 τοῦ δήμου τοῦ ὑμετέρου ἅπαντ' ἐγένετο, καὶ ὥς τοῦτο σκοποῦσιν
 αὐτοῖς τὸν νοῦν προσέχητε. Εἰσελθὼν δ' εἰς ταύτην τὴν βουλὴν 21
 ἐν ἀπορρήτῳ Θεόκριτος μηνύει ὅτι συλλέγονταί τινες ἐναντιωσό-
 μενοι τοῖς τότε καθισταμένοις πράγμασι. Τὰ μὲν οὖν ὀνόματ'
 οὐκ ἔφη αὐτῶν ἑρεῖν καθ' ἕκαστον· ὄρκους τε γὰρ ὁμωμοκέναι
 τοὺς αὐτοὺς ἐκείνοις, καὶ εἶναι ἑτέροους οἱ ἑροῦσι τὰ ὀνόματα,

22 αὐτὸς δ' οὐκ ἂν ποτε ποιῆσαι ταῦτα. Καίτοι εἰ μὴ ἐκ παρασκευῆς ἐμηνύετο, πῶς οὐκ ἂν ἠνάγκασεν ἡ βουλή εἰπεῖν τὰ ὀνόματα Θεόκριτον καὶ μὴ ἀνώνυμον τὴν μήνυσιν ποιήσασθαι; Νυνὶ δὲ τοῦτο τὸ ψήφισμα ψηφίζεται.

ΨΗΦΙΣΜΑ.

23 Ἐπειδὴ τοίνυν τοῦτο τὸ ψήφισμ' ἐψηφίσθη, κατέρχονται ἐπὶ τὸν Ἀγόρατον εἰς τὸν Πειραιᾶ οἱ δέκα αἵρεθέντες τῶν βουλευτῶν, καὶ περιτυχόντες αὐτῷ ἐν ἀγορᾷ ἐζήτουν ἄγειν. Παραγενόμενος δὲ Νικίας καὶ Νικομένης καὶ ἄλλοι τινές, ὁρῶντες τὰ πράγματ' οὐχ οἷα βέλτιστ' ἐν τῇ πόλει ὄντα, ἄγειν μὲν τὸν Ἀγόρατον οὐκ ἔφασαν προήσεσθαι, ἀφηροῦντο δὲ καὶ ἡγγυῶντο παρέξειν εἰς τὴν
24 βουλήν. Γραψάμενοι δ' οἱ βουλευταὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἐγγυωμένων καὶ διακωλύόντων, ἀπιόντες ὥχοντ' εἰς ἄστυ. Ὁ δ' Ἀγόρατος καὶ οἱ ἐγγυηταὶ καθίζουσιν ἐπὶ τὸν βωμὸν Μουνιχίασιν· ἐπειδὴ δ' ἱκετηρίαν ἔθεσαν, ἐβουλευόντο τί χρὴ ποιεῖν. Ἐδόκει οὖν τοῖς ἐγγυηταῖς καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐκποδὼν ποιήσασθαι τὸν Ἀγό-
25 ρατον ὥς τάχιστα, καὶ παρορμίσαντες δύο πλοῖα ἐδέοντ' αὐτοῦ παντὶ τρόπῳ ἀπελθεῖν Ἀθήνηθεν, καὶ αὐτοὶ ἔφασαν συνεκπλευσεῖσθαι, ἕως τὰ πράγματα κατασταίῃ, λέγοντες ὅτι, εἰ κομισθεῖη εἰς τὴν βουλήν, βασανιζόμενος ἴσως ἀναγκασθήσεται ὀνόματ' εἰπεῖν Ἀθηναίων ὧν ἂν ὑποβάλωσιν οἱ βουλόμενοι κακὸν τι ἐν
26 τῇ πόλει ἐργάζεσθαι. Ταῦτ' ἐκείνων δεομένων, καὶ παρασκευασάντων τὰ πλοῖα, καὶ αὐτῶν ἐτοίμων ὄντων συνεκπλεῖν, οὐκ ἠθέλησε πείθεσθαι αὐτοῖς Ἀγόρατος οὕτως. Καίτοι, ὦ Ἀγόρατε, εἰ μὴ τί σοι ἦν παρεσκευασμένον ᾧ καὶ ἐπίστευες μηδὲν κακὸν πείσεσθαι, πῶς οὐκ ἂν ὥχου καὶ τῶν πλοίων παρεσκευασμένων καὶ τῶν ἐγγυητῶν ἐτοίμων ὄντων σοι συνεκπλεῖν; Ἔτι γὰρ οἷόν τέ σοι
27 ἦν, καὶ οὐπω ἡ βουλή σου ἐκράτει. Ἀλλὰ μὲν δὴ οὐχ ὁμοιά γε σοὶ κακείνοις ὑπῆρχε. Πρῶτον μὲν γὰρ Ἀθηναῖοι ἦσαν ὥστ' οὐκ ἐδέδισαν βασανισθῆναι· ἔπειτα πατρίδα σφετέραν αὐτῶν καταλιπόντες ἐτοιμοὶ ἦσαν συνεκπλεῖν μετὰ σοῦ, ἡγησάμενοι ταῦτα μᾶλλον λυσιτελεῖν ἢ τῶν πολιτῶν πολλοὺς καγαθοὺς ὑπὸ σοῦ ἀδίκως ἀπολέσθαι. Σοὶ δὲ πρῶτον μὲν κίνδυνος ἦν βασανισθῆναι

ὑπομείναντι, ἔπειτ' οὐ πατρίδ' ἂν σαντοῦ ἐξέλιπες· ὥστ' ἐκ παν- 28
 τὸς τρόπου σοὶ μᾶλλον ἢ ἐκείνοις ἐκπλεῦσαι συνέφερεν, εἰ μή τι
 ἦν ᾧ ἐπίστευες. Νῦν δ' ἄκων μὲν προσποιεῖ, ἐκὼν δὲ πολλοὺς
 κἀγαθοὺς Ἀθηναίων ἀπέκτεινας. Ὡς δὲ παρεσκευάσθη ἀπανθ'
 ἃ ἐγὼ λέγω, καὶ μάρτυρές εἰσι καὶ αὐτὸ τὸ ψήφισμα τοῦτο τὸ
 τῆς βουλῆς καταμαρτυρήσει.

MARTYRES. ΨΗΦΙΣΜΑ.

Ἐπειδὴ τοίνυν τοῦτο τὸ ψήφισμ' ἐψηφίσθη καὶ ἦλθον οἱ 29
 ἐκ τῆς βουλῆς Μουνιχίαζε, ἐκὼν ἀνέστη Ἀγόρατος ἀπὸ τοῦ βωμοῦ·
 καίτοι νῦν γε βία φησὶν ἀφαιρεθῆναι. Ἐπειδὴ δ' εἰς τὴν βουλὴν 30
 ἐκομίσθη, αὐτὸς ἀπογράφει πρῶτον μὲν τῶν αὐτοῦ ἐγγυητῶν τὰ
 ὀνόματα, ἔπειτα τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν ταξιάρχων, ἔπειτα δὲ καὶ
 ἄλλων τινῶν πολιτῶν. Ἦν δ' ἀρχὴ αὕτη τοῦ παντὸς κακοῦ ὃ ἐγέ-
 νετο. Ὡς δ' ἀπέγραψε τὰ ὀνόματα, οἶμαι μὲν καὶ αὐτὸν ὁμολο-
 γήσιν· εἰ δὲ μή, ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐγὼ αὐτὸν ἐξελέγξω. Ἀπόκριναι
 δὴ μοι.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ.

Ἐβούλοντο τοίνυν, ᾧ ἄνδρες δικασταί, ἔτι πλειόνων αὐτὸν τὰ 31
 ὀνόματ' ἀπογράψαι· οὕτω σφόδρ' ἔρρωτο ἡ βουλὴ κακὸν τι ἐργάζε-
 σθαι. Οὐκ οὖν ἐδόκει αὐτοῖς ἀπαντα τάληθ' ἢ πω κατηγορηκέναι.
 Καὶ τούτους μὲν ἀπαντας ἐκὼν ἀπογράφει, οὐδεμιᾶς αὐτῷ ἀνάγκης
 οὔσης. Ἐπειδὴ δ' ἡ ἐκκλησία Μουνιχίασιν ἐν τῷ θεάτρῳ ἐγίγνετο, 32
 οὕτω σφόδρα τινὲς ἐπεμελοῦντο, ὅπως καὶ ἐν τῷ δήμῳ περὶ τῶν στρα-
 τηγῶν καὶ τῶν ταξιάρχων μήνυσις γένοιτο — περὶ δὲ τῶν ἄλλων
 ἀπέχρη ἐν τῇ βουλῇ μόνη γεγενημένη —, ὥστε κακεῖ Ἀγόρατον
 παράγουσιν εἰς τὸν δῆμον. Καί μοι ἀπόκριναι, ᾧ Ἀγόρατε· ἀλλ' οἶ-
 μαί σ' ἕξαρον γενήσεσθαι, ἃ ἐναντίον Ἀθηναίων ἀπάντων ἐποίησας.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ.

Ὁμολογεῖ μὲν καὶ αὐτός, ὁμῶς δὲ καὶ τὸ ψήφισμα ὑμῖν τοῦ 33
 δήμου ἀναγνώσεται.

ΨΗΦΙΣΜΑ.

N² Ὅτι μὲν ἀπέγραψεν Ἀγόρατος οὕτοσιν τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων
 33-38 τὰ ὀνόματα, καὶ τὰ ἐν τῇ βουλῇ καὶ τὰ ἐν τῷ δήμῳ, καὶ ἔστι

φρονεὺς ἐκείνων, σχεδόν τι οἶμαι ὑμᾶς ἐπίσταςθαι· ὥς τοίνυν
 ἀπάντων τῶν κακῶν αἴτιος τῇ πόλει ἐγένετο καὶ οὐδ' ὑφ' ἐνὸς
 αὐτὸν προσήκει ἐλεεῖσθαι, ἐγὼ οἶμαι ὑμῖν ἐν κεφαλαίοις ἐπι-
 34 δείξειν. Ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖνοι συλληφθέντες ἐδέθησαν, τότε καὶ
 ὁ Λύσανδρος εἰς τοὺς λιμένας τοὺς ὑμετέρους εἰσέπλευσε, καὶ αἱ
 νῆες αἱ ὑμέτεραι Λακεδαιμονίοις παρεδόθησαν, καὶ τὰ τείχη
 κατεσκάφη, καὶ οἱ τριάκοντα κατέστησαν, καὶ τί οὐ τῶν δεινῶν
 35 τῇ πόλει ἐγένετο; Ἐπειδὴ τοίνυν οἱ τριάκοντα κατεστάθησαν,
 εὐθέως κρίσιν τοῖς ἀνδράσι τούτοις ἐποιοῦν ἐν τῇ βουλῇ, ὁ δὲ
 δῆμος ἐν τῷ δικαστηρίῳ ἐν δισχιλίοις ἐψήφιστο. Καί μοι ἀνά-
 γνωθι τὸ ψήφισμα.

ΨΗΦΙΣΜΑ.

36 Εἰ μὲν οὖν ἐν τῷ δικαστηρίῳ ἐκρίνοντο, ῥαδίως ἂν ἐσώζοντο·
 ἅπαντες γὰρ ἤδη ἐγνωκότες ἦτε οὗ ἢ κακοῦ ἢ πόλις, ἐν ᾧ οὐδὲν
 ἔτι ἄλλο ποιοῦντες ὠφελεῖσθαι ἐδύνασθε· νῦν δ' εἰς τὴν βουλὴν
 αὐτοὺς τὴν ἐπὶ τῶν τριάκοντ' εἰσάγουσιν. Ἡ δὲ κρίσις τοιαύτη
 37 ἐγίγνετο, οἷαν καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ ἐπίσταςθε. Οἱ μὲν γὰρ τριάκοντ'
 ἐκάθηντ' ἐπὶ τῶν βάθρων, οὗ νῦν οἱ πρυτάνεις καθεύδονται· δύο δὲ
 τράπεζαι ἐν τῷ πρόσθεν τῶν τριάκοντ' ἐκείσθην· τὴν δὲ ψῆφον
 οὐκ εἰς καδίσκους ἀλλὰ φανεράν ἐπὶ τὰς τραπέζας ταύτας ἔδει τί-
 θεσθαι, ἐπὶ τὴν μὲν καθαιροῦσαν, σώζουσαν δ' ἐπὶ τὴν ὑστέραν·
 38 ὥστ' ἐκ τίνος τρόπου ἔμελλέ τις αὐτῶν σωθήσεσθαι; Ἐνὶ δὲ
 λόγῳ, ὅσοι εἰς τὸ βουλευτήριον ἐπὶ τῶν τριάκοντ' εἰσῆλθον κρι-
 θησόμενοι, ἀπάντων θάνατος κατεγιγνώσκετο καὶ οὐδενὸς ἀπεψη-
 φίσαντο, πλὴν Ἀγοράτου τουτουί· τοῦτον δ' ἀφεῖσαν ὥς εὐεργέτην
 ὄντα· ἵνα δ' εἰδῇθ' ὥς πολλοὶ ὑπὸ τούτου τεθνήασι, βούλομαι
 ὑμῖν τὰ ὀνόματ' αὐτῶν ἀναγνῶναι.

ΟΝΟΜΑΤΑ.

39 Ἐπειδὴ τοίνυν, ὧ ἄνδρες δικασταί, θάνατος αὐτῶν κατεγνώσθη N³
 καὶ ἔδει αὐτοὺς ἀποθνήσκειν, μεταπέμπονται εἰς τὸ δεσμωτήριον 39—42
 ὁ μὲν ἀδελφήν, ὁ δὲ μητέρα, ὁ δὲ γυναῖκα, ὁ δ' ἢ τις ἦν ἐκάστῳ
 αὐτῶν προσήκουσα, ἵνα τὰ ὕστατ' ἀσπασάμενοι τοὺς αὐτῶν οὕτω
 40 τὸν βίον τελευτήσειαν. Καὶ δὴ καὶ Διονυσόδωρος μεταπέμπεται

τὴν ἀδελφὴν τὴν ἐμὴν εἰς τὸ δεσμωτήριον, γυναῖκα ἑαυτοῦ οὖσαν. Πυθομένη δ' ἐκείνη ἀφικνεῖται, μέλαν θ' ἱμάτιον ἡμφιεσμένη καὶ δεδακρυμένη, ὥς εἰκὸς ἦν ἐπὶ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς τοιαύτη συμφορᾷ κεχρημένῳ. Ἐναντίον δὲ τῆς ἀδελφῆς τῆς ἐμῆς Διονυσόδωρος τὰ 41 τ' οἰκεῖα τὰ αὐτοῦ διέθετο ὅπως αὐτῷ ἐδόκει, καὶ περὶ Ἀγοράτου τουτουὶ ἔλεγεν ὅτι οἱ αἵτιος ἦν τοῦ θανάτου, καὶ ἐπέσκηπτεν ἔμοι καὶ Διονυσίῳ τουτωί, τῷ ἀδελφῷ τῷ αὐτοῦ, καὶ τοῖς φίλοις πᾶσι τιμωρεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ Ἀγόρατον· καὶ τῇ γυναικὶ τῇ αὐτοῦ 42 ἐπέσκηπτε, νομίζων αὐτὴν κυεῖν ἐξ αὐτοῦ, ἐὰν γίγνηται αὐτῇ παιδίον, φράζειν τῷ γενομένῳ ὅτι τὸν πατέρ' αὐτοῦ Ἀγόρατος ἀπέκτεινε, καὶ κελεύειν τιμωρεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ ὡς φονέα ὄντα. Ὡς οὖν ἀληθῆ λέγω, μάρτυρας τούτων παρέξομαι.

MARTYRES.

N⁴ Οὗτοι μὲν τοίνυν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὑπ' Ἀγοράτου ἀπο- 43
43—48 γραφέντες ἀπέθανον· ἐπειδὴ δὲ τούτους ἐκποδὼν ἐποιήσαντο οἱ τριάκοντα, σχεδὸν οἶμαι ὑμᾶς ἐπίστασθαι ὡς πολλὰ καὶ δεινὰ μετὰ ταῦτα τῇ πόλει ἐγένετο· ὧν οὗτος ἀπάντων αἵτιός ἐστιν, ἀποκτείνας ἐκείνους. Ἀνιῶμαι μὲν οὖν ὑπομιμνήσκων τὰς γεγενημένας συμφορὰς τῇ πόλει, ἀνάγκη δ' ἐστίν, ὧ ἄνδρες δικασταί, ἐν τῷ 44 παρόντι καιρῷ, ἵν' εἰδῇθ' ὡς σφόδρα ὑμῖν ἐλεεῖν προσήκει Ἀγόρατον. Ἴστε μὲν γὰρ τοὺς ἐκ Σαλαμῖνος τῶν πολιτῶν κομισθέντας, οἵοι ἦσαν καὶ ὅσοι, καὶ οἷω ὀλέθρῳ ὑπὸ τῶν τριάκοντ' ἀπώλοντο· ἴστε δὲ τοὺς ἐξ Ἐλευσῖνος, ὡς πολλοὶ ταύτῃ συμφορᾷ ἐχρήσαντο· μέμνησθε δὲ καὶ τοὺς ἐνθάδε διὰ τὰς ἰδίας ἐχθρας ἀπαγομένους εἰς τὸ δεσμωτήριον· οἱ οὐδὲν κακὸν τὴν πόλιν ποιή- 45 σαντες ἠναγκάζοντ' αἰσχίστῳ καὶ ἀκλεεστάτῳ ὀλέθρῳ ἀπόλλυσθαι, οἱ μὲν γονέας πρεσβύτας καταλείποντες, οἱ ἡλπιζον ὑπὸ τῶν σφετέρων αὐτῶν γηροτροφηθέντες, ἐπειδὴ τελευτήσειαν τὸν βίον, ταφῆσεσθαι, οἱ δ' ἀδελφὰς ἀνεκδότους, οἱ δὲ παῖδας μικροὺς πολλῆς ἔτι θεραπείας δεομένους· οὓς, ὧ ἄνδρες δικασταί, ποῖαν τιν' 46 οἴεσθε γνώμην περὶ τούτου ἔχειν, ἢ ποῖαν τιν' ἂν ψῆφον θέσθαι, εἰ ἐπ' ἐκείνοις γένοιτο, ἀποστερηθέντας διὰ τοῦτον τῶν ἡδίστων; Ἐτι δὲ τὰ τείχη ὡμῶς κατεσκάφη, καὶ αἱ νῆες τοῖς πολεμίοις

- παρεδόθησαν, καὶ τὰ νεώρια καθηρέθη, καὶ Λακεδαιμόνιοι τὴν ἀκρόπολιν ἡμῶν εἶχον, καὶ ἡ δύναμις ἅπασα τῆς πόλεως παρελύθη, ὥστε μηδὲν διαφέρειν τῆς ἐλαχίστης πόλεως τὴν πρότερον μεγίστην.
- 47 Πρὸς δὲ τούτοις τὰς οἰκίας ἀπωλέσατε, καὶ τὸ τελευταῖον συλλήβδην ἅπαντες ὑπὸ τῶν τριάκοντ' ἐκ τῆς πατρίδος ἐξηλάθητε. Ταῦτ' ἐκεῖνοι οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες αἰσθόμενοι οὐκ ἔφασαν ἐπιτρέψειν τὴν
- 48 εἰρήνην, ὧ ἄνδρες δικασταί, ποιήσασθαι· οὐς σύ, Ἀγόρατε, βουλομένους ἀγαθόν τι προᾶξαι τῇ πόλει ἀπέκτεινας, μηνύσας αὐτοὺς ἐπιβουλεύειν τῷ πλήθει τῷ ὑμετέρῳ, καὶ αἷτιος εἶ ἀπάντων τῇ πόλει τῶν κακῶν τῶν γεγενημένων. Νῦν οὖν μνησθέντες καὶ τῶν ἰδίων ἕκαστος δυστυχημάτων καὶ τῶν κοινῶν τῆς πόλεως, τιμωρεῖσθε τὸν αἷτιον τούτων.
- 49 Θαυμάζω δ' ἔγωγε, ὧ ἄνδρες δικασταί, ὃ τί ποτε τολμήσει B¹ πρὸς ὑμᾶς ἀπολογεῖσθαι· δεῖ γὰρ αὐτὸν ἀποδεῖξαι ὥς οὐ κατε- 49—51 μήνυσε τῶν ἀνδρῶν τούτων οὐδ' αἷτιος αὐτοῖς ἐστὶ τοῦ θανάτου.
- 50 Ἀλλὰ ταῦτ' οὐκ ἂν δύναιτ' οὐδέποτ' ἀποδεῖξαι. Πρῶτον μὲν γὰρ τὰ ψηφίσματ' αὐτοῦ τὰ ἐκ τῆς βουλῆς καὶ τὸ τοῦ δήμου καταμαρτυρεῖ, διαρρήδην ἀγορεύοντα περὶ ὧν Ἀγόρατος κατείρηκεν· ἔπειθ' ἡ κρίσις ἦν ἐκρίθη ἐπὶ τῶν τριάκοντα καὶ ἀφείθη, διαρρήδην λέγει, „διότι“ φησὶν „ἔδοξε τάληθῃ εἰσαγγεῖλαι“. Καί μοι ἀνάγνωθι.

ΨΗΦΙΣΜΑΤΑ. ΓΝΩΣΙΣ.

- 51 Ὡς μὲν οὖν οὐκ ἀπέγραψεν, οὐδενὶ τρόπῳ δύναιτ' ἂν ἀποδεῖξαι· δεῖ τοίνυν αὐτὸν ὥς δικαίως ἐμήνυσε, τοῦτ' ἀποφαίνειν, ὁρῶν αὐτοὺς πονηρὰ καὶ οὐκ ἐπιτήδεια τῷ δήμῳ τῷ ὑμετέρῳ πράττοντας. Ἀλλ' οἶμαι οὐδ' ἂν τοιοῦτον αὐτὸν ἐπιχειρῆσαι ἀποδεικνύναι. Οὐ γὰρ δήπου, εἴ τι κακὸν τὸν δῆμον τὸν Ἀθηναίων εἰργάσαντο, οἱ τριάκοντα, δεδιότες μὴ καταλυθείη ἂν ὁ δῆμος, τιμωροῦντες ὑπὲρ τοῦ δήμου ἂν αὐτοὺς ἀπέκτειναν, ἀλλ' οἶμαι πολὺ τοῦναντίον τούτου.
- 52 Ἀλλ' ἴσως φήσει ἄκων τοσαῦτα κακὰ ἐργάσασθαι. Ἐγὼ δ' B² οὐκ οἶμαι, ὧ ἄνδρες δικασταί, οὐδ' ἐάν τις ὑμᾶς ὥς μάλιστ' ἄκων 52—54 μεγάλα κακὰ ἐργάσῃται, ὧν μὴ οἷόν τε γενέσθαι ἐστὶν ὑπερβολήν, οὐ τούτου ἔνεκα οὐ δεῖν ὑμᾶς ἀμύνεσθαι. Εἴτα δεῖ κακείνων με-

μνησθαι, ὅτι ἐξῆν Ἀγοράτῳ τουτῶι, πρὶν εἰς τὴν βουλὴν κοι-
σθῆναι, ὅτ' ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ἐκάθητο Μουνιχίασι, σωθῆναι· καὶ
γὰρ τὰ πλοῖα παρεσκεύαστο καὶ οἱ ἐγγυηταὶ ἔτοιμοι ἦσαν συναπ-
ιέναι. Καίτοι εἰ ἐκείνοις ἐπείδου καὶ ἠθέλησας ἐκπλεῦσαι μετ' 53
ἐκείνων, οὔτ' ἂν ἐκὼν οὔτ' ἄκων τοσοῦτους Ἀθηναίων ἀπέκτεινας·
νῦν δὲ πεισθεὶς ὑφ' ὧν τότε ἐπείσθης, εἰ τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν
ταξιάρχων τὰ ὀνόματα μόνον εἴποις, μέγα τι ῥου παρ' αὐτῶν δια-
πράξσεσθαι. Οὐκ οὖν τούτου ἔνεκα δεῖ σε παρ' ἡμῶν συγγνώμης
τινὸς τυχεῖν, ἐπεὶ οὐδ' ἐκεῖνοι παρὰ σοῦ οὐδεμιᾶς ἔτυχον, οὐς σὺ
ἀπέκτεινας. Καὶ Ἰππίας μὲν ὁ Θάσιος καὶ Ξενοφῶν ὁ Καρι- 54
δεύς, οἱ ἐπὶ τῇ αὐτῇ αἰτίᾳ τούτῳ ὑπὸ τῆς βουλῆς μετεπέμφθησαν,
οὗτοι μὲν ἀπέθανον, ὁ μὲν στρεβλωθεὶς, Ξενοφῶν, ὁ δ' Ἰππίας
ἀποτυμπανισθεὶς οὕτω, διότι οὐκ ἄξιοι ἐδόκουν τοῖς τριάκοντα σω-
τηρίας εἶναι — οὐδένα γὰρ Ἀθηναίων ἀπώλλυσαν· — Ἀγόρατος
δ' ἀφείθη, διότι ἐδόκει ἐκείνοις τὰ ἡδίστα πεποιηκέναι.

B³ Ἀκούω δ' αὐτὸν καὶ εἰς Μενέστρατον ἀναφέρειν τι περὶ τῶν 55
55—57 ἀπογραφῶν τούτων. Τὸ δὲ τοῦ Μενεστράτου πρᾶγμα τοιοῦτον
ἐγένετο. Ὁ Μενέστρατος οὗτος ἀπεγράφη ὑπὸ τοῦ Ἀγοράτου καὶ
συλληφθεὶς ἐδέδετο. Ἀγνόδωρος δ' ἦν Ἀμφιτροπαιεύς, δημότης
τοῦ Μενεστράτου, Κριτίου κηδεστῆς τοῦ τῶν τριάκοντα. Οὗτος
οὖν, ὅθ' ἡ ἐκκλησία Μουνιχίασιν ἐν τῷ θεάτρῳ ἐρίγνετο, ἅμα μὲν
βουλόμενος τὸν Μενέστρατον σωθῆναι, ἅμα δ' ὥς πλείστους ἀπο-
γραφέντας ἀπολέσθαι, παράγει αὐτὸν εἰς τὸν δῆμον, καὶ εὐρί-
σκονται αὐτῷ κατὰ τὸ ψήφισμα τουτὶ ἄδειαν.

ΨΗΦΙΣΜΑ.

Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο τὸ ψήφισμ' ἐγένετο, μηνύει ὁ Μενέστρατος 56
καὶ προσαπογράφει ἑτέρους τῶν πολιτῶν. Τοῦτον μέντοι οἱ μὲν
τριάκοντ' ἀφείσαν ὥσπερ Ἀγόρατον τουτονί, δόξαντα τᾶληθῇ
εἰσαγγεῖλαι, ὑμεῖς δὲ πολλῷ χρόνῳ ὕστερον λαβόντες ἐν δικα-
στηρίῳ ὥς ἀνδροφόνον ὄντα, θάνατον δικαίως καταψηφισάμενοι,
τῷ δημίῳ παρέδοτε, καὶ ἀπετυμπανίσθη. Καίτοι εἰ ἐκεῖνος 57
ἀπέθανεν, ἥ που Ἀγόρατός γε δικαίως ἀποθανεῖται, ὅς γε τὸν
τε Μενέστρατον ἀπογράψας αἴτιος ἐκείνῳ ἐστὶ τοῦ θανάτου, καὶ

τοῖς ὑπὸ Μενεστράτου ἀπογραφεῖσι τίς αἰτιώτερος ἢ ὁ εἰς τοιαύτην ἀνάγκην ἐκεῖνον καταστήσας;

- 58 Ἀνόμοιος δέ μοι δοκεῖ Ἀριστοφάνει γενέσθαι τῷ Χολλείδῃ, B⁴
 ὃς ἐγγυητὴς τότε τούτου ἐγένετο καὶ τὰ πλοῖα παρασκευάσας Μου- 58—61
 νυχίασιν ἔτοιμος ἦν συνεκπλεῖν μετὰ τούτου. Καὶ τό γ' ἐπ' ἐκείνῳ
 εἶναι ἐσώθης, καὶ οὐτ' ἂν Ἀθηναίων οὐδέν' ἀπώλεσας οὐτ' ἂν
 59 αὐτὸς σὺ εἰς τοιούτους κινδύνους κατέστης· νῦν δὲ καὶ τὸν σω-
 τῆρα τὸν σαντοῦ ἐτόλμησας ἀπογράψαι, καὶ ἀπογράψας ἀπέκτεινας
 καὶ ἐκεῖνον καὶ τοὺς ἄλλους ἐγγυητάς. Τοῦτον μέντοι ὥς οὐ κα-
 θαρῶς Ἀθηναῖον ὄντ' ἐβούλοντό τινες βασανισθῆναι, καὶ τουτὶ
 τὸ ψήφισμα τὸν δῆμον ἀναπείθουσι ψηφίζεσθαι.

ΨΗΦΙΣΜΑ.

- 60 Μετὰ τοῦτο τοῖνυν προσιόντες τῷ Ἀριστοφάνει οἱ πράττοντες
 τότε τὰ πράγματ' ἐδέοντ' αὐτοῦ κατεπείν καὶ σῶζεσθαι, καὶ μὴ
 κινδυνεύειν ἀγωνισάμενον τῆς ξενίας τὰ ἔσχατα παθεῖν. Ὁ δ' οὐκ
 ἔφη οὐδέποτε· οὕτω χρηστὸς ἦν καὶ περὶ τοὺς δεδεμένους καὶ
 περὶ τὸν δῆμον τὸν Ἀθηναίων, ὥσθ' εἴλετο μᾶλλον ἀποθανεῖν ἢ
 61 κατεπείν καὶ ἀδίκως τινὰς ἀπολέσαι. Ἐκεῖνος μὲν τοῖνυν κακῶς
 ὑπὸ σοῦ ἀπολλύμενος τοιουτοσί ἐγένετο· σὺ δ' οὐδέν τοῖς ἀνδράσιν
 ἐκείνοις συνειδώς, πεισθεὶς δ' ὥς σύ γ', ἂν ἐκεῖνοι ἀπόλωνται,
 μεθέξεις τῆς τότε πολιτείας καθισταμένης, ἀπέγραφες καὶ ἀπέ-
 κτεινες Ἀθηναίων πολλοὺς ἀγαθοὺς.
- 62 Βούλομαι δ' ὑμῖν, ὦ ἄνδρες δικασταί, ἐπιδεῖξαι οἷων ἀνδρῶν B⁵
 ὑπ' Ἀγοράτου ἀπεστέρησθε. Οἱ εἰ μὴ πάνυ πολλοὶ ἦσαν, καθ' ἕκα- 62—69
 στον ἂν περὶ αὐτῶν ἠκούετε, νῦν δὲ συλλήβδην περὶ πάντων. Οἱ
 μὲν γὰρ στρατηγῆσαντες ὑμῖν πολλάκις μείζω τὴν πόλιν τοῖς διαδε-
 χομένοις στρατηγοῖς παρεδίδοσαν· οἱ δ' ἑτέρας μεγάλας ἀρχὰς
 ἄρξαντες καὶ τριηραρχίας πολλὰς τριηραρχήσαντες οὐδεπώποτ' οὐδ'
 63 ὑφ' ἐνὸς οὐδεμίαν αἰτίαν αἰσχρὰν ἔσχον. Οἱ δ' αὐτῶν περιγενό-
 μενοι καὶ σωθέντες, οὓς οὗτος μὲν ἀπέκτεινεν ὁμοίως καὶ θάνατος
 αὐτῶν κατεγνώσθη, ἡ δὲ τύχη καὶ ὁ δαίμων περιεποίησε, φυ-
 γόντες τ' ἐνθένδε καὶ κατελθόντες ἀπὸ Φυλῆς τιμῶνται ὑφ' ὑμῶν
 ὥς ἄνδρες ἀγαθοὶ ὄντες.

Τούτους μέντοι τοιούτους ὄντας Ἀγόρατος τοὺς μὲν ἀπέκτεινε, 64
τοὺς δὲ φυγάδας ἐντεῦθεν ἐποίησε, τίς ὢν αὐτός; Δεῖ γὰρ ὑμᾶς
εἰδέναι ὅτι δοῦλος καὶ ἐκ δούλων ἐστίν, ἔν' εἰδῇθ' οἷος ὢν ὑμᾶς
ἐλυμαίνετο. Τούτῳ μὲν γὰρ πατήρ ἦν Εὐμάρης, ἐγένετο δ' ὁ
Εὐμάρης οὗτος Νικοκλέους καὶ Ἀντικλέους. Καί μοι ἀνάβητε
μάρτυρες.

MARTYRES.

[Πάντα τοίνυν, ὧ ἄνδρες δικασταί, ὅσα κακὰ καὶ αἰσχροὰ καὶ 65
τούτῳ καὶ τοῖς τούτου ἀδελφοῖς ἐπιτετήδευται, πολὺ ἂν ἔργον εἶη
λέγειν. Περὶ δὲ συκοφαντίας, ὅσας οὗτος ἢ δίκας [ιδίας] συκο-
φαντῶν ἐδικάζετο ἢ γραφὰς ἐγράφετο ἢ ἀπογραφὰς ἀπέγραφεν,
οὐδέν με δεῖ καθ' ἕκαστον λέγειν· συλλήβδην γὰρ ὑμεῖς ἅπαντες
καὶ ἐν τῷ δήμῳ καὶ ἐν τῷ δικαστηρίῳ συκοφαντίας αὐτοῦ κατέ-
γνωτε καὶ ὥφλεν ὑμῖν μυρίας δραχμάς, ὥστε τοῦτο μὲν ἱκανῶς 66
ὑπὸ ὑμῶν ἀπάντων μεμαρτύρηται. Γυναῖκας τοίνυν τῶν πολιτῶν
τοιούτος ὢν μοιχεύειν καὶ διαφθείρειν ἐλευθέρας ἐπεχείρησε, καὶ
ἐλήφθη μοιχός· καὶ τούτου θάνατος ἢ ζημία ἐστίν. Ὡς δ' ἀληθῆ
λέγω, τοὺς μάρτυράς μοι κάλει.

MARTYRES.]

Ἦσαν τοίνυν οὗτοι, ὧ ἄνδρες δικασταί, τέτταρες ἀδελφοί. 67
Τούτων εἷς μὲν ὁ πρεσβύτατος ἐν Σικελίᾳ παραφρονκτωρευόμενος
τοῖς πολεμίοις ληφθεὶς ὑπὸ Λαμάχου ἀπετυμπανίσθη· ὁ δ' ἕτερος
εἰς Κόρινθον μὲν ἐντευθενὶ ἀνδράποδον ἐξήγαγεν, ἐκεῖθεν δὲ παι-
δίσκην αὖθις ἐξάγων ἀλίσκεται, καὶ ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ δεδεμένος
ἀπέθανε· τὸν δὲ τρίτον Φαινιππίδης ἐνθάδε λωποδύτην ἀπ- 68
ήγαγε, καὶ ὑμεῖς κρίναντες αὐτὸν ἐν τῷ δικαστηρίῳ καὶ κατα-
γνόντες αὐτοῦ θάνατον ἀποτυμπανίσαι παρέδοτε. Ὡς δ' ἀληθῆ
λέγω, καὶ αὐτὸν οἶμαι ὁμολογήσειν τοῦτον καὶ μάρτυρας παρέξομαι.

MARTYRES.

Πῶς οὖν οὐχ ἅπασι προσήκει ὑμῖν τούτου καταψηφίζεσθαι; 69
Εἰ γὰρ τούτων ἕκαστος δι' ἐν ἁμάρτημα θανάτου ἠξιώθη, ἢ που
τοῦ γε πόλλ' ἐξημαρτηκότος καὶ δημοσίᾳ εἰς τὴν πόλιν καὶ ἰδίᾳ

εἰς ἕκαστον ὑμῶν, ὧν ἕκαστον ἁμαρτήματος ἐν τοῖς νόμοις θάνατος ἢ ζημία ἐστί, δεῖ ὑμᾶς σφόδρα [θάνατον αὐτοῦ] καταψηφίσασθαι.

- 70 Ἀέξει δ', ὧ ἄνδρες δικασταί, καὶ ἐξαπατήσαι ὑμᾶς πειρά-
σεται, ὥς ἐπὶ τῶν τετρακοσίων Φρύνιχον ἀπέκτεινε, καὶ ἀντὶ τούτου
φήσει αὐτὸν Ἀθηναῖον τὸν δῆμον ποιήσασθαι, ψευδόμενος, ὧ ἄν-
δρες δικασταί· οὔτε γὰρ Φρύνιχον ἀπέκτεινεν, οὔτ' Ἀθηναῖον
71 αὐτὸν ὁ δῆμος ἐποίησατο. Φρυνίχῳ γάρ, ὧ ἄνδρες δικασταί, κοινῇ
Θρασύβουλός τε ὁ Καλυδώνιος καὶ Ἀπολλόδωρος ὁ Μεγαρεὺς ἐπε-
βούλευσαν· ἐπειδὴ δ' ἐπετυχέτην αὐτῷ βαδίζοντι, ὁ μὲν Θρασύ-
βουλος τύπτει τὸν Φρύνιχον καὶ καταβάλλει πατάξας, ὁ δ' Ἀπολ-
λόδωρος οὐχ ἤψατο· ἀλλ' ἐν τούτῳ κραυγὴ γίνεται καὶ ὄχοντο
φεύγοντες. Ἀγόρατος δ' οὐτοσί οὔτε παρεκλήθη οὔτε παρεγένετο
οὔτ' εἶδε τοῦ πράγματος οὐδέν. Ὡς δ' ἀληθῆ λέγω, αὐτὸ ὑμῖν τὸ ψή-
φισμα δηλώσει.

ΨΗΦΙΣΜΑ.

- 72 Ὅτι μὲν οὐκ ἀπέκτεινε Φρύνιχον, ἐξ αὐτοῦ τοῦ ψηφίσματος
δῆλον· οὐδαμοῦ γὰρ ἐστὶν Ἀγόρατον Ἀθηναῖον εἶναι· ὥσπερ Θρα-
σύβουλον καὶ Ἀπολλόδωρον· καίτοι εἶπερ ἀπέκτεινε Φρύνιχον, ἔδει
αὐτὸν ἐν τῇ αὐτῇ στήλῃ, ἵνα περ Θρασύβουλον καὶ Ἀπολλόδωρον,
Ἀθηναῖον πεποιημένον . . . τὰ μέντοι ὀνόματα διαπράττονται
σφῶν αὐτῶν, δόντες ἀργύριον τῷ ῥήτορι, προσγραφῆναι εἰς τὴν
στήλην ὥς εὐεργέτας ὄντας. Καὶ ὥς ἀληθῆ λέγω, τοῦτο τὸ ψή-
φισμα ἐλέγξει.

ΨΗΦΙΣΜΑ.

- 73 Οὕτω μέντοι οὗτος πολὺ ὑμῶν κατεφρόνει, ὥστ' οὐκ ὦν
Ἀθηναῖος καὶ ἐδίκαζε καὶ ἠκκλησίαζε καὶ γραφὰς τὰς ἐξ ἄν-
θρώπων ἐγράφετο, ἐπιγραφόμενος Ἀναγυράσιος εἶναι. Ἐπειτα
δὲ καὶ ἕτερον μέγα τεκμήριον ὥς οὐκ ἀπέκτεινε Φρύνιχον, δι' ὃ
Ἀθηναῖός φησι γεγενῆσθαι. Ὁ Φρύνιχος γὰρ οὗτος τοὺς τετρα-
κοσίους κατέστησεν· ἐπειδὴ δ' ἐκεῖνος ἀπέθανεν, οἱ πολλοὶ τῶν
74 τετρακοσίων ἐφυγον. Πότερον οὖν δοκοῦσιν ὑμῖν οἱ τριάκοντα
καὶ ἡ βουλὴ ἡ τότε βουλευούσα, οἱ αὐτοὶ ἦσαν ἅπαντες τῶν τετρα-
κοσίων τῶν φυγόντων, ἀφεῖναι ἂν λαβόντες τὸν Φρύνιχον ἀπο-

κτείναντα, ἢ τιμωρήσασθαι ὑπὲρ Φρυνίχου καὶ τῆς φυγῆς ἧς αὐτοὶ ἔφυγον; Ἐγὼ μὲν οἶμαι [τιμωρεῖσθαι ἂν]. Εἰ μὲν οὖν μὴ 75 ἀποκτείνας προσποιεῖται, ἀδικεῖ, ὥς ἐγὼ φημι· εἰ δ' ἀμφισβητεῖς καὶ φῆς Φρύνιχον ἀποκτείνειν, δῆλον ὅτι μείζω τὸν δῆμον τὸν Ἀθηναίων κακὰ ποιήσας τὴν ὑπὲρ Φρυνίχου αἰτίαν πρὸς τοὺς τριάκοντ' ἀπελύσω· οὐδέποτε γὰρ πείσεις οὐδέν' ἀνθρώπων ὥς Φρύνιχον ἀποκτείνας ἀφείδης ἂν ὑπὸ τῶν τριάκοντα, εἰ μὴ μεγάλα τὸν δῆμον τὸν Ἀθηναίων καὶ ἀνήμεστα κακὰ εἰργάσω. Ἐὰν μὲν οὖν φάσκη Φρύνιχον ἀποκτείνειν, τούτων μέμνησθε, καὶ 76 τοῦτον τιμωρεῖσθ' ἂνθ' ὧν ἐποίησεν· ἐὰν δ' οὐ φάσκη, ἔρωςθ' αὐτόν, δι' ὃ τι φησὶν Ἀθηναῖος ποιηθῆναι. Ἐὰν δὲ μὴ ἔχη ἀποδεῖξαι, τιμωρεῖσθ' αὐτόν ὅτι καὶ ἐδίκαζε καὶ ἠκκλησίαζε καὶ ἐσυκοφάντει πολλοὺς ὥς Ἀθηναῖος τοῦνομα ἐπιγραφόμενος.

B⁷ Ἀκούω δ' αὐτὸν παρασκευάζεσθαι ἀπολογεῖσθαι ὥς ἐπὶ Φυλὴν 77
77—82 τ' ὥχετο καὶ συγκατῆλθ' ἀπὸ Φυλῆς, καὶ τοῦτο μέγιστον ἀγώνισμα εἶναι. Ἐγένετο δὲ τοιοῦτον. Ἦλθε μὲν οὗτος ἐπὶ Φυλὴν· καίτοι πῶς ἂν γένοιτ' ἄνθρωπος μιαιώτερος, ὅστις εἰδὼς ὅτι εἰσὶ τινες ἐπὶ Φυλῇ τῶν ὑπὸ τούτου ἐκπεπτωκότων ἐτόλμησεν ἐλθεῖν ὥς τούτους; Ἐπειδὴ δ' εἶδον αὐτὸν τάχιστα, συλλαβόντες ἄγουσιν 78 ἄντικρυς ὥς ἀποκτενοῦντες, οὔπερ καὶ τοὺς ἄλλους ἀπέσφαττον, εἰ τινα ληστὴν ἢ κακοῦργον συλλάβοιεν. Στρατηγῶν δ' Ἄνυτος οὐκ ἔφη χρῆναι ποιεῖν αὐτοὺς ταῦτα, λέγων ὅτι οὐπω οὕτω διακέοιντο, ὥστε τιμωρεῖσθαί τινας τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ νῦν μὲν δεῖν αὐτοὺς ἡσυχίαν ἔχειν, εἰ δέ ποτ' οἴκαδε κατέλθοιεν, τότε καὶ τιμωρήσονται τοὺς ἀδικοῦντας. Ταῦτα λέγων αἴτιος ἐγένετο τοῦ 79 ἀποφυγεῖν τοῦτον ἐπὶ Φυλῇ, ἀνάγκη δ' ἦν στρατηγοῦ ἀνδρὸς ἀκροᾶσθαι, εἴπερ ἔμελλον σωθῆσεσθαι. Ἀλλ' ἕτερον· οὔτε γὰρ συστήσας τούτῳ οὐδεὶς φανήσεται οὐδὲ σύσκηνος γενόμενος, οὔθ' ὁ ταξίαρχος εἰς τὴν φυλὴν κατατάξας, ἀλλ' ὥσπερ ἀλιτηρίῳ οὐδεὶς ἀνθρώπων αὐτῷ διελέγετο. Καί μοι κάλει τὸν ταξίαρχον.

MARTYRIA.

Ἐπειδὴ δ' αἱ διαλλαγὰὶ πρὸς ἀλλήλους ἐγένοντο καὶ ἔπεμψαν 80 οἱ ἐκ Πειραιῶς τὴν πομπὴν εἰς πόλιν, ἡγεῖτο μὲν Αἰσίμος, οὗτος

81 δ' οὕτω τολμηρὸς καὶ ἐγένετο· συνηκολούθει γὰρ λαβὼν τὰ ὅπλα καὶ συνέπεμπε τὴν πομπὴν μετὰ τῶν ὀπλιτῶν πρὸς τὸ ἄστυ. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς ταῖς πύλαις ἦσαν καὶ ἔθεντο τὰ ὅπλα, πρὶν εἰσιέναι εἰς τὸ ἄστυ, ὁ μὲν Αἰσίμιος αἰσθάνεται καὶ προσελθὼν τὴν τ' ἀσπίδ' αὐτοῦ λαβὼν ἔρριψε, καὶ ἀπιέναι ἐκέλευσεν ἐς κόρακας· οὐ γὰρ ἔφη δεῖν ἀνδροφόνον αὐτὸν ὄντα συμπέμπειν τὴν πομπὴν τῇ Ἀθηνᾷ. Τούτῳ τῷ τρόπῳ ὑπὸ Αἰσίμιου ἀπηλλάθη. Ὡς δ' ἀληθῆ λέγω, μάρτυρας παρέξομαι.

MARTYRES.

82 Τούτῳ τῷ τρόπῳ, ὧ ἄνδρες δικασταί, καὶ ἐπὶ Φυλῇ καὶ ἐν Πειραιεῖ πρὸς τοὺς πολίτας διέκειτο· οὐδεὶς γὰρ αὐτῷ διελέγετο ὥς ἀνδροφόνῳ ὄντι, τοῦ τε μὴ ἀποθανεῖν Ἄνυτος ἐγένετ' αὐτῷ αἴτιος. Ἐὰν οὖν τῇ ἐπὶ Φυλῇ δόξῃ ἀπολογία χρῆται, ὑπολαμβάνειν χρὴ εἰ Ἄνυτος αὐτῷ ἐγένετ' αἴτιος μὴ ἀποθανεῖν ἐτοίμων ὄντων τιμωρεῖσθαι, καὶ ἔρριψεν αὐτοῦ Αἰσίμιος τὴν ἀσπίδα καὶ οὐκ εἶα συμπέμπειν τὴν πομπήν, οὐδ' εἴ τις αὐτὸν ταξίαρχος εἰς τάξιν τινὰ κατατάξειεν.

83 Μήτ' οὖν ταῦτ' αὐτοῦ ἀποδέχεσθαι, μήτ' ἂν λέγῃ ὅτι πολλῷ χρόνῳ ὕστερον τιμωρούμεθα. Οὐ γὰρ οἶμαι οὐδεμίαν τῶν τοιούτων 83—84 ἀδικημάτων προθεσμίαν εἶναι, ἀλλ' ἐγὼ μὲν οἶμαι, εἴτ' εὐθὺς εἴτε χρόνῳ τις τιμωρεῖται, τὸν τοιοῦτον δεῖν ἀποδεικνύναι ὥς οὐ πε-
84 ποίηκε περὶ ὧν ἐστὶν ἡ αἰτία. Οὗτος τοίνυν τοῦτ' ἀποφαινέτω, ἢ ὥς οὐκ ἀπέκτεινεν ἐκείνους ἢ ὥς δικαίως, κακὸν τι ποιούντας τὸν δῆμον τὸν Ἀθηναίων. Εἰ δὲ πάλαι δέον τιμωρεῖσθαι ὕστερον ἡμεῖς τιμωρούμεθα, τὸν χρόνον κερδαίνει ὃν ἔζη οὐ προσήκον αὐτῷ, οἱ δ' ἄνδρες ὑπὸ τούτου οὐδὲν ἥττον τεθνήκασιν.

85 Ἀκούω δ' αὐτὸν καὶ δισχυρίζεσθαι, ὅτι „ἐπ' αὐτοφώρῳ“ τῇ 85—87 ἀπαγωγῇ ἐπιγέγραπται, πάντων ἐγὼ οἶμαι εὐηθέστατον, ὥς εἰ μὲν τὸ ἐπ' αὐτοφώρῳ μὴ προσεγέγραπτο, ἔνοχον ἂν ὄντα τῇ ἀπαγωγῇ· διότι δὲ τοῦτο προσγέγραπται, ῥαστώνην τινὰ οἶεται αὐτῷ εἶναι. Τοῦτο δ' οὐδὲν ἄλλ' ὥς ἔοικεν ἢ ὁμολογεῖν ἀποκτεῖναι, μὴ ἐπ' αὐτοφώρῳ δέ, καὶ περὶ τούτου δισχυρίζεσθαι, ὥσπερ, εἰ μὴ ἐπ' αὐτοφώρῳ μὲν, ἀπέκτεινε δέ, τούτου ἕνεκα δέον αὐτὸν σῶζεσθαι.

Δοκοῦσι δ' ἔμοιγ' οἱ ἔνδεκα οἱ παραδεξάμενοι τὴν ἀπαγωγὴν ταύ- 86
την, οὐκ οἰόμενοι Ἀγοράτῳ συμπράττειν καὶ τότε δυσχυρίζομένῳ,
σφόδρα ὀρθῶς ποιῆσαι, Διοσύσιον τὴν ἀπαγωγὴν ἀπάγοντ' ἀναγκά-
ζοντες προσγράψασθαι τὸ ἐπ' αὐτοφώρῳ. Ἡ πῶς οὐκ ἂν εἴη,
ὅστις πρῶτον μὲν ἐναντίον πεντακοσίων ἐν τῇ βουλῇ, εἶτα πάλιν
ἐναντίον Ἀθηναίων ἀπάντων ἐν τῷ δήμῳ ἀπογράψας τινὰς ἀπο-
κτείνειε καὶ αἵτιος γένοιτο τοῦ θανάτου; Οὐ γὰρ δήπου τοῦτο 87
μόνον νοεῖ τὸ ἐπ' αὐτοφώρῳ, ἐάν τις ξύλῳ ἢ μαχαίρᾳ πατάξας κατα-
βάλλῃ, ἐπεὶ ἔκ γε τοῦ σοῦ λόγου οὐδεὶς φανήσεται ἀποκτείνας τοὺς
ἄνδρας οὓς σὺ ἀπέγραψας· οὔτε γὰρ ἐπάταξεν αὐτοὺς οὐδεὶς οὔτ'
ἀπέσφαξεν, ἀλλ' ἀναγκασθέντες ὑπὸ τῆς σῆς ἀπογραφῆς ἀπέθανον.
Οὐκ οὖν αἵτιος τοῦ θανάτου οὗτος ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐστί; Τίς οὖν
ἄλλος αἵτιος ἢ σὺ ἀπογράψας; Ὡστε πῶς οὐκ ἐπ' αὐτοφώρῳ σὺ
εἰ δ' ἀποκτείνας;

B^c Πυνθάνομαι δ' αὐτὸν καὶ τοῦτο μέλλειν λέγειν, ὥς παρὰ τοὺς 88
88—90 ὅρκους καὶ τὰς συνθήκας ἀγωνίζεται ὡς συνεθέμεθα πρὸς τοὺς
ἐν ἅστει οἱ ἐν Πειραιεῖ. Σχεδὸν μὲν οὖν τούτοις ἰσχυρίζομενος
ὁμολογεῖ ἀνδροφόνος εἶναι· ἐμποδῶν γοῦν ἢ ὅρκους ἢ συνθήκας ἢ
χρόνον ἢ ἐπ' αὐτοφώρῳ τι ποιεῖται, αὐτῷ δὲ τῷ πράγματι οὐ
τι πιστεύει καλῶς ἀγωνιεῖσθαι. Ὑμῖν δ', ὧ ἄνδρες δικασταί, οὐ 89
προσῆκει περὶ τούτων ἂν λέγῃ ἀποδέχεσθαι· ἀλλ' ὥς οὐκ ἀπέ-
γραψεν οὐδ' οἱ ἄνδρες τεθνᾶσι, περὶ τούτων κελεύετ' αὐτὸν ἀπο-
λογεῖσθαι. Ἐπειτα τοὺς ὅρκους καὶ τὰς συνθήκας οὐδὲν ἡγοῦμαι
προσῆκειν ἡμῖν πρὸς τοῦτον. Οἱ γὰρ ὅρκοι τοῖς ἐν ἅστει πρὸς
τοὺς ἐν Πειραιεῖ γεγέννηται. Εἰ μὲν οὖν οὗτος μὲν ἐν ἅστει ἡμεῖς 90
δ' ἐν Πειραιεῖ ἡμεν, εἶχον ἂν τινα λόγον αὐτῷ αἱ συνθήκαι· νῦν
δὲ καὶ οὗτος ἐν Πειραιεῖ ἦν καὶ ἐγὼ καὶ Διονύσιος καὶ οὗτοι
ἅπαντες οἱ τοῦτον τιμωρούμενοι, ὥστ' οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἐμποδῶν
οὐδέν· οὐ γὰρ ὅρκους οἱ ἐν Πειραιεῖ τοῖς ἐν Πειραιεῖ οὐδ' οἱ ἐν
ἅστει τοῖς ἐν ἅστει ὥμοσαν.

B^s Ἐκ παντὸς δὲ τρόπου ἔμοιγε δοκεῖ οὐχ ἑνὸς θανάτου ἄξιος 91
91 εἶναι, ὅστις φησὶ μὲν ὑπὸ τοῦ δήμου πεποιῆσθαι, τὸν δὲ δῆμον,
ὃν αὐτός φησι πατέρ' αὐτοῦ εἶναι, φαίνεται κακῶσας, καὶ ἀφρεῖς
καὶ προδοὺς ἐξ ὧν ἂν ἐκεῖνος μείζων καὶ ἰσχυρότερος ἐγίγνετο. . .

“Ὅστις οὖν τὸν τε γόνῳ πατέρα τὸν αὐτοῦ ἔτυπτε καὶ οὐδὲν παρ-
εἶχε τῶν ἐπιτηδείων, τὸν τε ποιητὸν πατέρα ἀφείλετο δὲ ἦν ὑπ-
άρχοντ' ἐκείνῳ ἀγαθὰ, πῶς οὐ καὶ διὰ τοῦτο καὶ διὰ τὸν τῆς
κακώσεως νόμον ἄξιός ἐστι θανάτῳ ζημιωθῆναι;

- 92 Προσῆκει δ' ὑμῖν, ὦ ἄνδρες δικασταί, ἅπασι τιμωρεῖν ὑπὲρ C¹
ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν ὁμοίως ὥσπερ ἡμῶν ἐνὶ ἐκάστῳ. Ἀποθνή- 92—95
σκοντες γὰρ ἐπέσκηψαν καὶ ἡμῖν καὶ τοῖς φίλοις ἅπασι τιμωρεῖν
ὑπὲρ σφῶν αὐτῶν Ἀγόρατον τουτονὶ ὡς φονέα ὄντα, καὶ κακῶς
ποιεῖν καθ' ὅσον ἂν ἕκαστος δύνηται. Εἰ τοίνυν τι ἐκεῖνοι ἀγα-
θὸν τὴν πόλιν ἢ τὸ πλῆθος τὸ ὑμέτερον φανεροί εἰσι πεποιοη-
κότες, δὲ καὶ αὐτοὶ ὑμεῖς ὁμολογεῖτε, ἀνάγκη ὑμᾶς ἐσθι πάντας
ἐκείνοις φίλους καὶ ἐπιτηδείους εἶναι, ὥστ' οὐδὲν μᾶλλον ἡμῖν ἢ
93 καὶ ὑμῶν ἐνὶ ἐκάστῳ ἐπέσκηψαν. Οὐκ οὖν οὐθ' ὅσιον οὔτε νό-
μιμον ὑμῖν ἐστὶν ἀνεῖναι Ἀγόρατον τουτονί. Ὑμεῖς τοίνυν, ὦ
ἄνδρες Ἀθηναῖοι, νυνὶ δὴ, ἐπεὶ ἐν τῷ τότε χρόνῳ, ἐν ᾧ ἐκεῖνοι
ἀπέθνησκον, οὐχ οἷοί τ' ἦστ' ἐπαρκέσαι διὰ τὰ πράγματα τὰ παρ-
εστηκότα, νυνί, ἐν ᾧ δύνασθε, τιμωρήσατε τὸν ἐκείνων φονέα.
Ἐνθυμεῖσθε δ', ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅπως μὴ πάντων ἔργον σχε-
τλιώτατον ἐργάσεσθε. Εἰ γὰρ ἀποψηφιείσθ' Ἀγοράτου τουτουί,
οὐ μόνον ἄτοπόν τι διαπράττεσθε, ἀλλὰ καὶ ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν,
οὓς ὁμολογεῖτε ὑμῖν εὖνους εἶναι, ἅμα τῇ ψήφῳ ταύτῃ θάνατον
94 καταψηφίξεσθε· ἀπολύοντες γὰρ τὸν αἴτιον ὄντ' ἐκείνοις τοῦ
θανάτου οὐδὲν ἄλλο γινώσκειτ' ἢ ἐκείνους δικαίως ὑπὸ τούτου
τεθνηκέναι. Καὶ οὕτως ἂν δεινότατα πάντων πάθοιεν, εἰ οἷς
ἐπέσκηπτον ἐκεῖνοι ὡς φίλοις οὔσι τιμωρεῖν ὑπὲρ αὐτῶν, οὗτοι
95 ὁμόψηφοι τοῖς τριάκοντα γενήσονται. Μηδαμῶς, ὦ ἄνδρες δικα-
σταί, πρὸς θεῶν Ὀλυμπίων, μήτε τέχνῃ μήτε μηχανῇ μηδεμιᾷ
θάνατον ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν καταψηφίσησθε, οἳ πολλὰ καὶ ἀγαθὰ
ὑμᾶς ποιήσαντες διὰ ταῦτα ὑπὸ τῶν τριάκοντα καὶ Ἀγοράτου
τουτουί ἀπέθανον. Ἀναμνησθέντες οὖν ἀπάντων τῶν δεινῶν, καὶ
τῶν κοινῶν τῇ πόλει καὶ τῶν ἰδίων, ὅσ' ἐκάστῳ ἐγένεθ' ὑμῶν
ἐπειδὴ ἐκεῖνοι οἳ ἄνδρες ἐτελεύτησαν, τιμωρήσατε τὸν αἴτιον τούτων.
Ἀποδέδεικται δ' ὑμῖν πανταχόθεν καὶ ἐκ τῶν ψηφισμάτων καὶ
ἐκ τῶν ἀπογραφῶν καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ἀπάντων Ἀγόρατος ὢν αὐτοῖς

C² αἵτιος τοῦ θανάτου. Ἐπὶ δὲ καὶ προσήκει ὑμῖν τάναντία τοῖς 96
 96—97 τριάκοντα ψηφίζεσθαι. Ὡν μὲν τοίνυν ἐκεῖνοι θάνατον κατέγνωσαν,
 ὑμεῖς ἀποψηφίζεσθε· ὧν δ' ἐκεῖνοι θάνατον οὐ κατέγνωσαν, ὑμεῖς
 καταγιγνώσκετε. Οἱ τριάκοντα τοίνυν τῶν μὲν ἀνδρῶν τούτων, οἳ
 ἦσαν ὑμέτεροι φίλοι, θάνατον κατέγνωσαν, ὧν δεῖ ὑμᾶς ἀποψηφί-
 ζεσθαι· Ἀγοράτου δ' ἀπέγνωσαν, διότι ἐδόκει προθύμως τού-
 τους ἀπολλύναι· οὐδ' προσήκει καταψηφίζεσθαι. Ἐὰν οὖν ταῦτα 97
 ψηφίζησθε, πρῶτον μὲν τοῖς τριάκοντ' οὐχ ὁμόψηφοι γενήσεσθε,
 ἔπειτα τοῖς ὑμετέροις αὐτῶν φίλοις τετιμωρηκότες ἔσεσθε, ἔτι δὲ
 τοῖς πᾶσιν ἀνθρώποις δόξετε δίκαια καὶ ὅσια ψηφίσασθαι.

8.

ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΟΥΣ ΧΡΗΜΑΤΩΝ.

(XIX)

Nikophemus war ein vertrauter Freund und Kriegsgefährte des bekannten Feldherrn Konon, mit dem er auch, wie es scheint, von Ägospotamoi zu Euagoras auf der Insel Cypern entkam (36). In Athen blieb Aristophanes, ein Sohn des Nikophemus, zur Verwaltung des dort befindlichen Vermögens zurück, das aber erst nach der Schlacht bei Knidos ansehnlicher geworden sein soll (28. 35). Aristophanes selbst zeigte politischen Ehrgeiz. Er übernahm eine Gesandtschaft nach Syrakus (19) und unterstützte im Jahre 390 das Gesuch des Euagoras um athenische Hilfe. Es wurde auch ein Geschwader von zehn Schiffen unter Philokrates abgesandt, aber vom Spartaner Teleutias überrascht und weggenommen, Xen. Hell. IV 8, 24: ὁ δὲ Τελευτίας ἔπλει εἰς τὴν Ῥόδον, ἥδη ἔχων ναῦς ἑπτὰ καὶ εἴκοσι· πλέων δὲ περιτυγχάνει Φιλοκράτει τῷ Ἐφιάλτου ἐπὶ συμμαχίᾳ τοῦ Εὐαγόρου, καὶ λαμβάνει πάσας. Aristophanes war mit einer Gesandtschaft an Euagoras vorausgeschickt (23), um im Interesse Athens weiter mit Euagoras zu verhandeln. Auch die Gesandtschaft scheint nicht erreicht zu haben, was sie wahrscheinlich versprochen hatte. Es wurden deshalb Nikophemus und Aristophanes infolge einer Staatsklage (εἰσαγγελία) wegen Täu-

schung des Volkes (ἀπάτη τοῦ δήμου) zum Tode verurteilt und ihr in Athen befindliches Vermögen konfisziert.

Als bei der Gütereinziehung nur ein Vermögen von vier Talenten zum Vorschein kam, belangte man (vermittels der ἀπογραφή) den Schwiegervater des Aristophanes, daß er einen Teil des zum Staatsgut gewordenen Vermögens unterschlagen habe. Während der Voruntersuchung (ἀνάκρισις) starb der Angeklagte (58. 62), so daß die Führung des Prozesses seinem Sohne zufiel.

Die Rede ist vor einem Heliastengericht unter dem Vorsitz der σύνδικοι gehalten worden, um das J. 388/7, noch vor Abschluß des antalkidischen Friedens (62).

- 1 Πολλήν μοι ἀπορίαν παρέχει ὁ ἀγὼν οὕτοσί, ὧς ἄνδρες δι- A
 κασταί, ὅταν ἐνθυμηθῶ ὅτι, ἂν ἐγὼ μὲν μὴ νῦν εὖ εἴπω, οὐ μόνον 1—11
 ἐγὼ ἀλλὰ καὶ ὁ πατήρ δόξει ἄδικος εἶναι καὶ τῶν ὄντων ἀπάν-
 των στερήσομαι. Ἀνάγκη οὖν, εἰ καὶ μὴ δεινὸς πρὸς ταῦτα πέφυκα,
 2 βοηθεῖν τῷ πατρὶ καὶ ἑμαντῷ οὕτως ὅπως ἂν δύνωμαι. Τὴν
 μὲν οὖν παρασκευὴν καὶ τὴν προθυμίαν τῶν ἐχθρῶν ὁρᾶτε, καὶ
 οὐδὲν δεῖ περὶ τούτων λέγειν· τὴν δ' ἐμὴν ἀπειρίαν πάντες ἴσασιν,
 ὅσοι ἐμὲ γινώσκουσιν. Αἰτήσομαι οὖν ὑμᾶς δίκαια καὶ ῥάδια χαρί-
 σασθαι, ἄνευ ὀργῆς καὶ ἡμῶν ἀκοῦσαι, ὥσπερ καὶ τῶν κατηγορῶν.
 3 Ἀνάγκη γὰρ τὸν ἀπολογούμενον, κὰν ἐξ ἴσου ἀκροᾶσθε, ἔλαττον
 ἔχειν. Οἱ μὲν γὰρ ἐκ πολλοῦ χρόνου ἐπιβουλεύοντες, αὐτοὶ ἄνευ
 κινδύνων ὄντες, τὴν κατηγορίαν ἐποιήσαντο, ἡμεῖς δ' ἀγωνιζόμεθα
 μετὰ δέους καὶ διαβολῆς καὶ κινδύνου τοῦ μεγίστου. Εἰκὸς οὖν
 4 ὑμᾶς εὐνοίαν πλείω ἔχειν τοῖς ἀπολογουμένοις. Οἶμαι γὰρ πάντας
 ὑμᾶς εἰδέναι ὅτι πολλοὶ ἤδη πολλὰ καὶ δεινὰ κατηγορήσαντες παρα-
 χρῆμ' ἐξηλέγχθησαν ψευδόμενοι οὕτω φανερώς, ὥσθ' ὑπὸ πάντων
 τῶν παραγενομένων μισηθέντες ἀπελθεῖν· οἱ δ' αὖ μαρτυρήσαντες
 τὰ ψευδῆ καὶ ἀδίκως ἀπολέσαντες ἀνθρώπους ἐάλωσαν, ἥνίκ' οὐδὲν
 5 ἔτι ἦν πλέον τοῖς πεπονθόσιν. "Οτ' οὖν τοιαῦτα πολλὰ γεγένηται,
 ὥς ἐγὼ ἀκούω, εἰκὸς ὑμᾶς, ὧς ἄνδρες δικασταί, μήπω τοὺς τῶν
 κατηγορῶν λόγους ἡγεῖσθαι πιστούς, πρὶν ἂν καὶ ἡμεῖς εἴπωμεν.
 Ἀκούω γὰρ ἔγωγε, καὶ ὑμῶν δὲ τοὺς πολλοὺς οἶμαι εἰδέναι, ὅτι

πάντων δεινότατόν ἐστι διαβολή. Μάλιστα δὲ τοῦτ' ἔχοι ἂν τις 6
 ἰδεῖν, ὅταν πολλοὶ ἐπὶ τῇ αὐτῇ αἰτίᾳ εἰς ἀγῶνα καταστῶσιν. Ὡς
 γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ τελευταῖοι κρινόμενοι σώζονται· πεπανμένοι
 γὰρ τῆς ὀργῆς αὐτῶν ἀκροῶσθε, καὶ τοὺς ἐλέγχους ἤδη ἐθέλοντες
 ἀποδέχεσθε. Ἐνθυμεῖσθ' οὖν ὅτι Νικόφημος καὶ Ἀριστοφάνης 7
 ἄκριτοι ἀπέθανον, πρὶν παραγενέσθαι τινὰ αὐτοῖς ἐλεγχομένοις
 ὥς ἠδίκουν. Οὐδεὶς γὰρ οὐδ' εἶδεν ἐκείνους μετὰ τὴν σύλληψιν·
 οὐδὲ γὰρ θάψαι τὰ σώματ' αὐτῶν ἀπέδωκαν, ἀλλ' οὕτω δεινὴ ἡ
 συμφορὰ γεγένηται, ὥστε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦ τάφου ἐστέρην-
 ται. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἔάσω· οὐδὲν γὰρ ἂν περαίνοιμι· πολὺ δ' 8
 ἀθλιώτεροι δοκοῦσί μοι εἶναι οἱ παῖδες οἱ Ἀριστοφάνους. Οὐδὲν
 γὰρ οὕτ' ἰδίᾳ οὔτε δημοσίᾳ ἠδίκηκότες οὐ μόνον τὰ πατρῶα ἀπο-
 λωλέκασιν παρὰ τοὺς νόμους τοὺς ὑμετέρους, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπόλοιπος
 ἐλπίς ἦν, ἀπὸ τῶν τοῦ πάππου ἐκτραφῆναι, ἐν οὕτῳ δεινῷ κιν-
 δύνῳ καθεστήκειν. Ἔτι δ' ἡμεῖς ἐστερημένοι μὲν κηδεστῶν, ἐστε- 9
 ρημένοι δὲ τῆς προικός, παιδάρια δὲ τρία ἠναγκασμένοι τρέφειν,
 προσέτι συκοφαντούμεθα, καὶ κινδυνεύομεν περὶ ὧν οἱ πρόγονοι
 ἡμῖν κατέλιπον κτησάμενοι ἐκ τοῦ δικαίου. Καίτοι, ὦ ἄνδρες δι-
 κασταί, ὁ ἐμὸς πατήρ ἐν ἅπαντι τῷ βίῳ πλείῳ εἰς τὴν πόλιν
 ἀνήλωσεν ἢ εἰς αὐτὸν καὶ τοὺς οἰκείους, διπλάσια δ' ἢ νῦν ἔστιν
 ἡμῖν, ὥς ἐγὼ λογιζομένῳ αὐτῷ πολλάκις παρεγενόμην. Μὴ οὖν 10
 προκαταγιγνώσκειτ' ἀδικίαν τοῦ εἰς αὐτὸν μὲν μικρὰ δαπανῶντος,
 ὑμῖν δὲ πολλὰ καθ' ἕκαστον τὸν ἐνιαυτὸν ἐπιδιδόντος, ἀλλ' ὅσοι
 καὶ τὰ πατρῶα καὶ ἂν τί ποθεν λάβωσιν, εἰς τὰς αἰσχίστας ἡδονὰς
 εἰθισμένοι εἰσὶν ἀναλίσκειν. Χαλεπὸν μὲν οὖν, ὦ ἄνδρες δικασταί, 11
 ἀπολογεῖσθαι πρὸς δόξαν ἣν ἔνιοι ἔχουσι περὶ τῆς Νικοφήμεου
 οὐσίας, καὶ διὰ σπάνιν ἀργυρίου ἢ νῦν ἔστιν ἐν τῇ πόλει, καὶ τοῦ
 ἀγῶνος πρὸς τὸ δημόσιον ὄντος· ὅμως δὲ καὶ τούτων ὑπαρχόντων
 ῥαδίως γνώσεσθ' ὅτι οὐκ ἀληθὴ ἔστι τὰ κατηγορημένα. Δέομαι
 δ' ὑμῶν πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ μετ' εὐνοίας ἀκροασαμένους ἡμῶν
 διὰ τέλους, ὃ τι ἂν ὑμῖν ἄριστον καὶ εὐορκότατον νομίζητ' εἶναι,
 τοῦτο ψηφίσασθαι.

N¹

12—17 Πρῶτον μὲν οὖν, ὦ τρόπῳ κηδεσταὶ ἡμῖν ἐγένοντο, διδάξω 12
 393 ὑμᾶς. Στρατηγῶν γὰρ Κόνων περὶ Πελοπόννησον, τριηραρχήσαντι

τῷ ἐμῷ πατρὶ πάλαι φίλος γεγεννημένος, ἐδεήθη δοῦναι τὴν ἐμὴν
 13 ἀδελφὴν αἰτοῦντι τῷ υἱεῖ τῷ Νικοφῆμου. Ὁ δ' ὁρῶν αὐτοὺς ὑπ'
 ἐκείνου τε πεπιστευμένους γεγονότας τ' ἐπιεικεῖς τῇ πόλει ἐν
 γε τῷ τότε χρόνῳ ἀρέσκοντας, ἐπείσθη δοῦναι, οὐκ εἰδὼς τὴν ἐσο-
 μένην διαβολήν, ἀλλ' ὅτε καὶ ὑμῶν ὅστισοῦν ἂν ἐκείνοις ἡξίωσε
 κηδεστῆς γενέσθαι, ἐπεὶ ὅτι γ' οὐ χρημάτων ἔνεκα, ῥᾶδιον γνῶναι
 14 ἐκ τοῦ βίου παντὸς καὶ τῶν ἔργων τῶν τοῦ πατρὸς. Ἐκεῖνος γὰρ
 ὅτ' ἦν ἐν ἡλικίᾳ, παρὸν μετὰ πολλῶν χρημάτων γῆμαι ἄλλην, τὴν
 ἐμὴν μητέρα ἔλαβεν οὐδὲν ἐπιφερομένην, ὅτι δὲ Ξενοφώντας ἦν
 θυγάτηρ τοῦ Εὐριπίδου υἱέος, ὃς οὐ μόνον ἰδίᾳ χρηστὸς ἐδόκει
 15 εἶναι, ἀλλὰ καὶ στρατηγεῖν αὐτὸν ἡξιώσατε, ὥς ἐγὼ ἀκούω. Τὰς
 τοίνυν ἐμὰς ἀδελφὰς ἐθελόντων τινῶν λαβεῖν ἀπροίκους πάνυ
 πλουσίων οὐκ ἔδωκεν, ὅτι ἐδόκουν κάκιον γεγονέναι, ἀλλὰ τὴν μὲν
 Φιλομήλῳ τῷ Παιανιεῖ, ὃν οἱ πολλοὶ βελτίῳ ἡγοῦνται εἶναι ἢ
 πλουσιώτερον, τὴν δὲ πένητι γεγεννημένῳ οὐ διὰ κακίαν, ἀδελφιδῷ
 δ' ὄντι, Φαίδρῳ τῷ Μυρρινουσίῳ, ἐπιδούς τετταράκοντα μνᾶς, καὶ τ'
 16 Ἀριστοφάνει τὸ ἴσον. Πρὸς δὲ τούτοις ἐμοὶ πολλὴν ἐξὸν πάνυ
 προῖκα λαβεῖν ἐλάττω συνεβούλευσεν, ὥστ' εὖ εἰδέναι ὅτι κηδεσταῖς
 χρησοίμην κοσμίῳις καὶ σώφροσι. Καὶ νῦν ἔχω γυναῖκα τὴν Κρι-
 τοδήμου θυγατέρα τοῦ Ἀλωπεκῆθεν, ὃς ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἀπέ-
 17 θανεν, ὃθ' ἡ ναυμαχία ἐγένετο ἢ ἐν Ἑλλησπόντῳ. Καίτοι, ὧ ἄνδρες
 δικασταί, ὅστις αὐτός τ' ἄνευ χρημάτων ἔγρημε τοῖν τε θυγατέροιν
 πολὺ ἀργύριον ἐπέδωκε τῷ θ' υἱεῖ ὀλίγην προῖκ' ἔλαβε, πῶς οὐκ
 εἰκὸς περὶ τούτου πιστεύειν ὥς οὐχ ἔνεκα χρημάτων τούτοις κη-
 δεστῆς ἐγένετο;

18 Ἀλλὰ μὴν ὃ γ' Ἀριστοφάνης ἤδη ἔχων τὴν γυναῖκα ὅτι πολ- N²
 λοῖς καὶ μᾶλλον ἐχρῆτο ἢ τῷ ἐμῷ πατρί, ῥᾶδιον γνῶναι. Ἡ τε 18—24
 γὰρ ἡλικία πολὺ διάφορος, ἢ τε φύσις ἔτι πλέον· ἐκείνου μὲν γὰρ
 ἦν τὰ ἑαυτοῦ πράττειν, Ἀριστοφάνης δ' οὐ μόνον τῶν ἰδίων ἀλλὰ
 καὶ τῶν κοινῶν ἐβούλετο ἐπιμελεῖσθαι, καὶ εἴ τι ἦν αὐτῷ ἀργύ-
 19 ριον, ἀνήλωσεν ἐπιθυμῶν τιμᾶσθαι. Γνώσεσθε δ' ὅτι ἀληθῆ λέγω
 ἐξ αὐτῶν ὧν ἐκεῖνος ἔπραττε. Πρῶτον μὲν γὰρ βουλομένου Κό-
 νωνος πέμπειν τινὰ εἰς Σικελίαν, ὥχετο ὑποστὰς μετὰ Εὐνόμου, 392
 Διονυσίου φίλου ὄντος καὶ ξένου, τὸ πλῆθος τὸ ὑμέτερον πλεῖστ'

ἀγαθὰ πεποιηκότος, ὥς ἐγὼ ἀκήκοα τῶν ἐν Πειραιεῖ τότε παρα-
 γενομένων. Ἦσαν δ' ἐλπίδες τοῦ πλοῦ πεῖσαι Διονύσιον κηδεστὴν 20
 μὲν γενέσθαι Εὐαγόρα, πολέμιον δὲ Λακεδαιμονίοις, φίλον δὲ καὶ
 σύμμαχον τῇ πόλει τῇ ὑμετέρᾳ. Καὶ ταῦτ' ἔπραττον πολλῶν κιν-
 δύνων ὑπαρχόντων πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ τοὺς πολεμίους, καὶ
 390 ἔπεισαν Διονύσιον μὴ πέμψαι ἄς τότε παρεσκευάσατο Λακεδαι-
 μονίοις τριήρεις. Μετὰ δὲ ταῦτ' ἐπειδὴ οἱ πρέσβεις ἦκον ἐκ Κύπρου 21
 ἐπὶ τὴν βοήθειαν, οὐδὲν ἐνέλιπε προθυμίας σπεύδων. Ὑμεῖς δὲ
 δέκα τριήρεις αὐτοῖς ἔδοτε καὶ τᾶλλ' ἐψηφίσασθε, ἀργυρίου δ' εἰς
 τὸν ἀπόστολον ἠπόρουν. Ὀλίγα μὲν γὰρ ἦλθον ἔχοντες χρήματα,
 πολλῶν δὲ προσεδεήθησαν, οὐ τῶν μόνον εἰς τὰς ναῦς, ἀλλὰ καὶ
 πελταστὰς ἐμισθώσαντο καὶ ὅπλα ἐπρίαντο. Ἀριστοφάνης οὖν τῶν 22
 χρημάτων τὰ μὲν πλεῖστ' αὐτὸς παρέσχεν· ἐπειδὴ δ' οὐχ ἱκανὰ ἦν,
 τοὺς φίλους ἔπειθε δεόμενος καὶ ἐγγυώμενος, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ
 ὁμοπατρίου ἀποκειμένους παρ' αὐτῷ τεσσαράκοντα μνᾶς σπεύδων
 κατεχρήσατο. Τῇ δὲ προτεραίᾳ ἢ ἀνήγετο, εἰσελθὼν ὥς τὸν πατέρα
 τὸν ἐμὸν ἐκέλευσε χρῆσαι ὃ τι εἴη ἀργύριον. Προσδεῖν γὰρ ἔφη
 πρὸς τὸν μισθὸν τοῖς πελτασταῖς. Ἦσαν δ' ἡμῖν ἔνδον ἑπτὰ μναῖ·
 ὃ δὲ καὶ ταύτας λαβὼν κατεχρήσατο. Τίνα γὰρ ἂν οἴεσθ', ὧ ἄνδρες 23
 δικασταί, φιλότιμον μὲν ὄντα, ἐπιστολῶν δ' αὐτῷ ἱκουσῶν παρὰ
 τοῦ πατρὸς μηδενὸς ἀπορήσειν ἐκεῖ, προσηρημένον δὲ πρεσβευτὴν
 καὶ μέλλοντα πλεῖν ὥς Εὐαγόραν, ὑπολιπέσθαι ἂν τι τῶν ὄντων,
 ἀλλ' οὐχ ὅτι ἦν δυνατὸς πάντα παρασχόντα χαρίσασθαι ἐφ' ᾧ τε
 καὶ κομίσασθαι μὴ ἐλάττω; Ὡς τοίνυν ταῦτ' ἐστὶν ἀληθῆ, κάλει
 μοι Εὐνομον.

MARTYRIA.

Κάλει μοι καὶ τοὺς μάρτυρας.

MARTYRES.

Τῶν μὲν μαρτύρων ἀκούετε, οὐ μόνον ὅτι ἔχρησαν ἐκείνου 24
 δεηθέντος, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἀπειλήφασιν· ἐκομίσθη γὰρ αὐτοῖς ἐπὶ
 τῆς τριήρους.

Ῥάδιον μὲν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων γνῶναι ὅτι τοιούτων και-
 ρῶν συμπεσόντων οὐδενὸς ἂν ἐφείσατο τῶν ἑαυτοῦ. Ὁ δὲ μέγιστον

τεκμήριον. Δῆμος γὰρ ὁ Πυριλάμπους, τριηραρχῶν εἰς Κύπρον, ἐδεήθη μου προσελθόντ' αὐτῷ λέγειν ὅτι ἔλαβε σύμβολον παρὰ βασιλέως τοῦ μεγάλου φιάλην χρυσῆν, ὥς δ' Ἀριστοφάνει δοίη ἄγειν λαβὼν ἑκαίδεκα μνᾶς ἐπ' αὐτῇ, ἵν' ἔχοι ἀναλίσκειν εἰς τὴν τριηραρχίαν· ἐπειδὴ δ' εἰς Κύπρον ἀφίκοιτο, λύσεσθαι ἀποδοὺς εἴκοσι μνᾶς· πολλῶν γὰρ χρημάτων καὶ ἄλλων ἀγαθῶν εὐπορήσειν
 26 διὰ τὸ σύμβολον ἐν πάσῃ τῇ ἡπείρῳ. Ἀριστοφάνης τοίνυν ἀκούων μὲν ταῦτα Δήμου, δεομένου δ' ἐμοῦ, μέλλων δ' ἄξειν μὲν τὸ χρυσίον, τέτταρας δὲ μνᾶς τόκον λήψεσθαι, οὐκ ἔφη εἶναι, ἀλλ' ὥμνυε καὶ προσδεδανεῖσθαι τοῖς ξένοις ἄλλοθεν, ἐπειδὴ ἡδιστ' ἂν ἀνθρώπων ἄγειν τ' εὐθὺς ἐκεῖνο τὸ σύμβολον καὶ χαρίσασθαι ἡμῖν ὃ ἐδεό-
 27 μεθα. Ὡς δὲ ταῦτ' ἐστὶν ἀληθῆ, μάρτυρας ὑμῖν παρέξομαι.

MARTYRES.

Ὅτι μὲν τοίνυν οὐ κατέλιπεν Ἀριστοφάνης ἀργύριον οὐδὲ B¹
 χρυσίον, ῥάδιον γνῶναι ἐκ τῶν εἰρημένων καὶ μεμαρτυρημένων· 27—30
 χαλκώματα δὲ σύμμικτα οὐ πολλὰ ἐκέκτητο, ἀλλὰ καὶ ὅθ' εἰστία τοὺς παρ' Εὐαγόρου πρεσβεύοντας, αἰτησάμενος ἐχρήσατο. Ἄ δὲ κατέλιπεν, ἀναγνώσεται ὑμῖν.

ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΧΑΛΚΩΜΑΤΩΝ.

28 Ἴσως ἐνίοις ὑμῶν, ὧ ἄνδρες δικασταί, δοκεῖ ὀλίγα εἶναι· ἀλλ' ἐκεῖν' ἐνθυμεῖσθ', ὅτι Ἀριστοφάνει πρὶν τὴν ναυμαχίαν Κόνωνα
 29 νικῆσαι, γῆ μὲν οὐκ ἦν ἀλλ' ἢ χωρίδιον μικρὸν Ῥαμνοῦντι. Ἐν οὖν 394
 τέτταρσιν ἢ πέντ' ἔτεσι, πρότερον μὴ ὑπαρχούσης οὐσίας, χαλεπόν, ὧ ἄνδρες δικασταί, τραγωδοῖς τε δις χορηγῆσαι, ὑπὲρ αὐτοῦ τε καὶ τοῦ πατρός, καὶ τρία ἔτη συνεχῶς τριηραρχῆσαι, εἰσφοράς τε πολλὰς εἰσενηνοχέειν, οἰκίαν τε πεντήκοντα μνῶν πρίασθαι, γῆς τε πλεῖν ἢ τριακόσια πλέθρα κτήσασθαι. Ἔτι δὲ πρὸς τούτοις
 30 οἴεσθε χρῆναι ἐπιπλά πολλὰ καταλελοιπέναι; Ἀλλ' οὐδ' οἱ πάλοι πλούσιοι δοκοῦντες εἶναι ἄξια λόγου ἔχοιεν ἂν ἐξενεγκεῖν· ἐνίστε γὰρ οὐκ ἔστιν, οὐδ' ἐάν τις πάνυ ἐπιθυμῇ, πρίασθαι τοιαῦθ' ὃ
 31 κτησαμένῳ εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον ἡδονὴν ἂν παρέχοι. Ἀλλὰ τόδε B²
 σκοπεῖτε. Τῶν ἄλλων ὅσων ἐδημεύσατε τὰ χρήματα, οὐχ ὅπως 31—33
 σκευὴ ἀπέδοσθε, ἀλλὰ καὶ αἱ θύραι ἀπὸ τῶν οἰκημάτων ἀφρη-

πάσθησαν· ἡμεῖς δ' ἤδη δεδημευμένων καὶ ἐξεληλυθυίας τῆς ἐμῆς ἀδελφῆς φύλακα κατεστήσαμεν ἐν τῇ ἐρήμῃ οἰκίᾳ, ἵνα μήτε θυρώματα μήτ' ἀγγεῖα μήτ' ἄλλο μηδὲν ἀπόλοιτο. Ἐπιπλά δ' ἀπεφαίνετο πλεῖν ἢ χιλίων δραχμῶν, ὅς οὐδενὸς πώποτ' ἐλάβετε. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ πρότερον πρὸς τοὺς συνδίκους καὶ νῦν ἐθέ- 32
λομεν πίστιν δοῦναι, ἥτις ἐστὶ μεγίστη τοῖς ἀνθρώποις, μὴ ἔχειν τῶν Ἀριστοφάνους χρημάτων μηδέν, ἐνοφείλεσθαι δὲ τὴν προῖκα τῆς ἀδελφῆς καὶ τὰς ἑπτὰ μναῖς, ἃς ὄχετο λαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς τοῦ ἐμοῦ. Πῶς ἂν οὖν εἶεν ἄνθρωποι ἀθλιώτεροι ἡμῶν, εἰ τὰ 33
ἡμέτερόν αὐτῶν ἀπολώλεκότες δοκοῖμεν τὰ κείνων ἔχειν; Ὁ δὲ πάντων δεινότατον, τὴν ἀδελφὴν ὑποδέξασθαι παιδία ἔχουσιν πολλά, καὶ ταῦτα τρέφειν μηδ' αὐτοὺς ἔχοντας μηδέν, ἐὰν ὑμεῖς τὰ ὄντ' ἀφέλῃσθε.

B³ Φέρε πρὸς θεῶν Ὀλυμπίων — οὕτω γὰρ σκοπεῖτε, ὦ ἄνδρες 34
34—44 δικασταί — εἴ τις ὑμῶν ἔτυχε δοῦς Τιμοθέῳ τῷ Κόνωνος τὴν θυγατέρα ἢ τὴν ἀδελφὴν, καὶ ἐκείνου ἀποδημήσαντος καὶ ἐν διαβολῇ γενομένου ἐδημεύθῃ ἡ οὐσία, καὶ μὴ ἐγένετο τῇ πόλει πραθέντων ἀπάντων τέτταρα τάλαντα ἀργυρίου, διὰ τοῦτο ἡξιούτ' ἂν τοὺς κηδεστὰς ἐκείνου καὶ τοὺς προσήκοντας ἀπολέσθαι, ὅτι οὐδὲ πολλοστὸν μέρος τῆς δόξης τῆς παρ' ὑμῖν ἐφάνη τὰ χρήματα; Ἀλλὰ 35
μὴν τοῦτό γε πάντες ἐπίσταςθε, Κόνωνα μὲν ἄρχοντα, Νικοφῆμον δὲ ποιοῦντα ὅ τι ἐκεῖνος προστάττει. Τῶν οὖν ὠφελειῶν Κόνωνα εἰκὸς πολλοστὸν μέρος ἄλλῳ τινὶ μεταδιδόναι, ὥστ' εἰ οἴονται πολλά γενέσθαι Νικοφῆμω, ὁμολογήσειαν ἂν τὰ Κόνωνος εἶναι πλεῖν ἢ δεκαπλάσια. Ἔτι δὲ φαίνονται οὐδὲν πώποτε διενεχθέντες, 36
ὥστ' εἰκὸς καὶ περὶ τῶν χρημάτων ταῦτά γινῶναι, ἱκανὰ μὲν ἐνθάδε τῷ υἱεῖ ἐκάτερον καταλιπεῖν, τὰ δ' ἄλλα παρ' αὐτοῖς ἔχειν. Ἦν γὰρ Κόνωνι μὲν υἱὸς ἐν Κύπρῳ καὶ γυνή, Νικοφῆμω δὲ γυνή καὶ θυγάτηρ, ἡγοῦντο δὲ καὶ τὰ κεῖ ὁμοίως σφίσιν εἶναι σᾶ ὥσπερ καὶ τὰ ἐνθάδε. Πρὸς δὲ τούτοις ἐνθυμεῖσθ' ὅτι καὶ εἴ τις μὴ 37
κτησάμενος ἀλλὰ παρὰ τοῦ πατρὸς παραλαβὼν τοῖς παισὶ διένεμεν, οὐκ ἐλάχιστ' ἂν αὐτῷ ὑπέλιπε· βούλονται γὰρ πάντες ὑπὸ τῶν παίδων θεραπεύεσθαι ἔχοντες χρήματα μᾶλλον ἢ ἐκείνων δεῖσθαι ἀποροῦντες. Νῦν τοίνυν εἰ δημεύσαίτε τὰ Τιμοθέου — ὁ 38

μὴ γένοιτο, εἰ μὴ τι μέλλει μέγ' ἄλλο κακὸν ἔσσεσθαι τῇ πόλει —, ἐλάττω ἂν ἐξ αὐτῶν λαβόντες ἢ ἐκ τῶν Ἀριστοφάνους γεγένηται τούτου ἔνεκ' ἡξιούτε τοὺς ἀναγκαίους τοὺς ἐκείνου τὰ σφέτερόν αὐτῶν
 39 ἀπολέσαι; Ἀλλ' οὐκ εἰκός, ὦ ἄνδρες δικασταί· ὁ γὰρ Κόνωνος θάνατος καὶ αἱ διαθήκαι, ὡς διέθετο ἐν Κύπρῳ, σαφῶς ἐδήλωσαν ὅτι πολλοστὸν μέρος ἦν τὰ χρήμαθ' ὧν ὑμεῖς προσεδοκᾶτε· τῇ μὲν γὰρ Ἀθηνᾶ καθειέρωσεν εἰς ἀναθήματα καὶ τῷ Ἀπόλλωνι εἰς
 40 Δελφοὺς πεντακισχιλίους στατήρας· τῷ δ' ἀδελφιδῷ τῷ ἑαυτοῦ, ὃς ἐφύλαττεν αὐτῷ καὶ ἐταμίευε πάντα τὰ ἐν Κύπρῳ, ἔδωκεν ὡς μυρίας δραχμάς, τῷ δ' ἀδελφῷ τρία τάλαντα· τὰ δὲ λοιπὰ τῷ υἱεὶ κατέλιπε, τάλαντα ἑπτακαίδεκα. Τούτων δὲ κεφάλαιον τί γίνεται;
 41 Περὶ τετταράκοντα τάλαντα. Καὶ οὐδενὶ οἷόν τ' εἰπεῖν ὅτι διηρπάσθη ἢ ὡς οὐ δικαίως ἀπεφάνθη· αὐτὸς γὰρ ἐν τῇ νόσῳ ὧν εὐφρονῶν διέθετο. Καί μοι κάλει τούτων μάρτυρας.

MARTYRES.

42 Ἀλλὰ μὴν ὅστισοῦν, ὦ ἄνδρες δικασταί, πρὶν ἀμφοτέρωθεν δῆλα γενέσθαι, πολλοστὸν μέρος τὰ Νικοφήμεου τῶν Κόνωνος χρημάτων ᾤκηται ἂν εἶναι. Ἀριστοφάνης τοίνυν γῆν μὲν καὶ οἰκίαν ἐκτήσατο πλεῖν ἢ πέντε ταλάντων, κατεχορήγησε δ' ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς πεντακισχιλίας δραχμάς, τριηραρχῶν δ' ἀνήλωσεν ὀγδοή-
 43 κοντα μνᾶς. Εἰσενήνεκται δ' ὑπὲρ ἀμφοτέρων οὐκ ἔλαπτον μνῶν τετταράκοντα. Εἰς δὲ τὸν ἐπὶ Σικελίας πλοῦν ἀνήλωσεν ἑκατὸν μνᾶς. Εἰς δὲ τὸν ἀπόστολον τῶν τριήρων, ὅτε οἱ Κύπριοι ἦλθον καὶ ἔδοτε αὐτοῖς τὰς δέκα ναῦς, καὶ τῶν πελταστῶν τὴν μίσθωσιν καὶ τῶν ὀπλῶν τὴν ὠνὴν παρέσχε τρισμυρίας δραχμάς. Καὶ τούτων κεφάλαιον πάντων γίνεται μικροῦ λείποντος πεντεκαίδεκα
 44 τάλαντα. Ὡστ' οὐκ ἂν εἰκότως ἡμᾶς αἰτιάσασθε, ἐπεὶ τῶν Κόνωνος, τῶν ὁμολογουμένων δικαίως ἀποφανθῆναι ὑπ' αὐτοῦ ἐκείνου, πολλαπλασίῳν δοκούντων πλεῖν ἢ τρίτον μέρος φαίνεται τὰ Ἀριστοφάνους. Καὶ οὐ προσλογιζόμεθα ὅς' αὐτὸς ἐν Κύπρῳ ἔσχε Νικόφημος, οὔσης αὐτῷ ἐκεῖ γυναικὸς καὶ θυγατρὸς.

45 Ἐγὼ μὲν οὖν οὐκ ἄξιῶ, ὦ ἄνδρες δικασταί, οὕτω πολλὰ καὶ B⁴
 μεγάλα τεκμήρια παρασχομένους ἡμᾶς ἀπολέσθαι ἀδίκως. Ἀκήκοα 45—48

γὰρ ἔγωγε καὶ τοῦ πατρὸς καὶ ἄλλων πρεσβυτέρων, ὅτι οὐ νῦν
 μόνον ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ πολλῶν ἐψεύσθητε τῆς
 οὐσίας, οἱ ζῶντες μὲν πλουτεῖν ἐδόκουν, ἀποθανόντες δὲ πολὺν
 παρὰ τὴν δόξαν τὴν ὑμετέραν ἐφάνησαν. Αὐτίκα Ἰσχομάχῳ, ἕως 46
 ἑξῆς, πάντες ὥντο εἶναι πλεῖν ἢ ἑβδομήκοντα τάλαντα, ὡς ἐγὼ
 ἀκούω. Ἐνιμάσθην δὲ τῷ νύῃ οὐδὲ δέκα τάλανθ' ἐκάτερος ἀπο-
 θανόντος. Στεφάνῳ δὲ τῷ Θάλλου ἐλέγετο εἶναι πλεῖν ἢ πεντή-
 κοντα τάλαντα, ἀποθανόντος δ' ἡ οὐσία ἐφάνη περὶ ἑνδεκα τά-
 λαντα. Ὁ τοίνυν Νικίου οἶκος προσεδοκάτο εἶναι οὐκ ἔλαττον ἢ 47
 ἑκατὸν ταλάντων, καὶ τούτων τὰ πολλὰ ἔνδον εἶναι. Νικήρατος
 δ' ὅτ' ἀπέθνησκεν, ἀργύριον μὲν ἢ χρυσίον οὐδ' αὐτὸς ἔφη κατα-
 λείπειν οὐδέν, ἀλλὰ τὴν οὐσίαν ἣν κατέλιπε τῷ νύῃ, οὐ πλείονος
 ἀξία ἐστὶν ἢ τεττάρων καὶ δέκα ταλάντων. Καλλίας τοίνυν ὁ Ἰπ- 48
 πονίκου, ὅτε νεωστὶ ἐτεθνήκει ὁ πατήρ, ὡς πλεῖστα τῶν Ἑλλήνων
 ἐδόκει κεκτῆσθαι, καὶ ὡς φασι, διακοσίων ταλάντων ἐτιμήσατο τὰ
 αὐτοῦ ὁ πάππος, τὸ δὲ τούτου νῦν τίμημα οὐδὲ δυοῖν ταλάντοις
 ἐστί. Κλεοφῶντα δὲ πάντες ἴστε, ὅτι πολλὰ ἔτη διεχείρισε τὰ
 τῆς πόλεως πάντα καὶ προσεδοκάτο πᾶν πολλὰ ἐκ τῆς ἀρχῆς
 ἔχειν. ἀποθανόντος δ' αὐτοῦ οὐδαμοῦ δῆλα τὰ χρήματα, ἀλλὰ καὶ
 οἱ προσήκοντες καὶ οἱ κηδεσταί, παρ' οἷς καὶ κατέλιπεν, ὁμολο-
 γουμένως πένητές εἰσι. Φαινόμεθ' οὖν καὶ τῶν ἀρχαιοπλούτων 49
 πολὺν ἐψευσμένοι καὶ τῶν νεωστὶ ἐν δόξῃ γεγενημένων. Αἴτιον δέ
 μοι δοκεῖ εἶναι, ὅτι ῥαδίως τινὲς τολμῶσι λέγειν ὡς ὁ δεῖνα ἔχει
 τάλαντα πολλὰ ἐκ τῆς ἀρχῆς. Καὶ ὅσα μὲν περὶ τεθνεώτων λέ-
 γουσιν, οὐ πᾶν θαυμάζω — οὐ γὰρ ὑπὸ γ' ἐκείνων ἐξελεγχθεῖεν
 ἂν —, ἀλλ' ὅσα ζώντων ἐπιχειροῦσι καταψεύδεσθαι. Αὐτοὶ γὰρ 50
 ἑναγχος ἠκούετε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὡς Διότιμος ἔχοι τάλαντα τεττα-
 ράκοντα πλείω ὢν λαβεῖν αὐτὸς ὁμολόγει παρὰ τῶν ναυκλήρων καὶ
 ἐμπόρων· καὶ ταῦτ', ἐπειδὴ ἦλθεν, ἐκείνου ἀπογράφοντος καὶ χα-
 λεπῶς φέροντος ὅτι ἀπὼν διεβάλλετο, οὐδεὶς ἐξήλεγξε, δεομένης
 μὲν τῆς πόλεως χρημάτων, ἐθέλοντος δ' ἐκείνου λογίσασθαι. Ἐν- 51
 θυμεῖσθε τοίνυν οἷον ἂν ἐγένετο, εἰ Ἀθηναίων ἀπάντων ἀκηκοό-
 των ὅτι τετταράκοντα τάλαντα ἔχοι Διότιμος, εἴτ' ἔπαθέ τι πρὶν
 καταπλεῦσαι δεῦρο. Οὐχ οἱ προσήκοντες ἂν αὐτοῦ ἐν κινδύνῳ

ἦσαν τῷ μεγίστῳ, εἰ ἔδει αὐτοὺς πρὸς τοσαύτην διαβολὴν ἀπολογεῖσθαι, μὴ εἰδότας μηδὲν τῶν πεπραγμένων; Αἵτιοι οὖν εἰσι καὶ ὑμῖν πολλῶν ἤδη ψευσθῆναι καὶ δὴ ἀδίκως γέ τινας ἀπολέσθαι οἱ ῥαδίως τολμῶντες ψεύδεσθαι καὶ συκοφαντεῖν ἀνθρώπους ἐπιθυμοῦντες. [Ἐπειτ' οἶομαι ὑμᾶς εἰδέναι ὅτι Ἀλκιβιάδης τέτταρα ἢ πέντε ἔτη ἐφεξῆς ἐστρατήγει ἐπικρατῶν καὶ νενικηκὼς Λακεδαιμονίους, καὶ διπλάσια ἐκείνῳ ἡξίουσιν αἱ πόλεις διδόναι ἢ ἄλλῳ τινὶ τῶν στρατηγῶν, ὥστ' ὦντο εἶναί τινες αὐτῷ πλεῖν ἢ ἑκατὸν τάλαντα. Ὁ δ' ἀποθανὼν ἐδήλωσεν ὅτι οὐκ ἀληθῆ ταῦτα ἦν· ἐλάττω γὰρ οὐσίαν κατέλιπε τοῖς παισὶν ἢ αὐτὸς παρὰ τῶν ἐπιτροπευσάντων παρέλαβεν.]

53 Ὅτι μὲν οὖν καὶ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ τοιαῦτ' ἐγίγνετο, BC
ῥαδίον γνῶναι· φασὶ δὲ καὶ τοὺς ἀρίστους καὶ σοφωτάτους μάλιστα 53—54
ἐθέλειν μεταγιγνώσκειν. Εἰ οὖν δοκοῦμεν εἰκότα λέγειν καὶ ἱκανὰ τεκμήρια παρέχεσθαι, ὧς ἄνδρες δικασταί, πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ ἐλεήσατε. Ὡς ἡμεῖς τῆς μὲν διαβολῆς οὕτω μεγάλης οὔσης αἰεὶ προσεδοκῶμεν κρατήσειν μετὰ τοῦ ἀληθοῦς· ὑμῶν δὲ μηδενὶ τρόπῳ ἐθελήσαντων πεισθῆναι οὐδ' ἐλπίς οὐδεμία σωτηρίας ἐδόκει ἡμῖν
54 εἶναι. Ἀλλὰ πρὸς θεῶν Ὀλυμπίων, ὧς ἄνδρες δικασταί, βούλεσθε ἡμᾶς δικαίως σῶσαι μᾶλλον ἢ ἀδίκως ἀπολέσαι, καὶ πιστεύετε τούτοις ἀληθῆ λέγειν, οἳ ἂν καὶ σιωπῶντες ἐν ἅπαντι τῷ βίῳ παρέχωσι σῶφρονας σφᾶς αὐτοὺς καὶ δικαίους.

55 Περὶ μὲν οὖν αὐτῆς τῆς γραφῆς ἀκηκόατε καὶ μεμαρτύρηται B^a
ὑμῖν· περὶ δ' ἐμαυτοῦ βραχέα βούλομαι ὑμῖν εἰπεῖν. 55
Ἐγὼ γὰρ ἔτη γεγονὼς ἤδη τριάκοντα οὔτε τῷ πατρὶ οὐδὲν πώποτ' ἀντεῖπον, οὔτε τῶν πολιτῶν οὐδεὶς μοι ἐνεκάλεσεν, ἐγγύς τ' οἰκῶν τῆς ἀγορᾶς οὔτε πρὸς δικαστηρίῳ οὔτε πρὸς βουλευτηρίῳ ὥφθην οὐδεπώποτε, 56
56 πρὶν ταύτην τὴν συμφορὰν γενέσθαι. Περὶ μὲν οὖν ἐμαυτοῦ τοσ- B^b
αῦτα λέγω, περὶ δὲ τοῦ πατρός, ἐπειδὴ ὥσπερ ἀδικοῦντος αἱ κα- 56—63
τηγορίαι γεγέννηνται, συγγνώμην ἔχειτ', ἐὰν λέγω δ' ἀνήλωσεν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς φίλους· οὐ γὰρ φιλοτιμίας ἔνεκα λέγω, ἀλλὰ τεκμήριον ποιούμενος ὅτι οὐ τοῦ αὐτοῦ ἐστὶν ἀνδρὸς ἄνευ ἀνάγκης τε πολλὰ ἀναλίσκειν καὶ μετὰ κινδύνου τοῦ μεγίστου ἐπιθυμῆσαι
57 ἔχειν τι τῶν κοινῶν. Εἰσὶ δέ τινες οἱ προαναλίσκοντες οὐ μόνον

τοῦ κοινοῦ ἔνεκεν, ἀλλ' ἵν' ἄρχειν ὑφ' ὑμῶν ἀξιοθέντες διπλάσια κομίσωνται. Ὁ τοίνυν ἐυδὸς πατὴρ ἄρχειν μὲν οὐδεπώποτ' ἐπεθύμησε, τὰς δὲ χορηγίας ἀπάσας κεχορήγηκε, τετριηράρχηκε δ' ἐπτάκις, εἰσφορὰς δὲ πολλὰς καὶ μεγάλας εἰσενήνοχεν. Ἴνα δ' εἰδῆτε καὶ ὑμεῖς, καὶ καθ' ἐκάστην ἀναγνώσεται.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ.

Ἀκούετ', ὦ ἄνδρες δικασταί, τὸ πλῆθος. Πεντήκοντα γὰρ ἔτη 58 ἔστιν, ὅσα ὁ πατὴρ καὶ τοῖς χρήμασι καὶ τῷ σώματι τῇ πόλει ἐλειτούργει. Ἐν οὖν τοσούτῳ χρόνῳ δοκοῦντά τι ἐξ ἀρχῆς ἔχειν οὐδεμίαν εἰκὸς δαπάνην πεφευγέναι. Ὅμως δὲ καὶ μάρτυρας ὑμῖν παρέξομαι.

MARTYRES.

Τούτων συμπάντων κεφάλαιόν ἐστιν ἑννέα τάλαντα καὶ δισ- 59 χίλια δραχμαί. Ἔτι τοίνυν καὶ ἰδίᾳ τισὶ τῶν πολιτῶν ἀποροῦσι συνεξέδωκε θυγατέρας καὶ ἀδελφάς, τοὺς δ' ἐλύσατο ἐκ τῶν πολέμιων, τοῖς δ' εἰς ταφὴν παρέσχεν ἀργύριον. Καὶ ταῦτ' ἐποίει ἡγούμενος εἶναι ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ὠφελεῖν τοὺς φίλους, καὶ εἰ μηδεὶς μέλλοι εἴσεσθαι· νῦν δὲ πρέπον ἐστὶ καὶ ὑμᾶς ἀκοῦσαι μαρτύρων. Καί μοι κάλει τὸν καὶ τόν.

MARTYRES.

Τῶν μὲν οὖν μαρτύρων ἀκηκόατε· ἐνθυμεῖσθε δ' ὅτι ὀλίγον 60 μὲν χρόνον δύναιτ' ἂν τις πλάσασθαι τὸν τρόπον τὸν αὐτοῦ, ἐν ἑβδομήκοντα δ' ἔτεσιν οὐδ' ἂν εἷς λάθοι πονηρὸς ὢν. Τῷ τοίνυν πατρὶ τῷ ἐμῷ ἄλλα μὲν ἂν τις ἔχοι ἐπικαλέσαι ἴσως, εἰς χρήματα δ' οὐδεὶς οὐδὲ τῶν ἐχθρῶν ἐτόλμησε πώποτε. Οὐκ οὖν ἄξιον τοῖς 61 τῶν κατηγορῶν λόγοις πιστεῦσαι μᾶλλον ἢ τοῖς ἔργοις, ἃ ἐπράχθη ἐν ἅπαντι τῷ βίῳ, καὶ τῷ χρόνῳ, ὃν ὑμεῖς σαφέστατον ἔλεγχον τοῦ ἀληθοῦς νομίσατε. Εἰ γὰρ μὴ ἦν τοιοῦτος, οὐκ ἂν ἐκ πολλῶν ὀλίγα κατέλιπεν, ἐπεὶ εἰ νῦν γ' ἐξαπατηθείητε ὑπὸ τούτων καὶ δημεύσαιθ' ἡμῶν τὴν οὐσίαν, οὐδὲ δύο τάλαντα λάβοιτ' ἂν. Ὡστ' οὐ μόνον πρὸς δόξαν ἀλλὰ καὶ εἰς χρημάτων λόγον λυσιτελεῖ μᾶλλον ὑμῖν ἀποψηφίσασθαι· πολὺ γὰρ πλείω ὠφελήσεσθε, ἂν ἡμεῖς ἔχωμεν. Σκοπεῖτε δ' ἐκ τοῦ παρεληλυθότος χρόνου, ὅσα φαίνεται 62

ἀνηλωμένα εἰς τὴν πόλιν· καὶ νῦν ἀπὸ τῶν ὑπολοίπων τριηραρχῶ
 μὲν ἐγώ, τριηραρχῶν δ' ὁ πατήρ ἀπέθανεν, πειράσομαι δ', ὥσπερ
 κακεῖνον ἑώρων, ὀλίγα κατὰ μικρὸν προσκλήσασθαι εἰς τὰς κοινὰς
 ὠφελείας. Ὡστε τῷ γ' ἔργῳ πάλιν τῆς πόλεως ταῦτ' ἔσται καὶ οὗτ'
 63 ἐγὼ ἀφηρευμένος ἀδικεῖσθαι οἰήσομαι, ὑμῖν τε πλείους οὕτως αἰ
 ὠφέλεια ἢ εἰ δημεύσαίτε. Πρὸς δὲ τούτοις ἄξιον ἐνθυμηθῆναι
 οἷαν φύσιν εἶχεν ὁ πατήρ. Ὅσα γὰρ ἔξω τῶν ἀναγκαίων ἐπεθύ-
 μησεν ἀναλίσκειν, πάντα φανήσεται τοιαῦθ' ὄθεν καὶ τῇ πόλει
 τιμὴ ἔμελλεν ἔσεσθαι. Αὐτίκα ὅτε ἵππευεν, οὐ μόνον ἵππους
 ἐκτῆσατο λαμπροὺς, ἀλλὰ καὶ ἀθλοφόροις ἐνίκησεν Ἰσθμοῖ καὶ
 Νεμέᾳ, ὥστε τὴν πόλιν κηρυχθῆναι καὶ αὐτὸν στεφανωθῆναι.
 64 Δέομαι οὖν ὑμῶν, ὧ ἄνδρες δικασταί, καὶ τούτων καὶ τῶν ἄλλων C. 64
 μεμνημένους ἀπάντων τῶν εἰρημένων βοηθεῖν ἡμῖν καὶ μὴ περι-
 ιδεῖν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἀναιρεθέντας. Καὶ ταῦτα ποιοῦντες τὰ τε
 δίκαια ψηφιεῖσθε καὶ τὰ ὑμῖν αὐτοῖς συμφέροντα.

9.

ΚΑΤΑ ΔΙΟΓΕΙΤΟΝΟΣ.

(XXXII)

Im 18. Lebensjahre wurde der junge Athener mündig und konnte, wenn er unter Vormundschaft gestanden hatte, gegen den Vormund eine Privatklage ἐπιτροπῆς anstellen, wenn er sich von ihm übervorteilt oder geschädigt glaubte. Denn standen auch die Waisen unter dem Schutz des ersten Archonten, so geschah für sie doch von dieser Behörde nur wenig, weil der antike Staat zum Vorgehen gegen Private nicht geneigt war, so lange ein Ankläger fehlte. Wenn der Mündel klagte, so mußte er in der Klageschrift genau angeben, in welchen Stücken er sich von seinem Vormund oder den Vormündern übervorteilt erachtete. Die Klage war schätzbar, d. h. der Kläger bezeichnete die Entschädigungssumme (ἐτιμᾶτο τῷ φεύγοντι). Wurde der Beklagte schuldig befunden, so konnte er seinerseits eine Entschädigungssumme vorschlagen (ἀντετιμᾶτο), und das Gericht hatte dann zwischen beiden Anträgen die Entscheidung zu treffen (ἐτίμα

τῷ φεύγοντι). Die δίκη ἐπιτροπῆς wurde bei dem Archon Eponymus eingereicht und unter seinem Vorsitz von einem Heliastengericht entschieden.

Der vorliegende Fall ist in der narratio klar und deutlich ausgeführt. Der Sprecher ist *συνήγορος* des achtzehnjährigen Jünglings. Die Zeit der Rede läßt sich annähernd bestimmen. Diodotus zog unter dem Archontat des Glaukippos Ol. 92, 3 = 410 ins Feld; acht Jahre darauf, 402/1, ward der ältere Sohn mündig. Da die Vorverhandlungen einige Zeit erforderten, so wird der Prozeß 401 bis 400 zur Entscheidung gelangt sein.

Die Rede ist uns nur von Dionysios von Halikarnassos erhalten. Er fand in ihr Musterbeispiele des *προοίμιον*, der *διήγησις* und der *βεβαίωσις* und teilt deswegen diese Teile mit, aber die ganze Rede hat er doch nicht ausgeschrieben und deshalb ist sie für uns Bruchstück geblieben.

- A
1 — 3 Εἰ μὲν μὴ μεγάλη ἦν τὰ διαφέροντα, ὧς ἄνδρες δικασταί, οὐκ 1
ἂν ποτ' εἰς ὑμᾶς εἰσελθεῖν τούτους εἶασα, νομίζων αἰσχιστον εἶναι 1
πρὸς τοὺς οἰκείους διαφέρεισθαι, καὶ εἰδὼς ὅτι οὐ μόνον οἱ ἀδικοῦντες χεῖρους ὑμῖν εἶναι δοκοῦσιν, ἀλλὰ καὶ οἵτινες ἂν ἔλαττον 1
ὑπὸ τῶν προσηκόντων ἔχοντες ἀνέχεσθαι μὴ δύνωνται· ἐπειδὴ 1
μέντοι, ὧς ἄνδρες δικασταί, πολλῶν χρημάτων ἀπεστέρηνται καὶ 1
πολλὰ καὶ δεινὰ πεπονθότες ὑφ' ὧν ἥκιστ' ἐχρῆν ἐπ' ἐμὲ κηδε- 1
στήν ὄντα κατέφυγον, ἀνάγκη μοι γεγένηται εἰπεῖν ὑπὲρ αὐτῶν. 1
Ἔχω δὲ τούτων μὲν ἀδελφὴν, Διογείτονος δὲ θυγατριδὴν, καὶ 2
πολλὰ δεηθεὶς ἀμφοτέρων τὸ μὲν πρῶτον ἐπεισα τοῖς φίλοις ἐπι- 2
τρέψαι δίκαιαν, περὶ πολλοῦ ποιούμενος τὰ τούτων πράγματα μη- 2
δένα τῶν ἄλλων εἰδέναι· ἐπειδὴ δὲ Διογείτων ἃ φανερώς ἔχων ἐξη- 2
λέγγετο, περὶ τούτων οὐδενὶ τῶν αὐτοῦ φίλων ἐτόλμα πείθεσθαι, 2
ἀλλ' ἐβουλήθη καὶ φεύγειν δίκας καὶ μὴ οὕσας διώκειν καὶ ὑπομέ- 2
νειν τοὺς ἐσχάτους κινδύνους μᾶλλον ἢ τὰ δίκαια ποιήσας ἀπηλ- 2
λάχθαι τῶν πρὸς τούτους ἐγκλημάτων, ὑμῶν δέομαι, ἔάν μὲν ἀπο- 3
δείξω οὕτως αἰσχρῶς αὐτοὺς ἐπιτετροπευμένους ὑπὸ τοῦ πάππου 3
ὥς οὐδεὶς πώποτε ὑπὸ τῶν οὐδὲν προσηκόντων ἐν τῇ πόλει, βοη-

Θεῖν αὐτοῖς τὰ δίκαια, εἰ δὲ μή, τούτῳ μὲν ἅπαντα πιστεύειν, ἡμᾶς δ' εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον ἡγεῖσθαι χείρους εἶναι. Ἐξ ἀρχῆς δ' ὑμᾶς περὶ αὐτῶν διδάξαι πειράσομαι.

- 4 Ἀδελφοὶ ἦσαν, ὧ ἄνδρες δικασταί, Διόδοτος καὶ Διογείτων N
 ὁμοπάτριοι καὶ ὁμομήτριοι, καὶ τὴν μὲν ἀφανῆ οὐσίαν ἐνείμαντο, 4—18
 τῆς δὲ φανερᾶς ἐκοινώνουν. Ἐργασαμένου δὲ Διοδότου κατ' ἐμπο-
 ρίαν πολλὰ χρήματα πείθει αὐτὸν λαβεῖν Διογείτων τὴν ἑαυτοῦ
 5 θυγατέρα, ἥπερ ἦν αὐτῷ μόνη· καὶ γίνονται αὐτῷ υἱέε δύο καὶ
 6 θυγάτηρ. Χρόνῳ δ' ὕστερον καταλεγεῖς Διόδοτος μετὰ Θρασύλλου
 τῶν ὀπλιτῶν, καλέσας τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, ἀδελφιδὴν οὖσαν, καὶ
 τὸν ἐκείνης μὲν πατέρα, αὐτοῦ δὲ κηδεστὴν καὶ ἀδελφόν, πάπ-
 7 πον δὲ τῶν παιδίων καὶ Θεῖον, ἡγούμενος διὰ ταύτας τὰς οἰ-
 κειότητας οὐδενὶ μᾶλλον προσήκειν δικαίῳ περὶ τοὺς αὐτοῦ
 παῖδας γενέσθαι, διαθήκην αὐτῷ δίδωσι καὶ πέντε τάλαντα ἀρ-
 8 γυρίου παρακαταθήκην· ναυτικὰ δ' ἀπέδειξεν ἐκδεδομένα ἑπτὰ
 τάλαντα καὶ τετταράκοντα μνᾶς, δισχιλίας δ' ὀφειλομένας
 ἐν Χερρονήσῳ. Ἐπέσκηψε δ', ἐάν τι πάθῃ, τάλαντον μὲν ἐπι-
 δοῦναι τῇ γυναικὶ καὶ τὰ ἐν τῷ δωματίῳ δοῦναι, τάλαντον δὲ
 τῇ θυγατρὶ. Κατέλιπε δὲ καὶ εἴκοσι μνᾶς τῇ γυναικὶ καὶ τριάκοντα
 9 στατήρας κυζικηνοῦς. Ταῦτα δὲ πράξας καὶ οἴκοι ἀντίγραφα κατα-
 λιπὼν ὥχeto στρατευσόμενος μετὰ Θρασύλλου. Ἀποθανόντος δ' 410
 ἐκείνου ἐν Ἐφέσῳ Διογείτων τὴν μὲν θυγατέρα ἐκρυπτε τὸν θάνα-
 τον τοῦ ἀνδρός, καὶ τὰ γράμματα λαμβάνει ἃ κατέλιπε σεσημασ-
 μένα, φάσκων τὰ ναυτικὰ χρήματα δεῖν ἐκ τούτων τῶν γραμ-
 8 ματείων κομίσασθαι. Ἐπειδὴ δὲ χρόνῳ ἐδήλωσε τὸν θάνατον
 αὐτοῖς καὶ ἐποίησαν τὰ νομιζόμενα, τὸν μὲν πρῶτον ἐνιαυτὸν ἐν
 Πειραιεῖ διητῶντο· ἅπαντα γὰρ αὐτοῦ κατελέλειπτο τὰπιτήδεια·
 ἐκείνων δ' ἐπιλειπόντων τοὺς μὲν παῖδας εἰς ἄστὺ ἀναπέμπει,
 τὴν δὲ μητέρα αὐτῶν ἐκδίδωσιν ἐπιδοὺς πεντακισχιλίας δραχμίας,
 9 χιλίαις ἔλαττον ὧν ὁ ἀνὴρ αὐτῇ ἔδωκεν. Ὀγδόῳ δ' ἔτει δοκιμα-
 σθέντος μετὰ ταῦτα τοῦ πρεσβυτέρου τοῖν μειρακίοιν, καλέσας
 αὐτοὺς εἶπε Διογείτων ὅτι καταλίποι αὐτοῖς ὁ πατὴρ εἴκοσι μνᾶς
 ἀργυρίου καὶ τριάκοντα στατήρας. „Εγὼ οὖν πολλὰ τῶν ἑμαυτοῦ
 δεδαπάνηκα εἰς τὴν ὑμετέραν τροφήν. Καὶ ἔως μὲν εἶχον, οὐδέν

μοι διέφερε· νυνὶ δὲ καὶ αὐτὸς ἀπόρως διάκειμαι. Σὺ οὖν, ἐπειδὴ δεδοκίμασαι καὶ ἀνὴρ γεγένησαι, σκόπει αὐτὸς ἤδη πόθεν ἔξεις τὰ ἐπιτήδεια.“

Ταῦτ' ἀκούσαντες οἰκτρῶς ὑπὸ τοῦ πάθους διακείμενοι καὶ 10
ἀθλίως ἐκπεπτωκότες ἐκπεπληγμένοι καὶ δακρύνοντες ὥχοντο πρὸς τὴν μητέρα, καὶ παραλαβόντες ἐκείνην ἤκον πρὸς ἐμέ, κλάοντες καὶ παρακαλοῦντές με μὴ περιδεῖν αὐτοὺς ἀποστερηθέντας τῶν πατρῶων μηδ' εἰς πτωχείαν καταστάντας, ὑβρισμένους ὑφ' ὧν ἥκιστ' ἐχοῖν, ἀλλὰ βοηθῆσαι καὶ τῆς ἀδελφῆς ἕνεκα καὶ σφῶν αὐτῶν. Πόλλ' ἂν εἶη λέγειν, ὅσον πένθος ἐν τῇ ἐμῇ οἰκίᾳ ἦν ἐν 11
ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ. Τελευτῶσα δ' ἡ μήτηρ αὐτῶν ἠντεβόλει με καὶ ἰκέτευε συναγαγεῖν αὐτῆς τὸν πατέρα καὶ τοὺς φίλους, εἰποῦσ' ὅτι, εἰ καὶ μὴ πρότερον εἴθισται λέγειν ἐν ἀνδράσι, τὸ μέγεθος αὐτὴν ἀναγκάσει τῶν συμφορῶν περὶ τῶν σφετέρων κακῶν δηλῶσαι πάντα πρὸς ἡμᾶς. Ἐλθὼν δ' ἐγὼ ἡγανάκτουν μὲν πρὸς Ἡγήμονα 12
τὸν ἔχοντα τὴν τούτου θυγατέρα, λόγους δ' ἐποιούμην πρὸς τοὺς ἄλλους ἐπιτηδείους, ἡξίου δὲ τοῦτον εἰς ἔλεγχον ἵεναι περὶ τῶν χρημάτων. Διογείτων δὲ τὸ μὲν πρῶτον οὐκ ἤθελε, τελευτῶν δ' ὑπὸ τῶν φίλων ἠναγκάσθη. Ἐπειδὴ δὲ συνήλθομεν, ἤρετο αὐτὸν ἡ γυνή, τίνα ποτὲ ψυχὴν ἔχων ἀξιοῖ περὶ τῶν παίδων τοιαύτη γνώμη χρῆσθαι, „ἀδελφὸς μὲν ὢν τοῦ πατρὸς αὐτῶν, πατὴρ δ' ἐμός, θεῖος δ' αὐτοῖς καὶ πάππος. Καὶ εἰ μηδένα ἀνθρώπων 13
ἡσχύνου, τοὺς γε θεοὺς ἐχοῖν σε“ φησί „δεδιέναι· ὃς ἔλαβες μὲν, ὅτ' ἐκεῖνος ἐξέπλει, πέντε τάλαντα παρ' αὐτοῦ παρακαταθήκην. Καὶ περὶ τούτων ἐγὼ ἐθέλω τοὺς παῖδας παραστησαμένη καὶ τούτους καὶ τοὺς ὕστερον ἐμαυτῇ γεγεννημένους ὁμόσαι ὅπου ἂν οὗτος λέγῃ. Καίτοι οὐχ οὕτως ἐγὼ εἰμι ἀθλία, οὐδ' οὕτω περὶ πολλοῦ ποιοῦμαι χρήματα, ὥστ' ἐπιорκήσασα κατὰ τῶν παίδων τῶν ἐμαυτῆς τὸν βίον ἐκλιπεῖν, ἀδίκως δ' ἀφελέσθαι τὴν τοῦ πατρὸς οὐσίαν.“ Ἔτι τοίνυν ἐξήλεγχεν αὐτὸν ἑπτὰ τάλαντα κεκομισμένον 14
ναυτικὰ καὶ τετρακισχιλίας δραχμάς, καὶ τούτων τὰ γράμματα ἀπέδειξεν· ἐν γὰρ τῇ διοικήσει, ὅτ' ἐκ Κόλλυτοῦ διωκίζετο εἰς τὴν Φαίδρου οἰκίαν, τοὺς παῖδας ἐπιτυχόντας ἐκβεβλημένῳ τῷ βιβλίῳ ἐνεγκεῖν πρὸς αὐτήν. Ἀπέφηνε δ' αὐτὸν ἑκατὸν μνᾶς κεκομισμένον 15

ἐγγείῳ ἐπὶ τόκῳ δεδανεισμένας, καὶ ἑτέρας δισχιλίας δραχμὰς καὶ
 ἑπιπλά πολλοῦ ἄξια· φοιτᾶν δὲ καὶ σῖτον αὐτοῖς ἐκ Χερρονήσου
 καθ' ἕκαστον ἐνιαυτόν. „Ἐπειτα σὺ ἐτόλμησας“ ἔφη „εἰπεῖν, ἔχων
 τοσαῦτα χρήματα, ὥς δισχιλίας δραχμὰς ὁ τούτων πατήρ κατέλιπε
 καὶ τριάκοντα στατήρας, ἅπερ ἐμοὶ καταλειφθέντα ἐκείνου τελευ-
 16 τήσαντος ἐγὼ σοι ἔδωκα; Καὶ ἐκβάλλειν τούτους ἡξίωσας θυγα-
 τριδοῦς ὄντας ἐκ τῆς οἰκίας τῆς αὐτῶν ἐν τριβωνίοις, ἀνυποδήτους,
 οὐ μετ' ἀκολούθου, οὐ μετὰ στρωμάτων, οὐ μετ' ἱματίων, οὐ
 μετὰ τῶν ἐπίπλων ἃ ὁ πατήρ αὐτοῖς κατέλιπεν, οὐδὲ μετὰ τῶν
 17 παρακαταθηκῶν ἃς ἐκεῖνος παρὰ σοὶ κατέθετο. Καὶ νῦν τοὺς
 μὲν ἐκ τῆς μητροῦς τῆς ἐμῆς παιδεύεις ἐν πολλοῖς χρήμασιν
 εὐδαίμονας ὄντας· καὶ ταῦτα μὲν καλῶς ποιεῖς· τοὺς δ' ἐμοὺς
 ἀδικεῖς, οὓς ἀτίμους ἐκ τῆς οἰκίας ἐκβαλὼν ἀντὶ πλουσίων πτω-
 χοὺς ἀποδεῖξαι προθυμεῖ. Καὶ ἐπὶ τοιούτοις ἔργοις οὔτε τοὺς
 θεοὺς φοβεῖ, οὔτ' ἐμὲ τὴν συνειδυῖαν αἰσχύνει, οὔτε τοῦ ἀδελφοῦ
 μέμνησαι, ἀλλὰ πάντας ἡμᾶς περὶ ἐλάττονος ποιεῖ χρημάτων.“
 18 Τότε μὲν οὖν, ὧ ἄνδρες δικασταί, πολλῶν καὶ δεινῶν ὑπὸ τῆς
 γυναικὸς ῥηθέντων οὕτω διετέθημεν πάντες οἱ παρόντες ὑπὸ τῶν
 τούτῳ πεπραγμένων καὶ τῶν λόγων τῶν ἐκείνης, ὁρῶντες μὲν τοὺς
 παῖδας, οἷα ἦσαν πεπονθότες, ἀναμιμνησκόμενοι δὲ τοῦ ἀπο-
 θανόντος, ὥς ἀνάξιον τῆς οὐσίας τὸν ἐπίτροπον κατέλιπεν, ἐν-
 θυμούμενοι δ' ὥς χαλεπὸν ἐξευρεῖν ὅτῳ χρὴ περὶ τῶν ἑαυτοῦ
 πιστεῦσαι, ὥστ', ὧ ἄνδρες δικασταί, μηδένα τῶν παρόντων δύ-
 νασθαι φθέγγασθαι, ἀλλὰ καὶ δακρύοντας μηδὲν ἤττον τῶν πε-
 πονθότων ἀπιόντας οἴχεσθαι σιωπῇ.

Πρῶτον μὲν οὖν τούτων ἀνάβητέ μοι μάρτυρες.

MARTYRES.

19 Ἀξιῶ τοίνυν, ὧ ἄνδρες δικασταί, τῷ λογισμῷ προσέχειν τὸν B
 νοῦν, ἵνα τοὺς μὲν νεανίσκους διὰ τὸ μέγεθος τῶν συμφορῶν ἐλεή- 19—x
 σητε, τοῦτον δ' ἅπασι τοῖς πολίταις ἄξιον ὁργῆς ἡγήσησθε. Εἰς
 τοσαύτην γὰρ ὑποψίαν Διογείτων πάντας ἀνθρώπους πρὸς ἀλλή-
 λους καθίστησιν, ὥστε μήτε ζῶντας μήτ' ἀποθνήσκοντας μηδὲν
 20 μᾶλλον τοῖς οἰκειοτάτοις ἢ τοῖς ἐχθίστοις πιστεύειν· ὃς ἐτόλμησε,

τὰ μὲν ἕξαρονος γενέσθαι, τὰ δὲ τελευτῶν ὁμολογήσας ἔχειν εἰς δύο παῖδας καὶ ἀδελφὴν λῆμμα καὶ ἀνάλωμα ἐν ὀκτῶ ἔτεσιν ἑπτὰ τάλαντα ἀργυρίου καὶ τετρακισχιλίας δραχμὰς ἀποδεῖξαι. Καὶ εἰς τοῦτ' ἦλθεν ἀναισχυντίας, ὥστ' οὐκ ἔχων ὅποι τρέψειε τὰ χρήματα, εἰς ὄψον μὲν δυοῖν παιδίον καὶ ἀδελφῇ πέντ' ὀβολοὺς τῆς ἡμέρας ἐλογίζετο, εἰς ὑποδήματα δὲ καὶ εἰς ἱμάτια καὶ εἰς γναφεῖον καὶ εἰς κουρέως κατὰ μῆνα οὐκ ἦν αὐτῷ οὐδὲ κατ' ἐνιαυτὸν γεγραμμένα, συλλήβδην δὲ παντὸς τοῦ χρόνου πλεῖν ἢ τάλαντον ἀργυρίου. Εἰς δὲ τὸ μνηῆμα τοῦ πατρὸς οὐκ ἀναλώσας πέντε καὶ 21 εἴκοσι μνᾶς ἐκ πεντακισχιλίων δραχμῶν, τὸ μὲν ἡμισυ αὐτῷ τίθησι, τὸ δὲ τούτοις λελόγισται. Εἰς Διονύσια τοίνυν, ὧ ἄνδρες δικασταί, — οὐκ ἄτοπον γάρ μοι δοκεῖ καὶ περὶ τούτου μνησθῆναι — ἑκκαίδεκα δραχμῶν ἀπέφηνεν ἐωνημένον ἄρνιον, καὶ τούτων τὰς ὀκτῶ δραχμὰς ἐλογίζετο τοῖς παισίν· ἐφ' ᾧ ἡμεῖς οὐκ ἤκιστ' ὠργίσθημεν. Οὕτως, ὧ ἄνδρες, ἐν ταῖς μεγάλαις ζημίαις ἐνίοτ' οὐκ ἦττον τὰ μικρὰ λυπεῖ τοὺς ἀδικουμένους· λίαν γὰρ φανερὰν τὴν πονηρίαν τῶν ἀδικούντων ἐπιδείκνυσιν. Εἰς τοίνυν τὰς ἄλλας ἐορτὰς καὶ θυσίας 22 ἐλογίσατο αὐτοῖς πλεῖν ἢ τετρακισχιλίας δραχμὰς ἀνηλωμένας, ἕτερά τε παμπληθῆ, ἃ πρὸς τὸ κεφάλαιον συνελογίζετο, ὥσπερ διὰ τοῦτο ἐπίτροπος τῶν παιδίων καταλειφθεὶς, ἵνα γράμματ' αὐτοῖς ἀντὶ τῶν χρημάτων ἀποδείξειε καὶ πενεστάτους ἀντὶ πλούσιων ἀποφηνεῖε, καὶ ἵν', εἰ μὲν τις αὐτοῖς πατρικὸς ἐχθρὸς ἦν, ἐκείνου μὲν ἐπιλάθωνται, τῷ δ' ἐπιτρόπῳ, τῶν πατρῶων ἀπεστερημένοι, πολεμῶσιν. Καίτοι εἰ ἐβούλετο δίκαιος εἶναι περὶ τοὺς παῖδας, ἐξῆν 23 αὐτῷ, κατὰ τοὺς νόμους οἳ κεῖνται περὶ τῶν ὀρφανῶν καὶ τοῖς ἀδυνάτοις τῶν ἐπιτρόπων καὶ τοῖς δυναμένοις, μισθῶσαι τὸν οἶκον ἀπηλλαγμένον πολλῶν πραγμάτων, ἢ γῆν πριάμενον ἐκ τῶν προσιόντων τοὺς παῖδας τρέφειν· καὶ ὁπότερα τούτων ἐποίησεν, οὐδενὸς ἂν ἦττον Ἀθηναίων πλούσιοι ἦσαν. Νῦν δέ μοι δοκεῖ οὐδὲ πώποτε διανοηθῆναι ὥς φανερὰν καταστήσων τὴν οὐσίαν, ἀλλ' ὥς αὐτὸς ἔξων τὰ τούτων, ἡγούμενος δεῖν τὴν αὐτοῦ πονηρίαν κληρονόμον εἶναι τῶν τοῦ τεθνεῶτος χρημάτων. Ὁ δὲ πάντων δεινό- 24 τατον, ὧ ἄνδρες δικασταί· οὗτος γὰρ συντριηραρχῶν Ἀλέξιδι τῷ Ἀριστοδίκου, φάσκων δυοῖν δεούσας πεντήκοντα μνᾶς ἐκείνῳ συμ-

βαλέσθαι, τὸ ἥμισυ τούτων τούτοις ὀρφανοῖς οὖσι λελόγισται, οὓς ἡ πόλις οὐ μόνον παῖδας ὄντας ἀτελεῖς ἐποίησεν, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴν δοκιμασθῶσιν ἐνιαυτὸν ἀφῆκεν ἀπασῶν τῶν λειτουργιῶν. Οὗτος δὲ πάππος ὢν παρὰ τοὺς νόμους τῆς ἑαυτοῦ τριηραρχίας παρὰ
 25 τῶν θυγατριδῶν τὸ ἥμισυ πράττεται. Καὶ ἀποπέμψας εἰς τὸν Ἀδρίαν ὀλκάδα δυοῖν ταλάντοι, ὅτε μὲν ἀπέστελλεν, ἔλεγε πρὸς τὴν μητέρ' αὐτῶν ὅτι τῶν παίδων ὁ κίνδυνος εἴη, ἐπειδὴ δ' ἐσώθη καὶ ἐδιπλασίασεν, αὐτοῦ τὴν ἐμπορίαν ἔφασκεν εἶναι. Καίτοι εἰ μὲν τὰς ζημίας τούτων ἀποδείξει, τὰ δὲ σωθέντα τῶν χρημάτων αὐτὸς ἔξει, ὅποι μὲν ἀνήλωται τὰ χρήματα, οὐ χαλεπῶς εἰς τὸν λόγον ἐγγράψει, ῥαδίως δ' ἐκ τῶν ἀλλοτριῶν αὐτὸς
 26 πλουτήσῃ. Καθ' ἕκαστον μὲν οὖν, ὧ ἄνδρες δικασταί, πολὺ ἂν ἔργον εἴη πρὸς ὑμᾶς λογίζεσθαι· ἐπειδὴ δὲ μόλις παρ' αὐτοῦ παρέλαβον τὰ γράμματα, μάρτυρας ἔχων ἡρώτων Ἀριστόδικον τὸν ἀδελφὸν τὸν Ἀλέξιδος — αὐτὸς γὰρ ἐτύγχανε τετελευτηκῶς —, εἰ ὁ λόγος αὐτῷ εἴη ὁ τῆς τριηραρχίας· ὁ δ' ἔφασκεν εἶναι, καὶ ἐλθόντες οἵκαδ' εὗρομεν Διογείτονα τέτταρας καὶ εἴκοσι μνᾶς
 27 ἐκείνῳ συμβεβλημένον εἰς τὴν τριηραρχίαν. Οὗτος δ' ἀπέδειξε δυοῖν δεούσας πεντήκοντα μνᾶς ἀνηλωκέναι, ὥστε τούτοις λελογίσθαι ὅσονπερ ὅλον τὸ ἀνάλωμ' αὐτῷ γεγένηται. Καίτοι τί αὐτὸν οἶεσθε πεποιηκέναι περὶ ὧν αὐτῷ οὐδεὶς σύνοιδεν, ἀλλ' αὐτὸς μόνος διεχείρισεν, ὃς δ' δι' ἑτέρων ἐπράχθη καὶ οὐ χαλεπὸν ἦν περὶ τούτων πυθέσθαι, ἐτόλμησε ψευδόμενος τέτταρσι καὶ εἴκοσι μναῖς τοὺς αὐτοῦ θυγατρίδοις ζημιῶσαι; Καί μοι ἀνάβητε τούτων μάρτυρες.

MARTYRES.

28 Τῶν μὲν μαρτύρων ἀκηκόατ', ὧ ἄνδρες δικασταί· ἐγὼ δ' ὅσα τελευτῶν ὡμολόγησεν ἔχειν αὐτὸς χρήματα, ἑπτὰ τάλαντα καὶ τετταράκοντα μνᾶς, ἐκ τούτων αὐτῷ λογιῶμαι, πρόσοδον μὲν οὐδεμίαν ἀποφαίνων, ἀπὸ δὲ τῶν ὑπαρχόντων ἀναλίσκων, καὶ θήσω ὅσον οὐδεὶς πώποτ' ἐν τῇ πόλει, εἰς δύο παῖδας καὶ ἀδελφὴν καὶ παιδαγωγὸν καὶ θεράπαιναν χιλίας δραχμὰς ἑκάστου
 29 ἐνιαυτοῦ, μικρῷ ἔλαττον ἢ τρεῖς δραχμὰς τῆς ἡμέρας. Ἐν ὁκτῷ

αὗται ἔτεσι γίνονται ὀκτακισχίλια δραχμαί, καὶ [ἀποδείκνυνται] ἔξ τάλαντα περιόντα τῶν ἑπτὰ τάλάντων καὶ εἴκοσι μναῖ [τῶν τετταράκοντα μνῶν]. Οὐ γὰρ ἂν δύναιτ' ἀποδεῖξαι οὐθ' ὑπὸ ληστῶν ἀπολωλεκῶς οὔτε ζημίαν εἰληφῶς οὔτε χρήσταις ἀποδεδωκῶς

10.

ΚΑΤΑ ΦΙΛΩΝΟΣ.

(XXXI)

Philon war von den Dreißig aus der Stadt ausgewiesen worden, hatte sich dann aber nicht etwa den Demokraten in Phyle angeschlossen, sondern lebte als Metöke in Oropos. Ja es wird ihm zum Vorwurf gemacht, dass er nicht nur gegen seine Mutter die Pietätspflichten versäumt, sondern sich auch gegen ältere Athener, die aus Schwäche im Lande hatten zurückbleiben müssen, Gewaltthätigkeiten erlaubt hatte. Als er deshalb nach vollendeter Neuordnung der Dinge in Athen erschien, an der Verlosung der Ämter Theil nahm und wirklich durchs Los zum Buleuten bestimmt wurde, erhob sich bei der Dokimasie ein Mitglied des im Amte befindlichen Rats und hielt gegen ihn die folgende Anklagerede. Die Verhandlung fand im Ratsgebäude vor der Bule statt. Die Rede fällt in die Zeit von 401 bis 400.

- A 1—6 Ὁμιην μὲν, ᾧ βουλή, οὐκ ἂν ποτ' εἰς τοῦτο τόλμης Φίλων' 1
 ἀφικέσθαι, ὥστ' ἐθελῆσαι εἰς ὑμᾶς ἐλθεῖν δοκιμασθησόμενον·
 ἐπειδὴ δ' οὐχ ἓν τι μόνον ἀλλὰ πολλὰ τολμηρός ἐστιν, ἐγὼ δ'
 ὁμόσας εἰσῆλθον τὰ βέλτιστα συμβουλεύσειν τῇ πόλει, ἔνεστί τ' 2
 ἐν τῷ ὄρκῳ ἀποφανεῖν εἰ τίς τιν' οἶδε τῶν λαχόντων ἀνεπιτήδειον
 ὄντα βουλεύειν, ἐγὼ τὴν κατὰ τουτουὶ Φίλωνος ποιήσομαι κατη-
 γορίαν, οὐ μέντοι γ' ἰδίαν ἔχθραν οὐδεμίαν μεταπορευόμενος, οὐδὲ
 τῷ δύνασθαι καὶ εἰωθέναι λέγειν ἐν ὑμῖν ἐπαρθείς, ἀλλὰ τῷ
 πλήθει τῶν ἁμαρτημάτων αὐτοῦ πιστεύων, καὶ τοῖς ὄρκοις οἷς
 ὥμοσα ἐμμένειν ἀξιῶν. Γνώσεσθε μὲν οὖν ὅτι οὐκ ἀπ' ἴσης 3

παρασκευῆς ἐγὼ τε τοῦτον ἐλέγξω οἷός ἐστι, καὶ οὗτος ἐπεχείρησε
 πονηρὸς εἶναι· ὁμῶς δ' εἴ τι ἐγὼ ἐλλείπομαι τῷ λόγῳ τῆς κατ-
 ηγορίας, οὐκ ἂν δίκαιος εἴη οὗτος διὰ τοῦτο ὠφελῆσθαι, ἀλλὰ
 4 μᾶλλον, ὃ τι ἱκανῶς διδάξαιμι, ἐκ τούτων ἀποδοκιμασθῆναι. Ἐν-
 δεῶς μὲν γὰρ διὰ τὴν ἀπειρίαν πάντων τῶν τούτῳ πεπραγμένων,
 ἱκανῶς δὲ διὰ τὴν περὶ αὐτὸν κακίαν εἰρηκῶς ἂν εἴην. Ἀξιῶ
 δὲ καὶ ὑμῶν οἵτινες δυνατώτεροι ἐμοῦ εἰσι λέγειν, ἀποφῆναι μείζω
 ὄντ' αὐτοῦ τὰ ἁμαρτήματα, καὶ ἐξ ὧν ἂν ἐγὼ ὑπολίπω,
 πάλιν αὐτοὺς περὶ ὧν ἴσασι κατηγορῆσαι Φίλωνος· οὐ γὰρ ἐκ τῶν
 ὑπ' ἐμοῦ μόνου λεγομένων δεῖ ὑμᾶς περὶ αὐτοῦ ὁποῖός ἐστι σκέ-
 5 ψασθαι. Ἐγὼ γὰρ οὐκ ἄλλους τινὰς φημι δίκαιον εἶναι βουλεύειν
 περὶ ἡμῶν, ἢ τοὺς πρὸς τῷ εἶναι πολίτας καὶ ἐπιθυμοῦντας
 τούτου. Τούτοις μὲν γὰρ μεγάλα τὰ διαφέροντά ἐστιν εἶτε
 πράττειν τὴν πόλιν τήνδε καὶ ἀνεπιτηδείως, διὰ τὸ ἀναγκαῖον
 σφίσιν αὐτοῖς ἡγεῖσθαι εἶναι μετέχειν τὸ μέρος τῶν δεινῶν, ὥσπερ
 6 καὶ τῶν ἀγαθῶν μετέχουσι. Οἱ δὲ φύσει μὲν πολῖταί εἰσι, γνώμη
 δὲ χρῶνται ὥς πᾶσα γῆ πατρὶς αὐτοῖς ἐστιν ἐν ἣ ἂν τὰπιτήδεια
 ἔχωσιν, οὗτοι δῆλοί εἰσιν ὅτι καὶ παρέντες τὸ τῆς πόλεως κοινὸν
 ἀγαθὸν ἐπὶ τὸ ἑαυτῶν ἴδιον κέρδος ἔλθοιεν, διὰ τὸ μὴ τὴν πόλιν
 ἀλλὰ τὴν οὐσίαν πατρίδα ἑαυτοῖς ἡγεῖσθαι.

7 Ἐγὼ τοίνυν ἀποφανῶ Φίλωνα τουτονὶ περὶ πλείονος ποιησά- B¹
 μενον τὴν ἰδίαν ἀσφάλειαν ἢ τὸν κοινὸν τῆς πόλεως κίνδυνον, καὶ 7—14
 ἡγησάμενον κρεῖττον εἶναι αὐτὸν ἀκινδύνως τὸν βίον διάγειν ἢ τὴν
 8 πόλιν σῶζειν ὁμοίως τοῖς ἄλλοις πολίταις κινδυνεύοντα. Οὗτος
 γὰρ, ὦ βουλή, ὅθ' ἡ συμφορὰ τῇ πόλει ἦν — ἥς ἐγὼ, καθ' ὅσον
 ἀναγκάζομαι, κατὰ τοσοῦτον μέμνημαι —, ἐκκεκηρυγμένος ἐκ τοῦ
 ἄστεος ὑπὸ τῶν τριάκοντα μετὰ τοῦ ἄλλου πλήθους τῶν πολιτῶν
 τέως μὲν ὦκει ἐν ἀγρῷ, ἐπειδὴ δ' οἱ ἀπὸ Φυλῆς κατήλθον εἰς
 τὸν Πειραιᾶ, καὶ οὐ μόνον οἱ ἐκ τῶν ἀγρῶν ἀλλὰ καὶ οἱ ἐκ τῆς
 ὑπερορίας οἱ μὲν εἰς τὸ ἄστυ οἱ δ' εἰς τὸν Πειραιᾶ συνελέγοντο,
 καὶ καθ' ὅσον ἕκαστος οἷός τ' ἦν, κατὰ τοσοῦτον ἐβοήθει τῇ πα-
 9 τρίδι, τὰναντία πᾶσι τοῖς ἄλλοις πολίταις ἐποίησε· συσκευασά-
 μενος γὰρ τὰ ἑαυτοῦ ἐνθὲνδ' εἰς τὴν ὑπερορίαν ἐξώκησε, καὶ ἐν
 Ὠρωπῷ μετοίκιον κατατιθεὶς ἐπὶ προστάτου ὦκει, βουλευθεὶς παρ'

ἐκείνοις μετοικεῖν μᾶλλον ἢ μεθ' ἡμῶν πολίτης εἶναι. Οὐ τοίνυν οὐδ' ὥσπερ ἔνιοί τινες τῶν πολιτῶν μετεβάλλοντο, ἐπειδὴ ἐώρων τοὺς ἀπὸ Φυλῆς ἐν οἷς ἔπραττον εὐτυχοῦντας, οὐδὲ τότε τι τῶν εὐτυχημάτων ἠξίωσε μετασχεῖν, ἐπὶ κατειργασμένοις μᾶλλον ἐλθεῖν βουλόμενος ἢ συγκατελθεῖν κατεργασάμενός τι τῶν τῇ κοινῇ πολιτείᾳ συμφερόντων· οὐ γὰρ ἦλθεν εἰς τὸν Πειραιᾶ, οὐδ' ἔστιν ὅπου ἑαυτὸν ὑμῖν τάξαι παρέσχεν. Καίτοι ὅστις εὐτυχοῦντας ὁρῶν 10 ἡμᾶς ἐτόλμα προδιδόναι, τί ποτε ὥς μὴ ἐβουλόμεθα γε πράττοντας ἐποίησεν ἄν; Ὅσοι μὲν τοίνυν διὰ συμφορὰς ἰδίας οὐ μετέσχον τῶν τότε γενομένων τῇ πόλει κινδύνων, συγγνώμης τινὸς ἄξιοί εἰσι τυχεῖν· οὐδενὶ γὰρ οὐδὲν ἐκούσιον δυστύχημα γίγνεται· ὅσοι δὲ γνώμῃ τοῦτο ἔπραξαν, οὐδεμιᾶς συγγνώμης ἄξιοί εἰσιν· 11 οὐ γὰρ διὰ δυστυχίαν ἀλλὰ δι' ἐπιβουλήν ἐποίησαν αὐτό. Καθ' ἑστήκε δέ τι ἔθος δίκαιον πᾶσιν ἀνθρώποις, τῶν αὐτῶν ἀδικημάτων μάλιστα ὀργίζεσθαι τοῖς μάλιστα δυναμένοις μὴ ἀδικεῖν, τοῖς δὲ πένησιν ἢ ἀδυνάτοις τῷ σώματι συγγνώμην ἔχειν διὰ τὸ ἡγεῖσθαι ἄκοντας αὐτοὺς ἁμαρτάνειν. Οὗτος τοίνυν οὐδεμιᾶς συγ- 12 γνώμης ἄξιός ἐστι τυχεῖν· οὔτε γὰρ τῷ σώματι ἀδύνατος ἦν ταλαιπωρεῖν, ὥς καὶ ὑμεῖς ὁρᾶτε, οὔτε τῇ οὐσίᾳ ἀπορος λειτουργεῖν, ὥς ἐγὼ ἀποδείξω. Ὅστις οὖν ὅσον δυνατὸς ἦν ὠφελεῖν, τοσοῦτον κακὸς ἦν, πῶς οὐκ ἂν εἰκότως ὑπὸ πάντων ὑμῶν μισοῖτο; Ἀλλὰ 13 μὴν οὐδ' ἀπεχθήσεσθαι γε τῶν πολιτῶν οὐδενὶ τοῦτον ἀποδοκιμάσαντες· οὐ γὰρ δὴ τοὺς ἑτέρους ἀλλ' ἀμφοτέρους φανερός ἐστι προδούς, ὥστε μήτε τοῖς ἐν τῷ ἄστει γενομένοις φίλον προσήκειν εἶναι τοῦτον — οὐ γὰρ ἠξίωσεν ὥς αὐτοὺς ἐλθεῖν κινδυνεύοντας —, μήτε τοῖς τὸν Πειραιᾶ καταλαβοῦσιν· οὐδὲ γὰρ τούτοις ἠθέλησε συγκατελθεῖν. Φαίνεται δὲ κατὰ πάντα κακὸς γεγόμενος. Εἰ 14 μέντοι τι μέρος περίεστι τῶν πολιτῶν ὃ τι τῶν αὐτῶν μετέσχε τούτῳ πραγμάτων, μετ' ἐκείνων, ἐάν ποτε — ὃ μὴ γένοιτο — λάβωσι τὴν πόλιν, βουλεύειν ἀξιούτω.

Ὡς οὖν ᾧκει τ' ἐν Ὠρωπῷ ἐπὶ προστάτου καὶ ἐκέκτητο ἱκανὴν οὐσίαν καὶ οὗτ' ἐν τῷ Πειραιεῖ οὗτ' ἐν τῷ ἄστει ἔθετο τὰ ὅπλα, ἵν' εἰδῇτε ὅτι ταῦτα πρῶτον ἀληθῆ λέγω, ἀκούσατε τῶν μαρτύρων.

MARTYRES.

15 Ὑπολείπεται τοίνυν αὐτῷ λέγειν ὡς τῷ μὲν σώματι δι' ἀσθένειάν τινα ἐπιγενομένην ἀδύνατος κατέστη βοηθῆσαι εἰς τὸν Πει- B² 15—16
 ραιᾶ, ἀπὸ δὲ τῶν ὑπαρχόντων ἐπαγγειλάμενος αὐτὸς ἢ χρήματ' εἰσενεγκεῖν εἰς τὸ πλῆθος τὸ ὑμέτερον ἢ ὀπλίσαι τινὰς τῶν ἐαυτοῦ δημοτῶν, ὥσπερ καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν πολιτῶν αὐτοὶ οὐ δυνά-
 16 μενοι λειτουργεῖν τοῖς σώμασιν. Ἴν' οὖν μὴ ἐγγένηται αὐτῷ ψευσα-
 μένῳ ἑξαπατῆσαι, καὶ περὶ τούτων ἤδη σαφῶς ὑμῖν ἀποδείξω, ἐπειδὴ ὕστερον οὐκ ἐξέσται μοι παρελθόντι ἐνθάδ' ἐλέγχειν αὐτόν. Καί μοι κάλει Διότιμον τὸν Ἀχαρνέα καὶ τοὺς αἰρεθέντας μετ' αὐτοῦ τοὺς δημότας ὀπλίσαι ἀπὸ τῶν εἰσενεχθέντων χρημάτων.

MARTYRIA ΤΩΝ ΑΙΡΕΘΕΝΤΩΝ ΜΕΤΑ ΔΙΟΤΙΜΟΥ.

17 Οὗτος τοίνυν οὐχ ὅπως ὠφελήσῃ τὴν πόλιν ἐν τοιούτῳ καιρῷ B³ 17—19
 καὶ τοιαύτῃ καταστάσει διανοήθη, ἀλλ' ὅπως τι κερδανεῖ ἀπὸ τῶν
 ὑμετέρων συμφορῶν παρσκευάσατο· ὁρμώμενος γὰρ ἐξ Ὠρωποῦ, τοτὲ μὲν αὐτὸς μόνος, τοτὲ δ' ἑτέροις ἡγούμενος οἷς τὰ ὑμέτερα
 18 δυστυχήματ' εὐτυχήματ' ἐγεγόνει, περιῶν κατὰ τοὺς ἀγροὺς καὶ ἐντυγχάνων τῶν πολιτῶν τοῖς πρεσβυτέροις, οἱ κατέμειναν ἐν τοῖς
 δήμοις ὀλίγα μὲν τῶν ἐπιτηδείων ἔχοντες, τὰναγκαῖα δέ, εὖνοι μὲν ὄντες τῷ πλήθει, ἀδύνατοι δ' ὑπὸ τῆς ἡλικίας βοηθεῖν, τούτους
 ἀφηρεῖτο τὰ ὑπάρχοντα, περὶ πλείονος ποιούμενος αὐτὸς μικρὰ κερδαίνειν ἢ ἐκείνους μηδὲν ἀδικεῖν· οἱ νῦν αὐτοὶ δι' αὐτὸ τοῦθ' οὐχ οἷοί τ' εἰσὶν ἐπεξελθεῖν ἅπαντες, δι' ὅπερ καὶ τότε ἀδύνατοι
 19 τῇ πόλει βοηθεῖν ἦσαν. Οὐ μέντοι τοῦτόν γε χρὴ διὰ τὴν ἐκείνων ἀδυναμίαν δις ὠφελῆσθαι, τότε τ' ἀφελόμενον ἃ εἶχον, νῦν τε δοκιμασθέντα ὑφ' ὑμῶν· ἀλλὰ καὶ ὅστισοῦν παραγένηται τῶν ἀδικηθέντων, μέγ' αὐτὸ ἡγήσασθ' εἶναι, καὶ τοῦτον ὑπερμισήσατε, ὅστις ἐτόλμησεν, οἷς ἕτεροι διδόναι παρ' ἐαυτῶν τι προηροῦντο διὰ τὴν ἀπορίαν οἰκτίραντες αὐτούς, τούτων ἀφαιρεῖσθαι τὰ ὑπάρχοντα. Κάλει μοι τοὺς μάρτυρας.

MARTYRES.

20 Οὐ τοίνυν ἔγωγ' οἶδ' ἤδη ὅ τι ὑμᾶς διαφερόντως δεῖ γινώσκειν B⁴ 20—23
 περὶ αὐτοῦ ἢ οἱ οἰκεῖοι γινώσκουσι· τοιαῦτα γὰρ ἐστίν, ὥστ' εἰ

καὶ μηδὲν αὐτῷ ἄλλο ἡμάρτητο, διὰ μόνα ταῦτα δίκαιον εἶναι ἀποδοκιμασθῆναι. Οἷα μὲν οὖν ζῶσ' ἡ μήτηρ αὐτοῦ κατηγόρει, παρήσω· ἐξ ὧν δὲ τελευτῶσα τὸν βίον διεπράξατο τεκμαιρομένοις ῥαδιόν ἐστιν ὑμῖν γνῶναι ὁποῖός τις ἦν περὶ αὐτήν. Ἐκείνη γὰρ 21 τούτῳ μὲν ἠπίστησεν ἀποθανοῦσαν ἑαυτὴν ἐπιτρέψαι, Ἀντιφάνει δ' οὐδὲν προσήκουσα πιστεύσας ἔδωκεν εἰς τὴν ἑαυτῆς ταφὴν τρεῖς μνᾶς ἀργυρίου, παραλιποῦσα τοῦτον υἱὸν ὄντα ἑαυτῆς. Ἄρα δῆλον ὅτι εὖ ἤδει αὐτὸν οὐδὲ διὰ τὸ προσήκειν αὐτῇ τὰ δέοντα ποιήσονται; Καίτοι εἰ μήτηρ, ἡ πέφυκε καὶ ἀδικουμένη ὑπὸ 22 τῶν ἑαυτῆς παίδων μάλιστ' ἀνέχεσθαι καὶ μικρὸν ὠφελουμένη μεγάλ' ἔχειν ἡγεῖσθαι διὰ τὸ εὐνοίᾳ μᾶλλον ἢ ἐλέγχῳ τὰ γινόμενα δοκιμάζειν, ἐνόμιζε τοῦτον καὶ ἀπὸ τεθνεώσης φέρειν ἑαυτῆς, τί χρὴ ὑμᾶς περὶ αὐτοῦ διανοηθῆναι; Ὅστις γὰρ περὶ τοὺς ἑαυτοῦ 23 ἀναγκαίους τοιαῦθ' ἁμαρτάνει ἁμαρτήματα, τί ἂν περὶ γε τοὺς ἄλλοτρίους ποιήσειεν; Ὡς οὖν καὶ ταῦτ' ἀληθῆ ἐστιν, ἀκούσατ' αὐτοῦ τοῦ λαβόντος τὸ ἀργύριον καὶ θάψαντος αὐτήν.

MARTYRIA.

B^a Τί ἂν οὖν βουλευθέντες ὑμεῖς τοῦτον δοκιμάσαιτε; Πότερον 24 24—26 ὥς οὐχ ἡμαρτηκότα; ἀλλὰ τὰ μέγιστα περὶ τὴν πατρίδα ἠδίκηκεν. Ἄλλ' ὥς ἔσται βελτίων; Τοιγάρτοι πρότερον βελτίων γενόμενος περὶ τὴν πόλιν ὕστερον βουλεύειν ἀξιούτω, φανερόν τι ἀγαθὸν ὥσπερ τότε κακὸν ποιήσας. Σωφρονέστερον γὰρ ἐστὶν ὕστερον τοῖς πράξασι τῶν ἔργων τὰς χάριτας ἀποδιδόναι· δεινὸν γὰρ ἔμοιγε δοκεῖ εἶναι, εἰ ἐξ ὧν μὲν ἤδη ἡμάρτηκε μηδέποτε τιμωρηθήσεται, ἐξ ὧν δὲ μέλλει εὖ ποιήσειν ἤδη τετιμήσεται. Ἄλλ' ἄρ' ἵνα βελ- 25 τίους ὦσιν οἱ πολῖται ὁρῶντες ἅπαντας ὁμοίως τιμωμένους, διὰ τοῦτο δοκιμαστέος ἐστίν; Ἀλλὰ κίνδυνος καὶ τοὺς χρηστούς, εἰ ἂν αἰσθάνωνται ὁμοίως τοὺς πονηροὺς τιμωμένους, παύσεσθαι τῶν χρηστῶν ἐπιτηδευμάτων, τῶν αὐτῶν ἡγουμένους εἶναι τοὺς τε κα- 26 κούς τιμᾶν καὶ τῶν ἀγαθῶν ἀμνημονεῖν. Ἄξιον δὲ καὶ τόδ' ἐνθυ- 26 μηθῆναι, ὅτι εἰ μὲν τις φρούριόν τι προὔδωκεν ἢ ναῦς ἢ στρατό- πεδόν τι, ἐν ᾧ μέρος τι ἐτύγχανε τῶν πολιτῶν ὄν, ταῖς ἐσχάταις ἂν ζημίαις ἐζημιούτο, οὗτος δὲ προδοὺς ὅλην τὴν πόλιν οὐχ ὅπως

μὴ τιμωρηθῇσεται ἀλλ' ὅπως τιμῆσεται ἤδη παρασκευάζεται.
 Καίτοι δικαίως γ' ἂν, ὅστις φανερώς ὥσπερ οὗτος προὔδωκε τὴν
 ἐλευθερίαν, οὐ περὶ τοῦ βουλεύειν ἀλλὰ περὶ τοῦ δουλεύειν καὶ
 τῆς μεγίστης ταλαιπωρίας ἀγωνίζοιτο.

- 27 Ἀκούω δ' αὐτὸν λέγειν ὡς, εἴ τι ἦν ἀδίκημα τὸ μὴ παρα- B^b
 γενέσθαι ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, νόμος ἂν ἔκειτο περὶ αὐτοῦ διαρ- 27—31
 ρήδην, ὥσπερ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἀδικημάτων. Οὐ γὰρ οἶεται
 ὑμᾶς γνῶσεσθαι, ὅτι διὰ τὸ μέγεθος τοῦ ἀδικήματος οὐδεὶς περὶ
 αὐτοῦ ἐγράφη νόμος. Τίς γὰρ ἂν ποτε ῥήτωρ ἐνεθυμήθη ἢ νομο-
 θέτης ἥλπισεν ἀμαρτήσεσθαι τίνα τῶν πολιτῶν τοσαύτην ἀμαρ-
 28 τίαν; Οὐ γὰρ δὴ πού, εἰ μὲν τις λίποι τὴν τάξιν μὴ αὐτῆς τῆς
 πόλεως ἐν κινδύνῳ οὔσης ἀλλ' ἑτέρους εἰς τοῦτο καθιστάσης, ἐτέθη
 νόμος ὡς μεγάλ' ἀδικοῦντος, εἰ δέ τις αὐτῆς τῆς πόλεως ἐν κιν-
 δύνῳ οὔσης λίποι τὴν πόλιν αὐτήν, οὐκ ἂν ἄρ' ἐτέθη. Σφόδρα
 γ' ἂν, εἴ τις ῥήθη τινὰ τῶν πολιτῶν ἀμαρτήσεσθαι τι τοιοῦτόν
 29 ποτε. Τίς δ' οὐκ ἂν εἰκότως ἐπιτιμήσειεν ὑμῖν, εἰ τοὺς μετοίκους
 μὲν, ὅτι πλέον ἢ κατὰ τὸ προσῆκον αὐτοῖς ἐβοήθησαν τῷ δήμῳ,
 ἐτιμήσατε ἀξίως τῆς πόλεως, τοῦτον δέ, ὅτι παρὰ τὸ προσῆκον
 ἑαυτῷ προὔδωκε τὴν πόλιν, μὴ κολάσετε, εἰ μή γ' ἄλλῳ τινὶ μεί-
 30 ζονι, τῇ γε παρούσῃ ἀτιμίᾳ; Ἀναμνήσθητε δὲ δι' ὃ τι ποτὲ τοὺς
 ἀγαθοὺς ἄνδρας γιγνομένους περὶ τὴν πόλιν τιμᾶτε καὶ τοὺς κακοὺς
 ἀτιμάζετε. Διωρίσθη γὰρ ἀμφοτέρω ταῦτα οὐ τῶν γεγενημένων
 μᾶλλον τι ἔνεκα ἢ τῶν γενησομένων, ἵν' ἀγαθοὶ προθυμῶνται γίγνε-
 31 σθαι ἐκ παρασκευῆς, κακοὶ δὲ μηδ' ἐξ ἐνὸς τρόπου ἐπιχειρῶσιν. Ἔτι
 δ' ἐνεθυμήθητε ποίων ἂν ὑμῖν δοκεῖ οὗτος ὅρκων φροντίσαι, ὃς ἔργῳ
 τοὺς πατέριους θεοὺς προὔδωκεν; Ἢ πῶς ἂν χρηστόν τι βουλευσάμενος
 περὶ τῆς πολιτείας, ὃς οὐδ' ἐλευθερώσαι τὴν πατρίδα ἐβουλήθη; Ἢ
 ποῖ' ἂν ἀπόρρητα τηρῆσαι, ὃς οὐδὲ τὰ προειρημένα ποιῆσαι ἠξίωσεν;
 Πῶς δ' εἰκός ἐστι τοῦτον, ὃς οὐδὲ τελευταῖος ἐπὶ τοὺς κινδύνους
 ἦλθε, πρότερον τῶν κατεργασαμένων αὐτῷ σωτήρια τιμηθῆναι;
 Σχέτλιον δ' ἂν εἴη, εἰ οὗτος μὲν ἅπαντας τοὺς πολίτας περὶ οὐ-
 δενὸς ἠγήσατο, ὑμεῖς δὲ τοῦτον ἐν' ὄντα μὴ ἀποδοκιμάσατε.
 32 Ὅρῳ δὲ τινας οἱ νῦν μὲν τούτῳ παρασκευάζονται βοηθεῖν B^c
 καὶ δεῖσθαι ὑμῶν, ἐπειδὴ ἐμὲ οὐκ ἐδύναντο πείσαι· τότε δ', ὅθ' 32

οἱ κίνδυνοι μὲν ὑμῖν καὶ οἱ μέγιστοι ἀγῶνες ἦσαν, τὰ δ' ἄθλα αὐτῇ ἢ πολιτεία ἔκειτο, καὶ ἔδει οὐ μόνον περὶ τοῦ βουλευεῖν ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἐλευθερίας διαμάχεσθαι, τότε οὐκ ἐδέοντο αὐτοῦ βοηθῆσαι καὶ ὑμῖν καὶ κοινῇ τῇ πόλει, καὶ μὴ προδοῦναι μήτε τὴν πατρίδα μήτε τὴν βουλήν, ἧς νῦν ἀξιοῖ τυχεῖν οὐ μετὸν αὐτῶ, C¹ ἄλλων τῶν κατεργασαμένων. Μόνος δὲ, ὃ βουλή, δικαίως οὐδ' ἂν 33
33 ἀγανακτοίη μὴ τυχόν· οὐ γὰρ ὑμεῖς νῦν αὐτὸν ἀτιμάσετε, ἀλλ' αὐτὸς αὐτὸν τότε ἀπεστέρησεν, ὅτ' οὐκ ἠξίωσεν, ὥσπερ νῦν προθύμως κληρωσόμενος ἦλθε, καὶ τότε διαμαχόμενος περὶ αὐτῆς καταστῆναι μεθ' ὑμῶν.

C² Ἰκανά μοι νομίζω εἰρησθαι, καίπερ πολλά γε παραλιπών· 34
34 ἀλλὰ πιστεύω ὑμᾶς καὶ ἄνευ τούτων αὐτοὺς τὰ συμφέροντα τῇ πόλει γνώσεσθαι. Οὐ γὰρ ἄλλοις τισὶν ὑμᾶς δεῖ περὶ τῶν ἀξίων ὄντων βουλευεῖν τεκμηρίοις χρῆσθαι ἢ ὑμῖν αὐτοῖς, ὅποιοί τινες ὄντες αὐτοὶ περὶ τὴν πόλιν ἐδοκιμάσθητε. Ἔστι γὰρ τὰ τούτου ἐπιτηδεύματα καινὰ παραδείγματα καὶ πάσης δημοκρατίας ἀλλότρια.

11.

KATA NIKOMACHOU.

(XXX)

Zu den Fehlern des republikanischen Altertums gehörte der übermäßige Stolz auf altadelige Abkunft und die rücksichtslose und verächtliche Behandlung der aus dem Stande der Freigelassenen durch Talent und Wissen emporgekommenen Neubürger. Es war der städtische kleinliche und beschränkte Bürgerstolz, der auch in den größten Staaten, in Athen und Rom, sich fühlbar machte. Wie Horaz immer als *libertino patre natus* sich verfolgt sieht, Juvenal die griechischen Eindringlinge in Rom verabscheut, Tacitus in den Freigelassenen der Kaiser nur niedrige Kreaturen sieht, so durfte Demosthenes den Aeschines mit Schimpf und Hohn behandeln, weil sein Vater im peloponnesischen Kriege verarmt sein Leben durch die Errichtung einer Trivialschule gefristet und der Sohn als Schau-

spieler und als Schreiber unwissender Magistrate sein Talent und seine Ausbildung verwertet hatte.

Nikomachus war der Sohn eines Staatssklaven, der aber gewiss durch sein Verdienst vom Volke die Freiheit und das Bürgerrecht erlangt hatte. Der Sohn ist jedenfalls, wie Horaz, als ingenuus geboren. Denn erst im Zustande der Freiheit konnte der Vater eine Ehe eingehen und seinen Sohn in eine Phratrie einführen. Nikomachus muß auch, wie Aeschines und seine Brüder, eine gute Erziehung genossen haben. Er war schreib- und redegewandt, in der Litteratur und im Recht sehr bewandert. Diese Überlegenheit verschaffte ihm im Jahre 410, nach Unterdrückung der Herrschaft der Vierhundert, das Amt eines ἀναγραφεὺς νόμων. Denn da der Rechtszustand vielfach unsicher geworden, einander widersprechende Gesetze zur Geltung gelangt, Drakons und Solons Gesetze oft unverständlich, mitunter gefälscht, endlich die Gesetze (νόμοι oder θεσμοὶ) durch Volksbeschlüsse (ψηφίσματα) beschränkt oder geändert worden waren, die Parteien unliebsame Bestimmungen getilgt und dafür ihnen vorteilhafte Verordnungen in Umlauf gebracht hatten, so setzte man zur Revision der Gesetzgebung eine Kommission von Nomotheten ein, deren Arbeit hauptsächlich einer technischen Subkommission zufiel, zu der auch Nikomachus gehörte. Nach der Aussage des Klägers führte er dieses Amt sechs Jahre, wahrscheinlich bis zur Belagerung der Stadt nach der Niederlage bei Ägospotamoi (405). Während der Herrschaft der Dreißig mußte Nikomachus, wie alle hervorragenden Patrioten, die Vaterstadt meiden. Die demokratische Gesinnung des Nikomachus wird keineswegs beeinträchtigt, wenn es wahr ist, dass er den Anklägern des Kleophon mit seiner Rechtskenntnis einen Dienst geleistet hat (11 — 13). Denn die Unterdrückung dieses Demagogen wurde auch von verständigen Demokraten gewünscht und unterstützt. Dass das Vertrauen des Volkes zu Nikomachus dadurch nicht erschüttert wurde, sehen wir daraus, dass nach der Wiederherstellung der Demokratie er wiederum zum ἀναγραφεὺς νόμων ernannt worden ist. Denn die gesetzgeberische Thätigkeit, die durch die Oligarchie unterbrochen war, wurde 403/2 während

des Euklides Archontat mit noch größerem Eifer wieder aufgenommen. Man entschloß sich jetzt auch die alten Rechtsurkunden aus der altattischen in die ionische Schrift zu übertragen. Dem Nikomachus fiel die Revision der Gesetze über den Kultus zu. Der Ankläger wirft dem Nikomachus Bestechlichkeit und Amtsmißbrauch vor (2 — 5), und es ist wahrscheinlich, dass er deshalb mit anderen Gegnern des Mannes im Bunde eine Meldeklage (Eisangelie) beim Rat eingereicht hat. Der Rat hat die Klage behandelt und angenommen (7), und sie dann einem Heliastengericht unter dem Vorsitz der Thesmotheten übergeben. Die Kläger (34) beantragten den Tod. Weil mehrere Kläger vorhanden waren, so werden auch mehrere Klagereden gehalten worden sein, von denen die hier vorliegende Rede gewiss nicht die erste war, denn sonst müsste in einer narratio Veranlassung und Inhalt der Klage genauer ausgeführt sein. Die beiden Vorwürfe *προσταχθὲν αὐτῷ τεττάρων μηνῶν ἀναγράψαι ἐξέτη τὴν ἀρχὴν ἐποιήσατο* (2) und *τέτταρα ἔτη ἀνέγραψεν ἐξὸν αὐτῷ τριάκοντα ἡμερῶν ἀπαλλαγῆναι* (4) sind augenscheinlich haltlos, sie unterschätzen die Wichtigkeit und Schwierigkeit der Aufgabe, und der erste Vorwurf konnte nur extra causam erhoben werden, da die Thätigkeit vor der Oligarchie nicht mehr Gegenstand der Klage sein konnte. Die Rechenschaftsablage *κατὰ πρυτανείαν* war nicht notwendig, wenn eine Klage nicht erhoben wurde. Überhaupt ist es fraglich, ob nicht für die Thätigkeit des *ἀναγραφεὺς* die Nomotheten die Verantwortung trugen, weshalb der Kläger den Nikomachus gern zum *νομοθέτης* selbst machen möchte. Wenn ferner der Volksbeschluß forderte, dass die Opfer *ἐκ τῶν κύρβεων καὶ τῶν στηλῶν κατὰ τὰς συγγραφάς* beibehalten werden sollten (17), so scheint diesem Beschluß Nikomachus und nicht der Kläger gefolgt zu sein. Denn dieser beseitigt (18 — 19) stillschweigend *ἐκ τῶν στηλῶν* und substituiert dafür den allgemeinen Begriff *κατὰ τὰ πατρία θύειν* (vgl. 21). Und wenn der Gegner *εὐτέλεια* mit Rücksicht auf den Staatshaushalt angestrebt wissen will, so hat er als Staatsmann Recht, er kann aber dem *ἀναγραφεὺς νόμων* daraus keinen Vorwurf machen, wenn er sich in den Grenzen seines Auf-

trags und seiner Aufgabe hält und nicht eigenmächtig den Politiker spielt. Umgekehrt kann der Ankläger den Vorwurf, dass er zu der Oligarchie der Vierhundert gehört habe, nicht widerlegen. Damit stimmt auch die Klage des Redners über die Gewaltthatigkeiten des demokratischen Rats (22). Der ehemalige Oligarch scheint demnach einen Racheakt an Nikomachus ausüben zu wollen. Die *θυσίαι ἐκ τῶν κύρβεων* sind die Opferfeste, die bereits auf den alten hölzernen dreiseitigen Prismen Solons gefordert waren. Dagegen waren die späteren auf Grund eines Volksbeschlusses eingeführten Opfer auf steinernen Säulen (*στηλαί*) eingegraben. Ihre Zahl hatte sich im Laufe der Zeit, besonders während der Machtentwicklung Athens, sehr vermehrt, und schon der Ankauf einer Hekatombe kostete nicht selten ein Talent (Böckh Staatshaushalt I 268). Die *θυσίαι ἐκ τῶν στηλῶν* werden § 17 beschränkt durch den Zusatz *κατὰ τὰς συγγραφάς*, die, wie der Artikel zeigt, allgemein bekannt gewesen sein müssen. Wahrscheinlich sind darunter die Aufzeichnungen der Nomotheten vom Jahre 410 zu verstehen, die auch den Titel *συγγραφῆς νόμων* führten, und von den früheren *ψηφίσματα περὶ θυσίων* manche ausgeschieden haben mochten. Jedenfalls aber ist es unrichtig das *θύειν κατὰ τὰ πάτρια* auf die solonischen Gesetze beschränken zu wollen.

Die Rede enthält viele noch nicht gelöste Schwierigkeiten, da die Amtsbefugnis des Nikomachus und die Form der Klage durchaus noch nicht aufgeklärt sind.

- 1 Ἦδη, ὦ ἄνδρες δικασταί, τινὲς εἰς κρίσιν καταστάντες ἀδικεῖν B^a
 μὲν ἔδοξαν, ἀποφαίνοντες δὲ τὰς τῶν προγόνων ἀρετὰς καὶ τὰς 1—6
 σφετέρας αὐτῶν εὐεργεσίας συγγνώμης ἔτυχον παρ' ὑμῶν. Ἐπειδὴ
 τοίνυν καὶ τῶν ἀπολογουμένων ἀποδέχεσθε, ἐάν τι ἀγαθὸν φαί-
 νωνται τὴν πόλιν πεποιηκότες, ἄξιον καὶ τῶν κατηγορῶν ὑμᾶς
 ἀκροάσασθαι, ἐὰν ἀποφαίνωσι τοὺς φεύγοντας πάλαι πονηροὺς
 2 ὄντας. Ὅτι μὲν τοίνυν ὁ πατὴρ ὁ Νικομάχου δημόσιος ἦν, καὶ
 οἷα νέος ὢν οὗτος ἐπετήδευσε, καὶ ὅσα ἔτη γεγονῶς εἰς τοὺς φρά-
 τερας εἰσῆχθη, πολὺ ἂν ἔργον εἶη λέγειν. Ἐπειδὴ δὲ τῶν νόμων

ἀναγραφεὺς ἐγένετο, τίς οὐκ οἶδεν οἷα τὴν πόλιν ἐλυμήνατο; Προσ-
 ταχθὲν γὰρ αὐτῷ τεττάρων μηνῶν ἀναγράψαι τοὺς νόμους τοὺς
 Σόλωνος, ἀντὶ μὲν Σόλωνος αὐτὸν νομοθέτην κατέστησεν, ἀντὶ δὲ
 τεττάρων μηνῶν ἐξέτη τὴν ἀρχὴν ἐποιήσατο, καθ' ἑκάστην δ'
 ἡμέραν ἀργύριον λαμβάνων τοὺς μὲν ἐνέγραφε τοὺς δ' ἐξήλειφεν.
 Εἰς τοῦτο δὲ κατέστημεν ὥστ' ἐκ τῆς τούτου χειρὸς ἐτεταμιεύμεθα 3
 τοὺς νόμους, καὶ οἱ ἀντίδικοι ἐπὶ τοῖς δικαστηρίοις ἐναντίους παρ-
 εῖχοντο, ἀμφότεροι παρὰ Νικομάχου φάσκοντες εἰληφέναι. Ἐπι-
 βαλλόντων δὲ τῶν ἀρχόντων ἐπιβολὰς καὶ εἰσαγόντων εἰς τὸ δι-
 καστήριον οὐκ ἠθέλησε παραδοῦναι τοὺς νόμους· ἀλλὰ πρότερον
 ἢ πόλις εἰς τὰς μεγίστας συμφορὰς κατέστη, πρὶν τοῦτον ἀπαλ-
 λαγῆναι τῆς ἀρχῆς καὶ τῶν πεπραγμένων εὐθύνας ὑποσχεῖν. Καὶ 4
 γὰρ τοι, ὦ ἄνδρες δικασταί, ἐπειδὴ ἐκείνων δίκην οὐκ ἔδωκεν,
 ποίαν καὶ νῦν τὴν ἀρχὴν κατεστήσατο; Ὅστις πρῶτον μὲν τέτταρ'
 ἔτη ἀνέγραψεν, ἐξὸν αὐτῷ τριάκονθ' ἡμερῶν ἀπαλλαγῆναι· ἔπειτα
 διωρισμένον ἐξ ὧν ἔδει ἀναγράφειν, αὐτὸν ἀπάντων κύριον ἐποιή-
 σατο, καὶ ὅς' οὐδεὶς πώποτε διαχειρίσας μόνος οὗτος τῶν ἀρ-
 ξάντων εὐθύνας οὐκ ἔδωκεν, ἀλλ' οἱ μὲν ἄλλοι τῆς αὐτῶν ἀρχῆς 5
 κατὰ πρυτανείαν λόγον ἀποφέρουσι, σὺ δ', ὦ Νικόμαχε, οὐδὲ τετ-
 τάρων ἐτῶν ἡξίωσας ἐγγράψαι, ἀλλὰ μόνῳ σοὶ τῶν πολιτῶν ἐξεῖναι
 νομίζεις ἄρχειν πολὺν χρόνον, καὶ μήτ' εὐθύνας διδόναι μήτε τοῖς
 ψηφίσμασι πείθεσθαι μήτε τῶν νόμων φροντίζειν, ἀλλὰ τὰ μὲν
 ἐγγράφεις τὰ δ' ἐξαλείφεις, καὶ εἰς τοῦθ' ὕβρεως ἦκεις ὥστε σαυτοῦ
 νομίζεις εἶναι τὰ τῆς πόλεως, αὐτὸς δημόσιος ὢν. Ὑμᾶς τοίνυν 6
 χρή, ὦ ἄνδρες δικασταί, ἀναμνησθέντας καὶ τῶν προγόνων τῶν Νικο-
 μάχου, οἳοί τινες ἦσαν, καὶ οὗτος ὡς ἀχαρίστως ὑμῖν προσενήνεκται
 παρανομήσας, κολάσαι αὐτόν, καὶ ἐπειδὴ ἐνὸς ἐκάστου δίκην οὐκ
 εἰλήφατε, νῦν ὑπὲρ ἀπάντων τούτων τὴν τιμωρίαν ποιήσασθαι.
 B^b Ἴσως δ', ὦ ἄνδρες δικασταί, ἐπειδὴν περὶ αὐτοῦ μηδὲν δύ- 7
 7—8 νηται ἀπολογεῖσθαι, ἐμὲ διαβάλλειν πειράσεται. Τότε δὲ περὶ
 τῶν ἐμῶν τούτῳ ἀξιῶ πιστεύειν ὑμᾶς, ὅποταν ἀπολογίας ἐμοὶ
 δοθείσης μὴ δύνωμαι ψευδόμενον αὐτὸν ἐξελέγξαι. Ἐὰν δ' ἄρ'
 ἐπιχειρῇ λέγειν ἄπερ ἐν τῇ βουλῇ, ὡς ἐγὼ τῶν τετρακοσίων ἐγενό-
 μην, ἐνθυμεῖσθ' ὅτι, ἐὰν ἀποδέχησθε τῶν τοιαῦτα λεγόντων, ἐκ

τῶν τετρακοσίων πλεῖν ἢ χίλιοι γενήσονται· καὶ γὰρ τοὺς ἔτι παῖδας
 ὄντας ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ καὶ τοὺς ἀποδημοῦντας οἱ διαβάλλειν
 8 βουλόμενοι ταῦτα λοιδороῦσιν. Ἐγὼ δ' οὕτω πολλοῦ ἐδέησα τῶν
 τετρακοσίων γενέσθαι, ὥστ' οὐδὲ τῶν πεντακισχιλίων κατελέγην.
 Δεινὸν δέ μοι δοκεῖ εἶναι· εἰ μὲν περὶ ἰδίων συμβολαίων ἀγωνι-
 ζόμενον οὕτω φανερώς ἐξήλεγχον αὐτὸν ἀδικοῦντα, οὐδ' ἂν αὐτὸς ἠξί-
 ωσε τοιαῦτ' ἀπολογούμενος ἀποφεύγειν, νυνὶ δὲ περὶ τῶν τῆς πόλεως
 κρινόμενος οἰήσεται χρῆναι ἐμοῦ κατηγορῶν ὑμῖν μὴ δοῦναι δίκην.
 9 Ἐτι δ' ἐγὼ, ὧ ἄνδρες δικασταί, θαυμαστὸν νομίζω ἑτέροις B^c
 μνησικακεῖν ἀξιῶν, ὃν ἐγὼ ἐπιβουλεύσαντα τῷ πλήθει ἀποδείξω. 9—16
 Καί μου ἀκούσατε· δίκαιον γάρ, ὧ ἄνδρες δικασταί, περὶ τῶν
 τοιούτων ἀνθρώπων τὰς τοιαύτας κατηγορίας ἀποδέχεσθαι, οἵτινες
 10 τότε συγκαταλύσαντες τὸν δῆμον νυνὶ δημοτικοί φασιν εἶναι. Ἐπειδὴ
 γὰρ ἀπολομένων τῶν νεῶν ἡ μετάστασις ἐπράττετο, Κλεοφῶν τὴν
 βουλὴν ἐλοιδόρει, φάσκων συνεστάναι καὶ οὐ τὰ βέλτιστα βουλεύειν
 τῇ πόλει. Σάτυρος δ' ὁ Κηφισιεὺς ἐπιβουλεύων ἔπεισε τὴν βουλὴν
 11 δῆσαντας αὐτὸν παραδοῦναι δικαστηρίῳ. Οἱ δὲ βουλόμενοι αὐτὸν
 ἀπολέσαι, δεδιότες μὴ οὐκ ἀποκτείνωσιν ἐν τῷ δικαστηρίῳ, πεί-
 θουσι Νικόμαχον νόμον ἀποδείξαι ὥς χρὴ καὶ τὴν βουλὴν συν-
 δικάζειν. Καὶ ὁ πάντων οὗτος πονηρότατος οὕτω φανερώς συν-
 εστασίασεν, ὥστε τῇ ἡμέρᾳ ἧ ἡ κρίσις ἐγένετο ἀποδείξαι τὸν
 12 νόμον. Κλεοφῶντος τοίνυν, ὧ ἄνδρες δικασταί, ἕτερα μὲν ἂν τις
 ἔχοι κατηγορῆσαι· τοῦτο δὲ παρὰ πάντων ὁμολογεῖται, ὅτι οἱ κατα-
 λύοντες τὸν δῆμον ἐκεῖνον ἐβούλοντο μάλιστα τῶν πολιτῶν ἐκ-
 ποδῶν γενέσθαι, καὶ ὅτι Σάτυρος καὶ Χρέμων ὁ τῶν τριάκοντα
 γενόμενος οὐχ ὑπὲρ ὑμῶν ὀργιζόμενοι Κλεοφῶντος κατηγοροῦν, ἀλλ'
 13 ἵν' ἐκεῖνον ἀποκτείναντες αὐτοὶ ὑμᾶς κακῶς ποιῶσι. Καὶ ταῦτα
 διεπράξαντο διὰ τὸν νόμον ὃν Νικόμαχος ἀπέδειξεν. Εἰκὸς τοίνυν,
 ὧ ἄνδρες δικασταί, ἐνθυμεῖσθαι καὶ ὅποσοι ὑμῶν ἐνόμιζον Κλεο-
 φῶντα κακὸν πολίτην εἶναι, ὅτι καὶ τῶν ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ ἀποθα-
 νόντων ἴσως τις ἦν πονηρός, ἀλλ' ὁμῶς καὶ διὰ τοὺς τοιούτους
 ὠργίζεσθε τοῖς τριάκοντα, ὅτι οὐ τῶν ἀδικημάτων ἕνεκ' ἀλλὰ κατὰ
 14 στάσιν αὐτοὺς ἀπέκτειναν. Ἐὰν οὖν πρὸς ταῦτ' ἀπολογῇται,
 τοσοῦτον μέμνησθε, ὅτι ἐν τοιούτῳ καιρῷ τὸν νόμον ἀπέδειξεν ἐν

ὧ ἡ πολιτεία μεθίστατο, καὶ τούτοις χαριζόμενος οἱ τὸν δῆμον κατέλυσαν, καὶ ταύτην τὴν βουλὴν συνδικάζειν ἐποίησεν ἐν ἧ Σάτυρος μὲν καὶ Χρέμων μέγιστον ἐδύναντο, Στρομβιχίδης δὲ καὶ Καλλιάρχης καὶ ἕτεροι πολλοὶ καὶ καλοὶ κάγαθοὶ τῶν πολιτῶν ἀπώλλυντο.

Καὶ περὶ τούτων οὐδέν' ἂν ἐποιησάμην λόγον, εἰ μὴ ἡσθανόμην 15 αὐτὸν ὡς δημοτικὸν ὄντα πειρασόμενον παρὰ τὸ δίκαιον σῶζεσθαι, καὶ τῆς εὐνοίας τῆς εἰς τὸ πλῆθος τεκμηρίῳ χρησόμενον ὅτι ἔφυγεν. Ἐγὼ δὲ καὶ ἑτέρους ἂν ἔχοιμι ἐπιδειῖξαι τῶν συγκαταλυσάντων τὸν δῆμον τοὺς μὲν ἀποθανόντας, τοὺς δὲ φυγόντας τε καὶ οὐ μετασχόντας τῆς πολιτείας, ὥστ' οὐδέν' εἰκὸς αὐτῷ τούτου ὑπό- 16 λογον γενέσθαι. Τοῦ μὲν γὰρ ὑμᾶς φυγεῖν μέρος τι καὶ οὗτος συνεβάλετο, τοῦ δὲ τοῦτον κατελθεῖν τὸ πλῆθος τὸ ὑμέτερον αἷτιον ἐγένετο. Ἔτι δὲ καὶ δεινόν, εἰ ὧν μὲν ἄκων ἔπαθε χάριν αὐτῷ εἴσεσθε, ὧν δ' ἔκων ἐξήμαρτε μηδεμίαν τιμωρίαν ποιήσεσθε.

B^d Πυνθάνομαι δ' αὐτὸν λέγειν ὡς ἀσεβῶ καταλύων τὰς θυσίας. 17
17—25 Ἐγὼ δ' εἰ μὲν νόμους ἐτίθην περὶ τῆς ἀναγραφῆς, ἡγούμην ἂν ἐξεῖναι Νικομάχῳ τοιαῦτα εἰπεῖν περὶ ἐμοῦ· νῦν δὲ τοῖς κοινοῖς καὶ κειμένοις ἀξιῶ τοῦτον πείθεσθαι. Θαυμάζω δ' εἰ μὴ ἐνθυμεῖται, ὅταν ἐμὲ φάσκη ἀσεβεῖν λέγοντα ὡς χρὴ θύειν τὰς θυσίας τὰς ἐκ τῶν κύρβεων καὶ τῶν στηλῶν κατὰ τὰς συγγραφάς, ὅτι καὶ τῆς πόλεως κατηγορεῖ· ταῦτα γὰρ ὑμεῖς ἐψηφίσασθε. Ἐπειτ' εἰ ταῦτα νομίζεις δεινὰ, ἧ που σφόδρα ἐκείνους ἡγεῖ ἀδικεῖν, οἱ τὰ ἐκ τῶν κύρβεων μόνον ἔθνον. Καίτοι εἰκός, ὧ ἄνδρες δικασταί, 18 περὶ εὐσεβείας οὐ παρὰ Νικομάχου μανθάνειν, ἀλλ' ἐκ τῶν γεγεννημένων σκοπεῖν. Οἱ τοίνυν πρόγονοι τὰ ἐκ τῶν κύρβεων θύοντες μεγίστην καὶ εὐδαιμονεστάτην τῶν Ἑλληνίδων τὴν πόλιν παρέδοσαν, ὥστ' ἄξιον ἡμῖν τὰς αὐτὰς ἐκείνοις θυσίας ποιεῖσθαι καὶ εἰ μηδὲν δι' ἄλλο, τῆς γε τύχης ἔνεκα τῆς ἐξ ἐκείνων τῶν ἱερῶν γεγεννημένης. Πῶς δ' ἂν τις εὐσεβέστερος γένοιτ' ἐμοῦ, ὅστις ἀξιῶ 19 πρῶτον μὲν κατὰ τὰ πάτρια θύειν, ἐπεὶ τί ἂν μᾶλλον συμφέροι τῇ πόλει, ἔτι δ' ἃ ὁ δῆμος ἐψηφίσαστο καὶ δυνησόμεθα δαπανᾶν ἐκ τῶν προσιόντων χρημάτων; Σὺ δ', ὧ Νικόμαχε, τούτων τὰναντία πεποίηκας· ἀναγράψας γὰρ πλείω τῶν προσταχθέντων αἷτιος γεγέννησαι τὰ προσιόντα χρήματ' εἰς ταῦτα μὲν ἀναλίσκεσθαι, ἐν δὲ

20 ταῖς πατρίοις θυσίαις ἐπιλείπειν. Αὐτίκα πέρουσιν ἱερὰ ἄθυστα τριῶν ταλάντων γεγένηται τῶν ἐν ταῖς κύρβεσι γεγραμμένων. Καὶ οὐχ οἷόν τ' εἰπεῖν ὥς οὐχ ἱκανὰ ἦν ἃ προσῆλθε τῇ πόλει· εἰ γὰρ οὗτος μὴ πλείω ἀνέγραψεν ἔξ ταλάντοις, εἰς τε τὰς θυσίας τὰς πατρίους ἂν ἐξήρκεσε καὶ τρία τάλαντ' ἂν περιεγένετο τῇ πόλει. Περὶ δὲ τῶν εἰρημένων καὶ μάρτυρας ὑμῖν παρέξομαι.

MARTYRES.

21 Ἐνθυμεῖσθε τοίνυν, ὦ ἄνδρες δικασταί, ὅτι, ὅταν μὲν κατὰ τὰς συγγραφὰς ποιῶμεν, ἅπαντα τὰ πάτρια θύεται, ἐπειδὴν δὲ κατὰ τὰς στήλας ἃς οὗτος ἀνέγραψε, πολλὰ τῶν ἱερῶν καταλύεται. Κᾶθ' οὗτος ὁ ἱερόσυλος περιτρέχει, λέγων ὥς εὐσεβείᾳ ἄλλ' οὐκ ἐπ' εὐτελείᾳ ἀνέγραψε· καὶ εἰ μὴ ταῦθ' ὑμῖν ἀρέσκει, ἐξαλείφειν κελύει, καὶ ἐκ τούτων οἶεται πείσειν ὥς οὐδὲν ἀδικεῖ· ὃς ἐν δυοῖν μὲν ἐτοῖν πλείω ἤδη τοῦ δέοντος δώδεκα ταλάντοις ἀνήλωσε, παρ' ἑκάστον δὲ τὸν ἐνιαυτὸν ἐπεχείρησεν ἔξ ταλάντοις τὴν πόλιν ζη-
 22 μιῶσαι, καὶ ταῦθ' ὁρῶν αὐτὴν ἀποροῦσαν χρημάτων καὶ Λακεδαιμονίους μὲν ἀπειλοῦντας, ὅταν μὴ ἀποπέμψωμεν αὐτοῖς τὰ χρήματα, Βοιωτοὺς δὲ σύλας ποιουμένους, ὅτι οὐ δυνάμεθα τὰ δύο τάλαντ' ἀποδοῦναι, τοὺς δὲ νεωσοίκους πεπτωκότας καὶ τὰ τείχη περικαταρρέοντα, εἰδὼς δ' ὅτι ἡ βουλὴ ἡ αἰεὶ βουλευούσα, ὅταν μὲν ἔχῃ ἱκανὰ χρήματ' εἰς διοίκησιν, οὐδὲν ἐξαμαρτάνει, ὅταν δ' εἰς ἀπορίαν καταστῇ, ἀναγκάζεται εἰσαγγελίας δέχεσθαι καὶ δημεύειν τὰ τῶν πολιτῶν καὶ τῶν ῥητόρων τοῖς τὰ πονηρότατα λέγουσι
 23 πείθεσθαι. Χρὴ τοίνυν, ὦ ἄνδρες δικασταί, μὴ τοῖς βουλευούσιν ἑκάστοτ' ὀργίζεσθαι, ἀλλὰ τοῖς εἰς τοιαύτας ἀπορίας καθιστᾶσι τὴν πόλιν. Προσέχουσι δὲ καὶ τὸν νοῦν οἱ βουλόμενοι τὰ κοινὰ κλέπτειν, ὅπως Νικόμαχος ἀγωνεῖται· οἷς ὑμεῖς, ἐὰν μὴ τοῦτον τιμωρήσῃσθε, πολλὴν ἄδειαν ποιήσετε· ἐὰν δὲ καταψηφισάμενοι τῶν ἐσχάτων αὐτῷ τιμήσῃτε, τῇ αὐτῇ ψήφῳ τοὺς τ' ἄλλους βελ-
 24 τίους ποιήσετε καὶ παρὰ τούτου δίκην εἰληφότες ἔσεσθε. Ἐπίστασθε δ', ὦ ἄνδρες δικασταί, ὅτι παράδειγμα τοῖς ἄλλοις ἔσται μὴ τολμᾶν εἰς ὑμᾶς ἐξαμαρτάνειν οὐχ ὅταν τοὺς ἀδυνάτους εἰπεῖν κολάζητε, ἀλλ' ὅταν παρὰ τῶν δυναμένων λέγειν δίκην λαμβάνητε.

Τίς οὖν τῶν ἐν τῇ πόλει ἐπιτηδειότερος Νικομάχου δοῦναι δίκην;
 Τίς ἐλάττω τὴν πόλιν ἀγαθὰ πεποίηκεν ἢ πλείω ἠδίκηκεν; Ὅς 25
 καὶ τῶν ὁσίων καὶ τῶν ἱερῶν ἀναγραφεὺς γενόμενος εἰς ἀμφοτέρω
 ταῦθ' ἡμάρτηκεν. Ἀναμνήσθητε δ' ὅτι πολλοὺς ἤδη τῶν πολιτῶν ἐπὶ
 κλοπῇ χρημάτων ἀπεκτείνετε. Καίτοι ἐκεῖνοι μὲν τοσοῦτον μόνον
 ὑμᾶς ἐβλάψαν ὅσον ἐν τῷ παρόντι, οὗτοι δ' ἐπὶ τῇ τῶν νόμων ἀνα-
 γραφῇ δῶρα λαμβάνοντες εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον τὴν πόλιν ζημιοῦσιν.

B^e Διὰ τί δ' ἂν τις ἀποψηφίσαιτο τούτου; Πότερον ὥς ἀνδρὸς 26
 26—30 ἀγαθοῦ πρὸς τοὺς πολεμίους καὶ πολλαῖς μάχαις καὶ ναυμαχίαις
 παραγεγεννημένου; Ἀλλ' ὅθ' ὑμεῖς ἐκινδυνεύετ' ἐκπλέοντες, οὗτος
 αὐτοῦ μένων τοὺς Σόλωνος νόμους ἐλυμαίνετο. Ἀλλ' ὅτι χρήματα
 δεδαπάνηκε καὶ πολλὰς εἰσφορὰς εἰσενήνοχεν; Ἀλλ' οὐχ ὅπως ὑμῖν
 τῶν αὐτοῦ τι ἐπέδωκεν, ἀλλὰ τῶν ὑμετέρων πόλλ' ὑφήρηται.
 Ἀλλὰ διὰ τοὺς προγόνους; Ἦδη γάρ τινες καὶ διὰ τούτους συγγνώ- 27
 μης ἔτυχον παρ' ὑμῶν. Ἀλλὰ τούτῳ γε προσήκει διὰ μὲν αὐτὸν
 τεθνάναι, διὰ δὲ τοὺς προγόνους πεπρᾶσθαι. Ἀλλ' ὥς, ἐὰν νῦν
 αὐτοῦ φείσῃθ', αὐθις ἀποδώσει τὰς χάριτας; Ὅς οὐδ' ὦν πρό-
 τερον μετέλαβε παρ' ὑμῶν ἀγαθῶν μέμνηται. Καίτοι ἀντὶ μὲν
 δούλου πολίτης γεγέννηται, ἀντὶ δὲ πτωχοῦ πλούσιος, ἀντὶ δ' ὑπο-
 γραμματέως νομοθέτης. Ἀ καὶ ὑμῶν ἔχοι ἂν τις κατηγορῆσαι, 28
 ὅτι οἱ μὲν πρόγονοι νομοθέτας ἡρῶντο Σόλωνα καὶ Θεμιστοκλέα
 καὶ Περικλέα, ἡγούμενοι τοιούτους ἔσεσθαι τοὺς νόμους, οἳοί περ
 ἂν ὦσιν οἱ τιθέντες, ὑμεῖς δὲ Τεισαμενὸν τὸν Μηχανίωνος καὶ Νι-
 κόμαχον καὶ ἑτέρους ἀνθρώπους ὑπογραμματέας· καὶ τὰς μὲν ἀρ-
 χὰς ὑπὸ τῶν τοιούτων ἡγεῖσθε διαφθείρεσθαι, αὐτοῖς δὲ τούτοις
 πιστεύετε. . . Ὁ δὲ πάντων δεινότατον· ὑπογραμματεῦσαι μὲν οὐκ 29
 ἔξεστι δις τὸν αὐτὸν τῇ ἀρχῇ τῇ αὐτῇ, περὶ δὲ τῶν μεγίστων τοὺς
 αὐτοὺς ἔατε πολὺν χρόνον κυρίους εἶναι. Καὶ τὸ τελευταῖον Νι-
 κόμαχον εἴλεσθ' ἀναγράφειν τὰ πάτρια, ᾧ κατὰ πατέρα τῆς πό-
 λεως οὐδὲν προσήκει· καὶ ὃν ἔδει ὑπὲρ τοῦ δήμου κρίνεσθαι, οὗτος 30
 τὸν δῆμον συγκαταλύσας φαίνεται. Νῦν τοίνυν ὑμῖν μεταμελησάτω
 τῶν πεπραγμένων, καὶ μὴ ὑπὸ τῶν ἀδικούντων κακῶς πάσχοντες
 ἀνέχεσθε, μηδ' ἰδίᾳ μὲν ὀνειδίζετε τοῖς ἀδικοῦσιν, ἐπειδὴν δ' ἐξῇ
 δίκην παρ' αὐτῶν λαμβάνειν, ἀποψηφίζεσθε.

- 31 Καὶ περὶ μὲν τούτου ἱκανὰ εἶναι οἶμαι τὰ εἰρημένα· περὶ δὲ B^f
 τῶν ἐξαιτησομένων βραχέα πρὸς ὑμᾶς εἰπεῖν βούλομαι. Παρεσκευ- 31—32
 ασμένοι γάρ τινές εἰσι καὶ τῶν φίλων καὶ τῶν τὰ τῆς πόλεως
 πραττόντων δεῖσθαι ὑπὲρ αὐτοῦ· ὧν ἐγὼ ἡγοῦμαι ἐνίοις προσ-
 ἡκεῖν ὑπὲρ τῶν ἑαυτοῖς πεπραγμένων ἀπολογεῖσθαι πολὺ μᾶλλον
 32 ἢ τοὺς ἀδικοῦντας σῶζειν προαιρεῖσθαι. Δεινὸν δέ μοι δοκεῖ εἶναι,
 ὧ ἄνδρες δικασταί, εἰ τούτου μὲν ἐνὸς ὄντος καὶ οὐδὲν ὑπὸ τῆς
 πόλεως ἡδίκημένου οὐκ ἐπεχείρησαν δεῖσθαι ἐν τῷ τέως χρόνῳ
 παύσασθαι εἰς ὑμᾶς ἐξαμαρτάνοντα, ὑμᾶς δὲ τοσοῦτους ὄντας καὶ
 ἡδικημένους ὑπὸ τούτου πείθειν ζητήσουσιν ὥς οὐ χρηὴ δίκην παρ'
 33 αὐτοῦ λαμβάνειν. Χρηὴ τοίνυν, ὥσπερ καὶ τούτους ὁρᾶτε προθύμως C¹
 σῶζοντας τοὺς φίλους, οὕτως καὶ ὑμᾶς τοὺς ἐχθροὺς τιμωρεῖσθαι, 33—34
 εὖ εἰδότας ὅτι τούτοις πρώτοις ἄνδρες ἀμείνους δόξετ' εἶναι, ὅποταν
 παρὰ τῶν ἀδικοῦντων δίκην λαμβάνητε. Ἐνθυμεῖσθε δ' ὅτι οὐδὲ
 τῶν αἰτησομένων οὐδεὶς τοσαῦτ' ἀγαθὰ πεποίηκε τὴν πόλιν, ὅς
 οὗτος ἡδίκησεν, ὥστε πολὺ μᾶλλον ὑμῖν προσήκει τιμωρεῖσθαι ἢ
 34 τούτοις βοηθεῖν. Εὖ δ' εἰδέναι χρηὴ τοὺς αὐτοὺς τούτους, ὅτι πολλὰ
 δεηθέντες τῶν κατηγορῶν ἡμᾶς μὲν οὐδαμῶς ἔπεισαν, τῆς δὲ ὑμε-
 τέρας ψήφου καταπειράσοντες εἰσεληλύθασιν εἰς τὸ δικαστήριον,
 καὶ ἐλπίζουσιν ὑμᾶς ἐξαπατήσαντες ἄδειαν εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον
 λήψεσθαι τοῦ ποιεῖν ὃ τι ἂν βούλωνται.
- 35 Ἡμεῖς μὲν τοίνυν οὐκ ἠθελήσαμεν ὑπὸ τούτων δεξιούμενοι C²
 πεισθῆναι, τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, καὶ μὴ πρὸ τῆς 35
 κρίσεως μισοπονηρεῖν, ἀλλ' ἐν τῇ κρίσει τιμωρεῖσθαι τοὺς τὴν
 ὑμετέραν νομοθεσίαν ἀφανίζοντας· οὕτω γὰρ ἐννόμως διοικηθήσεται
 τὰ κατὰ τὴν πολιτείαν πάντα.

12.

ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΣΙΤΟΠΩΛΩΝ.

(XXII)

Weil die Athener ihr Getreide nur zum geringsten Teil in Attika ernteten und ohne Zufuhr aus den pontischen Ländern oder auch aus Aegypten und Kleinasien nicht bestehen konnten

(Dem. 20, 31 πλείστῳ τῶν πάντων ἀνθρώπων ἡμεῖς ἐπεισάκτω σίτῳ χρώμεθα), so hatte man, um den Wucher des Zwischenhandels zu beschränken, die Bestimmung getroffen, daß ein Händler (σιτοπῶλαι) bei Todesstrafe von einem einführenden Kaufmann (ἐμπορος) auf einmal nicht mehr als 50 φορμοί (φορμός von φέρω Tracht = 50 Liter) einkaufen dürfe. Kamen häufigere Ladungen an, so konnte der Händler dennoch nacheinander große Vorräte zusammenkaufen. Es gab deshalb nicht nur eine Marktpolizei (ἀγορανόμοι), sondern auch besondere σιτοφύλακες, im Piräeus fünf. Trotz der schweren Strafe wurde das Gesetz doch nicht selten umgangen, wenn die σιτοπῶλαι sich mit den ἐμποροὶ ins Einvernehmen setzen konnten. Auch Bestechung und Pflichtversäumnis der σιτοφύλακες mochte mitunter benutzt werden (16). Andererseits wurden die reichen und beim Volke nicht eben beliebten Händler nicht selten von Sykophanten belästigt.

In dem vorliegenden Falle hatten die Händler gegen das oben erwähnte Gesetz verstoßen, gaben aber vor, im Auftrage und mit Wissen der σιτοφύλακες (5 τῶν ἀρχόντων κελευόντων) Aufkäufe gemacht zu haben. Die Anzeige wurde zuerst im Rate verhandelt (2), dann aber wegen ihrer Wichtigkeit an ein Heliastengericht verwiesen.

Daß Anytos zur Kommission der σιτοφύλακες gehörte, zeigt, welche Bedeutung dieses Amt in den Augen der Bürger gehabt haben muß. In welche Zeit die Verhandlung fällt, ist ungewiß. Denn daß die § 14 erwähnten σπονδαί den antalkidischen Frieden vom J. 387 bezeichnen, oder daß die Teuerung des vorhergehenden Winters mit der von Xenophon V 1, 28 erwähnten Thatsache (Ἀνταλκίδας ἐκ τοῦ Πόντου ναῦς Ἀθήναζε ἐκώλυε καταπλεῖν) im Zusammenhang steht, ist mehr als zweifelhaft.

A Πολλοί μοι προσεληλύθασιν, ὧς ἄνδρες δικασταί, θαυμάζοντες 1
1—3 ὅτ' ἐγὼ τῶν σιτοπωλῶν ἐν τῇ βουλῇ κατηγοροῦν, καὶ λέγοντες ὅτι
ὑμεῖς, εἰ ὡς μάλιστ' αὐτοὺς ἀδικεῖν ἡγεῖσθε, οὐδὲν ἥττον καὶ
τοὺς περὶ τούτων ποιουμένους τοὺς λόγους συκοφαντεῖν νομίζετε.

Ὅθεν οὖν ἠνάγκασμαι κατηγορεῖν αὐτῶν, περὶ τούτων πρῶτον εἰπεῖν βούλομαι.

2 Ἐπειδὴ γὰρ οἱ πρυτάνεις ἀπέδοσαν εἰς τὴν βουλὴν περὶ αὐτῶν, οὕτως ὠργίσθησαν αὐτοῖς, ὥστ' ἔλεγον τινες τῶν ῥητόρων ὥς ἀκρίτους αὐτοὺς χρὴ τοῖς ἑνδεκα παραδοῦναι θανάτῳ ζημιῶσαι. Ἡγούμενος δ' ἐγὼ δεινὸν εἶναι τοιαῦτ' ἐθίζεσθαι ποιεῖν τὴν βουλὴν, ἀναστὰς εἶπον, ὅτι μοι δοκοίη κρίνειν τοὺς σιτοπώλας κατὰ τὸν νόμον, νομίζων, εἰ μὲν εἰσιν ἄξια θανάτου εἰργασμένοι, ὑμᾶς οὐδὲν ἤττον ἡμῶν γνώσεσθαι τὰ δίκαια, εἰ δὲ μηδὲν ἀδικοῦσιν, 3 οὐ δεῖν αὐτοὺς ἀκρίτους ἀπολωλέναι. Πεισθείσης δὲ τῆς βουλῆς ταῦτα, διαβάλλειν ἐπεχείρουν με λέγοντες, ὥς ἐγὼ σωτηρίας ἕνεκα τῆς τῶν σιτοπωλῶν τοὺς λόγους τούτους ἐποιούμην. Πρὸς μὲν οὖν τὴν βουλὴν, ὅτ' ἦν αὐτοῖς ἡ κρίσις, ἔργῳ ἀπελογησάμην· τῶν γὰρ ἄλλων ἡσυχίαν ἀγόντων ἀναστὰς αὐτῶν κατηγοροῦν, καὶ πᾶσι φανερὸν ἐποίησ', ὅτι οὐχ ὑπὲρ τούτων ἔλεγον, ἀλλὰ τοῖς νόμοις 4 τοῖς κειμένοις ἐβοήθουν. Ἡρξάμην μὲν οὖν τούτων ἕνεκα, δεδιὼς τὰς αἰτίας· αἰσχρὸν δ' ἡγοῦμαι πρότερον παύσασθαι, πρὶν ἂν ὑμεῖς περὶ αὐτῶν ὅ τι ἂν βούλησθε ψηφίσησθε.

5 Καὶ πρῶτον μὲν ἀνάβητε. Εἰπέ σὺ ἐμοί, μέτοικος εἶ; „Ναί.“ B¹
Μετοικεῖς δὲ πότερον ὥς πεισόμενος τοῖς νόμοις τοῖς τῆς πόλεως, 5—6
ἢ ὥς ποιήσων ὅ τι ἂν βούλη; „Ὡς πεισόμενος.“ Ἄλλο τι οὖν ἢ ἄξιοις ἀποθανεῖν, εἴ τι πεποίηκας παρὰ τοὺς νόμους, ἐφ' οἷς θάνατος ἢ ζημία; „Ἐγωγε.“ Ἀπόκριναι δὴ μοι, εἰ ὁμολογεῖς πλείω σῖτον συμπρίασθαι πεντήκοντα φορμῶν, ὣν ὁ νόμος ἐξεῖναι κελεύει. „Ἐγὼ τῶν ἀρχόντων κελευόντων συνεπριάμην.“

6 Ἄν μὲν τοίνυν ἀποδείξῃ, ὃ ἄνδρες δικασταί, ὥς ἔστι νόμος, 6
ὃς κελεύει τοὺς σιτοπώλας συνωνεῖσθαι τὸν σῖτον, ἂν οἱ ἄρχοντες κελεύωσιν, ἀποψηφίσασθε· εἰ δὲ μή, δίκαιον ὑμᾶς καταψηφίσασθαι. Ἡμεῖς γὰρ ὑμῖν παρεσχόμεθα τὸν νόμον, ὃς ἀπαγορεύει μηδὲνα τῶν ἐν τῇ πόλει πλείω σῖτον πεντήκοντα φορμῶν συνωνεῖσθαι.

7 Χρῆν μὲν τοίνυν, ὃ ἄνδρες δικασταί, ἱκανὴν εἶναι ταύτην τὴν B²
κατηγορίαν, ἐπειδὴ οὗτος μὲν ὁμολογεῖ συμπρίασθαι, ὃ δὲ νόμος 7—10
ἀπαγορεύων φαίνεται, ὑμεῖς δὲ κατὰ τοὺς νόμους ὁμωμόκατε ψηφιεῖσθαι· ὁμῶς δ' ἵνα πεισθῇτε, ὅτι καὶ κατὰ τῶν ἀρχόντων ψεύ-

δονται, ἀνάγκη διὰ μακροτέρων εἰπεῖν περὶ αὐτῶν. Ἐπειδὴ γὰρ 8
οὗτοι τὴν αἰτίαν εἰς ἐκείνους ἀνέφερον, παρακαλέσαντες τοὺς ἄρ-
χοντας ἠρωτῶμεν. Καὶ οἱ μὲν τέσσαρες οὐδὲν ἔφασαν εἰδέναι τοῦ
πράγματος, Ἄνυτος δ' ἔλεγεν ὡς τοῦ προτέρου χειμῶνος, ἐπειδὴ
τίμιος ἦν ὁ σῖτος, τούτων ὑπερβαλλόντων ἀλλήλους καὶ πρὸς σφᾶς
αὐτοὺς μαχομένων συμβουλεύσειεν αὐτοῖς παύσασθαι φιλονικοῦσιν,
ἡγούμενος συμφέρειν ὑμῖν τοῖς παρὰ τούτων ὠνουμένοις ὡς ἀξιώ-
τατον τούτους πρίσθαι· δεῖν γὰρ καὶ ὁβολῷ μόνον πωλεῖν
τιμιώτερον. Ὡς τοίνυν οὐ συμπριαμένους καταθέσθαι ἐκέλευεν 9
αὐτούς, ἀλλὰ μὴ ἀλλήλοις ἀντωναῖσθαι συνεβούλευεν, αὐτὸν ὑμῖν
Ἄνυτον μάρτυρα παρέξομαι, καὶ ὡς οὗτος μὲν ἐπὶ τῆς προτέρας
βουλῆς τούτους εἶπε τοὺς λόγους, οὗτοι δ' ἔτι τῆτες συνωνούμενοι
φαίνονται.

MARTYRIA.

Ὅτι μὲν τοίνυν οὐχ ὑπὸ τῶν ἀρχόντων κελευσθέντες συνε- 10
πρίαντο τὸν σῖτον, ἀκηκόατε· ἡγοῦμαι δ', ἂν ὡς μάλιστα περὶ
τούτων ἀληθῆ λέγωσιν, οὐχ ὑπὲρ αὐτῶν αὐτοὺς ἀπολογήσεσθαι,
ἀλλὰ τούτων κατηγορήσειν· περὶ γὰρ ὧν εἰσι νόμοι διαρρήδην
γεγραμμένοι, πῶς οὐ χρὴ διδόναι δίκην καὶ τοὺς μὴ πειθομένους
καὶ τοὺς κελεύοντας τούτοις τάναντία πράττειν;

B³ Ἀλλὰ γάρ, ὦ ἄνδρες δικασταί, οἶομαι αὐτοὺς ἐπὶ μὲν τούτῳ 11
11—12 τῷ λόγῳ οὐκ ἐλεήσεσθαι· ἴσως δ' ἐροῦσιν, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ
βουλῇ, ὡς ἐπ' εὐνοίᾳ τῆς πόλεως συνωνοῦντο τὸν σῖτον, ἵν' ὡς
ἀξιώτατον ὑμῖν πωλοῖεν. Μέγιστον δ' ὑμῖν ἐρῶ καὶ περιφανέ-
στατον τεκμήριον ὅτι ψεύδονται. Ἐχρῆν γὰρ αὐτούς, εἴπερ ὑμῶν 12
ἐνεκ' ἐπραπτον ταῦτα, φαίνεσθαι τῆς αὐτῆς τιμῆς πολλὰς ἡμέρας
πωλοῦντας, ἕως ὃ συνεωνημένος αὐτοὺς ἐπέλιπε· νυνὶ δ' ἐνίστε τῆς
αὐτῆς ἡμέρας ἐπώλουν δραχμῇ τιμιώτερον, ὥσπερ κατὰ μέδιμνον
συνωνούμενοι. Καὶ τούτων ὑμῖν μάρτυρας παρέξομαι.

MARTYRES.

B^a Δεινὸν δέ μοι δοκεῖ εἶναι, εἰ ὅταν μὲν εἰσφορὰν εἰσενεγκεῖν 13
13—16 δέη, ἦν πάντες εἴσεσθαι μέλλουσιν, οὐκ ἐθέλουσιν, ἀλλὰ πενίαν
προφασίζονται, ἐφ' οἷς δὲ θάνατός ἐστιν ἡ ζημία καὶ λαθεῖν

- αὐτοῖς συνέφερε, ταῦτ' ἐπ' εὐνοίᾳ φασὶ τῇ ὑμετέρᾳ παρανομῆσαι. Καίτοι πάντες ἐπίστασθ' ὅτι τούτοις ἥκιστα προσήκει τοιούτους ποιεῖσθαι λόγους. Τὰναντία γὰρ αὐτοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις συμφέρει· τότε γὰρ πλεῖστα κερδαίνουσιν, ὅταν κακοῦ τινος ἀπαγγελ-
14 θέντος τῇ πόλει τίμιον τὸν σῖτον πωλῶσιν. Οὕτω δ' ἄσμενοι τὰς συμφορὰς τὰς ὑμετέρας ὁρῶσιν, ὥστε τὰς μὲν πρότεροι τῶν ἄλλων πυνθάνονται, τὰς δ' αὐτοὶ λογοποιοῦσιν, ἢ τὰς ναῦς διεφθάρθαι τὰς ἐν τῷ Πόντῳ, ἢ ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἐκπλεούσας συνειληφθαι, ἢ τὰ ἐμπόρια κεκλῆσθαι, ἢ τὰς σπονδὰς μέλλειν ἀπορρηθῆσθαι,
15 καὶ εἰς τοῦτ' ἔχθρας ἐληλύθασιν, ὥστ' ἐν τούτοις τοῖς καιροῖς ἐπιβουλεύουσιν ἡμῖν, ἐν οἷς περιγίγνονται οἱ πολέμιοι. Ὅταν γὰρ μάλιστα σίτου τυγχάνητε δεόμενοι, ἀναρπάζουσιν οὗτοι καὶ οὐκ ἐθέλουσι πωλεῖν, ἵνα μὴ περὶ τῆς τιμῆς διαφερώμεθα, ἀλλ' ἀγαπῶμεν ἂν ὅποσουτινοσοῦν πριάμενοι παρ' αὐτῶν ἀπέλθωμεν· ὥστ'
16 ἐνίοτ' εἰρήνης οὔσης ὑπὸ τούτων πολιορκούμεθα. Οὕτω δὲ πάλαι περὶ τῆς τούτων πανουργίας καὶ κακονοίας ἡ πόλις ἔγνωκεν, ὥστ' ἐπὶ μὲν τοῖς ἄλλοις ὠνίοις ἀπασι τοὺς ἀγορανόμους φύλακας κατεστήσατε, ἐπὶ δὲ ταύτῃ μόνη τῇ τέχνῃ χωρὶς σιτοφύλακας ἀποκληροῦτε· καὶ πολλάκις ἤδη παρ' ἐκείνων πολιτῶν ὄντων δίκην τὴν μεγίστην ἐλάβετε, ὅτι οὐχ οἷοί τ' ἦσαν τῆς τούτων πονηρίας ἐπικρατῆσαι. Καίτοι τί χρὴ αὐτοὺς τοὺς ἀδικοῦντας ὑφ' ὑμῶν πάσχειν, ὅποτε καὶ τοὺς οὐ δυναμένους φυλάττειν ἀποκτείνετε;
- 17 Ἐνθυμεῖσθαι δὲ χρὴ ὅτι ἀδύνατον ὑμῖν ἐστὶν ἀποψηφίσασθαι. C¹
Εἰ γὰρ ἀπογνώσεσθ' ὁμολογούντων αὐτῶν ἐπὶ τοὺς ἐμπόρους συνί- 17—18
στασθαι, δόξεθ' ὑμεῖς ἐπιβουλεύειν τοῖς εἰσπλέουσιν. Εἰ μὲν γὰρ ἄλλην τιν' ἀπολογία ἐποιοῦντο, οὐδεὶς ἂν εἶχε τοῖς ἀποψηφισαμένοις ἐπιτιμᾶν· ἐφ' ὑμῖν γὰρ ὅποτέροις βούλεσθε πιστεύειν· νῦν δὲ πῶς οὐ δεῖν' ἂν δόξατε ποιεῖν, εἰ τοὺς ὁμολογοῦντας παρα-
18 νομεῖν ἀζημίους ἀφήσετε; Ἀναμνήσθητε δ', ὧ ἄνδρες δικασταί, ὅτι πολλῶν ἤδη ἐχόντων ταύτην τὴν αἰτίαν ἀλλ' ἀρνούμενων καὶ μάρτυρας παρεχομένων θάνατον κατέγνωτε, πιστοτέρους ἡγησάμενοι τοὺς τῶν κατηγορῶν λόγους. Καίτοι πῶς ἂν οὐ θαυμαστὸν εἴη, εἰ περὶ τῶν αὐτῶν ἁμαρτημάτων δικάζοντες μᾶλλον ἐπιθυμοῖτε παρὰ
19 τῶν ἀρνούμενων ἢ παρὰ τῶν ὁμολογούντων δίκην λαμβάνειν; Καὶ

C² μὲν δὴ, ὧ ἄνδρες δικασταί, πᾶσιν ἡγοῦμαι φανερόν εἶναι, ὅτι οἱ
 19—20 περὶ τῶν τοιούτων ἀγῶνες κοινότατοι τυγχάνουσιν ὄντες τοῖς ἐν
 τῇ πόλει, ὥστε πεύσονται ἥντινα γνώμην περὶ αὐτῶν ἔχετε, ἡγού-
 μενοι, ἂν μὲν θάνατον τούτων καταγνῶτε, κοσμιωτέρους ἔσεσθαι
 τοὺς λοιπούς· ἂν δ' ἀζημίους ἀφῆτε, πολλὴν ἀδειαν αὐτοῖς ἐψη-
 φισμένοι ἔσεσθε ποιεῖν ὃ τι ἂν βούλωνται. Χρὴ δ', ὧ ἄνδρες 20
 δικασταί, μὴ μόνον τῶν παρεληλυθότων ἕνεκ' αὐτοὺς κολάζειν, ἀλλὰ
 καὶ παραδείγματος ἕνεκα τῶν μελλόντων ἔσεσθαι. Οὗτοι γὰρ
 ἔσονται μόγις ἀνεκτοί. Ἐνθυμεῖσθε δ' ὅτι ἐκ ταύτης τῆς τέχνης
 πλείστοι περὶ τοῦ σώματός εἰσιν ἡγωνισμένοι· καὶ οὕτω μεγάλα
 ἐξ αὐτῆς ὠφελοῦνται, ὥστε μᾶλλον αἰροῦνται καθ' ἐκάστην ἡμέραν
 περὶ τῆς ψυχῆς κινδυνεύειν ἢ παύεσθαι παρ' ὑμῶν ἀδίκως κερ-
 C³ δαίνοντες. Καὶ μὲν δὴ οὐδ' ἂν ἀντιβολῶσιν ὑμᾶς καὶ ἱκετεύωσι, 21
 21 δικαίως ἂν αὐτοὺς ἐλεήσαιτε, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τῶν τε πολιτῶν
 οἷ διὰ τὴν τούτων πονηρίαν ἀπέθνησκον, καὶ τοὺς ἐμπόρους ἐφ'
 οὓς οὗτοι συνέστησαν· οἷς ὑμεῖς χαριεῖσθε καὶ προθυμοτέρους
 ποιήσετε, δίκην παρὰ τούτων λαμβάνοντες. Εἰ δὲ μή, τίν' αὐτοὺς
 οἴεσθε γνώμην ἔξειν, ἐπειδὴν πύθωνται ὅτι τῶν καπήλων, οἷ τοῖς
 εἰσπλέουσιν ὠμολόγησαν ἐπιβουλεύειν, ἀπεψηφίσασθε;
 C⁴ Οὐκ οἶδ' ὃ τι δεῖ πλείω λέγειν· περὶ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων 22
 22 τῶν ἀδικούντων, ὅτου δικάζονται, δεῖ παρὰ τῶν κατηγορῶν πυ-
 θέσθαι, τὴν δὲ τούτων πονηρίαν ἅπαντες ἐπίσταςθε. Ἄν οὖν
 τούτων καταψηφίσασθε, τά τε δίκαια ποιήσετε καὶ ἀξιώτερον τὸν
 σῆτον ὠνήσεσθε· εἰ δὲ μή, τιμιώτερον.

13.

ΚΑΤΑ ΠΑΓΚΛΕΩΝΟΣ.

(XXIII)

Der Sprecher dieser Rede hatte den Pankleon bei dem Archon Polemarchus belangt, dem die Jurisdiction über Nichtbürger zustand. Da erhob der Verklagte die Einrede der Zuständigkeit des Gerichtsstandes (*exceptio fori*, τὴν δίκην εἰσαγώγιμον εἶναι ἀντεγράψατο, ἀντιγραφὴ), weil er als Platäer das athenische Bürgerrecht besitze.

Vgl. das Gesetz bei [Dem.] 59, 104: Ἰπποκράτης (der Strateg) εἶπε Πλαταιέας εἶναι Ἀθηναίους ἀπὸ τῆσδε τῆς ἡμέρας ἐντίμους καθ' ἅπερ οἱ ἄλλοι Ἀθηναῖοι, καὶ μετεῖναι αὐτοῖς ὥνπερ Ἀθηναίοις μέτεστι πάντων, καὶ ἱερῶν καὶ ὁσίων, πλὴν εἴ τις ἱερωσύνη ἢ τελετή ἐστὶν ἐκ γένους, μηδὲ τῶν ἐννέα ἀρχόντων, τοῖς δ' ἐκ τούτων (sc. ἂν ὧσιν ἐξ ἀστῆς γυναικὸς καὶ ἐγγυητῆς κατὰ τὸν νόμον). κατανεῖμαι δὲ τοὺς Πλαταιέας εἰς τοὺς δῆμους καὶ τὰς φυλάς. Außerdem war bestimmt, daß jeder Platäer, der Anspruch auf das athenische Bürgerrecht erhob, sich einer Dokimasie vor Gericht zu unterwerfen habe, εἰ ἔστι Πλαταιεὺς καὶ εἰ μὲν τῶν φίλων τῶν τῆς πόλεως, dann daß die Namen der aufgenommenen Neubürger auf einer steinernen Säule verzeichnet und diese auf der Akropolis aufgestellt werden sollte, ἵνα σώζηται ἡ δωρεὰ τοῖς ἐπιγιγνομένοις καὶ ἡ ἐξελέγξαι ὅτου ἂν ἕκαστος ἡ συγγενῆς. War aber Pankleon der Sohn eines in das Bürgerrecht aufgenommenen Platäers, so war außer der Säule auf der Burg auch das ληξιαρχικὸν γραμματεῖον oder das Gemeindebuch des Demos entscheidend. Daß der Kläger von diesen Beweismitteln schweigt, ist Beweis genug, daß sein Verfahren ein Akt der ὕβρις ist, deren er sich auch wohl bewußt ist (5 περὶ πολλοῦ ποιούμενος μηδενὶ δόξαι ὑβρίζειν βούλεσθαι). Wie man das Bürgerrecht gründlich nachwies oder leichtfertig angriff, erfahren wir am besten aus Demosthenes' (57.) Rede πρὸς Εὐβουλίδην, die zu den gehaltreichsten Reden des Altertums gehört.

Die Zeit der Rede gegen Pankleon ist unbestimmbar.

1 Πολλὰ μὲν λέγειν, ὧ ἄνδρες δικασταί, περὶ τουτουὶ τοῦ πράγματος οὕτ' ἂν δυναίμην οὔτε μοι δοκεῖ δεῖν· ὥς δ' ὀρθῶς τὴν δίκην ἔλαχον τουτωὶ Παγκλέωνι οὐκ ὄντι Πλαταιεῖ, τοῦθ' ὑμῖν πειράσομαι ἀποδεῖξαι.

2 Ὡς γὰρ ἀδικῶν με πολὺν χρόνον οὐκ ἐπαύετο, ἐλθὼν ἐπὶ τὸ γναφεῖον, ἐν ᾧ εἰργάζετο, προσεκαλεσάμην αὐτὸν πρὸς τὸν πολέμαρχον, νομίζων μέτοικον εἶναι. Εἰπόντος δὲ τούτου ὅτι Πλαταιεὺς εἶη, ἡρόμην ὁπόθεν δημοτεύοιτο, παραινέσαντός τινος τῶν παρόντων προσκαλέσασθαι καὶ πρὸς τὴν φυλήν, ἥστινος εἶναι

σκήπτοιτο. Ἐπειδὴ δ' ἀπεκρίνατο ὅτι Δεκελειόθεν, προσκαλεσά-
μενος αὐτὸν καὶ πρὸς τοὺς τῇ Ἰπποθωντίδι δικάζοντας, ἔλθων 3
ἐπὶ τὸ κουρεῖον τὸ παρὰ τοὺς Ἑρμᾶς, οἳ Δεκελεῖς προσφοιτῶσιν,
ἡρώτων, οὓς τε ἐξευρίσκοιμι Δεκελέων ἐπυνθανόμην, εἴ τινα γι-
γνώσκοιεν Δεκελειόθεν δημοτευόμενον Παγκλέωνα. Ἐπειδὴ δ' οὐδεὶς
ἔφρασκεν γινώσκειν αὐτόν, πυθόμενος ὅτι καὶ ἑτέρας δίκας τὰς
μὲν φεύγοι τὰς δ' ὠφλήκοι παρὰ τῷ πολέμαρχῳ, ἔλαχον καὶ ἐγώ.

Πρῶτον μὲν οὖν ὑμῖν Δεκελέων οὓς ἡρόμην μάρτυρας παρέ- 4
ξομαι, ἔπειτα δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῶν λαχόντων τε δίκας αὐτῷ
πρὸς τὸν πολέμαρχον καὶ καταδικασαμένων, ὅσοι τυγχάνουσι παρ-
όντες. Καί μοι ἐπίλαβε τὸ ὕδωρ.

MARTYRES.

Ἐκ μὲν τούτων πεισθεὶς πρὸς τὸν πολέμαρχον αὐτῷ τὴν 5
δίκην ἔλαχον· ἐπειδὴ δέ μοι αὐτὴν ἀντεγράψατο μὴ εἰσαγώγιμον
εἶναι, περὶ πολλοῦ ποιούμενος μηδενὶ δόξαι ὑβρίζειν βούλεσθαι
μᾶλλον ἢ δίκην λαβεῖν ὧν ἡδίκηθην, πρῶτον μὲν Εὐθύκριτον, ὃν
πρεσβύτατόν τε Πλαταιῶν ἐγίγνωσκον καὶ μάλιστ' ὥομην εἰδέναι,
ἡρόμην, εἴ τινα γινώσκοι Ἰππαρμοδώρου υἱὸν Παγκλέωνα Πλα-
ταιᾶ· ἔπειτα δ', ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἀπεκρίνατό μοι ὅτι τὸν Ἰππαρ- 6
μόδωρον μὲν γινώσκοι, υἱὸν δ' ἐκείνῳ οὐδέν' οὔτε Παγκλέωνα
οὔτ' ἄλλον οὐδέν' εἰδείη ὄντα, ἡρώτων δὴ καὶ τῶν ἄλλων ὄσους
ἦδειν Πλαταιᾶς ὄντας. Πάντες οὖν ἀγνοοῦντες τὸ ὄνομα αὐτοῦ,
ἀκριβέστατ' ἂν ἔφασάν με πυθέσθαι ἔλθόντ' εἰς τὸν χλωρὸν τυρὸν
τῇ ἔνῃ καὶ νέᾳ· ταύτῃ γὰρ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς ἐκάστου ἐκεῖσε
συλλέγεσθαι τοὺς Πλαταιᾶς. Ἐλθὼν οὖν εἰς τὸν τυρὸν ταύτῃ τῇ 7
ἡμέρᾳ ἐπυνθανόμην αὐτῶν, εἴ τινα γινώσκοιεν Παγκλέωνα πολίτην
σφέτερον. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι οὐκ ἔφασαν γινώσκειν, εἷς δέ τις
εἶπεν ὅτι τῶν μὲν πολιτῶν οὐδενὶ εἰδείη τοῦτ' ὃν τὸ ὄνομα, δοῦλον
μέντοι ἔφη ἑαυτοῦ ἀφροστῶτα εἶναι Παγκλέωνα, τὴν τε ἡλικίαν
λέγων τὴν τούτου καὶ τὴν τέχνην ἣ οὗτος χρῆται. Ταῦτ' οὖν ὥς 8
ἀληθῆ ἐστι, τὸν τε Εὐθύκριτον, ὃν πρῶτον ἡρόμην, καὶ τῶν ἄλλων
Πλαταιῶν ὅσοις προσῆλθον, καὐτὸν ὃς ἔφη δεσπότης τούτου εἶναι,
μάρτυρας παρέξομαι. Καί μοι ἐπίλαβε τὸ ὕδωρ.

MARTYRES.

- 9 Ἡμέραις τοίνυν μετὰ ταῦτα οὐ πολλαῖς ὕστερον ἰδὼν ἀγόμενον τουτονὶ Παγκλέωνα ὑπὸ τοῦ Νικομήδους, ὃς ἐμαρτύρησεν αὐτοῦ δεσπότης εἶναι, προσῆλθον βουλόμενος εἰδέναι ὁποῖόν τι περὶ αὐτοῦ πραχθήσοιτο. Τότε μὲν οὖν ἐπειδὴ ἐπαύσαντο μαχόμενοι, εἶπόν τινες τῶν τούτῳ παρόντων ὅτι εἴη αὐτῷ ἀδελφὸς ὃς ἐξαιρήσοιτο αὐτὸν εἰς ἐλευθερίαν· ἐπὶ τούτοις ἐγγυησάμενοι παρέξουσιν
- 10 εἰς ἀγορὰν ὥχοντο ἀπιόντες. Τῇ δ' ὕστεραίᾳ τῆς τ' ἀντιγραφῆς ἔνεκα ταυτησὶ καὶ αὐτῆς τῆς δίκης ἔδοξέ μοι χρῆναι μάρτυρας λαβόντι παραγενέσθαι, ἵν' εἰδείην τὸν τ' ἐξαιρησόμενον αὐτὸν καὶ ὅ τι λέγων ἀφαιρήσοιτο. Ἐφ' οἷς μὲν οὖν ἐξηγγυήθη, οὐτ' ἀδελφὸς οὐτ' ἄλλος οὐδεὶς ἦλθε, γυνὴ δὲ φάσκουσα αὐτῆς αὐτὸν εἶναι δοῦλον, ἀμφισβητοῦσα τῷ Νικομήδει, καὶ οὐκ ἔφη ἐάσειν αὐτὸν
- 11 ἄγειν. Ὅσα μὲν οὖν αὐτόθι ἐρρήθη, πολὺς ἂν εἴη μοι λόγος διηγεῖσθαι· εἰς τοῦτο δὲ βιαίότητος ἦλθον οἱ τε παρόντες τούτῳ καὶ αὐτὸς οὗτος, ὥστ' ἐθέλοντος μὲν τοῦ Νικομήδους ἐθελούσης δὲ τῆς γυναικὸς ἀφιέναι, εἴ τις ἢ εἰς ἐλευθερίαν τοῦτον ἐξαιροῖτο ἢ ἄγοι φάσκων ἑαυτοῦ δοῦλον εἶναι, τούτων οὐδὲν ποιήσαντες ἀφελόμενοι ὥχοντο. Ὡς οὖν τῇ τε προτεραίᾳ ἐπὶ τούτοις ἐξηγγυήθη καὶ τότε βίᾳ ὥχοντο ἀφελόμενοι αὐτόν, μάρτυρας παρέξομαι ὑμῖν. Καί μοι ἐπίλαβε τὸ ὕδωρ.

MARTYRES.

- 12 Ῥᾶδιον τοίνυν εἰδέναι ὅτι οὐδ' αὐτὸς Παγκλέων νομίζει ἑαυτὸν μὴ ὅτι Πλαταιᾶ εἶναι, ἀλλ' οὐδ' ἐλεύθερον. Ὅστις γὰρ ἐβουλήθη βίᾳ ἀφαιρεθεὶς ἐνόχους καταστήσαι τοὺς ἑαυτοῦ ἐπιτηδεῖους τοῖς βιαίοις μᾶλλον ἢ κατὰ τοὺς νόμους εἰς ἐλευθερίαν ἐξαιρεθεὶς δίκην λαβεῖν παρὰ τῶν ἀγόντων αὐτόν, οὐδενὶ χαλεπὸν γνῶναι, ὅτι εὖ εἰδὼς ἑαυτὸν ὄντα δοῦλον ἔδεισεν ἐγγυητὰς καταστήσας περὶ τοῦ σώματος ἀγωνίσασθαι.
- 13 Ὅτι μὲν οὖν Πλαταιεὺς εἶναι πολλοῦ δεῖ, οἶμαι ὑμᾶς ἐκ τούτων σχεδὸν τι γινώσκειν· ὅτι δὲ οὐδ' αὐτὸς, ὃς ἄριστ' οἶδε τὰ αὐτοῦ, ἡγήσατο δόξαι ἂν ὑμῖν Πλαταιεὺς εἶναι, ἐξ ὧν ἔπραξε ῥαδίως μαθήσεσθε. Ἐν τῇ ἀντωμοσίᾳ γὰρ τῆς δίκης ἦν αὐτῷ

ἔλαχεν Ἀριστόδικος οὕτως, ἀμφισβητῶν μὴ πρὸς τὸν πολέμαρχον εἶναι οἱ τὰς δίκας, διεμαρτυρήθη μὴ Πλαταιεὺς εἶναι, ἐπισκηψά- 14
μενος δὲ τῷ μάρτυρι οὐκ ἐπεξῆλθεν, ἀλλ' εἶασε καταδικάσασθαι αὐτοῦ τὸν Ἀριστόδικον. Ἐπειδὴ δ' ὑπερήμερος ἐγένετο, ἐξέτεισε τὴν δίκην, καθότι ἔπειθε. Καὶ τούτων, ὡς ἀληθὴ ἐστι, μάρτυρας ἐγὼ παρέξομαι ὑμῖν. Καί μοι ἐπίλαβε τὸ ὕδωρ.

MARTYRES.

Πρὶν τοίνυν ταῦτα ὁμολογηθῆναι αὐτῷ, δεδιὼς τὸν Ἀριστό- 15
δικον, μεταστὰς ἐντεῦθεν Θήβησι μετώκει. Καίτοι οἶμαι εἰδέναι ὑμᾶς ὅτι, εἶπερ ἦν Πλαταιεὺς, πανταχοῦ μᾶλλον ἢ Θήβησιν εἰκὸς ἦν αὐτὸν μετοικῆσαι. Ὡς οὖν ἐκεῖ ὤκει πολὺν χρόνον, τούτων ὑμῖν μάρτυρας παρέξομαι. Καί μοι ἐπίλαβε τὸ ὕδωρ.

MARTYRES.

Ἐξαρχεῖν μοι νομίζω τὰ εἰρημένα, ὧ ἄνδρες δικασταί· ἐὰν 16
γὰρ διαμνημονεύητε, οἶδ' ὅτι τὰ τε δίκαια καὶ τὰ ληθὴ ψηφιεῖσθε, καὶ ἃ ἐγὼ ὑμῶν δέομαι.

14.

ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΕΡΑΤΟΣΘΕΝΟΥΣ ΦΟΝΟΥ.

(I)

Ein altes Gesetz des Drakon und Solon über Mord bestimmte, daß rein von Blutschuld sei (καθαρός) und gerichtlich nicht verfolgt werden dürfe (ἀθῶος): 1. ἂν τις ἐν ἀθλοῖς ἀποκτείνῃ τινά, 2. ἂν ἐν πολέμῳ ἀγνοήσας, 3. ἂν ἐπὶ δάμαρτι λάβῃ (μοιχὸν) ἢ ἐπὶ παλλακῇ ἢ ἂν ἐπ' ἐλευθέροις παισὶν ἔχῃ (Dem. XXIII 53—55). Von dieser Rechtsbefugnis hatte der Athener Euphiletos gegen den Ehebrecher Eratosthenes, einen νεανίσκος, Gebrauch gemacht, wurde aber von den Verwandten desselben wegen vorsätzlichen Mordes (φόνος ἐκούσιος) bei dem Archon Basileus verklagt, weil er angeblich den Eratosthenes in sein Haus gelockt, und trotzdem er das Asyl des Herdes gesucht hätte, schonungslos niedergemacht habe.

- 1 Περὶ πολλοῦ ἂν ποιησαίμην, ὦ ἄνδρες, τὸ τοιούτους ὑμᾶς A
 ἐμοὶ δικαστὰς περὶ τούτου τοῦ πράγματος γενέσθαι, οἷοίπερ ἂν 1—4
 ὑμῖν αὐτοῖς εἴητε, τοιαῦτα πεπονθότες· εὖ γὰρ οἶδ' ὅτι, εἰ τὴν
 αὐτὴν γνώμην περὶ τῶν ἄλλων ἔχοιθ', ἦνπερ περὶ ὑμῶν αὐτῶν,
 οὐκ ἂν εἴη ὅστις οὐκ ἐπὶ τοῖς γεγενημένοις ἀγανακτοίη, ἀλλὰ πάσας
 ἂν περὶ τῶν τὰ τοιαῦτ' ἐπιτηδευόντων τὰς ζημίας μικρὰς ἡγοῖσθε.
- 2 Καὶ ταῦτ' οὐκ ἂν εἴη μόνον παρ' ὑμῖν οὕτως ἐγνωσμένα, ἀλλ' ἐν
 ἀπάσῃ τῇ Ἑλλάδι· περὶ τούτου γὰρ μόνου τοῦ ἀδικήματος καὶ ἐν
 δημοκρατία καὶ ἐν ὀλιγαρχίᾳ ἡ αὐτὴ τιμωρία τοῖς ἀσθενεστάτοις
 πρὸς τοὺς τὰ μέγιστα δυναμένους ἀποδέδοται, ὥστε τὸν χείριστον
 τῶν αὐτῶν τυγχάνειν τῷ βελτίστῳ· οὕτως, ὦ ἄνδρες, ταύτην τὴν
- 3 ὕβριν ἀπαντες ἄνθρωποι δεινοτάτην ἡγοῦνται. Περὶ μὲν οὖν τοῦ
 μεγέθους τῆς ζημίας ἀπαντας ὑμᾶς νομίζω τὴν αὐτὴν διάνοιαν
 ἔχειν, καὶ οὐδένα οὕτως ὀλιγώρως διακεῖσθαι, ὅστις οἶεται δεῖν
 συγγνώμης τυγχάνειν ἢ μικρὰς ζημίας ἀξίους εἶναι τοὺς τῶν τοι-
- 4 οὔτων ἔργων αἰτίους· ἡγοῦμαι δ', ὦ ἄνδρες, τοῦτό με δεῖν ἀπο-
 δεῖξαι, ὥς ἐμοίχευεν Ἐρατοσθένης τὴν γυναῖκα τὴν ἐμὴν καὶ ἐκείνην
 τε διέφθειρε καὶ τοὺς παῖδας τοὺς ἐμοὺς ἥσχυνε καὶ ἐμ' αὐτὸν
 ὕβρισεν εἰς τὴν οἰκίαν τὴν ἐμὴν εἰσιών, καὶ οὐτ' ἔχθρα ἐμοὶ καὶ
 ἐκείνῳ οὐδεμία ἦν πλὴν ταύτης, οὔτε χρημάτων ἕνεκ' ἐπραξα ταῦτα,
 ἵνα πλούσιος ἐκ πένητος γένωμαι, οὐτ' ἄλλου κέρδους οὐδενὸς πλὴν
 τῆς κατὰ τοὺς νόμους τιμωρίας.
- 5 Ἐγὼ τοίνυν ἐξ ἀρχῆς ὑμῖν ἀπαντα ἐπιδείξω τὰ ἐμαυτοῦ πράγ- N
 ματα, οὐδὲν παραλείπων, ἀλλὰ πάντα λέγων τάληθῃ· ταύτην γὰρ 5—27
 ἐμαυτῷ μόνην ἡγοῦμαι σωτηρίαν, ἐὰν ὑμῖν εἰπεῖν ἀπαντα δυνηθῶ
- 6 τὰ πεπραγμένα. Ἐγὼ γάρ, ὦ ἄνδρες, ἐπειδὴ ἔδοξέ μοι γῆμαι καὶ
 γυναῖκα ἡγαγόμεν εἰς τὴν οἰκίαν, τὸν μὲν ἄλλον χρόνον οὕτω διε-
 κείμην, ὥστε μήτε λυπεῖν μήτε λῖαν ἐπ' ἐκείνη εἶναι ὅ τι ἂν ἐθέλη
 ποιεῖν, ἐφύλαττόν τε ὥς οἶόν τ' ἦν καὶ προσεῖχον τὸν νοῦν ὥσπερ
 εἰκὸς ἦν· ἐπειδὴ δέ μοι παιδίον γίγνεται, ἐπίστευον ἤδη καὶ πάντα
 τὰ ἐμαυτοῦ ἐκείνῃ παρέδωκα, ἡγούμενος ταύτην οἰκειότητα μεγίστην
- 7 εἶναι. Ἐν μὲν οὖν τῷ πρώτῳ χρόνῳ, ὦ Ἀθηναῖοι, πασῶν ἦν βελ-
 τίστη· καὶ γὰρ οἰκονόμος δεινὴ καὶ φειδωλὸς διήγαγε καὶ ἀκριβῶς
 πάντα διοικοῦσα· ἐπειδὴ δέ μοι ἡ μήτηρ ἐτελεύτησε, πάντων τῶν

κακῶν ἀποθανοῦσα αἰτία μοι γεγένηται. Ἐπ' ἐκφορὰν γὰρ αὐτῇ 8
ἀκολουθήσας ἢ ἐμὴ γυνὴ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ὀφθεῖσα χρόνῳ δια-
φθείρεται· ἐπιτηρῶν γὰρ τὴν θεράπαιναν τὴν εἰς τὴν ἀγορὰν βα-
δίζουσαν καὶ λόγους προσφέρων ἀπώλεσεν αὐτήν. Πρῶτον μὲν 9
οὖν, ὧ ἄνδρες (δεῖ γὰρ καὶ ταῦθ' ὑμῖν διηγῆσασθαι), οἰκίδιόν ἐστὶ
μοι διπλοῦν, ἴσα ἔχον τὰ ἄνω τοῖς κάτω καὶ τὴν γυναικωνῖτιν καὶ
τὴν ἀνδρωνῖτιν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ παιδίον ἐγένετο ἡμῖν, ἢ μήτηρ
αὐτὸ ἐθήλαζεν· ἵνα δὲ μὴ, ὅποτε λοῦσθαι δέοι, κινδυνεύῃ κατὰ
τῆς κλίμακος καταβαίνουσα, ἐγὼ μὲν ἄνω διητώμην, αἱ δὲ γυναῖκες
κάτω. Καὶ οὕτως ἤδη συνειθισμένον ἦν, ὥστε πολλάκις ἢ γυνὴ 10
ἀπῆει κάτω καθευδήσουσα ὡς τὸ παιδίον, ἵνα τὸν τιτθὸν αὐτῇ
διδῶ καὶ μὴ βοᾷ. Καὶ ταῦτα πολὺν χρόνον οὕτως ἐγίγνετο, καὶ
ἐγὼ οὐδὲν πώποτε ὑπώπτευσα, ἀλλ' οὕτως ἡλιθίως διεκείμην, ὥστ'
ᾧμην τὴν ἐμαυτοῦ γυναῖκα πασῶν σωφρονεστάτην εἶναι τῶν ἐν τῇ
πόλει. Προιόντος δὲ τοῦ χρόνου, ὧ ἄνδρες, ἦκον μὲν ἀπροσδοκῆ- 11
τως ἐξ ἀγροῦ, μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον τὸ παιδίον ἐβόα καὶ ἐδυσκό-
λαινεν ὑπὸ τῆς θεραπαίνης ἐπίτηδες λυπούμενον, ἵνα ταῦτα ποιῇ·
ὁ γὰρ ἄνθρωπος ἔνδον ἦν· ὕστερον γὰρ ἅπαντ' ἐπυθόμην. Καὶ 12
ἐγὼ τὴν γυναῖκα ἀπιέναι ἐκέλευον καὶ δοῦναι τῷ παιδίῳ τὸν τιτ-
θόν, ἵνα παύσῃται κλαῖον. Ἡ δὲ τὸ μὲν πρῶτον οὐκ ἤθελεν, ὡς
δὴ ἀσμένῃ με ἑώρακυῖα ἦκοντα διὰ χρόνου· ἐπειδὴ δ' ἐγὼ ὠργι-
ζόμην καὶ ἐκέλευον αὐτὴν ἀπιέναι, „ἵνα σύ γ'“ ἔφη „πειρᾶς ἐν-
ταῦθα τὴν παιδίσκη· καὶ πρότερον δὴ μεθύων εἵλκες αὐτήν.“
Κἀγὼ μὲν ἐγέλων, ἐκείνη δ' ἀναστᾶσα καὶ ἀπιοῦσα προστίθησι 13
τὴν θύραν, προσποιουμένη παίζειν, καὶ τὴν κλῆν ἐφέλκεται. Κἀγὼ
τούτων οὐδὲν ἐνθυμούμενος οὐδ' ὑπονοῶν ἐκάθευδον ἄσμενος, ὡς
ἦκων ἐξ ἀγροῦ. Ἐπειδὴ δ' ἦν πρὸς ἡμέραν, ἦκεν ἐκείνη καὶ τὴν 14
θύραν ἀνέωξεν. Ἐρομένου δέ μου, τί αἱ θύραι νύκτωρ ψοφοῖεν,
ἔφασκε τὸν λύχνον ἀποσβεσθῆναι τὸν παρὰ τῷ παιδίῳ, εἴτ' ἐκ τῶν
γειτόνων ἀνάψασθαι. Ἐσιώπων ἐγὼ καὶ ταῦθ' οὕτως ἔχειν ἡγού-
μην. Ἐδοξε δέ μοι, ὧ ἄνδρες, τὸ πρόσωπον ἐψιμυθιωσθαι, τοῦ
ἀδελφοῦ τεθνεῶτος οὕπῳ τριάκονθ' ἡμέρας· ὁμῶς δ' οὐδ' οὕτως
οὐδὲν ὑποπτεύων περὶ τοῦ πράγματος, ἐξελθὼν ᾧχόμην ἔξω σιωπῇ.
Μετὰ δὲ ταῦτ', ὧ ἄνδρες, χρόνου μεταξὺ διαγενομένου καὶ ἐμοῦ 15

πολὺ ἀπολελειμμένου τῶν ἑμαυτοῦ κακῶν, προσέρχεται μοί τις
 πρεσβῦτις ἄνθρωπος, ὑπὸ γυναικὸς ὑποπεμφθεῖσα, ἣν ἐκεῖνος
 ἐμοίχευσεν, ὥς ἐγὼ ὕστερον ἤκουον· αὕτη δ' ὀργιζομένη καὶ ἀδι-
 κεῖσθαι νομίζουσα, ὅτι οὐκέτι ὁμοίως ἐφοίτα παρ' αὐτήν, ἐφύλαττεν
 16 ἕως ἐξηῦρεν ὃ τι εἴη τὸ αἴτιον. Προσελθοῦσα οὖν μοι ἐγγὺς ἡ
 ἄνθρωπος τῆς οἰκίας τῆς ἐμῆς ἐπιτηροῦσα, „Εὐφίλητε,“ ἔφη „μη-
 δεμιᾶ πολυπραγμοσύνη προσεληλυθέναι με νόμιζε πρὸς σε· ὁ γὰρ
 ἀνὴρ ὁ ὑβρίζων εἰς σὲ καὶ τὴν σὴν γυναῖκα ἐχθρὸς ὢν ἡμῖν τυγ-
 χάνει. Ἐὰν οὖν λάβῃς τὴν θεράπαιναν τὴν εἰς ἀγορὰν βαδίζουσαν
 καὶ διακονοῦσαν ὑμῖν καὶ βασανίσῃς, ἅπαντα πεύσει. Ἔστι δ'“
 ἔφη „Ἑρατοσθένης Οἰῆθεν ὁ ταῦτα πράττων, ὃς οὐ μόνον τὴν
 σὴν γυναῖκα διέφθαρκεν, ἀλλὰ καὶ ἄλλας πολλὰς· ταύτην γὰρ δὴ
 17 τέχνην ἔχει.“ Ταῦτ' εἰποῦσα, ὧ ἄνδρες, ἐκείνη μὲν ἀπηλλάγη,
 ἐγὼ δ' εὐθέως ἐταραττόμην, ἐνθυμούμενος μὲν ὥς ἀπεκλήσθην ἐν
 τῷ δωματίῳ, ἀναμιμνησκόμενος δ' ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐψόφει
 ἡ μέταυλος θύρα καὶ ἡ αὖλειος, ὃ οὐδεπώποτ' ἐγένετο, ἔδοξε τέ
 μοι ἡ γυνὴ ἐψιμυθιῶσθαι. Ταῦτά μου πάντα εἰς τὴν γνώμην
 18 εἰσῆει καὶ μεστὸς ἦν ὑποψίας. Ἐλθὼν δ' οἴκαδ' ἐκέλευον ἀκο-
 λουθεῖν μοι τὴν θεράπαιναν εἰς τὴν ἀγορὰν, ἀγαγὼν δ' αὐτὴν ὥς
 τῶν ἐπιτηδείων τινὰ ἔλεγον, ὅτι ἐγὼ πάντ' εἴην πεπυσμένος τὰ
 γιγνόμενα ἐν τῇ οἰκίᾳ. „Σοὶ οὖν“ ἔφην „ἔξεστι δυοῖν ὁπότερον
 βούλει ἐλέσθαι, ἢ μαστιγωθεῖσαν εἰς μύλων' ἐμπεσεῖν καὶ μηδέ-
 ποτε παύσασθαι κακοῖς τοιούτοις συνεχομένην, ἢ κατειποῦσαν
 ἅπαντα τάληθ' ἢ μηδὲν παθεῖν κακόν, ἀλλὰ συγγνώμης παρ' ἐμοῦ
 τυχεῖν τῶν ἡμαρτημένων· ψεύσῃ δὲ μηδέν, ἀλλὰ πάντα τάληθ' ἢ
 19 λέγε.“ Κακείνη τὸ μὲν πρῶτον ἔξαρκος ἦν καὶ ποιεῖν ἐκέλευεν ὃ
 τι βούλομαι· οὐδὲν γὰρ εἰδέναι· ἐπειδὴ δ' ἐγὼ ἐμνήσθην Ἑρατο-
 σθένους πρὸς αὐτὴν καὶ εἶπον, ὅτι οὗτος ὁ φοιτῶν εἴη πρὸς τὴν
 γυναῖκα, ἐξεπλάγη ἡγησαμένη με πάντ' ἀκριβῶς ἐγνωκέναι. Καὶ
 τότε ἤδη πρὸς τὰ γόνατά μου πεσοῦσα, καὶ πίστιν παρ' ἐμοῦ λα-
 20 βοῦσα μηδὲν πείσεσθαι κακόν, κατηγόρει πρῶτον μὲν ὥς μετὰ τὴν
 ἐκφορὰν αὐτῇ προσίοι, ἔπειθ' ὥς αὐτὴ τελευτῶσα εἰσαγγεῖλειε, καὶ
 ὥς ἐκείνη τῷ χρόνῳ προθείη καὶ τὰς εἰσόδους, οἷς ῥόπτροις προσίοι,
 καὶ ὥς θεσμοφορίοις ἐμοῦ ἐν ἀγρῷ ὄντος ὥχετ' εἰς τὸ ἱερὸν μετὰ

τῆς μητρὸς τῆς ἐκείνου· καὶ τᾶλλα τὰ γενόμενα πάντ' ἀκριβῶς
 διηγήσατο. Ἐπειδὴ δὲ πάντ' εἶρητο αὐτῇ, εἶπον ἐγὼ „ὅπως τοίνυν 21
 ταῦτα μηδεὶς ἀνθρώπων πεύσεται· εἰ δὲ μή, οὐδέν σοι κύριον
 ἔσται τῶν πρὸς ἑμ' ὡμολογημένων. Ἀξιῶ δέ σ' ἐπ' αὐτοφώρῳ
 ταῦτά μοι ἐπιδεῖξαι· ἐγὼ γὰρ οὐδὲν δέομαι λόγων, ἀλλὰ τὸ ἔργον
 φανερόν γενέσθαι, εἴπερ οὕτως ἔχει.“ Ὁμολόγει ταῦτα ποιήσιν. 22
 Καὶ μετὰ ταῦτα διεγένοντο ἡμέραι τέσσαρες ἢ πέντε, ***** ὥς
 ἐγὼ μεγάλοις ὑμῖν τεκμηρίοις ἐπιδείξω. Πρῶτον δὲ διηγήσασθαι
 βούλομαι τὰ πραχθέντα τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ. Σώστρατος ἦν μοι
 ἐπιτήδειος καὶ φίλος. Τούτῳ ἡλίου δεδυκότος ἰόντι ἐξ ἀγροῦ ἀπ-
 ἦντησα. Εἰδὼς δ' ἐγὼ, ὅτι τηνικαῦτ' ἀφιγμένος οὐδὲν δὴ κατα-
 λήψοιτ' οἴκοι τῶν ἐπιτηδείων, ἐκέλευον συνδειπνεῖν· καὶ ἐλθόντες
 οἴκαδ' ὥς ἐμέ, ἀναβάντες εἰς τὸ ὑπερῶον ἐδειπνοῦμεν. Ἐπειδὴ 23
 δὲ καλῶς αὐτῷ εἶχεν, ἐκεῖνος μὲν ἀπιὼν ὥχετ', ἐγὼ δ' ἐκάθευδον.
 Ὁ δ' Ἑρατοσθένης, ὦ ἄνδρες, εἰσέρχεται, καὶ ἡ θεράπαινα ἐπ-
 εγείρασά μ' εὐθὺς φράζει ὅτι ἔνδον ἐστί. Κἀγὼ εἰπὼν ἐκείνῃ ἐπι-
 μελεῖσθαι τῆς θύρας, καταβὰς σιωπῇ ἐξέρχομαι, καὶ ἀφικνοῦμαι
 ὥς τὸν καὶ τόν, καὶ τοὺς μὲν οὐκ ἔνδον κατέλαβον, τοὺς δὲ οὐκ
 ἐπιδημοῦντας ἡῶρον. Παραλαβὼν δ' ὥς οἶόν τε ἦν πλείστους ἐκ 24
 τῶν παρόντων ἐβάδιζον. Καὶ δᾶδας λαβόντες ἐκ τοῦ ἐγγύτατα
 καπηλείου εἰσερχόμεθα, ἀνεωγμένης τῆς θύρας ὑπὸ τῆς ἀνθρώ-
 που παρεσκευασμένης. Ὦσαντες δὲ τὴν θύραν τοῦ δωματίου
 οἱ μὲν πρῶτοι εἰσιόντες ἔτι εἶδομεν αὐτὸν κατακείμενον παρὰ τῇ
 γυναικί, οἱ δ' ὕστερον ἐν τῇ κλίνῃ γυμνὸν ἐστηκότα. Ἐγὼ δ', ὦ 25
 ἄνδρες, πατάξας καταβάλλω αὐτόν, καὶ τὸ χεῖρε περιαγαγὼν εἰς
 τοῦπισθεν καὶ δῆσας ἡρώτων, διὰ τί ὑβρίζει εἰς τὴν οἰκίαν τὴν
 ἐμὴν εἰσιών. Κἀκεῖνος ἀδικεῖν μὲν ὡμολόγει, ἠντεβόλει δὲ καὶ
 ἰκέτευε μὴ ἀποκτεῖναι, ἀλλ' ἀργύριον πράξασθαι. Ἐγὼ δ' εἶπον 26
 ὅτι „οὐκ ἐγὼ σ' ἀποκτενῶ, ἀλλ' ὁ τῆς πόλεως νόμος, ὃν σὺ παρα-
 βαίνων περὶ ἐλάττονος τῶν ἡδονῶν ἐποιήσω, καὶ μᾶλλον εἴλου
 τοιοῦτον ἀμάρτημα ἐξαμαρτάνειν εἰς τὴν γυναῖκα τὴν ἐμὴν καὶ εἰς
 τοὺς παῖδας τοὺς ἐμοὺς ἢ τοῖς νόμοις πείθεσθαι καὶ κόσμιος εἶναι.“
 Οὕτως, ὦ ἄνδρες, ἐκεῖνος τούτων ἔτυχεν, ὥνπερ οἱ νόμοι κελεύουσι 27
 τοὺς τὰ τοιαῦτα πράττοντας, οὐκ εἰσαρπασθεῖς ἐκ τῆς ὁδοῦ, οὐδ'

ἐπὶ τὴν ἐστίαν καταφυγών, ὥσπερ οὗτοι λέγουσι· πῶς γὰρ ἂν, B
 ὅστις ἐν τῷ δωματίῳ πληγεὶς κατέπεσεν εὐθύς, περιέστρεψα δ' 27—28
 αὐτοῦ τὸ χεῖρε, ἔνδον δ' ἦσαν ἄνθρωποι τοσοῦτοι, οὓς διαφυγεῖν
 οὐκ ἐδύνατο, οὔτε σίδηρον οὔτε ξύλον οὔτ' ἄλλο οὐδὲν ἔχων, ᾧ τοὺς
 28 ἐπελθόντας ἂν ἡμύνατο. Ἀλλ', ὦ ἄνδρες, οἶμαι καὶ ὑμᾶς εἰδέναι,
 ὅτι οἱ μὴ τὰ δίκαια πράττοντες οὐχ ὁμολογοῦσι τοὺς ἐχθροὺς
 λέγειν ἀληθῆ, ἀλλ' αὐτοὶ ψευδόμενοι καὶ τὰ τοιαῦτα μηχανώμενοι
 ὁργὰς τοῖς ἀκούουσι κατὰ τῶν τὰ δίκαια πραττόντων παρασκευά-
 ζουσι. Πρῶτον μὲν οὖν ἀνάγνωθι τὸν νόμον.

ΝΟΜΟΣ.

29 Οὐκ ἡμφεσβήτει, ὦ ἄνδρες, ἀλλ' ὁμολόγει ἀδικεῖν, καὶ ὅπως B¹
 μὲν μὴ ἀποθάνῃ ἡντεβόλει καὶ ἰκέτευεν, ἀποτίνειν δ' ἔτοιμος ἦν 29
 χρήματα. Ἐγὼ δὲ τῷ μὲν ἐκείνου τιμήματι οὐ συνεχώρουν, τὸν
 δὲ τῆς πόλεως νόμον ἡξίουν εἶναι κυριώτερον, καὶ ταύτην ἔλαβον
 τὴν δίκην, ἣν ὑμεῖς δικαιοτάτην εἶναι ἡγησάμενοι τοῖς τὰ τοιαῦτ'
 ἐπιτηδεύουσιν ἐτάξατε. Καί μοι ἀνάβητε τούτων μάρτυρες.

ΜΑΡΤΥΡΕΣ.

30 Ἀνάγνωθι δέ μοι καὶ τοῦτον τὸν νόμον τὸν ἐκ τῆς στήλης τῆς
 ἐξ Ἀρείου πάγου.

ΝΟΜΟΣ.

Ἀκούετ', ὦ ἄνδρες, ὅτι αὐτῷ τῷ δικαστηρίῳ τῷ ἐξ Ἀρείου B²
 πάγου, ᾧ καὶ πατριὸν ἐστι καὶ ἐφ' ἡμῶν ἀποδέδοται τοῦ φόνου 30—36
 τὰς δίκας δικάζειν, διαρρήδην εἴρηται τοῦτο 'μὴ καταγιγνώσκειν
 φόνου, ὃς ἂν ἐπὶ δάμαρτι τῇ ἑαυτοῦ μοιχὸν λαβὼν ταύτην τὴν
 31 τιμωρίαν ποιήσῃται'. Καὶ οὕτω σφόδρα ὁ νομοθέτης ἐπὶ ταῖς
 γαμεταῖς γυναιξὶ δίκαια ταῦτα ἡγήσατ' εἶναι, ὥστε καὶ ἐπὶ ταῖς
 παλλακαῖς ταῖς ἐλάττονος ἀξίαις τὴν αὐτὴν ἐπέθηκε. Καίτοι δῆλον
 ὅτι, εἴ τιν' εἶχε μείζω ταύτης τιμωρίαν, ἐπὶ ταῖς γαμεταῖς ἐποίησεν
 ἂν. Νῦν δ' οὐχ οἷός τ' ὢν ταύτης ἰσχυροτέραν ἐπ' ἐκείναις ἐξευρεῖν,
 τὴν αὐτὴν καὶ ἐπὶ ταῖς παλλακαῖς ἡξίωσε γίνεσθαι. Ἀνάγνωθι
 δέ μοι καὶ τοῦτον τὸν νόμον.

ΝΟΜΟΣ.

Ἀκούετ', ὦ ἄνδρες, ὅτι κελεύει, ἐάν τις ἄνθρωπον ἐλευθέραν 32
 ἢ παῖδα αἰσχύνῃ βία, διπλὴν τὴν βλάβην ὀφείλῃν, ἐὰν δὲ γυναῖκα,
 ἐφ' αἵσπερ ἀποκτείνειν ἔξεστιν, ἐν τοῖς αὐτοῖς ἐνέχεσθαι. Οὕτως,
 ὦ ἄνδρες, τοὺς βιαζομένους ἐλάττονος ζημίας ἀξίους ἡγήσατο εἶναι
 ἢ τοὺς πείθοντας· τῶν μὲν γὰρ θάνατον κατέγνω, τοῖς δὲ διπλὴν 33
 ἐποίησε τὴν βλάβην, ἡγούμενος τοὺς μὲν διαπραττομένους βία ὑπὸ
 τῶν βιασθέντων μισεῖσθαι, τοὺς δὲ πείσαντας οὕτως αὐτῶν τὰς
 ψυχὰς διαφθείρειν, ὥστ' οἰκειοτέρας αὐτοῖς ποιεῖν τὰς ἀλλοτρίας
 γυναῖκας ἢ τοῖς ἀνδράσι, καὶ πᾶσαν ἐπ' ἐκείνοις τὴν οἰκίαν γεγο-
 νέναι, καὶ τοὺς παῖδας ἀδῆλους εἶναι ὁποτέρων τυγχάνουσιν ὄντες,
 τῶν ἀνδρῶν ἢ τῶν μοιχῶν· ἀνθ' ὧν ὁ τὸν νόμον τιθεὶς θάνατον
 αὐτοῖς ἐποίησε τὴν ζημίαν. Ἐμοῦ τοίνυν, ὦ ἄνδρες, οἱ μὲν νόμοι 34
 οὐ μόνον ἀπεγνωκότες εἰσὶ μὴ ἀδικεῖν, ἀλλὰ καὶ κεκελευκότες ταύτην
 τὴν δίκην λαμβάνειν· ἐν ὑμῖν δ' ἐστί, πότερον χρὴ τούτους ἰσχυ-
 ροὺς ἢ μηδενὸς ἀξίους εἶναι. Ἐγὼ μὲν γὰρ οἶμαι πάσας τὰς πόλεις 35
 διὰ τοῦτο τοὺς νόμους τίθεσθαι, ἵνα, περὶ ὧν ἂν πραγμάτων ἀπο-
 ρῶμεν, παρὰ τούτους ἐλθόντες σκεψώμεθ' ὅ τι ἡμῖν ποιητέον ἐστίν.
 Οὗτοι τοίνυν περὶ τῶν τοιούτων τοῖς ἀδικουμένοις τοιαύτην δίκην
 λαμβάνειν παρακελεύονται. Οἷς ὑμᾶς ἀξίον τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχειν· 36
 εἰ δὲ μή, τοιαύτην ἄδειαν τοῖς μοιχοῖς ποιήσεθ', ὥστε καὶ τοὺς
 κλέπτας ἐπαρεῖτε φάσκειν μοιχοὺς εἶναι, εὖ εἰδότες ὅτι, ἐὰν ταύ-
 την τὴν αἰτίαν περὶ ἑαυτῶν λέγωσι καὶ ἐπὶ τούτῳ φάσκωσιν εἰς
 τὰς ἀλλοτρίας οἰκίας εἰσιέναι, οὐδεὶς αὐτῶν ἄψεται. Πάντες γὰρ
 εἴσονται ὅτι τοὺς μὲν νόμους περὶ τὰς μοιχείας χαίρειν ἔαν δεῖ, τὴν
 δὲ ψῆφον τὴν ὑμετέραν δεδιέναι· αὕτη γὰρ ἐστὶ πάντων τῶν ἐν
 τῇ πόλει κυριωτάτη.

B^a Σκέψασθε δ', ὦ ἄνδρες· κατηγοροῦσι γὰρ μου, ὥς ἐγὼ τὴν 37
 37—42 θεράπαιναν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ μετελθεῖν ἐκέλευσα τὸν νεανίσκον.
 Ἐγὼ δ', ὦ ἄνδρες, δίκαιον μὲν ἂν ποιεῖν ἡγούμεν ὥτινιοῦν τρόπῳ
 τὸν τὴν γυναῖκα τὴν ἐμὴν διαφθείραντα λαμβάνων. Εἰ μὲν γὰρ 38
 λόγων εἰρημένων, ἔργου δὲ μηδενὸς γεγεννημένου μετελθεῖν ἐκέλευον
 ἐκεῖνον, ἡδίκουν ἂν· εἰ δ' ἤδη πάντων διαπεπραγμένων καὶ πολ-
 λάκις εἰσεληλυθότος εἰς τὴν οἰκίαν τὴν ἐμὴν ὥτινιοῦν τρόπῳ ἐλάμ-
 βανον αὐτόν, σωφρονεῖν μὲν ἂν ἡγούμεν. Σκέψασθε δ' ὅτι καὶ 39

ταῦτα ψεύδονται· ῥαδίως δ' ἐκ τῶνδε γνώσεσθε. Ἐμοὶ γάρ, ὦ ἄνδρες, ὅπερ καὶ πρότερον εἶπον, φίλος ὢν Σώστρατος καὶ οἰκείως διακείμενος, ἀπαντήσας ἐξ ἀγροῦ περὶ ἡλίου δυσμᾶς συνεδείπνει, 40 καὶ ἐπειδὴ καλῶς εἶχεν αὐτῷ, ἀπιὼν ὤχετο. Καίτοι πρῶτον μὲν, ὦ ἄνδρες, ἐνθυμήθητ', εἴ τι ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐγὼ ἐπεβούλευον Ἑρατοσθένει, πότερον ἦν μοι κρεῖττον αὐτῷ ἐτέρωθι δειπνεῖν ἢ τὸν συνδειπνήσοντά μοι εἰσαγαγεῖν; οὐ γὰρ ἂν ἦττον ἐτόλμησεν ἐκεῖνος εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν. Εἴτα δοκῶ ἂν ὑμῖν τὸν συνδειπνοῦντα ἀφεῖς μόνος καταλειφθῆναι καὶ ἔρημος γενέσθαι, ἢ κελεύειν ἐκεῖνον 41 μένειν, ἵνα μετ' ἐμοῦ τὸν μοιχὸν ἐτιμωρεῖτο; Ἐπειτ', ὦ ἄνδρες, οὐκ ἂν δοκῶ ὑμῖν τοῖς ἐπιτηδείοις μεθ' ἡμέραν παραγγεῖλαι, καὶ κελεῦσαι αὐτοὺς συλλεγῆναι εἰς οἰκίαν τῶν φίλων τιν' ἐγγυτάτῳ μᾶλλον ἢ ἐπειδὴ τάχιστ' ἡσθόμην τῆς νυκτὸς περιτρέχειν, οὐκ εἰδὼς ὄντιν' οἴκοι καταλήψομαι καὶ ὄντιν' ἔξω; καὶ ὥς Ἀρμόδιον μὲν καὶ τὸν δεῖνα ἦλθον οὐκ ἐπιδημοῦντας (οὐ γὰρ ἦδειν), ἐτέρους δ' οὐκ 42 ἔνδον ὄντας κατέλαβον, οὓς δ' οἷός τ' ἦν λαβὼν ἐβάδιζον. Καίτοι εἰ προήδειν, οὐκ ἂν δοκῶ ὑμῖν καὶ θεράποντας παρασκευάσασθαι καὶ τοῖς φίλοις παραγγεῖλαι, ἵν' ὥς ἀσφαλέστατα μὲν αὐτὸς εἰσῆ- εἶν (τί γὰρ ἦδειν εἴ τι κακεῖνος εἶχε σιδήριον;), ὥς μετὰ πλείστων δὲ μαρτύρων τὴν τιμωρίαν ἐποιούμην; νῦν δ' οὐδὲν εἰδὼς τῶν ἐσομένων ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ οὓς οἷός τ' ἦν παρέλαβον. Καί μοι ἀνάβητε τούτων μάρτυρες.

MARTYRES.

43 Τῶν μὲν μαρτύρων ἀκηκόατ', ὦ ἄνδρες· σκέψασθε δὲ παρ' ὑμῖν αὐτοῖς οὕτω περὶ τούτου τοῦ πράγματος, ζητοῦντες εἴ τις 43 — 46 ἔμοι καὶ Ἑρατοσθένει ἔχθρα γεγένηται πώποτε πλὴν ταύτης. Οὐδεμίαν γὰρ εὗρήσετε. Οὔτε γὰρ συκοφαντῶν γραφάς μ' ἐγράψατο, οὔτ' ἐκβάλλειν ἐκ τῆς πόλεως ἐπεχείρησεν, οὔτ' ἰδίας δίκας ἐδικάζετο, οὔτε συνήδει κακὸν οὐδέν, ὃ ἐγὼ δεδιὼς μή τις πύθηται ἐπεθύμουν ἂν ἀπολέσαι, οὔτ' εἰ ταῦτα διαπραξαίμην, ἥλπιζον πολλὰ χρήματα λήψεσθαι· ἔνιοι γὰρ τοιούτων πραγμάτων ἕνεκεν 45 θάνατον ἀλλήλοις ἐπιβουλεύουσι. Τοσούτου τοίνυν δεῖ ἢ λοιδορία ἢ παροινία ἢ ἄλλη τις διαφορὰ ἡμῖν γεγονέναι, ὥστ' οὐδ' ἐωρακῶς

ἦν τὸν ἄνθρωπον πώποτε πλήν ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτί. Τί ἂν οὖν βουλόμενος ἐγὼ τοιοῦτον κίνδυνον ἐκινδύνεον, εἰ μὴ τὸ μέγιστον τῶν ἀδικημάτων ἦν ὑπ' αὐτοῦ ἡδίκημένος; Ἐπειτα παρακαλέσας 46 αὐτὸς μάρτυρας ἠσέβουν, ἐξόν μοι, εἶπερ ἀδίκως ἐπεθύμουν αὐτὸν ἀπολέσαι, μηδὲνα μοι τοῦτο συνειδέναι;

C Ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ ἄνδρες, οὐκ ἰδίαν ὑπὲρ ἑμαυτοῦ νομίζω ταύ- 47
47—50 τὴν γενέσθαι τὴν τιμωρίαν, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς πόλεως ἀπάσης· οἱ γὰρ τὰ τοιαῦτα πράττοντες, ὁρῶντες οἷα τὰ ἄθλα πρόκειται τῶν τοιούτων ἁμαρτημάτων, ἦττον εἰς τοὺς ἄλλους ἐξαμαρτήσονται, ἐὰν καὶ ὑμᾶς ὁρῶσι τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχοντας. Εἰ δὲ μή, πολὺ κάλλιον τοὺς 48 μὲν κειμένους νόμους ἐξαλειψαι, ἑτέροισ δὲ θεῖναι, οἵτινες τοὺς μὲν φυλάττοντας τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας ταῖς ἐσχάταις ζημίαις ζημιώσουσι, τοῖς δὲ βουλομένοις εἰς αὐτὰς ἁμαρτάνειν πολλὴν ἄδειαν ποιήσουσι. Πολὺ γὰρ οὕτω δικαιότερον ἢ ὑπὸ τῶν νόμων τοὺς 49 πολίτας ἐνεδρεύεσθαι, οἳ κελεύουσι μὲν, ἐὰν τις μοιχὸν λάβῃ, ὅτι ἂν οὖν βούληται χρῆσθαι, οἳ δ' ἀγῶνες δεινότεροι τοῖς ἀδικουμένοις καθεστήκασιν ἢ τοῖς παρὰ τοὺς νόμους τὰς ἀλλοτριὰς καταισχύνουσι γυναῖκας. Ἐγὼ γὰρ νῦν καὶ περὶ τοῦ σώματος καὶ περὶ 50 τῶν χρημάτων καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων κινδυνεύω, ὅτι τοῖς τῆς πόλεως νόμοις ἐπειθόμην.

15.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ Β.

405 Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις τῆς Παράλου ἀφικομένης νυκτὸς ἐλέγετο II 3
Aug. ἡ συμφορὰ, καὶ οἰμωγὴ ἐκ τοῦ Πειραιῶς διὰ τῶν μακρῶν τειχῶν εἰς ἄστυ διῆκεν, ὁ ἕτερος τῷ ἑτέρῳ παραγγέλλων· ὥστ' ἐκείνης τῆς νυκτὸς οὐδεὶς ἐκοιμήθη, οὐ μόνον τοὺς ἀπολωλότας πενθοῦντες, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἔτι αὐτοὶ ἑαυτούς, πείσεσθαι νομίζοντες οἷα ἐποίησαν Μηλίους τε Λακεδαιμονίων ἀποίκους ὄντας, κρατήσαντες πολιορκίᾳ, καὶ Ἑστιαῖας καὶ Σκιωναίους καὶ Τορωναίους καὶ Αἰγινήτας καὶ ἄλλους πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐκκλησίαν ἐποίησαν, ἐν ᾗ ἔδοξε τοὺς τε λιμένας ἀποχωσάει πλήν ἐνὸς 4

καὶ τὰ τεῖχη εὐτρεπίζειν καὶ φυλακὰς ἐφιστάναί καὶ τὰλλα πάντα ὥς εἰς πολιορκίαν παρασκευάζειν τὴν πόλιν.

5 Λύσανδρος δ' ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου ναυσὶ διακοσίαις ἀφικό-
μενος εἰς Λέσβον κατεσκευάσατο τὰς τ' ἄλλας πόλεις ἐν αὐτῇ καὶ
Μυτιλήνῃ· εἰς δὲ τὰπὶ Θράκης χωρία ἔπεμψε δέκα τριήρεις
ἔχοντα Ἐτεόνικον, ὃς τὰ ἐκεῖ πάντα πρὸς Λακεδαιμονίους μετ-
6 ἔστησεν. Εὐθὺς δὲ καὶ ἡ ἄλλη Ἑλλὰς ἀφειστήκει Ἀθηναίων μετὰ
τὴν ναυμαχίαν πλὴν Σαμίων· οὗτοι δὲ σφραγὰς τῶν γνωρίμων ποιή-
7 σαντες κατεῖχον τὴν πόλιν. Λύσανδρος δὲ μετὰ ταῦτα ἔπεμψε
πρὸς Ἄγιν τ' εἰς Δεκέλειαν καὶ εἰς Λακεδαίμονα ὅτι προσπλεῖ
σὺν διακοσίαις ναυσί. Λακεδαιμόνιοι δ' ἐξῆσαν πανδημεὶ καὶ οἱ
ἄλλοι Πελοποννήσιοι πλὴν Ἀργείων, παραγγείλαντος τοῦ ἑτέρου
8 Λακεδαιμονίων βασιλέως Πανσανίου. Ἐπεὶ δ' ἅπαντες ἠθροί-
σθησαν, ἀναλαβὼν αὐτοὺς πρὸς τὴν πόλιν ἐστρατοπέδευσεν ἐν τῇ
9 Ἀκαδημείᾳ. Λύσανδρος δ' ἀφικόμενος εἰς Αἴγιναν ἀπέδωκε τὴν
πόλιν Αἰγινήταις, ὅσους ἐδύνατο πλείστους αὐτῶν ἀθροίσας, ὥς
δ' αὐτως καὶ Μηλίοις καὶ τοῖς ἄλλοις ὅσοι τῆς αὐτῶν ἐστέρηντο.
Μετὰ δὲ τοῦτο δηώσας Σαλαμῖνα ὤρμισατο πρὸς τὸν Πειραιᾶ
ναυσὶ πεντήκοντα καὶ ἑκατόν, καὶ τὰ πλοῖα εἶργε τοῦ εἰσπλου.

10 Οἱ δ' Ἀθηναῖοι πολιορκούμενοι κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν 405
ἠπόρουν τί χρὴ ποιεῖν, οὔτε νεῶν οὔτε συμμάχων αὐτοῖς ὄντων Sept.
οὔτε σίτου· ἐνόμιζον δ' οὐδεμίαν εἶναι σωτηρίαν τοῦ μὴ παθεῖν ἃ οὐ
τιμωρούμενοι ἐποίησαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ὕβριν ἠδίκουν ἀνθρώπους
μικροπολίτας οὐδ' ἐπὶ μιᾷ αἰτίᾳ ἑτέρᾳ ἢ ὅτι ἐκείνοις συνεμάχουν.
11 Διὰ ταῦτα τοὺς ἀτίμους ἐπιτίμους ποιήσαντες ἐκαρτέρουν, καὶ
ἀποθνησκόντων ἐν τῇ πόλει λιμῶ πολλῶν οὐ διελέγοντο περὶ διαλ-
λαγῆς. Ἐπεὶ δὲ παντελῶς ἤδη ὁ σῖτος ἐπελελοίπει, ἔπεμψαν
πρέσβεις παρ' Ἄγιν, βουλόμενοι σύμμαχοι εἶναι Λακεδαιμονίοις
ἔχοντες τὰ τεῖχη καὶ τὸν Πειραιᾶ, καὶ ἐπὶ τούτοις συνθήκας ποι-
12 εἶσθαι. Ὁ δ' αὐτοὺς εἰς Λακεδαίμονα ἐκέλευεν ἰέναι· οὐ γὰρ εἶναι
κύριος αὐτός. Ἐπεὶ δ' ἀπήγγειλαν οἱ πρέσβεις ταῦτα τοῖς Ἀθη-
13 ναίοις, ἔπεμψαν αὐτοὺς εἰς Λακεδαίμονα. Οἱ δ' ἐπεὶ ἦσαν ἐν Σελ-
λασίᾳ τῆς Λακωνικῆς καὶ ἐπύθοντο οἱ ἔφοροι αὐτῶν ἃ ἔλεγον,
ὄντα οἰάπερ καὶ πρὸς Ἄγιν, αὐτόθεν αὐτοὺς ἐκέλευον ἀπιέναι, καὶ

εἴ τι δέονται εἰρήνης, κάλλιον ἦκειν βουλευσαμένους. Οἱ δὲ πρέσ- 14
 βεις ἐπεὶ ἦκον οἴκαδε καὶ ἀπήγγειλαν ταῦτα εἰς τὴν πόλιν, ἀθυ-
 μία ἐνέπεσε πᾶσιν· ὥντο γὰρ ἀνδραποδισθήσεσθαι, καὶ ἕως ἂν
 πέμπωσιν ἑτέρους πρέσβεις, πολλοὺς τῷ λιμῷ ἀπολεῖσθαι. Περί 15
 δὲ τῶν τειχῶν τῆς καθαιρέσεως οὐδεὶς ἐβούλετο συμβουλεύειν·
 Ἀρχέστρατος γὰρ εἰπὼν ἐν τῇ βουλῇ Λακεδαιμονίοις κράτιστον
 εἶναι ἐφ' οἷς προὔκαλοῦντο εἰρήνην ποιεῖσθαι, ἐδέσθη· προὔκαλοῦντο
 δὲ τῶν μακρῶν τειχῶν ἐπὶ δέκα σταδίους καθελεῖν ἑκατέρου· ἐγέ-
 νετο δὲ ψήφισμα μὴ ἐξεῖναι περὶ τούτων συμβουλεύειν. Ἐν τοιούτῳ 16
 δ' ὄντων Θηραμένης ἐν ἐκκλησίᾳ εἶπεν ὅτι εἰ βούλονται αὐτὸν
 πέμψαι παρὰ Λύσανδρον, εἰδὼς ἥξει Λακεδαιμονίους πότερον ἐξαν-
 δραποδίσασθαι τὴν πόλιν βουλόμενοι ἀντέχουσι περὶ τῶν τειχῶν
 405/4 ἢ πίστεως ἔνεκα. Περμφθεῖς δὲ διέτριβε παρὰ Λυσάνδρῳ τρεῖς
 Dec. μῆνας καὶ πλεόν, ἐπιτηρῶν ὁπότε Ἀθηναῖοι ἔμελλον διὰ τὸ ἐπι-
 bis λελοιπέναι τὸν σῖτον ἅπαντα ὃ τι τις λέγοι ὁμολογήσειν. Ἐπεὶ δ' 17
 April ἦκε τετάρτῳ μηνί, ἀπήγγειλεν ἐν ἐκκλησίᾳ ὅτι αὐτὸν Λύσανδρος
 τέως μὲν κατέχοι, εἴτα κεύοι εἰς Λακεδαίμονα ἰέναι· οὐ γὰρ
 εἶναι κύριος ὢν ἐρωτῶτο ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ τοὺς ἐφόρους. Μετὰ
 ταῦτα ἤρέσθη πρεσβευτῆς εἰς Λακεδαίμονα αὐτοκράτωρ δέκατος
 αὐτός. Λύσανδρος δὲ τοῖς ἐφόροις ἐπεμψεν ἀγγελοῦντα μετ' ἄλλων 18
 Λακεδαιμονίων· Ἀριστοτέλη, φυγάδα Ἀθηναῖον ὄντα, ὅτι ἀπο-
 κρίναιτο Θηραμένει ἐκείνους κυρίους εἶναι εἰρήνης καὶ πολέμου.
 Θηραμένης δὲ καὶ οἱ ἄλλοι πρέσβεις ἐπεὶ ἦσαν ἐν Σέλλασι, ἐρω- 19
 τώμενοι δ' ἐπὶ τίνι λόγῳ ἦκοιεν εἶπον ὅτι αὐτοκράτορες περὶ εἰ-
 ρήνης, μετὰ ταῦτα οἱ ἐφόροι καλεῖν ἐκέλευον αὐτούς. Ἐπεὶ δ'
 ἦκον, ἐκκλησίαν ἐποίησαν, ἐν ᾗ ἀντέλεγον Κορίνθιοι καὶ Θηβαῖοι
 μάλιστα, πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοι τῶν Ἑλλήνων, μὴ σπένδεσθαι Ἀθη-
 ναίοις, ἀλλ' ἐξαιρεῖν. Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐκ ἔφασαν πόλιν Ἑλληνίδα 20
 ἀνδραποδιεῖν μέγα ἀγαθὸν εἰργασμένην ἐν τοῖς μεγίστοις κινδύνοις
 γενομένοις τῇ Ἑλλάδι, ἀλλ' ἐποιοῦντο εἰρήνην ἐφ' ᾧ τὰ τε μακρὰ
 τεῖχη καὶ τὸν Πειραιᾶ καθελόντας καὶ τὰς ναῦς πλὴν δώδεκα
 παραδόντας καὶ τοὺς φυγάδας καθέντας τὸν αὐτὸν ἐχθρὸν καὶ
 φίλον νομίζοντας Λακεδαιμονίοις ἔπεσθαι καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ
 θάλατταν ὅποι ἂν ἡγῶνται. Θηραμένης δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ πρέ- 21

- σβεις ἐπανεφέρων ταῦτ' εἰς τὰς Ἀθήνας. Εἰσιόντας δ' αὐτοὺς ὄχλος περιεχεῖτο πολὺς, φοβούμενοι μὴ ἄπρακτοι ἦκοιεν· οὐ γὰρ ἔτι ἐνεχώρει μέλλειν διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀπολλυμένων τῷ λιμῷ.
- 22 Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἀπήγγελλον οἱ πρέσβεις ἐφ' οἷς οἱ Λακεδαιμόνιοι ποιοῖντο τὴν εἰρήνην· προηγόρει δ' αὐτῶν Θηραμένης, λέγων ὡς χρὴ πείθεσθαι Λακεδαιμονίοις καὶ τὰ τεῖχη περιαιρεῖν. Ἀντειπόντων δέ τινων αὐτῷ, πολὺ δὲ πλειόνων συνεπαινεσάντων, ἔδοξε
- 23 δέχεσθαι τὴν εἰρήνην. Μετὰ δὲ ταῦτα Λύσανδρός τε κατέπλει εἰς Munych.
τὸν Πειραιᾶ καὶ οἱ φυγάδες κατῆσαν καὶ τὰ τεῖχη κατέσκαπτον 16
ὑπ' αὐλητριδῶν πολλῇ προθυμίᾳ, νομίζοντες ἐκείνην τὴν ἡμέραν τῇ Ἑλλάδι ἄρχειν τῆς ἐλευθερίας.
- III 1 Τῷ δ' ἐπιόντι ἔτει, Πυθοδώρου ἐν Ἀθήναις ἄρχοντος, ὃν Ἀθηναῖοι, ὅτι ἐν ὀλιγαρχίᾳ ἡρέθη, οὐκ ὀνομάζουσιν, ἀλλ' ἀναρχίαν
- 2 τὸν ἐνιαυτὸν καλοῦσιν, ἔδοξε τῷ δήμῳ τριάκοντ' ἄνδρας ἐλέσθαι, οἱ τοὺς πατέρας νόμους συγγράψουσι, καθ' οὓς πολιτεύσουσιν. Καὶ ἡρέθησαν οἶδε, Πολυχάρης, Κριτίας, Μηλόβιος, Ἰππόλοχος, Εὐκλείδης, Ἰέρων, Μνησίλοχος, Χρέμων, Θηραμένης, Ἀρεσίας, Διοκλῆς, Φαιδρίας, Χαιρέλεως, Ἀναίτιος, Πείσων, Σοφοκλῆς, Ἐρατοσθένης, Χαρικλῆς, Ὀνομακλῆς, Θεόγνης, Αἰσχίνης, Θεογένης, Κλεομήδης, Ἐρασίστρατος, Φεῖδων, Δρακοντίδης, Εὐμάθης,
- 3 Ἀριστοτέλης, Ἰππόμαχος, Μνησιθείδης. Τούτων δὲ πραχθέντων ἀπέπλει Λύσανδρος πρὸς Σάμον, ἅγισ δ' ἐκ τῆς Δεκελείας ἀπαγαγὼν τὸ πεζὸν στράτευμα διέλυσε κατὰ πόλεις ἐκάστους.
- 4 Κατὰ δὲ τοῦτον τὸν καιρὸν περὶ ἡλίου ἔκλειψιν Λυκόφρων ὁ 3. Sept.
Φεραῖος, βουλόμενος ἄρξαι ὅλης τῆς Θετταλίας, τοὺς ἐναντιουμέ-
ρους αὐτῷ τῶν Θετταλῶν, Λαρισαίους τε καὶ ἄλλους, μάχῃ ἐνίκησε
καὶ πολλοὺς ἀπέκτεινεν.
- 11 Οἱ δὲ τριάκοντα ἡρέθησαν μὲν ἐπεὶ τάχιστα τὰ μακρὰ τεῖχη 404
καὶ τὰ περὶ τὸν Πειραιᾶ καθηρέθη· αἵρεθέντες δ' ἐφ' ᾧτε συγ-
γράψαι νόμους, καθ' οὓσιν πολιτεύσοιντο, τούτους μὲν αἰεὶ ἔμελ-
λον συγγράφειν τε καὶ ἀποδεικνύναι, βουλὴν δὲ καὶ τὰς ἄλλας ἀρχὰς
- 12 κατέστησαν ὡς ἔδόκει αὐτοῖς. Ἐπειτα πρῶτον μὲν οὓς πάντες ἥδεσαν ἐν τῇ δημοκρατίᾳ ἀπὸ συκοφαντίας ζῶντας καὶ τοῖς καλοῖς
κάγαθοῖς βαρεῖς ὄντας, συλλαμβάνοντες ὑπῆγον θανάτου· καὶ ἢ τε

βουλὴ ἡδέως αὐτῶν κατεψηφίζετο οἱ τε ἄλλοι ὅσοι συνήδεσαν ἑαυ-
 τοῖς μὴ ὄντες τοιοῦτοι οὐδὲν ἤχθοντο. Ἐπεὶ δ' ἤρξαντο βουλευ- 13
 εσθαι ὅπως ἂν ἐξείη αὐτοῖς τῇ πόλει χρῆσθαι ὅπως βούλονται,
 ἐκ τούτου πρῶτον μὲν πέμψαντες εἰς Λακεδαίμονα Αἰσχίνην τε
 καὶ Ἀριστοτέλην ἔπεισαν Λύσανδρον φρουροὺς σφίσι συμπρᾶξαι
 ἐλθεῖν, ἕως δὴ τοὺς πονηροὺς ἐκποδὼν ποιησάμενοι καταστήσαιντο
 τὴν πολιτείαν· θρέψειν δ' αὐτοὶ ὑπισχνοῦντο. Ὁ δὲ πεισθεὶς 14
 τοὺς τε φρουροὺς καὶ Καλλίβιον ἄρμοστὴν συνέπραξεν αὐτοῖς πεμ-
 φθῆναι. Οἱ δ' ἐπεὶ τὴν φρουρὰν ἔλαβον, τὸν μὲν Καλλίβιον ἐθε-
 ράπτεον πάσῃ θεραπείᾳ, ὥς πάντα ἐπαινοίῃ ἃ πράττειεν, τῶν δὲ
 φρουρῶν τούτου συμπέμποντος αὐτοῖς οὐς ἐβούλοντο συνελάμβανον
 οὐκέτι τοὺς πονηροὺς τε καὶ ὀλίγου ἀξίους, ἀλλ' ἤδη οὐς ἐνόμιζον
 ἥμιστ' ἂν παρωθουμένους ἀνέχεσθαι, ἀντιπράττειν δέ τι ἐπιχει-
 ροῦντας πλείστους ἂν τοὺς συνεθέλοντας λαμβάνειν. Τῷ μὲν οὖν 15
 πρώτῳ χρόνῳ ὁ Κριτίας τῷ Θηραμένει ὁμογνώμων τε καὶ φίλος
 ἦν· ἐπεὶ δ' αὐτὸς μὲν προπετὴς ἦν ἐπὶ τὸ πολλοὺς ἀποκτείνειν,
 ἅτε καὶ φυγῶν ὑπὸ τοῦ δήμου, ὁ δὲ Θηραμένης ἀντέκοπτε, λέγων
 ὅτι οὐκ εἰκὸς εἶη θανατοῦν, εἴ τις ἐτιμᾶτο ὑπὸ τοῦ δήμου, τοὺς
 δὲ καλοὺς καγαθοὺς μηδὲν κακὸν εἰργάζετο, ἐπεὶ καὶ ἐγώ, ἔφη,
 καὶ σὺ πολλὰ δὴ τοῦ ἀρέσκειν ἔνεκα τῇ πόλει καὶ εἵπομεν καὶ
 ἐπράξαμεν· ὁ δέ, ἔτι γὰρ οἰκείως ἐχρῆτο τῷ Θηραμένει, ἀντέλεγεν 16
 ὅτι οὐκ ἐγχωροίῃ τοῖς πλεονεκτεῖν βουλομένοις μὴ οὐκ ἐκποδὼν
 ποιεῖσθαι τοὺς ἱκανωτάτους διακωλύειν· εἰ δ', ὅτι τριάκοντά ἐσμεν
 καὶ οὐχ εἷς, ἥττόν τι οἶει ταύτης τῆς ἀρχῆς χρῆναι ἐπιμελεῖσθαι,
 εὐήθης εἶ. Ἐπεὶ δ' ἀποθνησκόντων πολλῶν ἀδίκως πολλοὶ δὴ- 17
 λοι ἦσαν συνιστάμενοί τε καὶ θαυμάζοντες τί ἔσοιτο ἡ πολιτεία,
 πάλιν ἔλεγεν ὁ Θηραμένης ὅτι εἰ μὴ τις κοινωνοὺς ἱκανοὺς λήψοιτο
 τῶν πραγμάτων, ἀδύνατον ἔσοιτο τὴν ὀλιγαρχίαν διαμένειν. Ἐκ 18
 τούτου μέντοι Κριτίας καὶ οἱ ἄλλοι τριάκοντα, ἤδη φοβούμενοι
 καὶ οὐχ ἥμιστα τὸν Θηραμένην, μὴ συρρυνείησαν πρὸς αὐτὸν οἱ πο-
 λῖται, καταλέγουσι τρισχιλίους τοὺς μεθέξοντας δὴ τῶν πραγμάτων.
 Ὁ δ' αὖ Θηραμένης καὶ πρὸς ταῦτα ἔλεγεν ὅτι ἄτοπον δοκοίῃ 19
 ἑαυτῷ γ' εἶναι πρῶτον μὲν βουλομένους εἶναι αὐτοὺς βελτίστους τῶν
 πολιτῶν κοινωνοὺς ποιήσασθαι τρισχιλίους, ὥσπερ τὸν ἀριθμὸν

τοῦτον ἔχοντά τιν' ἀνάγκην καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς εἶναι, καὶ οὐτ' ἔξω
 τούτων σπουδαίους οὐτ' ἐντὸς τούτων πονηροὺς οἷόν τ' εἶη γενέ-
 σθαι· ἔπειτα δ', ἔφη, ὁρῶ ἔγωγε δύο ἡμᾶς τάναντιώτατα πράτ-
 τοντας, βιαίαν τε τὴν ἀρχὴν καὶ ἥττονα τῶν ἀρχομένων κατασκευα-
 20 ζομένους. Ὁ μὲν ταῦτ' ἔλεγεν· οἱ δ' ἐξέτασιν ποιήσαντες τῶν μὲν
 τρισχιλίων ἐν τῇ ἀγορᾷ, τῶν δ' ἔξω τοῦ καταλόγου ἄλλων ἄλλη,
 ἔπειτα καλέσαντες ἐπὶ τὰ ὅπλα, ἐν ᾧ ἐκεῖνοι ἀπεληλύθεσαν πέμ-
 ψαντες τοὺς φρουροὺς καὶ τῶν πολιτῶν τοὺς ὁμογνώμονας αὐτοῖς
 τὰ ὅπλα πάντων πλὴν τῶν τρισχιλίων παρείλοντο, καὶ ἀνακομί-
 21 σαντες ταῦτα εἰς τὴν ἀκρόπολιν συνέθηκαν ἐν τῷ ναῷ. Τούτων
 δὲ γενομένων, ὥς ἐξὸν ἤδη ποιεῖν αὐτοῖς ὅ τι βούλονται, πολλοὺς
 μὲν ἔχθρας ἔνεκα ἀπέκτεινον, πολλοὺς δὲ χρημάτων. Ἔδοξε δ'
 αὐτοῖς, ὅπως ἔχοιεν τοῖς φρουροῖς χρήματα διδόναι, καὶ τῶν με-
 τοίκων ἕνα ἕκαστον λαβεῖν, καὶ αὐτοὺς μὲν ἀποκτεῖναι, τὰ δὲ
 22 χρήματ' αὐτῶν ἀποσημῆσθαι. Ἐκέλευον δὲ καὶ τὸν Θηραμένη
 λαβεῖν ὅντινα βούλοιτο. Ὁ δ' ἀπεκρίνατο, Ἀλλ' οὐ δοκεῖ μοι,
 ἔφη, καλὸν εἶναι φάσκοντας βελτίστους εἶναι ἀδικώτερα τῶν συκο-
 φαντῶν ποιεῖν. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ παρ' ὧν χρήματα λαμβάνοιεν ζῆν
 εἶων, ἡμεῖς δ' ἀποκτενοῦμεν μηδὲν ἀδικοῦντας, ἵνα χρήματα λαμ-
 23 βάνωμεν; Πῶς οὐ ταῦτα τῷ παντὶ ἐκείνων ἀδικώτερα; Οἱ δ' ἐμ-
 ποδῶν νομίζοντες αὐτὸν εἶναι τῷ ποιεῖν ὅ τι βούλονται, ἐπιβου-
 λεύουσιν αὐτῷ, καὶ ἰδίᾳ πρὸς τοὺς βουλευτὰς ἄλλος πρὸς ἄλλον
 διέβαλλον ὥς λυμαινόμενον τὴν πολιτείαν. Καὶ παραγγείλαντες
 νεανίσκοις οἱ ἐδόκουν αὐτοῖς θρασύτατοι εἶναι ξιφίδια ὑπὸ μάλῃς
 24 ἔχοντας παραγενέσθαι, συνέλεξαν τὴν βουλὴν. Ἐπεὶ δ' ὁ Θηραμένης
 παρῆν, ἀναστὰς ὁ Κριτίας ἔλεξεν ὧδε.

ὦ ἄνδρες βουλευταί, εἰ μὲν τις ὑμῶν νομίζει πλείονας τοῦ
 καιροῦ ἀποθνήσκειν, ἐννοησάτω ὅτι ὅπου πολιτεῖαι μεθίστανται
 πανταχοῦ ταῦτα γίνεται· πλείστους δ' ἀνάγκη ἐνθάδε πολεμίους
 εἶναι τοῖς εἰς ὀλιγαρχίαν μεθιστᾶσι διὰ τε τὸ πολυανθρωποτάτην
 τῶν Ἑλληνίδων τὴν πόλιν εἶναι καὶ διὰ τὸ πλεῖστον χρόνον ἐν
 25 ἑλευθερίᾳ τὸν δῆμον τεθράφθαι. Ἡμεῖς δὲ γνόντες μὲν τοῖς οἷοις
 ἡμῖν τε καὶ ὑμῖν χαλεπὴν πολιτείαν εἶναι δημοκρατίαν, γνόντες δ'
 ὅτι Λακεδαιμονίοις τοῖς περισώσασιν ἡμᾶς ὁ μὲν δῆμος οὐποτ'

ἂν φίλος γένοιτο, οἱ δὲ βέλτιστοι αἰεὶ ἂν πιστοὶ διατελοῖεν, διὰ
 ταῦτα σὺν τῇ Λακεδαιμονίων γνώμῃ τήνδε τὴν πολιτείαν καθί-
 σταμεν. Καὶ ἐάν τιν' αἰσθανώμεθα ἐναντίον τῇ ὀλιγαρχίᾳ, ὅσον 26
 δυνάμεθα ἐκποδῶν ποιούμεθα· πολὺ δὲ μάλιστα δοκεῖ ἡμῖν δί-
 καιον εἶναι, εἴ τις ἡμῶν αὐτῶν λυμαίνεται ταύτῃ τῇ καταστάσει,
 δίκην αὐτὸν διδόναι. Νῦν οὖν αἰσθανόμεθα Θηραμένην τουτονὶ 27
 οἷς δύναται ἀπολλύντα ἡμᾶς τε καὶ ὑμᾶς. Ὡς δὲ ταῦτ' ἀληθῆ,
 ἣν κατανοῆτε, εὐρήσετε οὔτε ψέγοντα οὐδένα μᾶλλον Θηραμένους
 τουτουὶ τὰ παρόντα οὔτ' ἐναντιούμενον, ὅταν τινὰ ἐκποδῶν βου-
 λώμεθα ποιήσασθαι τῶν δημαγωγῶν. Εἰ μὲν τοίνυν ἐξ ἀρχῆς
 ταῦτ' ἐγίγνωσκε, πολέμιος μὲν ἦν, οὐ μέντοι πονηρός γ' ἂν δι-
 καίως ἐνομίζετο· νῦν δ' αὐτὸς μὲν ἄρξας τῆς πρὸς Λακεδαιμονίους 28
 πίστεως καὶ φιλίας, αὐτὸς δὲ τῆς τοῦ δήμου καταλύσεως, μάλιστα
 δ' ἐξορμήσας ἡμᾶς τοῖς πρώτοις ὑπαγομένοις εἰς ἡμᾶς δίκην ἐπι-
 τιθέναι, νῦν ἐπεὶ καὶ ὑμεῖς καὶ ἡμεῖς φανερώς ἐχθροὶ τῷ δήμῳ
 γεγενήμεθα, οὐκέτ' αὐτῷ τὰ γινόμεν' ἀρέσκει, ὅπως αὐτὸς μὲν αὖ
 ἐν τῷ ἀσφαλεῖ καταστῇ, ἡμεῖς δὲ δίκην δώμεν τῶν πεπραγμένων.
 Ὡστ' οὐ μόνον ὡς ἐχθρῷ αὐτῷ προσήκει ἀλλὰ καὶ ὡς προδότῃ 29
 ὑμῶν τε καὶ ἡμῶν διδόναι τὴν δίκην. Καίτοι τοσοῦτῳ μὲν δεινό-
 τερον προδοσίᾳ πολέμον, ὅσῳ χαλεπώτερον φυλάξασθαι τὸ ἀφανεὶς
 τοῦ φανεροῦ, τοσοῦτῳ δ' ἐχθιον, ὅσῳ πολεμίοις μὲν ἄνθρωποι καὶ
 σπένδονται καὶ αὖθις πιστοὶ γίνονται, ὃν δ' ἂν προδιδόντα λαμ-
 βάνωσι, τούτῳ οὔτ' ἐσπείσατο πώποτ' οὐδεὶς οὔτ' ἐπίστευσε τοῦ
 λοιποῦ. Ἴνα δ' εἰδῆτε ὅτι οὐ καινὰ ταῦθ' οὗτος ποιεῖ, ἀλλὰ φύσει 30
 προδότης ἐστίν, ἀναμνήσω ὑμᾶς τὰ τούτῳ πεπραγμένα. Οὗτος γὰρ
 ἐξ ἀρχῆς μὲν τιμώμενος ὑπὸ τοῦ δήμου κατὰ τὸν πατέρα Ἀγνώνα,
 προπετέστατος ἐγένετο τὴν δημοκρατίαν μεταστῆσαι εἰς τοὺς τετρα-
 κοσίους, καὶ ἐπρώτευνεν ἐν ἐκείνοις. Ἐπεὶ δ' ἤσθετο ἀντίπαλόν τι
 τῇ ὀλιγαρχίᾳ συνιστάμενον, πρῶτος αὖ ἡγεμὼν τῷ δήμῳ ἐπ' ἐκείνους
 ἐγένετο· ὅθεν δήπου καὶ κόθορνος ἐπικαλεῖται· δεῖ δέ, ὥ 31
 Θηρά-
 μενες, ἄνδρα τὸν ἄξιον ζῆν οὐ προάγειν μὲν δεινὸν εἶναι εἰς πράγ-
 ματα τοὺς συνόντας, ἣν δέ τι ἀντικόπτῃ, εὐθὺς μεταβάλλεσθαι,
 ἀλλ' ὥσπερ ἐν νηὶ διαπονεῖσθαι, ἕως ἂν εἰς οὖρον καταστῶσιν· εἰ
 δὲ μή, πῶς ἂν ἀφίκοιντό ποτ' ἐνθα δεῖ, εἰ ἐπειδάν τι ἀντικόψῃ,

32 εὐθὺς εἰς τὰναντία πλέοιεν; Καὶ εἰσὶ μὲν δήπου πᾶσαι αἱ μεταβολαὶ
 πολιτειῶν θανατηφόροι, σὺ δὲ διὰ τὸ εὐμετάβολος εἶναι πλείστοις
 μὲν μετὰίτιος εἶ ἕξ ὀλιγαρχίας ὑπὸ τοῦ δήμου ἀπολωλέναι, πλείστοις
 δ' ἐκ δημοκρατίας ὑπὸ τῶν βελτιόνων. Οὗτος δέ τοί ἐστιν ὃς
 καὶ ταχθεὶς ἀνελέσθαι ὑπὸ τῶν στρατηγῶν τοὺς καταδύντας Ἀθη-
 ναίων ἐν τῇ περὶ Λέσβον ναυμαχίᾳ αὐτὸς οὐκ ἀνελόμενος ὁμῶς
 τῶν στρατηγῶν κατηγορῶν ἀπέκτεινεν αὐτούς, ἵνα αὐτὸς περι-
 33 σωθεῖη. Ὅστις γε μὴν φανερός ἐστι τοῦ μὲν πλεονεκτεῖν ἀεὶ
 ἐπιμελόμενος, τοῦ δὲ καλοῦ καὶ τῶν φίλων μηδὲν ἐντροπόμενος,
 πῶς τούτου χρή ποτε φείσασθαι; πῶς δ' οὐ φυλάξασθαι, εἰδότας
 αὐτοῦ τὰς μεταβολάς, ὥς μὴ καὶ ἡμᾶς ταῦτ' ὀφείλοισιν ποιῆσαι;
 ἡμεῖς οὖν τοῦτον ὑπάγομεν καὶ ὥς ἐπιβουλεύοντα καὶ ὥς προ-
 διδόντα ἡμᾶς τε καὶ ὑμᾶς. Ὡς δ' εἰκότα ποιοῦμεν, καὶ τάδ'
 34 ἐννοήσατε. Καλλίστη μὲν γὰρ δήπου δοκεῖ πολιτεία εἶναι ἡ Λακε-
 δαιμονίων· εἰ δ' ἐκεῖ ἐπιχειρήσειέ τις τῶν ἐφόρων ἀντὶ τοῦ τοῖς
 πλείοσι πείθεσθαι ψέγειν τε τὴν ἀρχὴν καὶ ἐναντιοῦσθαι τοῖς
 πραττομένοις, οὐκ ἂν οἴεσθ' αὐτὸν καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐφόρων καὶ
 ὑπὸ τῆς ἄλλης ἀπάσης πόλεως τῆς μεγίστης τιμωρίας ἀξιωθῆναι;
 Καὶ ὑμεῖς οὖν, ἐὰν σωφρονῆτε, οὐ τούτου ἀλλ' ὑμῶν αὐτῶν φεί-
 σεσθε, ὥς οὗτος σωθεὶς μὲν πολλοὺς ἂν μέγα φρονεῖν ποιήσειε
 τῶν ἐναντία γινωσκόντων ὑμῖν, ἀπολόμενος δὲ πάντων καὶ τῶν
 ἐν τῇ πόλει καὶ τῶν ἔξω ὑποτέμοι ἂν τὰς ἐλπίδας.
 35 Ὁ μὲν ταῦτ' εἰπὼν ἐκαθέζετο· Θηραμένης δ' ἀναστὰς ἔλεξεν,
 Ἀλλὰ πρῶτον μὲν μνησθήσομαι, ὦ ἄνδρες, ὃ τελευταῖον κατ' ἐμοῦ
 εἶπε. Φησὶ γὰρ με τοὺς στρατηγοὺς ἀποκτεῖναι κατηγοροῦντα. Ἐγὼ
 δ' οὐκ ἤρχον δήπου τοῦ κατ' ἐκείνων λόγου, ἀλλ' ἐκεῖνοι ἔφασαν
 προσταχθέν μοι ὑφ' ἐαυτῶν οὐκ ἀνελέσθαι τοὺς δυστυχοῦντας ἐν τῇ
 περὶ Λέσβον ναυμαχίᾳ. Ἐγὼ δ' ἀπολογούμενος ὥς διὰ τὸν χειμῶνα
 οὐδὲ πλεῖν, μὴ ὅτι ἀναιρεῖσθαι τοὺς ἄνδρας δυνατόν ἦν, ἔδοξα τῇ
 πόλει εἰκότα λέγειν, ἐκεῖνοι δ' ἐαυτῶν κατηγορεῖν ἐφαίνοντο. Φάσ-
 κοντες γὰρ οἷόν τε εἶναι σῶσαι τοὺς ἄνδρας, προέμενοι ἀπολέσθαι
 36 αὐτοὺς ἀποπλέοντες ὥχοντο. Οὐ μέντοι θαυμάζω γε τὸ Κριτίαν
 παρεγνωκέναι· ὅτε γὰρ ταῦτα ἦν, οὐ παρὼν ἐτύγχανεν, ἀλλ' ἐν
 Θετταλίᾳ μετὰ Προμηθέως δημοκρατίαν κατεσκεύαζε καὶ τοὺς πενέ-

στας ὥπλιζεν ἐπὶ τοὺς δεσπότας. Ὡν μὲν οὖν οὗτος ἐκεῖ ἐπραττε 37
 μηδὲν ἐνθάδε γένοιτο· τάδε γε μέντοι ὁμολογῶ ἐγὼ τούτῳ, εἴ τις
 ὑμᾶς μὲν τῆς ἀρχῆς βούλεται παῦσαι, τοὺς δ' ἐπιβουλεύοντας ὑμῖν
 ἰσχυροὺς ποιεῖ, δίκαιον εἶναι τῆς μεγίστης αὐτὸν τιμωρίας τυγχά-
 νειν· ὅστις μέντοι ὁ ταῦτα πράττων ἐστὶν οἶμαι ἂν ὑμᾶς κάλλιστα
 κρίνειν, τὰ τε πεπραγμένα καὶ ἃ νῦν πράττει ἕκαστος ἡμῶν εἰ
 κατανοήσετε. Οὐκοῦν μέχρι μὲν τοῦ ὑμᾶς τε καταστῆναι εἰς τὴν 38
 βουλὴν καὶ ἀρχὰς ἀποδειχθῆναι καὶ τοὺς ὁμολογουμένους συκοφάν-
 τας ὑπάγεσθαι πάντες ταῦτα ἐγινώσκομεν· ἐπεὶ δέ γ' οὗτοι ἤρ-
 ξαντο ἄνδρας καλοὺς τε καὶ ἀγαθοὺς συλλαμβάνειν, ἐκ τούτου καὶ γὰρ
 ἠρξάμην τὰναντία τούτοις γινώσκειν. Ἦιδειν γὰρ ὅτι ἀποθνήσκον- 39
 τος μὲν Λέοντος τοῦ Σαλαμινίου, ἀνδρὸς καὶ ὄντος καὶ δοκοῦντος
 ἱκανοῦ εἶναι, ἀδικοῦντος δ' οὐδέν, οἱ ὅμοιοι τούτῳ φοβήσονται,
 φοβούμενοι δ' ἐναντίοι τῇδε τῇ πολιτείᾳ ἔσονται· ἐγινώσκον δ'
 ὅτι συλλαμβανομένου Νικηράτου τοῦ Νικίου, καὶ πλουσίου καὶ
 οὐδέν πώποτε δημοτικὸν οὔτε αὐτοῦ οὔτε τοῦ πατρὸς πράξαντος,
 οἱ τούτῳ ὅμοιοι δυσμενεῖς ὑμῖν γενήσονται. Ἀλλὰ μὴν καὶ Ἀντι- 40
 φῶντος ὑφ' ἡμῶν ἀπολλυμένου, ὃς ἐν τῷ πολέμῳ δύο τριήρεις εὖ
 πλεούσας παρείχετο, ἠπιστάμην ὅτι καὶ οἱ πρόθυμοι τῇ πόλει
 γεγεννημένοι πάντες ὑπόπτως ἡμῖν ἔξοιεν. Ἀντεῖπον δὲ καὶ ὅτε
 τῶν μετοίκων ἓνα ἕκαστον λαβεῖν ἔφασαν χρῆναι· εὐδὴλον γὰρ ἦν
 ὅτι τούτων ἀπολομένων καὶ οἱ μέτοικοι ἅπαντες πολέμιοι τῇ πολι-
 τείᾳ ἔσονται. Ἀντεῖπον δὲ καὶ ὅτε τὰ ὅπλα τοῦ πλήθους παρη- 41
 ροῦντο, οὐ νομίζων χρῆναι ἀσθενῇ τὴν πόλιν ποιεῖν· οὐδὲ γὰρ τοὺς
 Λακεδαιμονίους ἐώρων τούτου ἔνεκα βουλομένους περισῶσαι ἡμᾶς,
 ὅπως ὀλίγοι γενόμενοι μηδὲν δυναίμεθ' αὐτοὺς ὠφελεῖν· ἐξῆν γὰρ
 αὐτοῖς, εἰ τούτου γ' ἐδέοντο, καὶ μηδένα λιπεῖν ὀλίγον ἔτι χρόνον
 τῷ λιμῷ πιέσαντας. Οὐδέ γε τὸ φρουροὺς μισθοῦσθαι συνήρεσκέ 42
 μοι, ἐξὸν αὐτῶν τῶν πολιτῶν τοσούτους προσλαμβάνειν, ἕως ῥαδίως
 ἐμέλλομεν οἱ ἄρχοντες τῶν ἀρχομένων κρατήσειν. Ἐπεὶ γε μὴν
 πολλοὺς ἐώρων ἐν τῇ πόλει τῇ ἀρχῇ τῇδε δυσμενεῖς, πολλοὺς δὲ
 φυγάδας γενομένους, οὐκ αὖ ἐδόκει μοι οὔτε Θρασύβουλον οὔτ'
 Ἀνυτον οὔτ' Ἀλκιβιάδην φυγαδεύειν· ἦδειν γὰρ ὅτι οὕτω γε τὸ
 ἀντίπαλον ἰσχυρὸν ἔσοιτο, εἰ τῷ μὲν πλήθει ἡγεμόνες ἱκανοὶ προσ-

γενήσονται, τοῖς δ' ἡγεῖσθαι βουλομένοις σύμμαχοι πολλοὶ φανή-
43 σονται. Ὁ ταῦτ' οὖν νοουθετῶν ἐν τῷ φανερῷ πότερ' εὐμενῆς ἂν
δικαίως ἢ προδότης νομίζοιτο; Οὐχ οἱ ἐχθρούς, ὦ Κριτία, κωλύ-
οντες πολλοὺς ποιεῖσθαι, οὐδ' οἱ συμμάχους ὥς πλείστους διδάσκοντες
κτᾶσθαι, οὗτοι τοὺς πολεμίους ἰσχυροὺς ποιοῦσιν, ἀλλὰ πολὺ
μᾶλλον οἱ ἀδίκως τε χρήματ' ἀφαιρούμενοι καὶ τοὺς οὐδὲν ἀδι-
κοῦντας ἀποκτείνοντες, οὗτοί εἰσιν οἱ καὶ πολλοὺς τοὺς ἐναντίους
ποιοῦντες καὶ προδιδόντες οὐ μόνον τοὺς φίλους ἀλλὰ καὶ ἑαυτοὺς
44 δι' αἰσχροκέρδειαν. Εἰ δὲ μὴ ἄλλως γνωστὸν ὅτι ἀληθῆ λέγω,
ᾧδε ἐπισκέψασθε. Πότερον οἴεσθε Θρασύβουλον καὶ Ἄνυτον καὶ
τοὺς ἄλλους φυγάδας ἃ ἐγὼ λέγω μᾶλλον ἂν ἐνθάδε βούλεσθαι
γίγνεσθαι ἢ ἃ οὗτοι πράττουσιν; Ἐγὼ μὲν γὰρ οἶμαι νῦν μὲν
αὐτοὺς νομίζειν συμμάχων πάντα μεστὰ εἶναι· εἰ δὲ τὸ κράτιστον
τῆς πόλεως προσφιλῶς ἡμῖν εἶχε, χαλεπὸν ἂν ἡγεῖσθαι εἶναι καὶ
45 τὸ ἐπιβαίνειν πρὸς τῆς χώρας. Ἄ δ' αὖ εἶπεν ὥς ἐγὼ εἰμι οἷος
αἰεὶ ποτε μεταβάλλεσθαι, κατανοήσατε καὶ ταῦτα. Τὴν μὲν γὰρ
ἐπὶ τῶν τετρακοσίων πολιτείαν καὶ αὐτὸς δῆπου ὁ δῆμος ἐψηφί-
σατο, διδασκόμενος ὥς οἱ Λακεδαιμόνιοι πάσῃ πολιτείᾳ μᾶλλον
46 ἂν ἢ δημοκρατίᾳ πιστεύσειαν. Ἐπεὶ δέ γ' ἐκεῖνοι μὲν οὐδὲν ἀν-
ίεσαν, οἱ δὲ ἀμφὶ Ἀριστοτέλη καὶ Μελάνθιον καὶ Ἀρίσταρχον
στρατηγοῦντες φανεροὶ ἐγένοντο ἐπὶ τῷ χώματι ἔρυμα τειχίζοντες,
εἰς ὃ ἐβούλοντο τοὺς πολεμίους δεξάμενοι ὑφ' αὐτοῖς καὶ τοῖς
ἐταίροις τὴν πόλιν ποιήσασθαι, εἰ ταῦτ' αἰσθόμενος ἐγὼ διεκώλυσα,
47 τοῦτ' ἐστὶ προδότην εἶναι τῶν φίλων; Ἀποκαλεῖ δὲ κόθορνόν με,
ὥς ἀμφοτέροις πειρώμενον ἀρμόττειν. Ὅστις δὲ μηδετέροις ἀρέσκει,
τοῦτον ὡς πρὸς τῶν θεῶν τί ποτε καὶ καλέσαι χρή; Σὺ γὰρ δὴ
ἐν μὲν τῇ δημοκρατίᾳ πάντων μισοδημότατος ἐνομίζου, ἐν δὲ τῇ
48 ἀριστοκρατίᾳ πάντων μισοχρηστότατος γεγένησαι. Ἐγὼ δ', ὦ Κρι-
τία, ἐκείνοις μὲν αἰεὶ ποτε πολεμῶ τοῖς οὐ πρόσθεν οἰομένοις καλὴν
ἂν δημοκρατίαν εἶναι, πρὶν καὶ οἱ δοῦλοι καὶ οἱ δι' ἀπορίαν δρα-
χμῆς ἂν ἀποδόμενοι τὴν πόλιν μετέχοιεν, καὶ τοῖσδέ γ' αὖ αἰεὶ
ἐναντίος εἰμι οἷον οὐκ οἶονται καλὴν ἂν ἐγγενέσθαι ὀλιγαρχίαν, πρὶν
εἰς τὸ ὑπ' ὀλίγων τυραννεῖσθαι τὴν πόλιν καταστήσειαν. Τὸ μέντοι
σὺν τοῖς δυναμένοις καὶ μεθ' ἵππων καὶ μετ' ἀσπίδων ὠφελεῖν

διασώζειν τὴν πόλιν καὶ πρόσθεν ἄριστον ἡγούμεν ἔιναι καὶ νῦν οὐ μεταβάλλομαι. Εἰ δ' ἔχεις εἰπεῖν, ὦ Κριτία, ὅπου ἐγὼ σὺν 49 τοῖς δημοτικοῖς ἢ τυραννικοῖς τοὺς καλοὺς τε καὶ ἀγαθοὺς ἀποστερεῖν πολιτείας ἐπεχείρησα, λέγε· ἐὰν γὰρ ἐλεγχθῶ ἢ νῦν ταῦτα πράττων ἢ πρότερον πώποτε πεποιηκώς, ὁμολογῶ τὰ πάντων ἔσχατα παθῶν ἂν δικαίως ἀποθνήσκειν.

Ὡς δ' εἰπὼν ταῦτα ἐπαύσατο, καὶ ἡ βουλὴ δῆλη ἐγένετο 50 εὐμενῶς ἐπιθορυβήσασα, γνοὺς δὲ Κριτίας ὅτι εἰ ἐπιτρέψοι τῇ βουλῇ διαψηφίζεσθαι περὶ αὐτοῦ, ἀναφεύξοιτο, τοῦτο οὐ βιωτὸν ἡγησάμενος, προσελθὼν καὶ διαλεχθεὶς τι τοῖς τριάκοντ' ἐξῆλθε, καὶ ἐπιστῆναι ἐκέλευσε τοὺς τὰ ἐγχειρίδια ἔχοντας φανερώς τῇ βουλῇ ἐπὶ τοῖς δρυφάκτοις. Πάλιν δ' εἰσελθὼν εἶπεν, Ἐγώ, 51 ὦ βουλὴ, νομίζω προστάτου ἔργον εἶναι οἴου δεῖ, ὅς ἂν ὁρῶν τοὺς φίλους ἐξαπατωμένους μὴ ἐπιτρέπη. Καὶ ἐγὼ οὖν τοῦτο ποιήσω. Καὶ γὰρ οἶδε οἱ ἐφρεστηκότες οὐ φασιν ἡμῖν ἐπιτρέψειν, εἰ ἀνήσομεν ἄνδρα τὸν φανερώς τὴν ὀλιγαρχίαν λυμαινόμενον. Ἔστι δ' ἐν τοῖς καινοῖς νόμοις τῶν μὲν ἐν τοῖς τρισχιλίοις ὄντων μηδένα ἀποθνήσκειν ἄνευ τῆς ὑμετέρας ψήφου, τῶν δ' ἔξω τοῦ καταλόγου κυρίους εἶναι τοὺς τριάκοντα θανατοῦν. Ἐγὼ οὖν, ἔφη, Θηραμένη 52 τουτονὶ ἐξαλείφω ἐκ τοῦ καταλόγου, συνδοκοῦν ἅπασιν ἡμῖν. Καὶ τοῦτον, ἔφη, ἡμεῖς θανατοῦμεν. Ἀκούσας ταῦτα δὲ Θηραμένης ἀνεπήδησεν ἐπὶ τὴν Ἑστίαν καὶ εἶπεν, Ἐγὼ δ', ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἱκετεύω τὰ πάντων ἐννομώτατα, μὴ ἐπὶ Κριτία εἶναι ἐξαλείφειν μήτ' ἐμὲ μήθ' ὑμῶν ὃν ἂν βούληται, ἀλλ' ὅνπερ νόμον οὗτοι ἔγραψαν [περὶ τῶν ἐν τῷ καταλόγῳ], κατὰ τοῦτον καὶ ὑμῖν καὶ ἐμοὶ τὴν κρίσιν εἶναι. Καὶ τοῦτο μὲν, ἔφη, μὰ τοὺς θεοὺς οὐκ ἄγνοῶ, ὅτι 53 οὐδὲν μοι ἀρκέσει ὅδε ὁ βωμός, ἀλλὰ βούλομαι καὶ τοῦτ' ἐπιδεῖξαι, ὅτι οὗτοι οὐ μόνον εἰσὶ περὶ ἀνθρώπους ἀδικώτατοι, ἀλλὰ καὶ περὶ θεοὺς ἀσεβέστατοι. Ὑμῶν μέντοι, ἔφη, ὦ ἄνδρες καλοὶ καὶ ἀγαθοί, θαυμάζω, εἰ μὴ βοηθήσετε ὑμῖν αὐτοῖς, καὶ ταῦτα γιγνώσκοντες ὅτι οὐδὲν τὸ ἐμὸν ὄνομα εὐεξαλειπτότερον ἢ τὸ ὑμῶν ἐκάστου. Ἐκ δὲ τούτου ἐκάλεσε μὲν ὁ τῶν τριάκοντα κῆρυξ τοὺς 54 ἑνδεκα ἐπὶ τὸν Θηραμένη· οἱ δ' ἐπεὶ ἔτυχον εἰσελθόντες σὺν τοῖς ὑπηρέταις, ἡγουμένου αὐτῶν Σατύρου ἀνδρὸς θρασυτάτου τε καὶ ἀναι-

δεστάτου, εἶπε μὲν ὁ Κριτίας, Παραδίδομεν ὑμῖν, ἔφη, Θηραμένη
 55 τουτονὶ κατακεκριμένον κατὰ τὸν νόμον· ὑμεῖς δὲ λαβόντες καὶ
 ἀπαγαγόντες οἱ δεῖ τὰ ἐκ τούτων πράττετε. Ὡς δὲ ταῦτα εἶπεν,
 εἶλκε μὲν ἀπὸ τοῦ βωμοῦ ὁ Σάτυρος, εἶλκον δ' οἱ ὑπηρέται. Ὁ
 δὲ Θηραμένης ὥσπερ εἰκὸς καὶ θεοὺς ἐπεκαλεῖτο καὶ ἀνθρώπους
 καθορᾶν τὰ γιγνόμενα. Ἡ δὲ βουλὴ ἡσυχίαν εἶχεν, ὁρῶσα καὶ
 τοὺς ἐπὶ τοῖς δρυφάκτοις ὁμοίους Σατύρω καὶ τὸ ἔμπροσθεν τοῦ
 βουλευτηρίου πλήρες τῶν φρουρῶν, καὶ οὐκ ἀγνοοῦντες ὅτι ἐγγει-
 56 ρίδια ἔχοντες παρῆσαν. Οἱ δ' ἀπήγαγον τὸν ἄνδρα διὰ τῆς ἀγορᾶς
 μάλα μεγάλη τῇ φωνῇ δηλοῦντα οἷα ἔπασχε. Λέγεται δ' ἐν ῥῆμα
 καὶ τοῦτο αὐτοῦ. Ὡς εἶπεν ὁ Σάτυρος ὅτι οἰμώξειτο, εἰ μὴ σιω-
 πήσειεν, ἐπήρετο, Ἄν δὲ σιωπῶ, οὐκ ἄρ', ἔφη, οἰμώξομαι; Καὶ
 ἐπεὶ γ' ἀποθνήσκειν ἀναγκαζόμενος τὸ κώνειον ἔπιε, τὸ λειπόμενον
 ἔφασαν ἀποκοτταβίσαντ' εἰπεῖν αὐτόν, Κριτία τοῦτ' ἔστω τῷ καλῷ.
 Καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἀγνοῶ, ὅτι τοιαῦτ' ἀποφθέγματα οὐκ ἀξιόλογα,
 ἐκεῖνο δὲ κρίνω τοῦ ἀνδρὸς ἀγαστόν, τὸ τοῦ θανάτου παρεστηκότος
 μήτε τὸ φρόνιμον μήτε τὸ παιγνιῶδες ἀπολιπεῖν ἐκ τῆς ψυχῆς.

IV 1 Θηραμένης μὲν δὴ οὕτως ἀπέθανεν· οἱ δὲ τριάκοντα, ὥς ἔξδον
 ἤδη αὐτοῖς τυραννεῖν ἀδεῶς, προεῖπον μὲν τοῖς ἔξω τοῦ καταλόγου
 μὴ εἰσιέναι εἰς τὸ ἄστυ, ἦγον δ' ἐκ τῶν χωρίων, ἵν' αὐτοὶ καὶ οἱ
 φίλοι τοὺς τούτων ἀγροὺς ἔχοιεν. Φευγόντων δ' εἰς τὸν Πειραιᾶ
 καὶ ἐντεῦθεν πολλοὺς ἄγοντες ἐνέπλησαν καὶ τὰ Μέγαρα καὶ τὰς
 Θήβας τῶν ὑποχωρούντων.

2 Ἐκ δὲ τούτου Θρασύβουλος ὁρμηθεὶς ἐκ Θηβῶν ὥς σὺν 403
 ἑβδομήκοντα Φυλὴν χωρίον καταλαμβάνει ἰσχυρόν. Οἱ δὲ τριάκοντ' Früh-
 ἑβοήθουν ἐκ τοῦ ἄστεως σὺν τε τοῖς τρισχιλίοις καὶ σὺν τοῖς jahr
 ἵππεῦσι καὶ μάλ' εὐημερίας οὔσης. Ἐπεὶ δ' ἀφίκοντο, εὐθὺς μὲν
 θρασυνόμενοί τινες τῶν νέων προσέβαλον πρὸς τὸ χωρίον, καὶ
 3 ἐποίησαν μὲν οὐδέν, τραύματα δὲ λαβόντες ἀπῆλθον. Βουλομένων
 δὲ τῶν τριάκοντ' ἀποτειχίζειν, ὅπως ἐκπολιορκήσειαν αὐτοὺς ἀπο-
 κλήσαντες τὰς ἐφόδους τῶν ἐπιτηδείων, ἐπιγίγνεται τῆς νυκτὸς
 χιῶν παμπληθῆς καὶ τῇ ὑστεραία. Οἱ δὲ νιφόμενοι ἀπῆλθον εἰς
 τὸ ἄστυ, μάλα συχνοὺς τῶν σκευοφόρων ὑπὸ τῶν ἐκ Φυλῆς ἀπο-
 4 βαλόντες. Γινώσκοντες δ' ὅτι καὶ ἐκ τῶν ἀγρῶν λεηλατήσοιεν,

εἰ μή τις φυλακὴ ἔσοιτο, διαπέμπουσιν εἰς τὰς ἐσχατίας ὅσον πεντεκαίδεκα στάδια ἀπὸ Φυλῆς τοὺς τε Λακωνικοὺς πλὴν ὀλίγων φρουροὺς καὶ τῶν ἵππέων δύο φυλάς. Οὗτοι δὲ στρατοπεδευσάμενοι ἐν χωρίῳ λασίῳ ἐφύλαττον. Ὁ δὲ Θρασύβουλος, ἥδη συν- 5 ειλεγμένων εἰς τὴν Φυλὴν περὶ ἑπτακοσίους, λαβὼν αὐτοὺς καταβαίνει τῆς νυκτός· θέμενος δὲ τὰ ὅπλα ὅσον τρία ἢ τέτταρα στάδια ἀπὸ τῶν φρουρῶν ἡσυχίαν εἶχεν. Ἐπεὶ δὲ πρὸς ἡμέραν 6 ἐγίγνετο, καὶ ἥδη ἀνίσταντο ὅποι ἐδεῖτο ἕκαστος ἀπὸ τῶν ὅπλων, καὶ οἱ ἱπποκόμοι ψήχοντες τοὺς ἵππους ψόφον ἐποιοῦν, ἐν τούτῳ ἀναλαβόντες οἱ περὶ Θρασύβουλον τὰ ὅπλα δρόμῳ προσέπιπτον· καὶ ἔστι μὲν οὗς αὐτῶν κατέβαλον, πάντας δὲ τρεψάμενοι ἐδίωξαν 7 ἐξ ἢ ἑπτὰ στάδια, καὶ ἀπέκτειναν τῶν μὲν ὀπλιτῶν πλεῖν ἢ εἴκοσι καὶ ἑκατόν, τῶν δὲ ἵππέων Νικόστρατόν τε τὸν καλὸν ἐπικαλούμενον, καὶ ἄλλους δὲ δύο, ἔτι καταλαβόντες ἐν ταῖς εὐναῖς. Ἐπ- 8 αναχωρήσαντες δὲ καὶ τρόπαιον στησάμενοι καὶ συσκευασάμενοι ὅπλα τε ὅσα ἔλαβον καὶ σκεύη ἀπῆλθον ἐπὶ Φυλῆς. Οἱ δ' ἐξ ἄστεως ἱππεῖς βοηθήσαντες τῶν μὲν πολεμίων οὐδένα ἔτι εἶδον, προσμείναντες δ' ἕως τοὺς νεκροὺς ἀνείλοντο οἱ προσήκοντες ἀνεχώρησαν εἰς ἄστυ. Ἐκ δὲ τούτου οἱ τριάκοντα, οὐκέτι νομίζοντες 9 ἀσφαλῆ σφίσι τὰ πράγματα, ἐβουλήθησαν Ἐλευσίνα ἐξιδιώσασθαι, ὥστ' εἶναι σφίσι καταφυγὴν, εἰ δεήσειε. Καὶ παραγγείλαντες τοῖς ἱππεῦσιν ἦλθον εἰς Ἐλευσίνα Κριτίας τε καὶ οἱ ἄλλοι τῶν τριάκοντα· ἐξέτασιν τε ποιήσαντες ἐν τοῖς ὅπλοις, φάσκοντες εἰδέναι βούλεσθαι πόσοι εἶεν καὶ πόσης φυλακῆς προσδεήσονται, ἐκέλευον ἀπογράφεσθαι πάντας· τὸν δ' ἀπογραψάμενον αἰεὶ διὰ τῆς πυλίδος ἐπὶ τὴν θάλατταν ἐξιέναι. Ἐπὶ δὲ τῷ αἰγιαλῷ τοὺς μὲν ἵππεας ἐνθεν καὶ ἐνθεν κατέστησαν, τὸν δ' ἐξιόντ' αἰεὶ οἱ ὑπηρέται συνέδουν. Ἐπεὶ δὲ πάντες συνειλημμένοι ἦσαν, Λυσίμαχον τὸν ἱππαρχον ἐκέλευον ἀναγαγόντα παραδοῦναι αὐτοὺς τοῖς ἑνδεκα. Τῇ 9 δ' ὑστεραίᾳ εἰς τὸ Ὠιδεῖον παρεκάλεσαν τοὺς ἐν τῷ καταλόγῳ ὀπλίτας καὶ τοὺς ἄλλους ἵππεας. Ἀναστὰς δὲ Κριτίας ἔλεξεν, Ἡμεῖς, ἔφη, ὦ ἄνδρες, οὐδὲν ἤττον ὑμῖν κατασκευάζομεν τὴν πολιτείαν ἢ ἡμῖν αὐτοῖς. Δεῖ οὖν ὑμᾶς, ὥσπερ καὶ τιμῶν μεθέξετε, οὕτω καὶ τῶν κινδύνων μετέχειν. Τῶν οὖν συνειλημμένων Ἐλευ-

σινίων καταψηφιστέον ἐστίν, ἵνα ταῦτά ἡμῖν καὶ θαρσῇτε καὶ φο-
βῆσθε. Δείξας δέ τι χωρίον, εἰς τοῦτο ἐκέλευε φανεράν φέρειν
10 τὴν ψῆφον. Οἱ δὲ Λακωνικοὶ φρουροὶ ἐν τῷ ἡμίσει τοῦ Ὠιδείου
ἐξωπλισμένοι ἦσαν· ἦν δὲ ταῦτ' ἀρεστὰ καὶ τῶν πολιτῶν ὅσοις
τοῦ πλεονεκτεῖν μόνον ἔμελεν.

Ἐκ δὲ τούτου λαβὼν ὁ Θρασύβουλος τοὺς ἀπὸ Φυλῆς περὶ
χιλίους ἤδη συνειλεγμένους, ἀφικνεῖται τῆς νυκτὸς εἰς τὸν Πειραιᾶ.
Οἱ δὲ τριάκοντ' ἐπεὶ ἤσθοντο ταῦτα, ἐβοήθουν εὐθὺς σὺν τε τοῖς
Λακωνικοῖς καὶ σὺν τοῖς ἵππεῦσι καὶ τοῖς ὀπλίταις· ἔπειτ' ἐχώ-
11 ρουν κατὰ τὴν εἰς τὸν Πειραιᾶ ἀμαξιτὸν φέρουσαν. Οἱ δ' ἀπὸ
Φυλῆς ἔτι μὲν ἐπεχείρησαν μὴ ἀνιέναι αὐτούς, ἐπεὶ δὲ μέγας ὁ
κύκλος ὢν πολλῆς φυλακῆς ἐδόκει δεῖσθαι οὕπω πολλοῖς οὔσι,
συνεσπειράθησαν ἐπὶ τὴν Μουνιχίαν. Οἱ δ' ἐκ τοῦ ἄστεως εἰς
τὴν Ἰπποδάμειαν ἀγορὰν ἐλθόντες πρῶτον μὲν συνετάξαντο, ὥστ'
ἐμπλῆσαι τὴν ὁδὸν ἣ φέρει πρὸς τε τὸ ἱερὸν τῆς Μουνιχίας Ἀρ-
τέμιδος καὶ τὸ Βενδίδειον· καὶ ἐγένοντο βάθος οὐκ ἔλαττον ἢ
ἐπὶ πεντήκοντ' ἀσπίδων. Οὕτω δὲ συντεταγμένοι ἐχώρουν ἄνω.
12 Οἱ δ' ἀπὸ Φυλῆς ἀντανέπλησαν μὲν τὴν ὁδόν, βάθος δ' οὐ πλέον
ἢ εἰς δέκα ὀπλίτας ἐγένοντο. Ἐτάχθησαν μέντοι ἐπ' αὐτοῖς πελτο-
φόροι τε καὶ ψιλοὶ ἀκοντισταί, ἐπὶ δὲ τούτοις οἱ πετροβόλοι.
Οὗτοι μέντοι συχνοὶ ἦσαν· καὶ γὰρ αὐτόθεν προσεγένοντο. Ἐν
ᾧ δὲ προσῆσαν οἱ ἐναντίοι, Θρασύβουλος τοὺς μεθ' αὐτοῦ θέσθαι
κελεύσας τὰς ἀσπίδας καὶ αὐτὸς θέμενος, τὰ δ' ἄλλ' ὅπλα ἔχων,
13 κατὰ μέσον στὰς ἔλεξεν, Ἄνδρες πολῖται, τοὺς μὲν διδάξαι, τοὺς
δ' ἀναμνησάμενοι ὑμῶν βούλομαι ὅτι εἰσὶ τῶν προσιόντων οἱ μὲν τὸ
δεξιὸν ἔχοντες οὓς ὑμεῖς ἡμέραν πέμπτην τρεψάμενοι ἐδιώξατε,
οἱ δ' ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου ἔσχατοι, οὗτοι δὲ οἱ τριάκοντα, οἱ ἡμᾶς
καὶ πόλεως ἀπεστέρον οὐδὲν ἀδικοῦντας καὶ οἰκιῶν ἐξήλαντον
καὶ τοὺς φιλτάτους τῶν ἡμετέρων ἀπεσημαίνοντο. Ἀλλὰ νῦν τοι
παραγεγένηνται οἱ οὗτοι μὲν οὐποτ' ἂν ᾤοντο, ἡμεῖς δ' αἰεὶ ἠνχό-
14 μεθα. Ἐχοντες γὰρ ὅπλα νῦν ἐναντίοι αὐτοῖς καθέσταμεν· οἱ δὲ
θεοί, ὅτι ποτὲ καὶ δειπνοῦντες συνελαμβανόμεθα καὶ καθεύδοντες
καὶ ἀγοράζοντες, οἱ δὲ καὶ οὐχ ὅπως ἀδικοῦντες, ἀλλ' οὐδ' ἐπι-
δημοῦντες ἐφυγαδευόμεθα, φανερώς ἡμῖν συμμαχοῦσι. Καὶ γὰρ

ἐν εὐδία χειμῶνα ποιοῦσιν, ὅταν ἡμῖν συμφέρῃ, καὶ ὅταν ἐγχει-
 ρῶμεν, πολλῶν ὄντων τῶν ἐναντίων ὀλίγοις οὔσι τρόπαια ἴσταςθαι
 διδόασιν· καὶ νῦν δὲ κεκομίσασιν ἡμᾶς εἰς χωρίον ἐν ᾧ οὔτοι μὲν 15
 οὔτε βάλλειν οὔτ' ἀκοντίζειν ὑπὲρ τῶν προτεταγμένων διὰ τὸ πρὸς
 ὄρθιον ἵεναι δύναιнт' ἄν, ἡμεῖς δὲ εἰς τὸ κάταντες καὶ δόρατα ἀφ-
 ἱέντες καὶ ἀκόντια καὶ πέτρους ἐφριξόμεθα τ' αὐτῶν καὶ πολλοὺς
 κατατρώσομεν. Καὶ ὥετο μὲν ἄν τις δεήσειν τοῖς γε πρωτοστάταις 16
 ἐκ τοῦ ἴσου μάχεσθαι· νῦν δ', ἐὰν ὑμεῖς, ὥσπερ προσήκει, προ-
 θύμως ἀφιῆτε τὰ βέλη, ἀμαρτήσεται μὲν οὐδεὶς ὧν γε μεστή ἡ
 ὁδός, φυλαπτόμενοι δὲ δραπετεύσουσιν αἰὲν ὑπὸ ταῖς ἀσπίσιν· ὥστ'
 ἐξέσται ὥσπερ τυφλοὺς καὶ τύπτειν ὅπου ἂν βουλόμεθα καὶ ἐν-
 αλλομένους ἀνατρέπειν. Ἀλλ', ὦ ἄνδρες, οὕτω χρὴ ποιεῖν ὅπως 17
 ἕκαστός τις ἑαυτῷ συνείσεται τῆς νίκης αἰτιώτατος ὢν. Αὕτη γὰρ
 ἡμῖν, ἂν θεὸς θέλῃ, νῦν ἀποδώσει καὶ πατρίδα καὶ οἴκους καὶ
 ἑλευθερίαν καὶ τιμὰς καὶ παῖδας, οἷς εἰσί, καὶ γυναῖκας. ὦ μα-
 κάριοι δῆτ', οἳ ἂν ἡμῶν νικήσαντες ἐπιδώσι τὴν πασῶν ἡδίστην
 ἡμέραν. Εὐδαίμων δὲ κἂν τις ἀποθάνῃ· μνημείου γὰρ οὐδεὶς οὕτω
 πλούσιος ὢν καλοῦ τεύξεται. Ἐξάρξω μὲν οὖν ἐγὼ ἡνίκ' ἂν καιρὸς
 ᾗ παιᾶνα· ὅταν δὲ τὸν Ἐνυάλιον παρακαλέσωμεν, τότε πάντες ὁμο-
 θυμαδὸν ἄνθ' ὧν ὑβρίσθημεν τιμωρώμεθα τοὺς ἄνδρας.

Ταῦτα δ' εἰπὼν καὶ μεταστραφεὶς πρὸς τοὺς ἐναντίους ἦσυν 18
 χίαν εἶχε· καὶ γὰρ ὁ μάντις παρήγγελλεν αὐτοῖς μὴ πρότερον ἐπι-
 τίθεσθαι, πρὶν τῶν σφετέρων ἢ πέσοι τις ἢ τρωθείῃ· ἐπειδὴν
 μέντοι τοῦτο γένηται, ἡγησόμεθα μὲν, ἔφη, ἡμεῖς, νίκη δ' ὑμῖν
 ἔσται ἐπομένοις, ἐμοὶ μέντοι θάνατος, ὥς γέ μοι δοκεῖ. Καὶ οὐκ 19
 ἐψεύσατο, ἀλλ' ἐπεὶ ἀνέλαβον τὰ ὅπλα, αὐτὸς μὲν ὥσπερ ὑπὸ
 μοίρας τινὸς ἀγόμενος ἐκπηδήσας, πρῶτος ἐμπεσὼν τοῖς πολεμίοις
 ἀποθνήσκει, καὶ τέθαιπται ἐν τῇ διαβάσει τοῦ Κηφισοῦ· οἳ δ'
 ἄλλοι ἐνίκων καὶ κατεδίωξαν μέχρι τοῦ ὀμαλοῦ. Ἀπέθανον δ' ἐν-
 ταῦθα τῶν μὲν τριάκοντα Κριτίας τε καὶ Ἰππόμαχος, τῶν δ' ἐν
 Πειραιεῖ δέκα ἀρχόντων Χαρμίδης ὁ Γλαύκωνος, τῶν δ' ἄλλων
 περὶ ἑβδομήκοντα. Καὶ τὰ μὲν ὅπλα ἔλαβον, τοὺς δὲ χιτῶνας
 οὐδενὸς τῶν πολιτῶν ἐσκύλευσαν. Ἐπεὶ δὲ τοῦτ' ἐγένετο καὶ τοὺς
 νεκροὺς ὑποσπόνδους ἀπέδωκαν, προσιόντες ἀλλήλοις πολλοὶ δι-

20 ἐλέγοντο. Κλεόκριτος δ' ὁ τῶν μυστῶν κῆρυξ, μάλ' εὐφρωνος ὢν, κατασιωπησάμενος ἔλεξεν, Ἄνδρες πολῖται, τί ἡμᾶς ἐξελαύνετε; τί ἀποκτεῖναι βούλεσθε; ἡμεῖς γὰρ ὑμᾶς κακὸν μὲν οὐδὲν πώποτ' ἐποιήσαμεν, μετεσχήκαμεν δ' ὑμῖν καὶ ἱερῶν τῶν σεμνοτάτων καὶ θυσιῶν καὶ ἑορτῶν τῶν καλλίστων, καὶ συγχορευταὶ καὶ συμφοι-
 21 τηταὶ γεγενήμεθα καὶ συστρατιῶται, καὶ πολλὰ μεθ' ὑμῶν κενιν-
 δυλεύκαμεν καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν ὑπὲρ τῆς κοινῆς
 22 ἀμφοτέρων ἡμῶν σωτηρίας τε καὶ ἐλευθερίας, Πρὸς θεῶν πατρῶων καὶ μητρῶων καὶ συγγενείας καὶ κηδεστίας καὶ ἑταιρίας, πάντων γὰρ τούτων πολλοὶ κοινωνοῦμεν ἀλλήλοις, αἰδούμενοι καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους παύσασθ' ἁμαρτάνοντες εἰς τὴν πατρίδα, καὶ μὴ πεί-
 θεσθε τοῖς ἀνοσιωτάτοις τριάκοντα, οἳ ἰδίων κερδέων ἕνεκ' ὀλίγου δεῖν πλείους ἀπεκτόνασιν Ἀθηναίων ἐν ὀκτὼ μηνσὶν ἢ πάντες Πελο-
 23 ποννήσιοι δέκα ἔτη πολεμοῦντες. Ἐξὸν δ' ἡμῖν ἐν εἰρήνῃ πολι-
 τεύεσθαι, οὗτοι τὸν πάντων αἰσχιστόν τε καὶ χαλεπώτατον καὶ ἀνοσιώτατον καὶ ἔχθιστον καὶ θεοῖς καὶ ἀνθρώποις πόλεμον ἡμῖν πρὸς ἀλλήλους παρέχουσιν. Ἀλλ' εὖ γε μέντοι ἐπίστασθ' ὅτι καὶ τῶν νῦν ὑφ' ἡμῶν ἀποθανόντων οὐ μόνον ὑμεῖς ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς ἔστιν οὗς πολλὰ κατεδακρύσαμεν.

Ὁ μὲν τοιαῦτα ἔλεγεν. Οἱ δὲ λοιποὶ ἄρχοντες καὶ διὰ τὸ
 23 τοιαῦτα προσακούειν τοὺς μεθ' ἑαυτῶν ἀπήγαγον εἰς τὸ ἄστυ. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ οἱ μὲν τριάκοντα πάντῃ δὴ ταπεινοὶ καὶ ἔρημοι συνεκάθηντο ἐν τῷ συνεδρίῳ· τῶν δὲ τρισχιλίων ὅπου ἕκαστοι τε-
 ταγμένοι ἦσαν, πανταχοῦ διεφέροντο πρὸς ἀλλήλους. Ὅσοι μὲν γὰρ ἐπεποιήκεσάν τι βιαιότερον καὶ ἐφοβοῦντο, ἐντόνως ἔλεγον ὥς οὐ χρὴ καθυφίεσθαι τοῖς ἐν Πειραιεῖ· ὅσοι δ' ἐπίστευον μηδὲν ἡδικηκέναι, αὐτοὶ τ' ἀνελογίζοντο καὶ τοὺς ἄλλους ἐδίδασκον ὥς οὐδὲν δέοιντο τούτων τῶν κακῶν, καὶ τοῖς τριάκοντ' οὐκ ἔφασαν χρῆναι πείθεσθαι οὐδ' ἐπιτρέπειν ἀπολλύναι τὴν πόλιν. Καὶ τὸ τελευταῖον ἐψηφίσαντο ἐκείνους μὲν καταπαῦσαι, ἄλλους δ' ἐλέσθαι. Καὶ εἶλοντο δέκα, ἓνα ἀπὸ φυλῆς.

24 Καὶ οἱ μὲν τριάκοντ' Ἐλευσῖνάδ' ἀπῆλθον· οἱ δὲ δέκα τῶν ἐν ἄστει καὶ μάλα τεταραγμένων καὶ ἀπιστούντων ἀλλήλοις σὺν τοῖς ἱππάρχοις ἐπεμελοῦντο. Ἐξεκάθευδον δὲ καὶ οἱ ἱππεῖς ἐν

τῷ Ὠιδεῖω, τοὺς τε ἵππους καὶ τὰς ἀσπίδας ἔχοντες, καὶ δι'
 ἀπιστίαν ἐφώδευον τὸ μὲν ἀφ' ἐσπέρας σὺν ταῖς ἀσπίσι κατὰ τὰ
 τεῖχη, τὸ δὲ πρὸς ὄρθρον σὺν τοῖς ἵπποις, ἀεὶ φοβούμενοι μὴ
 ἐπαισπέσοιέν τινες αὐτοῖς τῶν ἐκ τοῦ Πειραιῶς. Οἱ δὲ πολλοὶ 25
 τ' ἤδη ὄντες καὶ παντοδαποί, ὅπλα ἐποιοῦντο, οἱ μὲν ξύλινα, οἱ
 δ' οἰσύνα, καὶ ταῦτ' ἐλευκοῦντο. Πρὶν δ' ἡμέρας δέκα γενέσθαι,
 πιστὰ δόντες, οἵτινες συμπολεμήσειαν, καὶ εἰ ξένοι εἶεν, ἰσοτέλειαν
 ἔσσεσθαι, ἐξῆσαν πολλοὶ μὲν ὀπλίται, πολλοὶ δὲ γυμνήτες· ἐγένοντο
 δ' αὐτοῖς καὶ ἵππεῖς ὥσεὶ ἐβδομήκοντα· προνομᾶς δὲ ποιούμενοι,
 καὶ λαμβάνοντες ξύλα καὶ ὀπώραν, ἐκάθευδον πάλιν ἐν Πειραιεῖ.
 Τῶν δ' ἐκ τοῦ ἄστεως ἄλλος μὲν οὐδεὶς σὺν ὅπλοις ἐξήει, οἱ δ' 26
 ἵππεῖς ἔστιν ὅτε καὶ ληστὰς ἐχειροῦντο τῶν ἐκ τοῦ Πειραιῶς, καὶ
 τὴν φάλαγγα αὐτῶν ἐκακούργουν. Περιέτυχον δὲ καὶ τῶν Αἰξω-
 νέων τισὶν εἰς τοὺς αὐτῶν ἀγροὺς ἐπὶ τὰ πιτήδεια πορευομένοις·
 καὶ τούτους Λυσίμαχος ὁ ἵππαρχος ἀπέσφαξε πολλὰ λιτανεύοντας,
 καὶ πολλῶν χαλεπῶς φερόντων τῶν ἱππέων. Ἀνταπέκτειναν δὲ καὶ 27
 οἱ ἐν Πειραιεῖ τῶν ἱππέων ἐπ' ἀγροῦ λαβόντες Καλλίστρατον φυλῆς
 Λεοντίδος. Καὶ γὰρ ἤδη μέγα ἐφρόνουν, ὥστε καὶ πρὸς τὸ τεῖχος
 τοῦ ἄστεως προσέβαλλον. Εἰ δὲ καὶ τοῦτο δεῖ εἰπεῖν τοῦ μηχανο-
 ποιοῦ τοῦ ἐν τῷ ἄστει, ὃς ἐπεὶ ἔγνω ὅτι κατὰ τὸν ἐκ Ἀνκείου
 δρόμον μέλλοιεν τὰς μηχανὰς προσάγειν, τὰ ζεύγη ἐκέλευσε πάντ'
 ἀμαξιαίους λίθους ἄγειν καὶ καταβάλλειν ὅπου ἕκαστος βούλοιτο
 τοῦ δρόμου. Ὡς δὲ τοῦτ' ἐγένετο, πόλλ' εἰς ἕκαστος τῶν λίθων
 πράγματα παρεῖχε. Πεμπόντων δὲ πρέσβεις εἰς Λακεδαιμόνα 28
 τῶν μὲν τριάκοντ' ἐξ Ἑλευσίνος, τῶν δ' ἐν τῷ καταλόγῳ ἐξ ἄστεως,
 καὶ βοηθεῖν κελευόντων, ὥς ἀφεστηκότος τοῦ δήμου ἀπὸ Λακε-
 δαιμονίων, Λύσανδρος λογισάμενος ὅτι οἷόν τ' εἴη ταχὺ ἐκπολιορ-
 κῆσαι τοὺς ἐν τῷ Πειραιεῖ κατὰ τε γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, εἰ
 τῶν ἐπιτηδείων ἀποκλησθείησαν, συνέπραξεν ἑκατὸν τε τάλαντ'
 αὐτοῖς δανεισθῆναι, καὶ αὐτὸν μὲν κατὰ γῆν ἀρμοστήν, Αἰβυν δὲ
 τὸν ἀδελφὸν ναυαρχοῦντ' ἐκπεμφθῆναι. Καὶ ἐξελθὼν αὐτὸς μὲν 29
 Ἑλευσινάδε συνέλεγεν ὀπλίτας πολλοὺς Πελοποννησίους· ὁ δὲ ναύ-
 αρχος κατὰ θάλατταν ἐφύλαττεν ὅπως μηδὲν εἰσπλέοι αὐτοῖς τῶν
 ἐπιτηδείων· ὥστε ταχὺ πάλιν ἐν ἀπορίᾳ ἦσαν οἱ ἐν Πειραιεῖ, οἱ

δ' ἐν τῷ ἄστει πάλιν αὖ μέγα ἐφρόνουν ἐπὶ τῷ Λυσάνδρῳ. Οὕτω
 δὲ προχωρούντων Πανσανίας ὁ βασιλεὺς φθονήσας Λυσάνδρῳ, εἰ
 κατειργασμένος ταῦθ' ἅμα μὲν εὐδοκιμήσοι, ἅμα δ' ἰδίας ποιήσοιτο
 30 τὰς Ἀθήνας, πείσας τῶν ἐφόρων τρεῖς ἐξάγει φρουράν. Συνείποντο
 δὲ καὶ οἱ σύμμαχοι πάντες πλὴν Βοιωτῶν καὶ Κορινθίων· οὗτοι
 δ' ἔλεγον μὲν ὅτι οὐ νομίζοιεν εὐορκεῖν ἂν στρατευόμενοι ἐπ' Ἀθη-
 ναίους μηδὲν παράσπονδον ποιοῦντας· ἔπραττον δὲ ταῦτα, ὅτι
 ἐγίγνωσκον Λακεδαιμονίους βουλομένους τὴν τῶν Ἀθηναίων χώραν
 οἰκείαν καὶ πιστὴν ποιήσασθαι. Ὁ δὲ Πανσανίας ἐστρατοπεδεύ-
 σατο μὲν ἐν τῷ Ἀλιπέδῳ καλουμένῳ πρὸς τῷ Πειραιεῖ δεξιὸν
 ἔχων κέρας, Λύσανδρος δὲ σὺν τοῖς μισθοφόροις τὸ εὐώνυμον.
 31 Πέμπων δὲ πρέσβεις ὁ Πανσανίας πρὸς τοὺς ἐν Πειραιεῖ ἐκέλευεν
 ἀπιέναι ἐπὶ τὰ ἑαυτῶν· ἐπεὶ δ' οὐκ ἐπείθοντο, προσέβαλλεν ὅσον
 ἀπὸ βοῆς ἔνεκεν, ὅπως μὴ δῆλος εἴη εὐμενὴς αὐτοῖς ὢν. Ἐπεὶ δ'
 οὐδὲν πράξας ἀπῆλθε, τῇ ὑστεραίᾳ λαβὼν τῶν μὲν Λακεδαιμονίων
 δύο μόρας, τῶν δ' Ἀθηναίων ἱππέων τρεῖς φυλάς, παρήλθεν ἐπὶ
 τὸν κωφὸν λιμένα, σκοπῶν πῇ εὐαποτειχιστότατος εἴη ὁ Πειραιεύς.
 32 Ἐπεὶ δ' ἀπιόντος αὐτοῦ προσέθεόν τινες καὶ πράγματ' αὐτῷ παρ-
 εῖχον, ἀχθεσθεῖς παρήγγειλε τοὺς μὲν ἱππέας ἑλᾶν εἰς αὐτοὺς ἐν-
 έντας, καὶ τὰ δέκ' ἀφ' ἥβης συνέπεσθαι· σὺν δὲ τοῖς ἄλλοις αὐτὸς
 ἐπηκολούθει. Καὶ ἀπέκτειναν μὲν ἐγγὺς τριάκοντα τῶν ψιλῶν,
 33 τοὺς δ' ἄλλους κατεδίωξαν πρὸς τὸ Πειραιοῦ θέατρον. Ἐκεῖ δ'
 ἔτυχον ἐξοπλιζόμενοι οἱ τε πελτασταὶ πάντες καὶ οἱ ὀπλίται τῶν
 ἐκ Πειραιῶς. Καὶ οἱ μὲν ψилоὶ εὐθὺς ἐκδραμόντες ἠκόντιζον,
 ἔβαλλον, ἐτόξευον, ἐσφενδόνων· οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, ἐπεὶ αὐτῶν
 πολλοὶ ἐτιτρώσκοντο, μάλα πιεζόμενοι ἀνεχώρουν ἐπὶ πόδα· οἱ
 δ' ἐν τούτῳ πολὺ μᾶλλον ἐπέκειντο. Ἐνταῦθα δ' ἀποθνήσκει
 Χαίρων τε καὶ Θίβραχος, ἄμφω πολεμάρχῳ, καὶ Λακράτης ὁ ὀλυμ-
 πιονίκης καὶ ἄλλοι οἱ τεθαμμένοι Λακεδαιμονίων πρὸ τῶν πυλῶν
 34 ἐν Κεραμεικῷ. Ὅρων δὲ ταῦτα Θρασύβουλος καὶ οἱ ἄλλοι ὀπλίται,
 ἐβοήθουν, καὶ ταχὺ παρετάξαντο πρὸ τῶν ἄλλων ἐπ' ὀκτώ. Ὁ δὲ
 Πανσανίας μάλα πιεσθεὶς καὶ ἀναχωρήσας ὅσον στάδια τέτταρα
 ἢ πέντε πρὸς λόφον τινά, παρήγγειλε τοῖς Λακεδαιμονίοις καὶ τοῖς
 ἄλλοις συμμάχοις ἐπιχωρεῖν πρὸς ἑαυτόν. Ἐκεῖ δὲ συνταξάμενος

παντελῶς βαθεῖαν τὴν φάλαγγα ἤγεν ἐπὶ τοῦ; Ἀθηναίους. Οἱ δ' εἰς χεῖρας μὲν ἐδέξαντο, ἔπειτα δ' οἱ μὲν ἐξεώσθησαν εἰς τὸν ἐν ταῖς Ἀλαῖς πηλόν, οἱ δ' ἐνέκλιναν· καὶ ἀποθνήσκουσιν αὐτῶν ὡς πεντήκοντα καὶ ἑκατόν. Ὁ δὲ Πανσανίας τρόπαιον στησάμενος 35 ἀνεχώρησε· καὶ οὐδ' ὥς ὠργίζεται αὐτοῖς, ἀλλὰ λάθρα πέμπων ἐδίδασκε τοὺς ἐν Πειραιεῖ οἷα χρὴ λέγοντας πρέσβεις πέμπειν πρὸς ἑαυτὸν καὶ τοὺς παρόντας ἐφόρους, Οἱ δ' ἐπείθοντο. Δίιστη δὲ καὶ τοὺς ἐν τῷ ἄστει, καὶ ἐκέλευε πρὸς σφᾶς προσιέναι ὡς πλείστους συλλεγομένους, λέγοντας ὅτι οὐδὲν δέονται τοῖς ἐν τῷ Πειραιεῖ πολεμεῖν, ἀλλὰ διαλυθέντες κοινῇ ἀμφοτέροι Λακεδαιμονίοις φίλοι εἶναι. Ἡδέως δὲ ταῦτα καὶ Ναυκλείδας ἔφορος ὢν συνήκουεν· 36 ὥσπερ γὰρ νομίζεται σὺν βασιλεῖ δύο τῶν ἐφόρων συστρατεύεσθαι, καὶ τότε παρῆν οὗτός τε καὶ ἄλλος, ἀμφοτέροι τῆς Πανσανίου γνώμης ὄντες μᾶλλον ἢ μετὰ Λυσάνδρου. Διὰ ταῦτ' οὖν καὶ εἰς τὴν Λακεδαίμονα προθύμως ἔπεμπον τοὺς τ' ἐκ Πειραιῶς ἔχοντας τὰς πρὸς Λακεδαιμονίους σπονδὰς καὶ τοὺς ἀπὸ τῶν ἐν ἄστει ἰδιώτας, Κηφισοφῶντά τε καὶ Μέλητον. Ἐπεὶ μέντοι 37 οὗτοι ὄχοντ' εἰς Λακεδαίμονα, ἔπεμπον δὴ καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ κοινοῦ ἐκ τοῦ ἄστεως λέγοντες ὅτι αὐτοὶ μὲν παραδιδόασιν καὶ τὰ τεῖχη ἃ ἔχουσι καὶ σφᾶς αὐτοὺς Λακεδαιμονίοις χρῆσθαι ὃ τι βούλονται· ἀξιοῦν δ' ἔφασαν καὶ τοὺς ἐν Πειραιεῖ, εἰ φίλοι φασὶν εἶναι Λακεδαιμονίοις, παραδιδόναι τὸν τε Πειραιᾶ καὶ τὴν Μουνιχίαν. Ἀκού- 38 σαντες δὲ πάντων αὐτῶν οἱ ἔφοροι καὶ οἱ ἑκκλητοί, ἐξέπεμψαν πεντεκαίδεκα ἄνδρας εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ ἐπέταξαν σὺν Πανσανίᾳ διαλλάξαι ὅπῃ δύναιτο κάλλιστα. Οἱ δὲ διήλλαξαν ἐφ' ᾧτε εἰρήνην μὲν ἔχειν πρὸς ἀλλήλους, ἀπιέναι δ' ἐπὶ τὰ ἑαυτῶν ἕκαστον πλὴν τῶν τριάκοντα καὶ τῶν ἑνδεκα καὶ τῶν ἐν τῷ Πειραιεῖ ἀρξάντων δέκα. Εἰ δέ τινες φοβοῖντο τῶν ἐξ ἄστεως, ἔδοξεν αὐτοῖς Ἐλευσίνα κατοικεῖν. Τούτων δὲ περὶανθέντων Πανσανίας μὲν δι- 39 ἤκε τὸ στράτευμα, οἱ δ' ἐκ τοῦ Πειραιῶς ἀνελθόντες σὺν τοῖς ὅπλοις εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἔθυσαν τῇ Ἀθηνᾷ. Ἐπεὶ δὲ κατέβησαν, ἐκκλησίαν ἐποίησαν οἱ στρατηγοί, ἐνθα δὴ ὁ Θρασύβουλος ἔλεξεν, Ὑμῖν, ἔφη, ὦ ἐκ τοῦ ἄστεως ἄνδρες, συμβουλεύω ἐγὼ γνῶναι ὑμᾶς 40 αὐτούς. Μάλιστα δ' ἂν γνοίητε, εἰ ἀναλογίσαισθ' ἐπὶ τίνι ὑμῖν

21.
Sept.
403

μέγα φρονητέον ἐστίν, ὥστε ἡμῶν ἄρχειν ἐπιχειρεῖν. Πότερον
δικαιότεροί ἐστε; ἀλλ' ὁ μὲν δῆμος πενέστερος ὑμῶν ὢν οὐδὲν πώ-
ποτε ἔνεκα χρημάτων ὑμᾶς ἠδίκηκεν· ὑμεῖς δὲ πλουσιώτεροι πάντες
ὄντες πολλὰ καὶ αἰσχροῖα ἔνεκα κερδέων πεποιήκατε. Ἐπεὶ δὲ δι-
καιοσύνης οὐδὲν ὑμῖν προσήκει, σκέψασθ' εἰ ἄρ' ἐπ' ἀνδρεία ὑμῖν
41 μέγα φρονητέον. Καὶ τίς ἂν καλλίων κρίσις τούτου γένοιτ' ἢ ὥς
ἐπολεμήσαμεν πρὸς ἀλλήλους; Ἀλλὰ γνώμη φαίητ' ἂν προέχειν,
οἳ ἔχοντες καὶ τεῖχος καὶ ὅπλα καὶ χρήματα καὶ συμμάχους Πελο-
ποννησίους ὑπὸ τῶν οὐδὲν τούτων ἐχόντων παραλέλυσθε; Ἀλλ'
ἐπὶ Λακεδαιμονίοις δὴ οἴεσθε μέγα φρονητέον εἶναι; Πῶς, οἷγε
ὥσπερ τοὺς δάκνοντας κύνας κλοιῷ δήσαντες παραδιδόασιν, οὕτω
κακεῖνοι ὑμᾶς παραδόντες τῷ ἠδικημένῳ τούτῳ δήμῳ οἴχονται
42 ἀπιόντες; Οὐ μέντοι γ' ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες, ἀξιῷ ἐγὼ ὢν ὁμωμόκατε
παραβῆναι οὐδέν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις καλοῖς ἐπι-
δεῖξαι, ὅτι καὶ εὖορκοι καὶ ὀσιοί ἐστε. Εἰπὼν δὲ ταῦτα καὶ ἄλλα
τοιαῦτα, καὶ ὅτι οὐδὲν δέοι ταράττεσθαι, ἀλλὰ τοῖς νόμοις τοῖς
43 ἀρχαίοις χρῆσθαι, ἀνέστησε τὴν ἐκκλησίαν. Καὶ τότε μὲν ἀρχὰς
καταστησάμενοι ἐπολιτεύοντο· ὑστέρω δὲ χρόνῳ ἀκούσαντες ξένους
μισθοῦσθαι τοὺς Ἐλευσῖνι, στρατευσάμενοι πανδημεὶ ἐπ' αὐτοὺς
τοὺς μὲν στρατηγοὺς αὐτῶν εἰς λόγους ἐλθόντας ἀπέκτειναν, τοῖς
δ' ἄλλοις εἰσπέμψαντες τοὺς φίλους καὶ ἀναγκαίους ἐπεισαν συναλλα-
γῆναι· καὶ ὁμόσαντες ὅρκους ἢ μὴν μὴ μνησικακήσειν, ἔτι καὶ νῦν
ὁμοῦ τε πολιτεύονται καὶ τοῖς ὅρκοις ἐμμένει ὁ δῆμος.

DISCREPANTIA SCRIPTURAE MEMORABILIS.

P = codex Palatinus, *B* = J. Bekker, *C* = Cobet, *D* = Dobree, *F* = Frohberger, *H* = Herwerden, *K* = Kayser, *M* = Markland, *R* = Reiske, *S* = H. Sauppe, *T* = Taylor, *W* = Weidner, *We* = Westermann, *v* = vulgata lectio.

I. 1 *πάσας W, πάντες P*, cf. Leutsch. in Phil. X 186 — *μικρὰς P* (non μακρὰς) — 2 *καὶ ἐν ὅλ. Auger, καὶ ὅλ. P* (ex *κάν!*) — 3 *ἀξιόους εἶναι W, ἀξιόους ἡγεῖται P* — 4 *ἐπιδειῖξαι P, corr. H* — 4 *κατὰ νόμους P, corr. Müller* — 5 *πάντα add. W*, cf. Leutsch. l. l. — 6 *ὅτι ἂν θέλῃ P, corr. H* — 7 *διήγαγε W, ἀγαθὴ P* — 8 *ὑπὸ τούτου τοῦ ἀνθρ. P, corr. Halbertsma* — 9 *κατὰ τὴν γυναικ καὶ κατὰ τὴν ἀνδρ. P, corr. W* — 10 *οὐδὲν πώποτε DH, οὐδέποτε P* — 12 *ὥς δὴ van Es, ὥς ἂν P* — *πρότερον δὲ P, corr. S* — 13 *ὥς add. Hertlein* — 14 *ἐνάψασθαι P, corr. Steph.* — *οὐδὲν ὑποπτεύων W, οὐδὲν εἰπὼν P* — 15 *ἐμοίχευεν P, corr. W* — 16 *ταύτην γὰρ δὴ W, ταύτην γὰρ τὴν P* — 17 *post ἐταραττόμην add. P: καὶ πάντα μου εἰς τὴν γνώμην εἰσῆει καὶ μεστὸς ἦν ὑποψίας, em. D* — 17 *οὐδεπώποτε H, οὐδέποτε P* — 20 *αὐτῇ D, αὐτῇ P* — *προθείῃ W, προσθείῃ P, πεισθείῃ v, ῥόπτροις W, τρόποις P, fort. ᾧ τινι τρόπῳ, cf. idem fere vitium VII 38* — 21 *πεύσῃται P* — 22 *οὐδὲν δὴ W, οὐδὲν ἂν P* — 23 *οὐκ ἔνδον R. Müller, ἔνδον P* — 24 *καὶ ὑπὸ P, corr. T, nec vero adhuc emendatum est* — 25 *μὴ ἀποκτεῖναι Hertl., μὴ αὐτὸν κτεῖναι P* — 27 *εἰσελθόντας P, corr. W* — 30 *τὸν νόμον τὸν We, τὸν νόμον P* — *ἐφ' ὧν ἀποδέδοται P* (non ἀποδίδοται), *corr. Bergk.* — 32 *ἐλευθέραν K, ἐλεύθερον P* — 36 *ἄξιον W, ἀξιῶ P*, cf. XXX 1 — *περὶ τὰς μοιχείας W, τῆς μοιχείας P* — 37 *δ' add. Sluiter* — 38 *σωφρονεῖν μὲν ἂν W, σωφρονεῖν ἑμαυτὸν P* — 40 *εἴτι W, ὅτι εἰ (ex ὅτι) P* — *οὐ γὰρ ἂν W, οὕτω γὰρ ἂν P, fort. οὐτι γὰρ ἂν* — 41 *φίλων τιν' W, φίλων των (ω corr.) P* — 42 *καίτοιγε P* — 44 *ἐπεθύμουν ἂν W, ἐπεθύμουν αὐτὸν P* — *διεπραξάμην P, corr. Francken* — *ἡλπίζον μὲν P* — 46 *τοῦτο W, τούτων P* — 47 *τὰ τοιαῦτα H, τοιαῦτα P.*

VII. 1 *ἀπροσδοκῆτως P, em. T* — *μηδέπω add. W*, cf. Aesch. I 134 — 2 *αἰτιῶνται, οἰόμενοι W, οἰομενοι^{ἡγουν} P* — *ἀπολύσασθαι W, ἀποδειῖξαι P* — 3 *καὶ μὲν δὴ δεῖ W, καὶ δεῖ με P* — 4 *δημευθέντων τῶν ὄντων δ' ἐκείνου P* —

ὠνοῦμαι Emperius, ὠνούμην *P* — 6 τότε *add.* *R* — ἄλλως τ' εἰ *W*, ἄλλως τε *P* — 7 οὐ θαυμαστὸν *P*, *corr.* *W*, cf. Dem. II 23 — ὅσῳ Meutzner, ὅσοι *P* — 8 ὑφ' *MC*, ἀφ' *P* — 10 ταῦτόν *W*, ἐνιαυτόν *P* — καὶ ταῦτα τὰ Meutzner, ταῦτα *P* — 11 σηζόν] οἶκον *P* — φανερώτερον *M*, φανερόν *P* — 12 λέγεσθαι κακῶς ἢ ὥς *W*, λέγεσθαι ὥς *P* — σκοπεῖν ἂν *F*, σκοπεῖν *P* — μοι Rauch., τῷ *P* — περιποιήσαντι *K*, τῷ ποιήσαντι *P* — 13 δ *add.* *W* — 14 ἐνόντος *C*, ὄντος *P* — παρ' ὑμῶν Meutzner, παρ' ὑμῖν *P* — ἐγὼ δὲ *add.* *R* — τι τοιοῦτον Hertl., τι-
 τούτων *P* — 16 οἶός τ' ἦν *C*, οἶόν τ' ἦν (dein δίκην με) *P* — ἦδη *W*, εἰδείην *P* — 17 οἰκετῶν] εἰκότων *P*, *em.* Palmer — 18 τοὺς παριόντας ἢ τοὺς γείτονας *P*, *em.* Hamaker — καὶ βουλόμεθα *add.* *W* — περὶ τὸ ὁμοιον *W*, περὶ τῶν ἐμῶν *P*, cf. Thuc. VI 88 — 19 ποιεῖσθαι] *add.* *P* ὅς φησιν, *del.* *W* — 22 εἰ φῆς μὲν μ' ἰδεῖν *W*, εἰ φῆς μὴ δεῖν *P* — τοὺς δ' ἄρχοντας *W*, τοὺς ἐννέα ἄρχον-
 τας *P* — οὗτοι Muret, οὕτω *P* — 23 εἰ μὲν *We*, ὅς εἰ μὲν *P*, γὰρ *add.* *R* — ταύτην δὴ *W*, ταύτην τὴν *P* — τε] γε *P* — 24 περιζόψαι *W*, ἐκζόψαι *P* — 25 ὥσπερ καὶ τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἄλλην οὐσίαν *K* — παρέχομαι *W*, παρέξομαι *P* — ἐπιγνώμονας Harpokration, γνώμονας *P* — 26 μόνην ἄρ' *W*, μορίαν *P* — 27 ἐξόν Auger, ἐξῆν *P* — 28 οὐδέν *W*, οὐδέ ἐν *P* — οἶον *W*, ὥς *P* — 29 ἐκ γῆς *W*, ἐγγὺς (i. e. ἐγγῆς) *P* — 30 τὰναντί' *W*, ταῦτ' *P*, cf. XIII 97 — 31 ὦν *R*, ὥς *P*, cf. Isocr. XV 145 — 34 ἔτι (post πάντες) *add.* *We* — ἔτοιμος εἶην *W*, ἔτοιμος ἦμην *P* — τινας *W*, τινὰ *P* — τῶν ἐχθρῶν *W*, τῶν ἐργῶν *P* — 35 δοκεῖ ἄτοπον εἶναι] δοκεῖν εἶναι *P* — 36 οἶμαι πᾶσιν εἶναι *W*, εἶναι εἰπεῖν *P*, cf. Isocr. XVI 39 — 37 ἂ οὗτος ἐβούλετο in *P* post ὁμολόγουν est, *em.* Bekker — μετ' ἐμοῦ Stephanus, μετ' ἐμοῦ *P* — 38 ᾧ καὶ *W*, οἷς *P* — αἰτι-
 ᾶσθαι *K*, αἰτιάσασθαι *P* — 39 ἐγνωκέναι *W*, ἐγὼ *P* — ὑπ' ἐχθρῶν *W*, ὑπὸ τῶν *P* — 40 ἡδιον *T*, ἦδη *P*, fort. ἡδιον ἦδη — αὐτὸς αὐτὸν *W*, αὐτὸν *P* — συζοφάντας *add.* Blass. — 43 παραδιδόντος *F*, διδόντος *P*.

X. 1 νυνὶ *W*, ὑμῶν *P* — 2 γὰρ ἂν *W*, γὰρ αὐτὸν *P* — 3 ἡμῖν *D*, ὑμῖν *P* — 4 ἔτη ἐστὶ τρία καὶ τριάκοντα *W*, ἔτη εἰσὶ τριάκοντα *P* — οὔτε τί Ziel, οὐτ' εἰ *P* — οὗτ' αὖ *W*, οὔτε ἂν *P*, cf. *F* ad XIX 4 — 5 προσήκει μοι *W*, προσήκει μοι *P* — πάντες *W*, ἅπαντες *P* — 6 τῷ διαιτητῇ Müller, τὸν διαιτητὴν *P* — ἔάν τιν' *W*, ἔάν τις *P* — 7 ὅτι ὅσοι ὀνδροφόνοι εἰσὶ καὶ ἀπεκτόνασί τινας *P*, reliqua ex XI 3 adsumpta sunt — πάντα *W*, ἅπαντα *P* — 9 ποιῶν καὶ λέγων *W*, ποιεῖν καὶ λέγειν *P* — εἴρηται *D*, εἴρητο *P* — ἀκούσαντι ἐρρι-
 φέναι *W*, ἐρριφέναι *P* — λέγειν ὅτι Lennep, λέγοντι *P* — 10 ἐξάγων *F*, ἐξ-
 αγαγών *P*, cf. XIII 67 — ὅτι οὐκ ἂν φάσχοι *W*, οὐκ ἂν φάσχοι *P* — αὐτὸν *W*, αὐτὸν *P* — εἶναι, δῆσεις *W*, εἴνῃσι || *P* — μαχεῖ *C*, μάχη *P* — 12 τὸν δόξαντ' ἀφεῖναι *W*, τὸν δείξαντα κτεῖναι *P* — Λυσιθέω Francken, Θέωνι *P* — 13 δοκῇ σοι *W*, δεήσῃ *P*, δέησέ ν — ἀκουσαντ' *P* — ἀξιοῖς (priore loco) *W*, οὕτω *P* — 15 μάλ' ὀρθῶς *W*, μὲν ὀρθῶς *P* — 16 ἐὰν Auger, ἐὰν μὴ *P*, ἐὰν μὲν *T*, cf. Dem. XXIV 105 — αὐτὸ Harp., αὕτη *P* — 17 οὐ τό τ' *W*, τοῦτο τὸ *P* — νόμιζε

W, νομίζεται P — καὶ μηδενὶ W, καὶ μηδέν P — 18 ἔτι δ' ἀνάγνωθι Müller, ἐπανάγνωθι P — τουτουὶ M, τουτὶ P — 19 οἰκῆος καὶ βλάβης ἡ δούλην εἶναι P — πρόσεχε (sic Müller) δὴ W, προσέχετε P — 21 ζῆν add. D, ἀν περιέναι? — τὸν πατέρα ἀποβεβληκέναι P, cetera ex XI 7 suppleta sunt — 22 ἀνόσιον Hertlein, ἄνομον P — 24 νίκην Francken, ἐκείνην P — δωρεὰν Schott, δῶρον P — 25 καὶ λέγοντα P — κεχρησθαι W, χρησθαι P, cf. ad Aesch. III 53 — 26 μὲν add. F — αὐτὰ τὰ προσήκοντ' W, κακῶς τὰ προσήκοντα P — ὑβρίζοντι δὲ W, καὶ ὑβρίζοντι καὶ λέγοντι P — 27 καὶ καλοὺς D, καὶ ἄλλους P — εὐθύνην P — 28 τῷ ὑβρικότι W, τῷ εἰρηκότι P — ἀνηρῶσθαι ex XI 10 additum est, itemque paulo post ἱεροῖς, ego malim πρὸς τοῖς νεῶς τοῖς ὑμετέρους — 29 ὁμοίας add. W — 31 μείζων τούτου W, μειζων P, cf. 26.

XII. 1 γὰρ add. Contius — 5 πονηροὶ μὲν P, πονηροὶ R — προτρέψαι W, τραπέσθαι P — καὶ τοιαῦτα P — 6 πένεσθαι M, γενέσθαι P — 6 τὴν ἀρχὴν δεῖσθαι P, em. S — 11 ἐπειδὴ] ἐπεὶ P — ὁμολό P — φιάλας ἀργυρᾶς P, sed adiectivum manu altera supra lineam additum — 12 ὅποι] ὅπη P — τὰδελφοῦ C, τὰ τοῦ ἀδελφοῦ P — 14 πρόθυμος W, πρόθυμον P — 17 ἐπ' ἐκείνων R, ὑπ' ἐκείνων P — 18 οὐδ' ἐκ μιᾶς W, οὐδὲ μιᾶς P — 19 κτήσασθαι P, em. D — ὅτε περ πρῶτον W, ὅτε τὸ πρῶτον P — 20 οὐδ' ἂν We, ἂν P — πάσας μὲν R, πάσας P — οὐδ' ὁμοίως W, οὐχ ὁμοίως P — 21 τῇ πόλει W, τῆς πόλεως P — 25 πᾶσχειν ἢ δίκαια P, em. Bremi — 26 ἀποκτείνης P — χρῆναι add. W — 27 ἦτιον Canter, πίστιν P — 29 αὐτοῖς W, αὐτῆς P — παρὰ τοῦ W, παρ' αὐτοῦ ποτε P — 30 σώζοντα αὐτὸν . . ἐψηφισμένα δν P, em. S — πᾶσιν R, πάντες P — ὀργίξεσθε P, em. M — 31 χρήτινα τοῖς W, χρή τούτοις P — οἶδεν W, εἶδεν P — 32 τοὺς ἀδίκως ἀπολουμένους P, em. W — 34 ἐτύχετε . . ἀπειψηφίσασθε P, em. K — 35 σφόδρα add. W — ἐχθροὺς add. W — γ' αἰρουμένους W, τηρουμένους P — 36 ναυμαχοῦντας P, em. F — ἀφ' P — 37 οὐδ' ἂν W, οὐδ' P — ἀξίαν W, ἂν P — 38 κατηγορουμένα P — ὑμᾶς Bake, ὑμ' P — ἡ ὡς πρεσβεύσαντες add. W — 40 ante ὅσαπερ falso v add. τοσαῦτα — οἶα τὰ C, οἶα P — 44 φυλὰς T, φυλακὰς P — ψηφίσησθε P, em. C — 47 κακέϊνοι add. Hertlein — τοὺς ὄρκους εἰ ἐσωφρόνουν P, em. D — 48 αὐτὸν B, ἂν P — εἰσιν D, εἶεν P — 50 ὑπὲρ Θηραμένους add. W — ἐκεῖνὰ τ' αὐτὰ ᾧ ἤρεσκε P, fort. ὅτι ἐκείνω οὗτό τε ταῦτα τούτῳ ἤρεσκε καὶ τοσοῦτον αὐτὸς (τοσαυτα P) — 51 ὁπότεροί μοι ταῦτα πρ. P, corr. W — 52 εἰ γὰρ Schott, καὶ γὰρ P — ἂν ἦν P, em. C — εὐνοίαν M, συνουσίαν P — 53 ἀλλήλων W, ἀλλήλους P — οἷς . . ἐνέδοσαν W, ὡς . . ἔδοξαν P — 54 τοὺς κατ' αὐτοὺς W, αὐτοὺς P — 55 ὁ τῶν λ' γενόμενος P em. H — καὶ ante τῇ om. P — ἡ τοῖς ἐξ ἄστεος ut glossema eiecit W — 56 ᾧ καὶ S, οἱ καὶ P — 60 ιδιώτας τε καὶ add. W — 61 ὥστ' οὐκ οἶδ' ὅτι

δεῖ *W*, καὶ οἷδ' ὅτι δεῖ *P* — 62 ἀδικῶ *add. W* — κατηγορῶν *W*, κατηγορῶ *P* — ἐκείνοις *P*, fort. ἐκείνῳ τε — 64 ἦν *add. R* — αἰτίου αὐτοῦ *W*, αἰτίους *P* — 65 ὑπ' αὐτοῦ *P recte* — 68 τᾶλλα *W*, ταῦτα *P* — 69 σωτηρίαν *P*, *em. M* — 70 ἀποστερηθήσεσθε *P* — 71 ὁμολογημένος *We*, λεγόμενος *P* — 72 παρόντος Boblenz, παροντῶν *P* — διαπειλοῖτο *C*, ἀπειλοῖτο *P* — 74 παρέξομαι *P*, *em. W* — ποιήσαιθ' *P* — 76 παρηγγέλλετο *P*, *em. C* — 77 φροντιζόντων αὐτῶν *W*, φροντίζων ἐ τῶν *P* — αὐτοῖς *K*, αὐτὸς *P* — αὐτῷ τῷ ἔργῳ *F*, αὐτῷ ἔργῳ *P* — 78 αἰτίῳ γεγεννημένῳ *W*, αἵτιοι γεγεννημῶι *P* — 79 τῶν τουτουὶ *P* — μὲν *add. R* — 80 ὑμεῖς *add. W* — 81 κατηγορήται μὲν δὴ *W*, κατηγορεῖτε δὲ *P* — αὐτὸς *M*, αὐτὸς *P* — κρινομένων *R*, γινομένων *P* — 82 καὶ] καί||τοι *P* — 83 ἀπεκτείνετε *P* — τὰς οἰκίας Scheibe, οἰκίας *P* — 84 ἀξίαν *om. P* — τοσοῦτον δὲ *P*, *em. R* — 85 ὥστε *add. W* — 86 τούτων *om. P*, *add. M* — 88 τὸν βίον πέρας *P*, *em. W* — τὴν . . τιμωρίαν *W*, τῆς . . τιμωρίας *P* — καὶ πού *W*, ἥπου *P* — ἐπ' *om. P* — 89 πολλῶ *R*, πολλοὶ *P* — ῥᾶον Contius, ῥάδιον *P* — 90 δείξετε *M*, δείξατε *P* — 91 διαψηφ. *W*, ἀποψηφ. *P* — οἷσιν *add. W* — ποιήσει *W*, ποιήσετε *P* — 92 διὰ τοῦτον *P*, διὰ τούτων *v* — 98 ὠφέλησαν *P*, *correxist* Boblenz — 100 κατεψηφισμένους ἔσεσθαι *K*, καταψηφιεῖσθαι *P*.

XIII. 4 οἶον *W*, ὅτου *P* — 5 τὰ ἐν *S*, ἐν *P* — 6 μάλιστα ἂν Auger, μάλιστα *P* — 11 τᾶλλα κακὰ *W*, τὰ κατὰ *P* — 13 εὖνοι ὄντες *C*, εὐνοοῦντες *P* — ἐδήλωσαν *P*, *em. F* — ἐγνώκαμεν Karpeyne, ἔγνωμεν *P* — 14 ἐνῆν Halbertsma, ἦν *P* — διασχάψαι *P*, *em. B* — τοῖς πολεμίοις *W*, τοῖς Λακεδαιμονίοις *P* — 15 γιγνομένην *W*, λεγομένην *P*, cf. 20 — ἐπιτρέψαι *P*, *em. Steph.* — 16 τῶν Ἀθηναίων *P*, cf. ad Aeschin. Ctes. 49, Fuhr Animadv. 35 — 17 ὑπὲρ *M*, περὶ *P* — 19 πιστοτέρα ἢ μήνοσις φαίνοιτο Francken, πιστότερα ὑμῖν ὑποφαίνοιτο *P* — ἐκπέμπουσι *P*, *em. D* — τὴν βουλήν τὴν πρὸ τῶν λ. βουλευούσαν *P*, *em. Sluiter* — 20 ὥς οἷόν τε Hamaker, ὥς ἔστε *P* — οὐκέτι *P*, οὐκ ἐπ' *v* — ἐγένετο *M*, ἐλέγετο *P* — τοῦτο σκοποῦσιν *W*, τοιούτοις οὐκ οὔσιν *P* — 23 οἱ δέκα αἵρεθέντες *W*, οἱ διαιρεθέντες *P* — ἡγγυῶντο καὶ ὁμολόγουν *P*, *em. Halbertsma* — 24 διακωλυόντων *W*, κωλυόντων *P* — ἐπειδὴ δ' ἰκετηρίαν ἔθεσαν *W*, ἐπειδὴ δὲ ἐκίνησαν *P* (ἐκεῖ ἦσαν *v*) — 26 τὰ πλοῖα *W*, πλοῖα *P* — ᾧ καὶ *W*, καὶ *P* — τῶν πλοίων *W*, πλοίων *P* — 27 ἐξέλιπες *W*, ἀπέλιπες *P*, κατέλιπες *v* — 28 τοῦτο τὸ *W*, οὕτω *P*, αὐτοῦ τὸ *T* — 30 ἐχομίσθη, αὐτὸς *W*, ἐχομίσθησαν *P* — ἦν δὲ *W*, ἡ δὲ *P* — δ ἐγένετο *W*, ἐγένετο *P* — 31 οὐκ οὖν *W*, αὐτὸν οὐκ *P* (*correctione ex margine falso loco intrusa*) — καὶ τούτους μὲν *W*, τούτους μὲν οὖν *P* — Post ἀνάγκης οὔσης *addit P*: μετὰ τοῦτο προσαπογράφει ἑτέρους τῶν πολιτῶν, *del. D*, cf. 56 — 32 βουλῇ μόνη *RS*, βουλῇ μήνυσις μὲν ἡ *P* — Ἀγόρατον παράγουσιν *W*, παράγουσιν *P* γενήσεσθαι *M*, γενέσθαι *P* — ἐποίησας corruptum videtur — 34 τί οὐ τῶν *S*, τοιοῦτων *P* — 35 ἐψηφιστο *S*, ἐψηφίσατο *P* — 36 ἄλλο ποιοῦντες *add. W*,

ὠφελεῖσθαι *W*, ὠφελεῖν *P* — 37 ἐπὶ τὴν μὲν *W*, τὴν μὲν *P* — σῶζουσιν *δ'*
add. W — 40 καὶ δεδακρυμένῃ *add. W* — 41 ὅτι οἱ *We*, ὅτι *P* — 42 γίγνη-
 ται *W*, γέννηται aut γίνηται *P*, γέννηται *v* — 44 ταύτῃ *We*, ταύτῃ τῇ *P* —
 45 γονέας *Scheibe*, γονέας σφετέρους αὐτῶν *P* — τῶν σφετέρων αὐτῶν παίδων
P, *corr. W* — 46 ὡμῶς *W*, ὡς *P* — τὴν πρότερον μεγίστην *W*, τὴν πόλιν *P* —
 47 οἰκίας *W*, ἰδίας *P* — ἐπιτρέψαι *P*, *corr. D* — 48 τῇ πόλει ἐπιβουλεύειν
P, *corr. W* — 49 θανάτου. ἀλλὰ ταῦτ' οὐκ ἂν *W*, θανάτου. καὶ *P* — 50 τὸ
 τοῦ δήμου *Bake*, τοῦ δήμου *P* — 51 τοῦτ' ἀποφ. *Rauch*, ταῦτα ἀποφ. *P* —
 ἀλλ' οἶομαι *W*, οἶομαι *P* — τοιοῦτον αὐτὸν *W*, τοῦτον || αὐτὸν *P* — κατα-
 λυθείη ἂν *M*, καταλυθείησαν (*σαν in rasura*) *P* — 52 εἴτα δεῖ *W*, εἴτα δὲ *P*,
 εἴτα δὲ . . μέμνησθε *Tv* — τὰ πλοῖα *W*, πλοῖα *P* — οἱ ἐγγυηταὶ *M*, ἐγγυηταὶ
P — 53 διαπράξασθαι *P*, *corr. M* — 54 ἀποτυμπανισθεῖς οὕτω *W*, οὕτω *P* —
 55 ἀπογραφῶν *Bake*, γραφῶν *P* — εὐρίσκονται *R*, εὐρίσκων *t P* — 58 ἐπ'
 ἐκεῖνον *P*, *corr. W* — 59 ἀπέκτεινας *add. Jacobs* — καθαρῶς *T*, καλῶς *P* —
 61 κακῶς ὑπὸ σοῦ *W*, καὶ ὑπὸ σοῦ *P* — ἀπεγράφης *P*, *corr. T* — ἀπέκ-
 τεινας *P*, *corr. W* — 62 οἱ εἰ μὴ πάνυ πολλοὶ *W*, εἰ μὲν οὐ πολλοὶ *P* —
 οὐδ' ὑφ' ἑνὸς *W*, οὐδ' ὑφ' ὑμῶν *P*, *cf. 33* — 63 ὁμοίως *Lipsius*, ὡμῶς *P* —
 φυγόντες γὰρ ἐνθένδε καὶ οὐ συλληφθέντες δὲ οὐδὲ ὑπομείναντες τὴν κρίσιν,
 κατελθόντες *P*, *corr. K*, nisi quod φυγόντες *t' corr. W* — 64 τούτους μὲν
P, *corr. Florent* — 65 et 66 *incl. Hamaker*. Mihi in his plura intercidisse
 videntur — 65 πάντα *Jacobs*, πολλὰ *P* — ἔργον εἶη *S*, εἶη ἔργον *P* — γραφὰς
 ὅσας *P*, *corr. R* — ὠφλησεν *P*, *corr. S* — 66 ἱκανῶς *B*, κακῶς *P* — μάρτυρας
 κάλει *P*, *corr. W* — 67 ὁ πρεσβύτερος *P*, *corr. Bake* — αὐθις *S*, ἀστὸς (*non*
αὐτὸς) *P* — ἐξάγων *van Es*, ἐξαγαγὼν *P*, *cf. X 10* — 68 ἐνθένδε *P*, *corr. M* —
 παρεξόμεθα *P*, *corr. We* — 69 malim εἰς ἕν' ἕκαστον ὑμῶν — θάνατον
 αὐτοῦ mihi additamentum videtur esse — 70 φήσιν *K*, φησὶν *P* — 71 ἀλλ'
 ἐν τούτῳ *Flor.*, ἀλλὰ τούτῳ *P* — Ἀγόρατος *t P*, *corr. M* — 73 καταφρονεῖ
P, *corr. C* — ὡς οὐκ ἂν ἀπέκτεινε *P*, *corr. Contius* — δι' ὃν *P*, *corr. S* —
 ἐκεῖνοι ἀπέθανον *P* — 74 ἡ βουλὴ δ' ἐπὶ (*τῶν λ. in ras*) βουλεύουσα *P*, *corr.*
CS — ἂν λαβόντες] ἀνα || λαβόντες *P* — 77 ἦλθε μὲν *H*, ἦλθεν *P* — 78 οὐπω
add. Steph. — 79 οὕτε σύσκηνος *P*, *corr. W* — οὐθ' ὁ *S*, οὐτ' *P* — 80 δ' αἱ *S*,
 δὲ *P* — οἱ πολῖται ἐκ Πειραιῶς (*sic*) *P*, *corr. DS* — Αἰσιμος τῶν πολιτῶν *P*,
corr. S — καὶ ἐκεῖνος *P* — ὀπλιτῶν *DS*, πολιτῶν *P* — 81 ταῖς φυλαῖς *P*,
corr. Palmer — ἐς κόρακας ἐκ τῶν πολιτῶν *P*, *corr. DS* — 82 οὐδεὶς . . αὐτῷ
 αἷτιος *del. D* — μετὰ τῶν πολιτῶν πέμπειν *P*, *corr. S et Fuhr* — οὐδ' εἴτις *W*,
 καὶ εἴτις *P* — κατατάξιεν *W*, κατέταξε *P* — 83 τὸν τοιοῦτον *W*, τοῦτον *P* —
 85 ἔνοχον ἂν ὄντα *W*, ἔνοχος ὢν *P* — οὐδενὶ ἄλλῳ ἔοικεν *P*, *corr. We et*
Gebauer — δυσχυρίζεσθαι (*non ἰσχυρίζεσθαι*) *P* — 86 οὐκ ante οἰόμενοι
add. S — τότε καὶ δυσχυριζόμενοι *P*, malim tamen: οὐκ οἰόμενοι χρῆναι
 τούτῳ συμπράττειν καὶ τότε δυσχυριζομένῳ — ἀπάγοντ' *Falk*, ἀπάγειν *P* —
 τότε ἐπ' αὐτοφώρῳ *P* — ἢ πῶς οὐκ ἂν εἶη *S*, ἢ ὅπου ἂν ᾖ *P* — ὅστις *add. F* —

87 νοεῖ τὸ *H*, οἶεται *P* — 88 καὶ περὶ τῶν ὁρκῶν καὶ περὶ τῶν συνθηκῶν μέλλειν λέγειν *P*, corr. *WeK* — πράγματι *R*, γράμματι *P* — οὔτι *R*, οὔτε *P* — 89 ἂν λέγη *add.* Gebauer — 90 ἐμποδῶν οὐδένα γὰρ ὁρκον *P*, corr. *W* — οἱ ἐν Πειραιεῖ τοῖς ἐν ἄστει ὤμοσαν *P*, corr. Wecklein — 91 πεποιῆσθαι *add.* *R* — προδόντα ἐξ ὧν *P* — ἂν *add.* Francken — καὶ διὰ *P*, κατὰ *Emperius* — 92 ὑμῖν ἐπέσκηψαν καὶ ἡμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν *P*, corr. *S* — καθ' ὅσον ἂν ἕκαστος *W*, καθ' ὅσον ἂν βραχὺ ἕκαστος *P* — 93 ἦσιν' ἐπαρκέσαι *Lex. Vindob. ed. A. Nauck* 99, ἐκείνοις ἐπαρκέσαι γέγονατε *P* — περισστηκότα *M* — ἐργάσθησθε *P*, corr. *C* — ἀτοπόντι *W*, τοῦτ' *P* — ἅμα τῇ ψ. ταύτῃ *DW*, ἀλλὰ τῇ αὐτῇ ψ. ταύτῃ *P* — 94 malim οὐδὲν ἄλλ' ἢ γινώσκετε — ὁμόψηφοι κατ' ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν *P*, corr. *W*, cf. 97 — 95 ἐγένεθ' ὑμῶν *W*, ἐγένοντο (γεν in ras.) *P* — πανταχόθεν *W*, ἅπαντα *P* — 96 τὰναντία *H*, ἐναντία *P* — ἀποψηφίσασθε *P*, corr. *W* — ἀπέγνωσαν Gebauer, ἀπειψηφίσαντο *P* — 97 ταῦτα *W*, τὰ ἐναντία τοῖς λ. *P* — τοῖς τριάκοντα οὐχ ὁμόψηφοι *W*, οὐχ ὁμόψηφοι *P* — ἔτι δὲ *W*, ἔπειτα *P*

XVI. 2 ἀηδῶς *R*, ἀηδῶς ἢ κακῶς *P* — 3 ἀποδείξω *H*, ἐπιδείξω *P* — ἵππευον *M*, ἵππευον οὔτ' ἐπεδήμουν *P* — 4 ἐπεδημοῦμεν *M*, *om.* *P* — 5 εἰκὸς *W*, εἰκὸς ἦν *P* — καὶ μηδὲν Halbertsma, καὶ τοῖς μηδὲν *P* — πολὺν *add.* *W* — 6 ἐγγεγραμμένοι *M*, ἐπιγεγραμμένοι *P* — ἀναπράττειτε *S*, ἀναπράττεται *P* — 7 καταβαλόντα Bake, παραλαβόντα *P* — διαγνῶναι ὅτι *W*, γνῶναι διότι *P* — ἐξαλειφθῆναι ἢ ἐγγραφῆναι *W*, ἐξαλειφθῆναι *P* — 9 αὐτῆς τῆς αἰτίας *F*, sed αἰτίαι latius patent quam τὰ κατηγορημένα — 11 ἑτέρας *C*, περὶ τὰς *P* — 11 καὶ ἄλλως *W*, αὐτοὺς *P* — 13 τοὺς Βοιωτοὺς *P*, *em.* Pertz — ἤδη εἶναι *W*, εἶναι δεῖν *P* — ἐφεστάναι *add.* *W* — προσελθὼν ἔτι *P*, *em.* *W* — ἐκέλευον *add.* *W*, cf. 16 — παρασκευάσαντ' ἐκστρ *W*, παρασκευάσαντι στρ. *P* — 15 ἐναποθανόντων *M*, ἐνθανόντων *P* — ὕστερον *P*, *em.* *C* — τοῦ τότε πᾶσιν *W*, τοῖς πασιν *P* — 16 παριέναι L. Herbst, προσιέναι *P* — ἀποκληρῶσαι *M*, ἀποχωρίσαι *P*, cf. paulo post ἀκληρωτί — προσελθὼν *W*, προσελθὼν *P* — 17 ἔχοιεν] an ἔχοιτε? — κατασταίην] καθισταίμην *P*, cf. XXV 13 — 18 κομᾶ Hamaker, τολμᾶ *P* — 19 ἀμπεχόμενοι *D*, ἀπερχόμενοι *P*, cf. Dem. LIV 34 — 20 τὰ τῆς πόλεως *D*, τῶν τῆς π. *P* — 21 τοὺς τοιούτους Francken, τοιούτους *P* — τινὸς *add.* *D*.

XIX. 2 τὴν προθυμίαν Fuhr, προθυμίαν *P* — 3 τοῦ μεγίστου *F*, μεγίστου *P* — 4 ὑπὲρ πάντων τῶν πεπραγμένων *P*, corr. *D Stoll* — ἔτι *add.* *C* — 7 οὐδὲ γὰρ *D*, οὐ γὰρ *P* — τοῦ τάφου *W*, τούτου *P* — 8 εἶναι *add.* Franz — οὐδὲν *F*, οὐδένα *P* — ἀπὸ τῶν τοῦ Halbertsma, ὑπὸ τοῦ *P* — κινδύνῳ *add.* *W* — 10 ἐπιδιδόντος *add.* *W* — λάβωσιν Flor, μὴ δῶσιν *P* — 11 καὶ διὰ Förtsch, καὶ *P* — 12 ἐμὴν *add.* *T* — 13 ἔντε *P*, corr. *R* — 14 ἐν τῇ ἡλικίᾳ *P*, corr. *C* — 15 Φαίδρῳ ὄντι Μυρρινουσίῳ *P*, corr. *TD* —

καὶ *S*, καὶ *P* — 16 ἡ ἐν Müller, ἐν *P* — 18 καὶ μᾶλλον *W*, ἂν μᾶλλον *P* —
 ἐκείνῳ *P*, corr. Heldmann — 19 Διονυσίου *S*, καὶ λυσίου *P* — τότε παραγ. *W*,
 τῶν παραγ. *P* — 20 ἄς τότε παρ. *Λακ.* τριήρεις *W*, τριήρεις ἄς τότε παρ. *Λακ.*
P — 21 δέκα add. *We* — οὐ τῶν *W*, οὐ γὰρ *P* — 22 σπεύδων *W*, εἰπὼν *P* —
 — 23 τίνα γὰρ ἂν *W*, τίνα γὰρ *P* — μηδενὸς *M*, μηδέν *P* — ἐκεῖ, προς-
 ηρημένον *W*, ἐκ Κύπρου ἡρημένον *P* — ὑπολείπεσθαι *P*, corr. Lipsius — ὅτι
 ἦν *W*, εἶην *P* — ἐφ' ᾧ τε *W*, ἐκείνῳ τε *P*, ἐκείνῳ ἐφ' ᾧ τε Rauch — 24 ἐχρή-
 σαντο *P*, unde ἔχρησαν τὸ ἀργύριον *R* — 25 προσελθόντ' αὐτῷ λέγειν *We*,
 προσελθεῖν αὐτῷ λέγειν *P* — φιάλης μὲν χρυσῆς *P* — ὥς δ' Ἀριστοφάνει
 δοίη ἄγειν λαβὼν *W*, ὥς Ἀριστοφάνην λαβεῖν *P*, nunc malim Ἀριστοφάνει
 deletum esse — ἔν' ἔχοι *S*, ἂν ἔχοι *P* — πολλῶν γὰρ ἀγαθῶν καὶ ἄλλων
 χρημάτων *P*, em. *D* — 26 ἄξιον μὲν τὸ χρυσίον *W*, ἄξιον χρυσίου *P* — ἡδιστ'
 ἂν *M*, ἡδιστ' *P* — 28 Ἀριστοφάνει πρὶν *R*, πρὶν νικοφῆμω ἢ καὶ ἀριστοφάνει
 πρὶν *P* — Κόνωνα hoc loco add. *W*, post νικῆσαι *B* — γῇ μὲν *R*, γε||μὴν *P* —
 — 29 οἴεσθε *R*, οἴεσθαι *P* — 30 ἀξιολόγου *P*, em. Flor — ἔχοι ἂν *P*, em.
 Flor — τοιαῦθ' ἂ *W*, τοιαῦτα *P* — 31 τὰ χρήματα *S*, χρήματα *P* — ἐν τῇ
 ἐρήμῃ οἰκίᾳ Müller, τῇ ἐμῇ οἰκίᾳ *P* — ἀπεφαίνετο Pertz, ἀπεφαίνοντο *P* —
 32 μηδέν add. *S* — ἐνοφειλ. *B*, ὀφειλ. *P* — τὰς add. *We* — 33 ἡμῶν *K*,
 ἡ *P* — ἡμέτερόν Hertlein, σφέτερόν *P* — δοκοῖεν *P*, em. Rauch — 34 ἡξιούτ'
 ἂν Flor, ἡξιούν *P* — τοὺς ἐκείνου *P*, em. Müller — 35 τοῦτό γε *C*, τοῦ-
 τοῦ *P* — ἂν add. Emperius — 36 ὁμοίως *R*, ὁμῶς *P* — 37 διένειμεν *P*, corr.
 Steph. — ὑπέλιπε *P* — 38 δημεύσετε τὰ τοῦ Τιμοθέου *P*, corr. *R* Flor —
 μέγ' ἄλλο κακὸν *W*, μέγα ἀγαθὸν *P* — ἐλάττω ἐὰν *P*, corr. *W* — λαβόντες
 ἡ *W*, λάβοι||τὴν *P* — τοῦτο ἔνεκα ἡξιούτε *P* — 40 τί revocavi ex *P* — 41 διέ-
 θετο *T*, ἡσθητο *P* — τοῦτον *P* — 42 οἰκίαν *M*, οὐσίαν *P* — κατεχ. *R*, καὶ
 ἐχορ. *P* — 43 ἐν Σικελίᾳ *P*, em. Hertl — 44 αἰτιᾶσθε *P*, corr. *D* — δοκούντων
 (sine εἶναι) *P* — 45 οὖν add. *M* — οἱ ζῶντες *T*, καὶ ζῶντες *P* — 46 ἐνειμάσθη
 δὲ τῷ υἱεῖ *P*, corr. Flor — ἐκάτερω *P*, corr. *D* — τάλαντα (l. pr.) *R*, ταλάν-
 των *P* — 47 καταλιπεῖν *P*, corr. *K* — 48 ὥς πλ. Foertsch, δς πλ. *P* — φασι
T, φησι *P* — τὰ αὐτοῦ *C*, αὐτοῦ *P* — τὸ δὲ τούτου νῦν *We*, τότε τούτου
 νῦν (non τοίνυν) *P* — καὶν add. *W*, ἂν Emp. — 49 οὖν add. Fuhr, δὴ *v* —
 50 πλειὸν ὧν λαβεῖν *W*, πλείω ὅσα *P* — ἀπογραφέντος *P*, em. *R* — 51 πρὶν
 Steph., πλὴν *P* — οὐχ οἱ Scheibe, εἴτα οἱ *P* — εἰδότες *P* — καὶ ἰδία
 ἀδίκως ἔτι τινος *P*, corr. Scheibe — 52 damnavit *We* — 56 φιλοτιμίας ἔνεκα
 λέγω *W*, φιλ. ἔνεκα *P* — 51 τοῦ κοινοῦ *W*, τούτου *P*, fort. οὐ μόνου
 τοῦ κοινοῦ — 59 παρέσχεν Fuhr, παρεῖχεν *P* — μαρτύρων *M*, μου *P* —
 61 ὠφελήθησες *P*, corr. *C* — 62 κάκεῖνον Scheibe, εἰ ἐκεῖνον *P* —
 προσκτιῆσασθαι *W*, παρασκευάσασθαι *P* — πάλιν τῆς πόλεως ταῦτ' ἔσται
W, πάλαι ταῦτ' ἔστι *P* — ὑμῖν δὲ *P*, corr. Steph. — 63 ἀθλοφόροις
 ἐνίκησεν *W*, ἀθλητὰς ἐνίκησεν *P* — 64 τὰ ὑμ. αὐτ. συμφ. Geb., ὑμ. αὐτ.
 τὰ συμφ. *P*.

XXII. 1 *ὅτι ἐγὼ S, ὅτι ἐγὼ P* — τοὺς λόγους Hirschig, λόγους *P* — 2 ἀκρίτως *P, corr. M* — Nescio an corrigi debeat τῷ ἀνδραποδιστῶν θανάτῳ ζημιῶσαι, cf. Dem. 4, 47 — 4 δεδιώς δὲ τὰς αἰτίας αἰσχρὸν ἡγοῦμαι *P, corr. D* — 5 ἀνάβηθι *P, corr. F* — ἡ ἀξιοῖς Francken, ἀξιοῖς ἡ *P* — 6 πόλει-ωιτον *P*¹, πόλει σῖτον *P*², ut in archetypo πλείω servatum fuisse appareat — 7 χοῖν *R, χοῖ P* — διὰ μακρότερον Müller, καὶ μακρότερον *P* — 8 τέσσαρες Bergk, δύο *P* — καὶ *W* (Graux), αὐτοὺς *P* — 9 ἔτι τῆτες *R, ἐπίτηδες P* — 11 ἀλλὰ γὰρ *R, ἀλλὰ μὲν γὰρ P* — ἐπὶ μὲν τούτῳ τῷ λόγῳ οὐκ ἐλεή-σεσθαι *W, ἐπὶ μὲν τοῦτον τὸν λόγον οὐκ ἐλεύσεσθαι P* — 12 τούτων ὑμᾶς μάρτυρας παρέχομαι *P* (nullo deinde spatio relicto). — 14 αὐτοὶ *M, οὗτοι P* — 15 ἐν οἷς περιγίγνονται *W, ἐν οἷσπερ P* — 16 ἀπεκληροῦτε *M* — 18 ἀλλ' ἀρνούμενων *SD, λαμβάνειν P, vix recte ἀλλ' correctum est* — ἐπιθυ-μεῖτε *P, corr. D* — ἡ παρὰ τῶν ὁμολογούντων *add. R* — 19 θάνατον αὐτῶν *P, corr. K* — 29 οὗτοι γὰρ *W, οὕτω γὰρ P* — 21 ἐφ' οὗς *T, ἐφ' οἷς P* — παρ' αὐτῶν *P, corr. T* — τίν' αὐτοὺς *R Flor, τὴν αὐτὴν P* — ἐκπλέουσιν *P, corr. R* — 22 οὗτος *S, ὅτε P.*

XXIII. 1 τούτῳ *P* — 2 ὁπόθεν *v, ὁπότε P* — 3 Ἑρμᾶς, οἱ Δεκελεῖς *W, Ἑρμασινᾶ οἱ Δεκελεῖς P* — φύγοι *P, corr. R* — 8 καὶ τὸν *W, καὶ τὸν P* — 9 ὑπὸ τοῦ Heldm., ὑπὸ *P* — 11 τοῦτον ἄγοι ἢ φράσκων *P, em. R* — 13 αὐτὸς Hertlein, οὗτος *P* — 14 ἐπεὶ δὲ *P* — 15 ἐκεῖ *om. P, add. M*

XXIV. 1 πολλὴν ὀλίγον δέω *W, πολλοῦ δέω P, οὐ πολλοῦ δέω v* — τόνδε *W, τόνδε μοι v* — 2 οὐ μὲν *S, εἰ μὲν P* — 3 εἰκότως *W, καλῶς P* — 4 οἷός τ' ὦ *M, οἷον, P* — 7 τοὺς καὶ *R, καὶ τοὺς P* — 8 ἐπόμενα *R, ἐχό-μενα P* — τοῦτ' *F, τότε P, cf. 13* — 9 καὶ μόνος *W, μόνος P* — καίτοι *C, καὶ P* — τύχοιμι γενόμενος *W, τύχοι τις γενόμενος P* — τότε πτωχὸν *W, τοι-οῦτον P, fort. πενέστερον τότ' ἂν ἡγεῖσθαι* — 10 τοῦτ' οἶμαι *W, τοιοῦτο P* — 11 Ante εἰ γὰρ *add. P* ῥᾷδιόν ἐστι μαθεῖν — 12 τοῦτον ἂν *W, τοῦτον αὐτόν P* — δυνατὸς εἶην *P* — 13 νῦν μὲν *W, ἐμοῦ μὲν P, cf. X 1* — τότε δὲ *W, τούτῳ δὲ P* — θεσμοθέται *add. F* — 14 σπουδάζει *add. W* — 15 ψεύ-δεται *W, μηδὲ ψεύδεται P* — πιστὰ *W, ταῦτα P* — 16 τοὺς πεν. *R, πεν. P* — 17 πρεσβυτέροις *F, ἐτέροις P* — 18 οὗς ἔαν *P* — συνάροξαντας *P* — 19 ἡ ὑμῶν *W, ἡ τῶν P* — 20 ἄλλου γέ που *P* — 21 φάυλων ὁμοίως τούτῳ *D, ὁμοίως τούτῳ φάυλων P* — μὴ τοίνυν οὐ μόνον *W, μηδ' οὐ μόνον P* — 22 τῶν μεγίστων ἀρχῶν *P, correxit KF* — 23 δικαιοτάτος εἶην *P* — θέσθε *P* τῇ ψήφῳ *P* — 24 βίου πρὸς τὰ τοιαῦτα, *corr. Francken* — 25 περὶ ἀπάντων *D, ἀπάντων P* — 26 ὁμοίων *C, ὁμοίως P.*

XXV. 1 *ὅτι Francken, οἱ P* — μᾶλλον *add. W* — 2 ὅσα *H, & P* — πάντ' *W, τῇ πόλει P* — ἅπαντας *P, em. Steph.* — 4 ἀποφῆνω *van Es,*

ἀ . . . ποφανῶ *P* — 5 ἔμοι *add.* Francken, cf. Isocr. XVII 36 — 7 ἐπιθυμεῖν καὶ δημοκρατίας *P*, *em.* *W* — ἄμεινον *add.* *W* — διαγνώσεσθε *W*, γνώσεσθε *P* — 8 ὀλιγαρχικὸς *W*, οὔτε ὀλιγαρχικὸς οὔτε δημοκρατικὸς *P* — καθιστάναι *P*, *em.* Fuhr, cf. Isocr. VIII 133 — 9 μετεβάλλοντο *P*, *em.* Scheibe — αὐτομολοῦντες *W*, αὐτοὶ αὐτοῖς *P* — ἐπολιόρκουν τοὺς Scheibe, ἐπολιορκοῦντο *P* — 10 εἴτις *P*², ἥτις *P*¹ — ποιῇει || σθ^ε *P* — 11 οὐκ *add.* *W* — κατὰ τούτων *W*, τὰς τούτων *P* — 12 εἰσφορὰς δ' *W*, καὶ εἰσφορὰς *P* — 13 παρ' ἀλλήλων *W*, παρ' ἡμῶν *P* — ὑμᾶς *add.* *W* — μᾶλλον ἢ *W*, ἀλλὰ καὶ *P* — 14 φανερώτερον ἢ οὕτως *P*, *em.* Fuhr — 15 κεχρησθαι *Rv*, sed imperfectum significat: nemo iam uteretur — 16 οὐδ' εἰς . . . οὔτε *P* — 19 ὅθ' ὑπὲρ Gebauer, ὅτι ὑπὲρ *P* — 20 τῶν ἄλλων *W*, αὐτῶν *P* — ἀνιαρότατα *P*, *em.* *W* — 22 ἐκ τοῦ ἄστεος *W*, πολίτας *P*, qui ἐκ τοῦ ἄστεος ante τοὺς ἄλλους δὲ habet positum — 23 ἀπορίαν *W*, τιμωρίαν *P* — 25 τῶν μεγίστων *W*, μεγίστων *P* — 27 ὥς δ' ἀλλήλοις *W*, τοῖς δ' ἄλλοις *P* — 28 πλεῖστον ἂν Gebauer, πλεῖστον *P* — 30 ὅτι καὶ ἂν *W*, ὅτι ἂν *P* — εὐθύνην *P*, *em.* *W* — 33 ἀκινδύνως Müller, κινδύνους *P* — σωτήρια *F*, σοῖά *P* — ἐπιλήψασθαι *W* (remp. vindicatueros ut suam), ἐπιλύσασθαι *P*, ὑποδύσεσθαι *S* — πράττοντες *W*, πάντες *P* — 34 ὑμεῖς τε *R* — 35 ὑποψίαν καταστήσετε Francken, ὑπο . . . *R*.

XXX. 1 ἄξιον an ἄξιω habeat *P* incertum est, cum accentus etiam evanuerit, certe nihil praeter ἄξιον commodum est, cf. 14, 24. 18, 25 — 3 τεταμιεύμεθα *P*, *corr.* *D* — 4 οὐκ ἔδωκεν *W*, οὐ δέδωκεν *P* — ποίαν Müller, ὁποίαν *P* — ὅσα χειρίσας *P*, *em.* *R* Francken — 6 οἷοί τινες Rauch, οἵτινες *P* — ἀπάντων τούτων *W*, ἀπάντων τ ||| ῶ *P*, falsum certe γοῦν est — ποιήσασθε *P*, *em.* *M* — 7 τούτῳ Vindob., τότε *P* — ὅτι ἐὰν ἀποδέχησθε post Muellerum *add.* Fuhr — 8 εἰ μὲν *D*, ὅτι εἰ μὲν *P* — ἀγωνιζόμενος *P*, *corr.* *W* — 9 ῶ ἄνδρες δικασταὶ Baiter, οἶμαι *P* — ἑτέροις ἀδίκως *P*, *corr.* *D*, cf. Isocr. 16, 43 — 10 δ' ὁ *C*, δὲ *P* — 12 χρέμων Schott, κλεοφῶν *P* — οἱ τῶν λ. γενόμενοι *P*, *corr.* *F* — 15 πειράσεσθαι *P*, *corr.* Weijers — 17 ἡγεῖ ἀσεβεῖν *B* — 18 καίτοι εἰκός *W*, καίτοι *P* — τῆς γε Sluiter, τῆς *P* — 19 ἐπεὶ τί ἂν — συμφέροι *W*, ἔπειτ ἂ-συμφέρει *P* — 21 καὶ οὗτος Jacobs, καὶ τούτοις *P* — εὐσεβεία — ἐπ' εὐτελείᾳ *W*, εὐσέβειαν — εὐτέλειαν *P* — πείθειν *P*, *corr.* *C* — 22 σύλα *P*, *corr.* Scheibe — τὰ δύο Scheibe, δύο *P* — πεπτωκότας *add.* *W* — ἀεὶ *add.* Sluiter — 23 προσέχουσι δὲ *S*, προσέχουσι *P* — αὐτῷ *R*, αὐτὸν *P*, deest 27, 7 — 25 ἀναγραφῇ] *add.* *P*: καὶ τῶν ἱερῶν, *del.* *F* — 27 διὰ τούτους Sluiter, διὰ τοῦτο *P*, fort. διὰ τοιοῦτο — 29 οὐδὲν *R*, οὐ *P* — 30 ὑπὸ τῶν ἀδικούντων *W*, ὑπὸ τῶν ἀεὶ *P* — 31 τούτου *D*, τούτων *P* — εἶναι οἶμαι *W*, μοι *P* — γὰρ *add.* *S* — 32 ἐν τῷ τέως χρόνῳ *W*, ὥς χρόνῳ *P* — πείθειν *add.* Steph. — 33 ὥσπερ καὶ Tur., ὥσπερ ἂν *P* — ὁπόταν *W*, ἐπ' ἂν *P* — 34 τὴν δὲ ὑμετέραν ψῆφον *P*, *corr.* *F* — 35 δεξιούμενοι *W*, ἀξιούμενοι *P*, cf. Aeschin. III 87 et Plat resp. 468 *B* — ὑμᾶς καὶ *add.* *M*, *om.* *P*

XXXI. 1 εἰς ὑμᾶς *C*, ὡς ὑμᾶς *P* — 2 εἰσῆλθον *W*, εἰς τὸ δικαστήριον *add. P* (ex *XXX 34*), quod *v* εἰς τὸ βουλευτήριον mutatum est — βουλεύσειν *F* — ἀποφαίνειν *P*, *corr. C* — 3 ὁμῶς δ' *M*, ὁμῶς *P* — 4 λέγειν *R*, λόγῳ *P* — ἐμοῦ μόνου *F*, ἐμοῦ *P* — 6 οἱ δὲ *F*, καὶ γὰρ *P* — καὶ *Dryander*, ἂν *P* — 8 κατὰ τοσοῦτον *B*, κατὰ τοῦτο *P* — 9 ἐνθάδ' *B*, ἐνθάδε *P* — μετεβάλλοντο *P*, *corr. W* — οὐδὲ τότε *W*, οὐδὲ τούτων *P* — οὐ γὰρ *W*, οὐδ' *P* — παρέσχευεν *R*, παρασχεῖν *P* — 10 καίτοι *B*, καὶ γὰρ *P* — βουλόμεθα γε *P*, *corr. M* — 13 οὐ γὰρ δὴ *W*, οὐτ' εἰ *P* — φῆ (= φησὶ) δὲ καὶ ταῦτα καὶ αὐτὸς γενόμενος *P*, *corr. W* — 15 ἐπιγενομένην *H*, γενομένην *P* — 16 Διότιμον τὸν *F*, αὐτὸν Διότιμον *P* — 18 πρεσβυτέροις *Halbertsma*, πρεσβυτάτοις *P* — ἀναγκαῖα *P*, *corr. W* — αὐτοὶ *W*, αὐτὸν *P* — 20 οἷδ' ἤδη *W*, ἤδη *P* — δίκαιον *Emp.*, ἱκανὸν *P* — 21 ἀποδώσοντα *W*, ἂν ποιήσοντα *P*, cf. *Lyc. 53. 20. 22* — 22 μίζω' *Emp.*, μῆδ' *P* — 24 τί ἂν οὖν *B*, τί οὖν *P*, cf. *I 47* — τοῖς πράξασι *W*, πᾶσι *P* — 25 δοκιμασίεον *P*, *corr. C* — 26 ναῦν *P*, *corr. Fuhr* — οὐχ ὅπως τιμωρηθήσεται παρασκευάζεται *P*, *corr. M*, ἤδη *add. W* — ταλαιπωρίας *S*, ἀπορίας *P* — ἀγωνίζοιτο vel ἀγωνίσαιτο *R*, ἐκκλησιάζεται *P*, vitio nondum sanato — 28 οὐ γὰρ *C*, οὐ γὰρ ἂν *P* — 29 πλέον ἢ κατὰ τὸ πρ. αὐτοῖς *W*, οὐ κατὰ τὸ πρ. ἐαυτοῖς *P* — 30 διωρίσθη *W*, ἐδείχθη *P* — 31 αὐτῷ σωτήρια τιμηθῆναι *W*, καὶ οὕτω συντιμηθῆναι *P* — 32 διαμάχεσθαι *W*, μούλεσθαι *P* — ἄλλων τῶν *W*, ἄλλων τ' *P* — 33 ἀτιμάζετε *P*, *corr. F* — 34 καίπερ *F*, καίτοι *P* — καινὰ *T*, κοινὰ *P*.

XXXII. In hac oratione satis mihi visum est quae discrepant cum ed. Rauch. IX indicasse. Codd. = Florentinus *F* et Ambrosianus *M*, quos Leonh. Sadée excussit. — 1 καὶ εἰδώς *W*, εἰδὼς Codd., εἰδὼς τε *v* — 2 τοῖς φίλοις *W*, τοὺς φίλους Codd., αὐτοὺς τοῖς φίλοις *v* — 5 οἰκειότητος *W*, ἀναγκαιότητος Codd., sed hoc nomen ab usu dicendi oratorum abhorret — 8 αὐτῇ *Sylburg*, αὐτῆς Codd., at aut imperf. aut plusquamperf. verbi sequi debuerat — 10 Verba οἰκτρῶς - - ἐκπεπτωχότες *v* ponuntur post ἤκον πρὸς ἐμέ, transposuit *W* — 13 γεγεννημένους *W*, γενομένους Codd. — 18 δεινῶν] ἔλεινῶν *B* — μῆδὲν ἤττον *v*, μὴ ἤττον Codd. — 24 τούτων τούτοις *W*, τούτων τοῖς *Flor*, τούτων *Ambr.*, τούτοις *v* — 27 αὐτῷ οὐδεὶς *Flor*, οὐδεὶς αὐτῷ *Ambr.* — 28 αὐτὸς ἔχειν *v*, ἔχειν αὐτὸς Codd.

Xenophontea quae ipse correxi haec referre propter spatii angustias satis habeo: II 3, 19 βουλομένους εἶναι αὐτοὺς pro βουλ. τοὺς, 3, 36 παρεγνωκέναι pro παρανενομηκέναι, cf. *Comm. I 1, 17* — 3, 38 malim ἤρξαν τοῦ, cf. *Anab. III 1, 24. I 4, 15* — 3, 42 γενομένους pro γινομένους, 3, 48 [δραχμῆς] μετέχοιεν, deinceps διασφάζειν pro διὰ τούτων, 3, 54 οἱ δ' ἐπεὶ ἔτυχον εἰσελθόντες pro ἐκεῖνοι δὲ εἰσελθόντες, Σατύρου ἀνδρὸς θρασ. pro Σατύρου θρ. *B* — 4, 26 φερόντων τῶν pro φερόντων, 4, 36 Codd. sic: τῆς μετὰ *II*. γνώμης . . ἢ τῆς μετὰ *A*. — 4, 40 Codd. πλουσιώτεροι πάντων — 4, 14 νῦν pro μὲν.

INDEX RERUM AC NOMINUM MEMORABILIIUM.

ἄγειν (εἰς δουλείαν) in servitutem abducere, XXIII 9. 10. 11. 12.

Ἀγησίλαος a. 394 ex Asia redux Boeotos sociosque apud Coroneam proelio vicit, XVI 16.

Ἄγισ rex Lacedaemoniorum, Archidami regis filius, Agesilai frater, a. 426—398, Xen. 2, 7. 11. 13. 3, 3.

Ἀγνόδωρος (Reingabe), ὁ Ἀμφιτροπαιεύς (Wende), τῆς Ἀντιοχίδος φυλῆς, Κριτίου κηδεστής, XIII 55.

Ἄγνων (Rein), Theramenis pater, Amphipolin condidit τὴν ἐπὶ Στρομόνι ποταμῷ Ἀθηναίων ἀποικίαν a. 437. XII 65. Xen. II 3, 30.

ἀγορανόμοι rerum forensium venaliumque curatores ac portoriorum et vectigalium exactores, quini Piraeensis, quini urbanae mercaturae custodes, XXII 16.

ἄδοξιμαστος non ritu probatus a senatu, XVI 13. XIV 8. ὁ νόμος κελεύει, εἴαν τις ἄδοξιμαστος ἱππεύῃ, ἄτιμον εἶναι.

Ἀδρίας, ὁ mare Adriaticum, XXXII 25.

ἀδύνατοι homines publicis muneribus corporis debilitate impares, XXIV 22.

Ἀθηνᾶ XIII 81. XIX 39. Ἀθήνηθεν XIII 25.

ἀθλοφόροι ἵπποι equi velocitatis praemio ornati, XIX 63.

Αἴγινα insula, Xen. 2, 9. Αἰγινῆται Xen. 2, 3. 9, quos Athenienses insula expulsos et Thyreae receptos postea

bello captos trucidaverunt, cf. Thuc. IV 57, 4.

Αἰσιμος (Gottwald) e Piraeo civium militumque pompam in arcem duxit, XIII 80.

Αἰσχίνης (Uhlig = unansehnlich), Xen. 3, 13.

Αἰσχυλίδης delator sub dominatione XXX virum, XII 48.

Ακαδήμεια lucus et gymnasium ad Cephissum flumen; stadiis sex ab Athenis aberat, Xen. 2, 8.

Ἀλεξίας ἄρχων Ol. 93, 4 = 405, XXI 3.

Ἀλεξίς (Helfert) ὁ Ἀριστοδίκου (Erich), XXXII 24. 26.

Ἀλίαρος (Seehausen) Boeotiae oppidum Lysandri morte (Ol. 96, 2 = 395) insigne.

ἄλιτῆριος homo piacularis, quem contingere nefas sit, XIII 79.

Ἀλκίας (Kraft), Antisthenis libertus, VII 10.

Ἀλκιβιάδης (Meinhard) ὁ Κλεινίου (des Rüdel), XIX 52, praetor factus 411 apud Samum, deinde populi scito restitutus classi praeficitur una cum Thrasybulo et Thrasyлло, a. 408 Athenas triumphans intravit, paulo post in invidiam exiliumque recidit in Thraciamque se recepit. Ab XXX viris patria prohibitus est, Xen. 3, 42.

ἀμφίθυρος οἶκία aedes bifores, i. e. postica etiam porta usae, XII 15.

ἀναγράφειν τοὺς νόμους perscribere

leges in tabulis publicis, XXX 2. 4. 21. τὰ πάτρια patria instituta ac leges perscribere, XXX 29.

ἀναγραφεὺς τῶν νόμων XXX 2, τῶν ὁσίων καὶ τῶν ἱερῶν iuris humani ac divini scriptor, XXX 25.

ἀναγραφὴ τῶν νόμων XXX 17. 25.

ἀναρχία Xen. II 3, 1.

ἀνδραποδιστής proprie est hominum liberorum raptor eorumque tamquam servorum venditor, X 10. XIII 67.

ἀνδροφόνοι homicidae, X 7.

ἀνδρωνίτις virorum in Graeca domo habitatio, I 9.

ἀντιγράφειν exceptione uti, XXIII 5.

ἀντιγραφὴ exceptio fori, XXIII 5. 10.

ἀντίδοσις bonorum permutatio, quam qui liturgiis impares se esse putarent, eis ultro offerebant qui tanta onera facilius sustinere posse viderentur, XXIV 9.

Ἀντικλῆς (ruhmreich), VII 4. XIII 64.

Ἀντισθένης (Meinart), VII 10.

Ἀντιφῶν (Scheinert) ὁ Ῥαμνοῦσιος (Ῥαμνοῦς Dornburg, Demos in Attika zur äantischen Phyla gehörig, am Euripos gelegen), XII 67. Diversus ab eo est homo opulentus apud Xen. 3, 40.

ἀντωμοσία iuramentum et actoris et rei, illius crimen intendentis, huius negantis, XXIII 13. X 11 (διωμοσία).

Ἄνντος (Enders) cum Archino et Thrasybulo libertatis Atheniensium reipublicae vindex acerrimus, Socratis accusator, στρατηγῶν ἐπὶ Φυλῇ XIII 78 sqq. Xen. 3, 42. 44, unus e quinque Piraei rei frumentariae custodibus (σιτοφύλαξι) XXII 8. 9.

ἀπάγειν maleficum manifestum vel in scelere perpetrando deprehensum ad XI viros et in vincula abducere,

ἀπαγωγή autem est huius rei actio et criminis ad XI viros delatio, cf. XII 25. XIII 86. XXV 15.

ἀπίλλειν (ex radice *φελ*, *εἶλω*, *εἰλέω*) idem fere est quod ἀπείργειν, ἐξίλλειν id quod ἐξωθεῖν καὶ ἐκβάλλειν, X 17 ἀπίλλει τῇ θύρᾳ ianua prohibet vel excludit, cf. Aristoph. Eccl. 420 ἣν ἀποκλείη τῇ θύρᾳ.

ἀπογράφειν nomen alicuius scripto ad magistratum deferre, litem alicui scribere (= accusare), VII 2. 29.

ἀπογράφεσθαι Ἐλευσινάδε Eleusinem cum XXX viris domicilii locum sibi optare, XXV 9.

ἀποδοκιμάζειν reprobare vel in legitima probatione magistratum designatorum aliquem reicere, XIII 10 ducem vel strategum, XXXI 3. 13. 31 senatorem.

ἀποκληροῦν sorte eligere vel constituere, XVI 16 τάξεις, XXII 16 σιτοφύλακας.

Ἀπολλόδωρος (Gottschick) ὁ Μεγαρεύς cum civitatem Atheniensium agrum Pisandri publicatum dono accepit, quod Phrynichi caedi sive auctor sive actor interfuerat, VII 4. XIII 71.

Ἀπόλλων, XIX 39 Delphicus.

ἀπόρητα in religionibus arcana, in civili iure contumeliae verborum probrosorum sunt lege interdictae, X 6. 8.

Ἀργεῖοι Argivi, Xen. 2, 7.

Ἀργινοῦσαι (Blankenaue), tres parvulae inter Lesbum et Mysiam insulae pugna navali Ol. 93, 3 = 406 nobilitatae, XII 36. Xen. II 3, 32. 35.

Ἀρειος πάγος restituta republica homicidii crimina iudicanda recepit I 30.

X 31. 11, olearum sacrarum curam servabat VII 22. 25, saluti urbis post cladem ad Aegospotamos acceptam consulebat. Lapidea vel ahenea stabat in Areopago columna priscis Solonis de caede legibus incisis I 30.
Ἀρίσταρχος unus ex Quadringentis ac patriae proditor, Xen. 3, 46.
Ἀριστόδικος XXIII 13. 14. 15. Alexidis pater XXXII 26.
Ἀριστοκράτης (Richard) ὁ *Σκελλίου Ἀθηναίων στρατηγός* Quadringentis se adiunxerat, sed Alcibiadis exercitusque Samii metu cum Theramene proditioni illorum obstitit et imperium evertit, XII 66, cf. Thuc. VIII 89. 92.
Ἀριστοτέλης (= zu den Besten zählend), Xen. 2, 18. 3, 13; proditor patriae Xen. 3, 46.
Ἀριστοφάνης (Got-pert, Göppert) ὁ *Χολλείδης* (Demos der leontischen Phyle) XIII 58 sqq. Nicophemi filius bonis publicatis indicta (?) causa interfectus est, XIX 7 sqq.
Ἀρμόδιος, Emphileti vicinus, civis modicus vel etiam tenuis, I 41.
Ἀρχένεως (Rheder), Lysiae amicus, XII 16.
Ἀρχεπτόλεμος (Weigold), unus e Quadringentis, Antiphontis ac Theramenis amicus, XII 67.
Ἀρχέστρατος (Walter), Xen. 2, 15.
ἄρχοντες magistratus VII 22, οἱ ἐννέα, i. e. ὁ ἐπώνυμος, βασιλεύς, πολέμαρχος, θεσμοθέται sex numero, XXIV 13.
ἀστράβη mula, ἐπ' ἀστράβης ὀχεῖσθαι mula vehi XXIV 11. 12.
ἀτελεῖς (immunes) οἱ ὀρφανοί, XXXII 24.

Ἀττική. τὰ περὶ τὴν Ἀττικὴν φρούρια eversa a XXX viris, XII 40.

ἐπ' αὐτοφώρῳ (φῶρ = fur, φωρᾶν furemprehendere) in scelere ipso vel manifesto (comprehendere aliquem), VII 42 ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐλέγξαι, cf. XIII 85 sq.

ἄφαιρεῖσθαι (εἰς ἐλευθερίαν) servum in libertatem vindicare, XIII 23. XXIII 10, cf. ἐξαιρεῖσθαι.

Βάτραχος (Frosch) delator sub imperio XXX virum, XII 48. VI 45 ὁ γοῦν πάντων πονηρότατος *Βάτραχος*, γενόμενος ἐπὶ τῶν τριάκοντα μηνυτῆς, καὶ οὐσῶν αὐτῷ συνθηκῶν καὶ δοκῶν καθάπερ τοῖς Ἐλευσινίοθεν, δέισας ὑμῶν οὐς ἠδίκησεν, ἐν ἑτέρᾳ πόλει ὄκει.

βιαίων δίκη causa de vi inlata, XXIII 12 ἔνοχος τοῖς βιαίοις de vi adlata noxius.

βλάβη rerum hominumque detrimenti noxia. I 32 διπλὴν τὴν βλάβην ὀφείλιν, X 19.

Βοιωτοί, foedus ab Atheniensibus in bello Corinthiorum cum Boeotis factum Ol. 96, 2 = 395, XVI 13; pignora ceperunt, quod debita duo talenta solvere Athenienses non potuerant, XXX 22, Boeotorum et Lacedaemoniorum simultates sub exitum belli Peloponnesiaci apparuerunt, XII 58.

γνώμονες, v. s. ἐπιγνώμονες.

γυναικωνῖτις interior pars aedium, ubi mulieres sedere solebant, domorum pars interior vel superior mulieribus destinata, I 9.

Δάμνιππος (Marbold) Lysiae familiaris, XII 12 sqq.

δειλίας crimen, praef. X p. 10.

Δεκέλεια oppidum Atticum Boeotis confine, Xen. 2, 7. 3, 3; *Δεκελεῖς* pars erant tribus Hippothontidis, XXIII 3. 4.

Δελφοί (Bruderburg), XIX 39.

Δημήτριος (der Demeter gehörig, Nertho) VII 10.

Δῆμοι, Attici agri regiones:

Ἀλωπεξή (Voswinkel), tribus Antiochidis, XI stadiis ab urbe haud procul ab Cynosarge aberat XIX 16.

Ἀμφιτροπή (Wenden), tribus Antiochidis, ad Lauria iacebat metalla, XIII 55.

Ἀναγυροῦς (Disselhof), tribus Erechtheidis, ad Hymettum montem, XIII 73.

Ἀχαρναί (Heringsdorf, v. ἄχαρνος), tribus Oeneidis, oppidum frequentissimum Attici agri, XXXI 16.

Κηφισιά (Stillach), tribus Erechtheidis, unum ex XII Cecropis oppidulis, XXX 10.

Κολλυτός, tribus Aegeidis, XXXII 14.

Λαμπτραί (Lichtenau), tribus Erechtheidis, inter Thoras et Aegiliam sitae, XII 55.

Μυρρινοῦς (Myrtenhain, Rauden), tribus Pandionidis, vicus in eo litore quod ad orientem solem vergit, XIX 15.

Οἶη (Weiler, οἶαι = οἰμαί), Oeneidis tribus, I 16.

Παιανιά vel *Παιανιαία* (Heilsberg), tribus Pandionidis, ab orientali parte montis Hymetti, XIX 15.

Ῥαμνοῦς (Dornburg), tribus Aeanthidis, vicus ad Euripum situs XIX 28.

Στειριά (Hardeck, Herdecke), tribus Pandionidis oppidulum ad orientem solem spectans, XVI 15.

Χολλεῖδαι, tribus Leontidis, XIII 58.

Δῆμος ὁ Πυριλάμπους (avunculi Charmidis Platonici), XIX 25 sq.

δημόσιον aerarium publicum, XII 19.

δημόσιος servus publicus, XXX 2. 5.

δημόται contribules, XVI 14, XII 23. XXXI 15. 16.

δημοτεύεσθαι δῆμον τινός, XXIII 2. 3, ex aliquo demo esse, cf. *Δεκελειόθεν δημοτεύεσθαι*.

Δημοφάνης (Liutperaht = im Volke hervorleuchtend) sycophanta, XXV 25.

δίαπαν ἐπιτρέπειν τοῖς φίλοις arbitrio propinquorum rem iudicandam permittere, XXXII 2.

διαμαρτυρεῖν XXIII 13, testimonio redarguere aliquem.

Διόδοτος (Gottsched = von Gott beschrieben) Diogitonis frater, XXXII 4. 5.

διόμνυσθαι vel actor vel reus dicitur, cum suam quisque causam iure iurando apud praetorem vel archontem sustinet, X 11, cf. *διωμοσία*.

Διονύσια, XXXII 21.

Διονύσιος Syracusanorum tyrannus anno 393 a societate Lacedaemoniorum avertitur, XIX 19 sq.

Διονύσιος quidam cum actore orationis X Lysitheo contra Theomnestum testis adfuerat, X 24. 30.

Διονύσιος Dionysodori frater, XIII 41. 86. 90.

Διονυσόδωρος affinis actoris or. XIII a XXX viris interemptus, XIII 1. 2. 13. 40 sq.

Διότιμος (Gottgeehrt) Atticae classis

praefectus, falso in suspicionem vocatus, quod pecuniam publicam avertisset, XIX 50. 51.

Διότιμος Ἀχαρνεύς, XXXI 16, nescio an idem fuerit.

διωμοσία actoris reive iusiurandum quo suam quisque causam tueri studet apud archontem, X 11, cf. *διόμνυσθαι*.

δοκιμάζειν τοὺς πολίτας civium studia examinare XXV 10, senatores probare XVI 3. 8. XXXI 24. 25. 34. Cf. *ἀποδοκιμάζειν*.

δοκιμασίαι XVI 9.

Δρακοντίδης evertendae veteris reipublicae et XXXvirum creandorum in contione auctor, XII 73.

δρασκάζειν verbum obsoletum pro *ἀποδιδράσκειν* X 17.

εἰσαγγελῖαι ad senatum populumve delationes, XII 48. XVI 12. XXX 22.

εἰσαγγέλλειν deferre aliquem, *εἰσῆγγελλε τὰ ὄπλα ἀποβεβληκότα δημηγορεῖν* quod quamquam arma abiecerit tamen in publicum prodire audeat, X 1. XVI 20.

εἰσάγειν εἰς τὸ δικαστήριον in ius iudiciumque vocare, XXX 3.

εἰσαγώγιμος δίκη danda litis actio, litis actio dari potest ab eo magistratu, a quo expostulata est, XXIII 5.

ἐκδιδόναι ἀδελφάς sorores cum dote in matrimonium dare, sorores dote augere, XVI 10, *τὴν μητέρα* XXXII 8.

ἐκκηρύττειν voce praeconis e civitate expellere vel prohibere, XII 35. 97. XXV 22. XXXI 8.

ἐκκλησία τῶν Πελοποννησίων, conventus legatorum, Xen. 2, 19.

Ἐλαφόστιχτος (Fleckhirsch) XIII 19.

Ἐλευσίς, XII 52. XIII 44. Xen. 4, 8. 24. οἱ *Ἐλευσῖνάδε ἀπογραψάμενοι* qui Eleusinem demigrare praeoptaverant, XXV 9.

ἐλκτιῆρες inaures, XII 19.

Ἑλλάς — ἡ ἄλλη *Ἑλλάς*, Xen. 2, 6. 20. 23.

Ἑλληνὶς πόλις XXX 18, Xen. 2, 20.

Ἑλλήσποντος (Springsee?), XII 42, ἡ ἐν *Ἑλλησπόντῳ* *συμφορά* ad Aegos flumen clades XVI 4, ἡ ἐν *Ἑλλ. ναυμαχία* XIX 16, Xen. 2, 5.

ἐνδεκα, οἱ, undecimviri custodiae publicae praesides suppliciorumque curatores, X 10. XIII 86. XXII 2. αἱ *εὐθυναί* τῶν *ἐνδεκα* X 16, nam ut ceteri magistratus sui muneris rationes sub exitum anni reddere debuerunt.

ἐνὴ καὶ νέα novilunio (Kalendis) XXIII 6, proprie extremo mensis die, quo exitus prioris initium sequentis mensis attingeret.

ἐξάγειν παῖδα liberum caput in mancipii condicionem abducere, i. e. rapere et venumdare, X 10. XIII 67.

ἐξαιρεῖσθαι εἰς ἐλευθερίαν servum in libertatem vindicare, XXIII 9. 10. 12; cf. *ἀφαιρεῖσθαι*.

ἐξώλειαν ἐπαρᾶσθαι perniciem imprecari XII 10, cf. XXXII 13.

ἐπιβάλλειν ἐπιβολήν multam irrogare, XXX 3.

Ἐπιγένης (Zugeboren) XXV 25.

ἐπιγνώμονες VII 25 vel *ἐπιμεληταί*, curatores olearum ab Areopago constituti VII 29.

ἐπινοκῆσαι obsolete dictum pro *ὁμόσαι*, X 17.

ἐπισκῆπτεσθαι τῷ μάρτυρι testi per iurii causam intendere, XXIII 14.

- Ἐπιχάρης ὁ Λαμπρεύς*, in Xvirum collegium abolita XXXvirum dominatione lectus, XII 55.
- Ἐρατοσθένης* (Schönhard, Schönert) *Οἴηθεν*, I 16.
- Ἐρμαῖ* statuae Mercurii, XXIII 3; ἡ τῶν *Ἐρμῶν* στοά ab occidentali parte fori (*ἀγορᾶς*) erat.
- Ἔστιαι* οἱ ἐν *Εὐβοίᾳ* *Ἔστια* οἰκοῦντες, Xen. 2, 3, cf. Thuc. 1, 114 *Ἀθηναῖοι* πάλιν ἐς *Εὐβοίαν* διαβάντες *Περικλέους* στρατηγούντος κατεστρέψαντο πᾶσαν, *Ἔστιας* δ' ἐξοικίσαντες αὐτοὶ τὴν γῆν ἔσχον.
- ἔταιρία* sodalicium coniuratorum, XII 55.
- ἑταῖροι* sodales vel coniurati, XII 43.
- Ἐτεόνικος*, classis Lacedaemoniorum dux, Xen. 2, 5.
- Εὐαγόρας* (Preiser) ὁ *Κύπρου* βασιλεύων XIX 20. 23. 27. Salamina Cypriorum occupavit a. 410, a. 405 Conona recepit, a. 391 bellum Persicum imminebat, a. 388 Chabria duce classe Atheniensium adiutus universam insulam suae dicionis fecit, a. 374 interemptus est.
- Εὐθύκριτος* (Archenholz, gerade richtend) Plataeensis, XXIII 5.
- Εὐχλείδης* (Roderichs, von *Εὐχλῆς*) ἄρχων Ol. 94, 2 = 403. Alius quidam Xen. 3, 2.
- Εὐμάρης* (Rapp), Agorati pater, XIII 64.
- Εὐνομος* (Erich), Dionysii tyranni hospes et amicus, XIX 19. 23.
- Εὐριπίδης* (Reischer, cf. *εὐριπος*), Xenophontis strategi pater, XIX 14.
- Εὐρίπος* (Reisach, *ῥιπή*), XXIV 25.
- Εὐφίλητος* (Trautmann), actor or. I 16.
- ἔφοροι* coniuratorum Athenis oligarchorum praesides et moderatores a. 405, XII 43. 46. 76; moderatores Lacedaemoniorum reipublicae, Xen. 2, 13. 17. 18. 3, 9. 34. 4, 36.
- Ἡγήμων* (Fürst), XXXII 12.
- Θάλλος* (Strauch, Grünbaum), Stephani pater, XIX 46.
- Θεμιστοκλῆς* (Ebbrecht), νομοθέτης XXX 28. Atheniensium muros invitis Lacedaemoniis struxit XII 63.
- Θέογνις* (Adalbert, Albert), unus e XXX viris, XII 6, cf. Xen. II 3, 21.
- Θεόκριτος* (Göschwein, Gotterwähler), ὁ τοῦ *Ἐλαφροτίκτου* καλούμενος, XIII 19.
- Θεόμνηστος* (Gottgetreu), reus or. X.
- θεσμοθέται* (Ewerts = Gesetzpfleger), XXIV 13.
- Θεσμοφóρια* (Erickenfest, d. h. Fest der Demeter, Saatfest) Cerealia, I 20.
- Θετταλία*, Xen. 3, 36.
- Θηβαῖοι*, Xen. 2, 19, exules receperunt, Xen. 4, 1. *Θήβησι* in urbe Thebanorum, XXIII 15.
- Θηραμένης* (Heegewald), XII 50 sq. XIII 9 sq., Xen. 2, 16. 21. 22. 3, 15. 31, se defendit 3, 35—49; mors 51—56.
- Θράκη* - τὰ πρὸς *Θράκης* Xen. 2, 5.
- Θρασύβουλος* (Kunze, Chuonrat) ὁ *Στειριεύς* Phyle occupata (Xen. 4, 2 sqq.) Athenas liberavit, XII 52, a. 389 a barbaris ex Aspendo oppido noctu eruptione facta interemptus est. Cf. etiam Xen. 3, 42. 44.
- Θρασύβουλος* ὁ *Καλυδώνιος* (von Schönaue) Phrynichum interfecisse dicitur a. 410, XIII 71.
- Θράσυλλος* (Demin. nominis *Θρασυκλῆς*, Hartbert), strategus, XXXII 5.

- 7, a. 411 cum Thrasybulo praetor apud Samum Alcibiadem recepit.
- θύρα, προστίθῃσι τὴν θύραν, ianuam adducit vel occludit I 13, τὴν θύραν ἀνέωξεν I 14, τί αἱ θύραι νύκτωρ ψοφοῖεν streperent I 14, ὅσαντες τὴν θύραν pulsantes I 24, ἡ μέταλος καὶ ἡ ἀύλειος interior et antica ianua, I 17. XII 16.
- Ἰατροκλῆς (Heilmann), Eratosthenis sodalis, XII 42.
- ἱερόσυλος sacrilegus, religionum praedo, XXX 21.
- ἱκετηρίαν τιθέναι XIII 24, ramos oleaginos infulasque supplices in aris reponebant, ut asyli iure ac sanctitate se tuerentur, cf. Westermann ad Dem. XVIII 107.
- Ἰππαρμόδωρος (Wagenmann), XXIII 5. 6.
- Ἰππίας (Rössler) ὁ Θάσιος capitis damnatura senatu sub XXX viris, XIII 54.
- Ἰπποθωντὶς φυλή XXIII 2, nam Ἰπποθῶν filius fuit Neptuni ex Alope (Ἀλόπης).
- Ἰπποκλῆς in Xvirum collegium post XXXvirum dominationem creatus, XII 55.
- Ἰππὸνίκος (Marbod), Calliae pater, XIX 48.
- Ἰσθμοῖ ludis Isthmicis, XIX 63.
- Ἰσχόμαχος (Werniger, lancea vel pugnando prohibens), homo opulentus, XIX 46.
- καδίσχοι urnae quibus calculi inicerentur, XIII 37.
- κακηγορίας δίκη X 2. 12. 31.
- Κάλλαισχος (Umname eines Αἰσχος?), unus e Quadringentis, XII 66.
- Καλλίας ὁ Ἰππονίκου, quantum post mortem reliquerit, XIX 48.
- Καλλίβιος ὁ Ἀθήνησιν ἀρμοστής, Xen. 3, 14.
- Καλλίστρατος (mit schönem Heere, Luther?), VII 9.
- Καλυδών (Schönau), Aetolorum oppidum, Καλυδώνιος XIII 71.
- καταλέγειν in album (militum, equitum) nomen alicuius referre, XXX 8, XXV 16, καταλέγεσθαι τῶν ὀπλιτῶν XXXII 5.
- κατάλογος index albumve vel militum vel civium, XVI 13. XXV 16. Xen. II 3, 20.
- κατάστασις XVI 6, cf. praef. or. XVI.
- καταχορηγεῖν pro choregia expendere, consumere, XIX 42.
- Κέφαλος Lysiae pater, XII 4.
- κλῆν ἐφέλκεσθαι, I 13, clavem adstringere.
- Κλεισθένης (Elbert, durch Stärke glänzend), sycophanta XXV 25.
- Κλεοφῶν (Robert = ruhmglänzend), restitit Lacedaemoniorum pacis condicionibus XIII 8. 9, in iudicium vocatus ab rerum novarum studiosis et capite damnatus XIII 12. XXX 11—13, post mortem opes reliquit nullas, XIX 48.
- Κνίδος Cariae oppidum, ubi Ol. 96, 3 = 394 Lacedaemoniorum classis a Persis Conone duce devicta est, XIX 28.
- κόθορνος Theramenes vocitabatur, Xen. II 3, 31.
- Κόνων (Streckfuss, cf. κορίοντες πεδίοιο) classis dux ad Peloponnesum Ol. 96, 4 = 393, XIX 12, legationem misit ad Dionysium tyrannum a. 393, XIX 19, Timothei pater XIX

34, opulentia insignis XIX 35. 42.
 44, Cypri uxorem filiumque habebat
 XIX 36, ibidem testatus decessit
 a. 392 XIX 39, cf. Nepos IX 5, 4.
Κόρινθος (Homburg = hohe Burg)
 XIII 67, bellum Corinthiacum 395—
 387, XVI 15 sq., *Κορίνθιοι* Xen. 2, 19.
κουρεῖον (*κουρεύς*) tonsoris taberna vel
 tonstrina, XXIII 3, XXIV 20. XXXII
 20 *εἰς κουρέως* pro tonsoris opera.
Κριτίας (Richter), Callaeschri filius,
 Socratis discipulus, philosophus
 poeta orator clarissimus, cruentae
 factionis inter XXX viros dux et
 auctor, XII 43 sq. XIII 55. Xen.
 3, 15 sq., Theramenem accusat 3,
 24—34, damnat 3, 51; ipsius mors
 4, 19.
Κριτόδημος (Vollbrecht) ὁ Ἀλωπεξῆ-
 θεν, in pugna ad Aegospotamos
 caesus, XIX 16.
Κῦρος ὁ σατραπῆς Xen. 3, 8.
Κυζικηνοί, sc. *στατῆρες*, aurei = 20—
 28 drachmis Atticis, XII 11. XXXII 6.
Κύπριοι, Euagorae legati, XIX 43.
Κύπρος XIX 21. 25. 35. 36. 39. 40. 44.
κύρβεις XXX 17. 18, cf. praef. XXX.
κώνειον πίνειν cicutam (venenum)
 haurire in publica custodia, XII 17.
λαγχάνειν δίκην τινί litem intendere
 alicui, nomen alicuius ad archontem
 deferre, XXIII 3. 4. 5. 13.
Λακεδαιμόνιοι, Atticum agrum bello
 Peloponnesiaco devastarunt VII 6,
 centum talenta per Phidonem mu-
 tuo data (XII 59) repetunt XXX 22,
 saepius in or. XII et XIII memo-
 rantur. Xen. 2, 7. 3, 28.
Λακεδαιμόνων XII 58. XIII 11. 13. Xen.
 2, 7. 12. 17. 3, 8.

Λάμαχος (Liutger), Atheniensium in
 Sicilia imperator, XIII 67.
λειτουργεῖν sumptus pro republica
 facere, VII 31. XXV 12. XXXI 12. 15.
λειτουργίαι XXXII 24: *χορηγία* VII
 31. XII 20. XIX 29. 42. 57. XXIV 9,
τριηραρχία VII 31. XIII 25. 29.
 42. 57. 62. XXV 12. XXXII 24. 26.
Λέσβος, insula. Xen. 2, 5. 3, 32. 35.
 ἡ περὶ Λέσβον *ναυμαχία* apud
 Arginusas insulas a. 406.
Λέων ὁ Σαλαμίνιος Xen. 3, 39.
Λύσανδρος (Siegreich, *λύσαι φάλαγ-*
γας), paucorum imperii studiosus,
 popularis levitatis osor XII 59, Athe-
 narum portus intravit XIII 34, vo-
 catus a Theramene XII 71, eo prae-
 sente de reipublicae conversione in
 contione Atheniensium agitur XII
 72. 73. Apud Xenoph. cf. 2, 7. 16—
 18. 23. 3, 3. 4, 28 sq.
Λυσίθεος (Götze, Gottfried), Theom-
 nestum accusavit, X 1. 12.
λωποδύτης (λώπη Hülle, Gewand),
 vestimentorum raptor, latro vel gras-
 sator, X 10. XIII 68.
Μαντίθεος (Goderam, Wahrsager) XVI.
Μεγαράδε XII 17; exulum perfugium,
 Xen. 4, 1.
Μελάνθιος, Xen. 3, 46, cf. s. n. Ἀρι-
 στοτέλης.
Μενέστρατος (Fastheri, fest zum
 Heere haltend) de coniuratione
 XXX viris indicavit, posteriore vero
 tempore capitis damnatus est, XIII
 55 sq.
μετοίκιον tributum inquilinorum,
 XXXI 9.
Μήλιοι, Xen. 2, 3. 9. cf. Thuc. 5, 116
 οἱ δ' Ἀθηναῖοι ἀπέκτειναν Μηλίων

- ὄσους ἡβῶντας ἔλαβον, παῖδας δὲ καὶ γυναῖκας ἡνδραπόδισαν.
Μηλόβιος (Schäfner) unus de XXX viris, XII 12 sq.
μητραλοίας matricida, X 8.
Μηχανίων (Kunstmann), Tisameni pater, XXX 28.
Μιλτιάδης, Lysandri comes, XII 72.
Μνησιθείδης (Gottholds), unus de XXX viris, XII 12.
μοιχὸς deprehensus morte luit, XIII 66, cf. or. I.
μορίαι sive *μορίαι* ἔλᾱαι propagines eius oleae, quae erat in acropoli, VII 2. 7 saepius.
Μουνιχία, *Μουνιχίασιν*, templum Dianae illic situm XIII 24. 52, theatrum XIII 55. Plura dabit Xen. 4, 11.
μύλων — εἰς μύλωνα ἐμπεσεῖν in pistrinum detrudi, poena domesticorum servorum, I 18.
μυροπώλιον taberna unguentaria, XXIV 20.
Μυτιλήνη, Lesbiorum urbs, Xen. 2, 5.
ναυτικά fenus nauticum, XXXII 6. 14.
Νεμέα — Nemeaea, XIX 63.
νεώρια, navalia Atheniensium diruta, XIII 46.
νεώσοικοι, navium stationes vel armamentaria navalia, XXX 22.
Νικήρατος (Siegfried), Niciae filius, quantum post mortem reliquerit, XIX 47. Xen. 3, 39.
Νικίας, popularium partium dux XIII 23, opulentus XIX 47. Xen. 3, 39.
Νικοκλῆς (Sigimer) XIII 64.
Νικόμαχος actor causae de olea sacra, VII 20. 36. 39.
Νικόμαχος legum scriptor, XXX 2 sqq.
Νικομένης (Siebold), popularium partium studiosus XIII 23.
Νικομήδης (Sigwart), XXIII 9. 10. 11.
Νικόφρημος (Siemar), Aristophanis pater, indicta causa interfectus bonaque eius publicata, XIX 7 sq.
τὰ νομιζόμενα ποιεῖν solvere suprema, cineri suprema ferre, XXXII 8.
Ξενοφῶν ὁ Καριδεύς XIII 54.
Ξενοφῶν, Euripidis filius, imperator, XIX 14.
οἰκία ἀμφίθυρος aedes bifores, quibus et antica et postica exitus est, XII 15.
οἰκίδιον διπλοῦν domus duabus contignationibus, superiore et inferiore habitaculo, constans, I 9.
οἰκονόμος δεινή bona et diligens in administranda re familiari, I 7.
ὀλκᾶς (ἐλκω) navis oneraria s. mercatoria. XXXII 25.
Ὀλύμπιοι θεοί, XIX 34. 54.
Ὀρθόβουλος (Ratich), equitatu praefectus, XVI 13.
ὄρκοι καὶ συνθῆκαι, cf. praef. 50.
Παγκλέων, XXIII 1 sqq.
Πανταλέων (Leonhart), frater actoris or. X 5.
Πάραλος publica Atheniensium navis rerum publicarum nuntia, Xen. 2, 3.
παραφρονκτωρέσθαι accensis ignibus indicium facere, ignibus hosti aliquid prodere, XIII 67.
πατραλοίας patricida, X 8.
Πανσανίας rex Lacedaemoniorum, Plistoanactis filius, a. 408—394, Xen. 2, 7. 4, 29 sqq.
Πειραιεύς, XII 53. 97. XIII 5. 23. 80. 82. XVI 4. XXXI 8. 9. 14. 15.

XXXII 8, muris nudatus a XXX viris, XII 40. 70. XIII 14, οἱ τὸν Πειραιᾶ καταλαβόντες XXXI 13, οἱ ἐν Πειραιεῖ XII 54. 55. 56. 59. XIII 88. 89. 90. XIX 19, οἱ ἐκ Πειραιῶς XII 53. 92. 94. 95. XXV 2. 9. 28. 33.

Πείσανδρος (Redemann) dominationis Quadringentorum socius, XXV 9, bonis suis a populo privatus VII 4. XII 66.

Πείσων (Lenke) unus de XXX viris, XII 6 sq. Xen. II 3, 21.

πεντακισχίλιοι cives Atheniensium ad comitia coeundi iure ornati, XXX 8.

Περικλῆς (Roland, weitberühmt) Cephalum in Atticam ut a Syracusis transmigraret exhortatus est XII 4, νομοθέτης XXX 28.

περιζόπτειν mutilare, VII 24.

Πλαταιεῖς Plataeenses Attica civitate bello Peloponnesiaco donati, XXIII 1 sqq.

ποδοζάκη, pedica, X 16.

πολεῖσθαι vagari, X 19.

Πολέμαρχος (Walter) Lysiae frater, XII 17 sq.

πολέμαρχος ἄρχων inter peregrinos et inquilinos iudex, XXIII 2.

Πόντος, ὁ, — rex Ponti s. Bospori memoratur XVI 4.

πρέμνον stipes arboris, VII 19.

πρόβουλοι publici consilii consultores, post cladem Siciliensem a. 413/12 instituti, in quibus erat Hagno, pater Theramenis, XII 65, ἀρχὴν τινὰ πρεσβυτέρων ἀνδρῶν εἶλοντο, οἳ τινες περὶ τῶν παρόντων ὥς ἂν καιρὸς ἦ προβουλεύσουσιν Thuc. VIII 1, 3.

προθεσμία actionis praescriptio, cum

vetustate criminis accusandi ius adimitur, VII 17. XIII 83.

προκαλέσασθαι εἰς ἀντίδοσιν ad bonorum permutationem aliquem provocare, XXIV 9. cf. s. v. ἀντίδοσις.

Προμηθεύς Thessalus, Xen. 3, 36.

προσκαλεῖσθαι τινὰ πρὸς τὸν ἄρχοντα aliquem in ius vocare, nomen aliquis deferre, XXIII 2.

προστάτης patronus vocatur inquilini, XXXI 9. 14; reip. Xen. 3, 51.

προστιμᾶν poenam adicere, X 16.

προτίθεςθαι τινὰ mortuum in lecto ornatum exponere, XII 18.

πρυτανεία — denae quotannis quinarum senarumve et tricenarum dierum fuerunt, XXX 5.

πρυτάνεις contionum moderatores XIII 37.

Πρωτέας (Prinz) VII 10.

Πυθόδωρος (Radecke) ἄρχων Ol. 94, 1 = 404, VII 9. Xen. II 3, 1.

Πυριλάμπης (Lohbert), Demi pater, XIX 25, cf. Δῆμος.

πυρκαϊαί olearum olim incendio absumptarum reliquiae revirescentes VII 24.

ρόπτρον anulus ianuae, I 20 οἷς ῥόπτροις quot quibusve ictibus ianuam pulsans.

σανίς tabula, σανίδιον tabella, XVI 6 equitum album ita vocatur.

Σαλαμίς — multi inde cives a XXX viris deportati et interfecti sunt, XII 52. XIII 44. Xen. 3, 39, cf. Λέων. Salamina appulit Lysander, Xen. 2, 9.

Σάμος insula, unde Lysandri arcessitae naves, XII 71. Xen. 3, 3. Σάμιοι Xen. 2, 6. 3, 6.

Σάτυρος ὁ ἐν τῷ Πόντῳ, Bospori rex ab Ol. 93, 2 = 407 usque ad Ol. 94, 4 = 393, Spartoci filius, cum Atheniensium civitate semper amicitia et gratia coniunctus.

Σάτυρος ὁ Κηφισιεύς homo oligarchiae studiosissimus XXX 10. 12. 14, Theramenem ad mortem abduxit undecimviri princeps Xen. II 3, 54.

Σελλασία Lacedaemoniorum oppidum, Xen. 2, 13. 9.

Servi criminum indices publice manu missi VII 16, dominis malevolentissimi VII 35.

σηκός proprie saeptum, quo oleae sacrae truncus contineretur VII 2 et saepius.

Σικελία XIII 67. XIX 19. 43.

σιτοπῶλαι institores frumentarii ex numero inquilinorum, XXII 1 sqq. σιτοφύλακες rei frumentariae Athenis curatores, XXII 16.

Σκιωναῖοι, incolae Σκιώνης, quod erat oppidum Pallenes, Xen. 2, 3, cf. Thuc. V 32 περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους Σκιωνάιους μὲν Ἀθηναῖοι ἐκπολιορκήσαντες ἀπέκτειναν τοὺς ἡβῶντας, παῖδας δὲ καὶ γυναῖκας ἡνδραπόδισαν καὶ τὴν γῆν Πλαταιεῦσιν ἔδωσαν νέμεσθαι.

σκυτοτομεῖον taberna sutrina, XXIV 20.

Σόλων ὁ νομοθέτης XXX 28, leges Solonis obsoletis litteris verbisque scriptae X 15, recognitae et corruptae XXX 2. 26.

Σουνιάδης (Raschig) ἄρχων Ol. 95, 4 = 397, VII 11.

στάσιμον τὸ ἀργύριον explicatur X 18.

στατηῆρες κυζικηνοί XXXII 6, cf. s. v. Κυζικηνοί.

Στέφανος ὁ Θάλλου, homo opulentus, XIX 46.

στήλαι — αἱ θυσίαι αἱ ἐκ τῶν στηλῶν XXX 17. 21, cf. praef. XXX.

στήλη — ἐκ τῆς στήλης τῆς ἐξ Ἀρείου πάγου, in qua Draconis leges vetustae inscriptae erant, I 30.

Στρομβιχίδης (Kreislars) strategus, XIII 13. XXX 40. Strombichidis filius Autocles a Xen. Hell. VI 3, 2 a. 371 memoratur.

συγγραφαί XXX 17, cf. praef. 103.

συμβόλαιον pactum conventum XXX 8. XII 98.

σύμβολον tessera hospitalis, XIX 25.

συναγωγεῖς conciliatores civium, XII 43.

σύνδικοι post trigintaviros instituti XVI 7. XIX 32, cf. praef. 26. 77.

συνεκδιδόναι θυγατέρας καὶ ἀδελφάς XIX 59, cf. s. v. ἐκδιδόναι.

συνθῆκαι Atheniensium cum Lacedaemoniorum rege Pausania et civium urbanorum cum exulibus ex Piraeo compositae, XIII 88. XXV 23. 28. 34, cf. praef. p. 32. 50.

συνωμόται coniurati, XII 43.

σύσκηνος contubernalis, contubernii consors XIII 79.

συσσιτεῖν de militibus una in castris cenantibus XIII 79.

Σώστρατος (Burghart), amicus Euphileti, I 22. 39.

ταμιεύεσθαι τοὺς νόμους quasi a promolibus ex cella ita leges ex arca promptuaria alicuius dispensatas accipere, XXX 3. Xen. An. II 5, 18.

τὰ τεῖχη τὰ μακρά XIII 8. 9.

οἱ τετρακόσιοι XII 42. 65. XIII 70 sq. XXV 9. 14. 25. XXX 7. 8. Thuc.

VIII 67 ἐνταῦθα δὴ λαμπρῶς ἐλέ-
γετο ἤδη μήτε ἀρχὴν ἀρχεῖν μηδε-
μίαν ἔτι ἐκ τοῦ αὐτοῦ κόσμου μήτε
μισθοφορεῖν, προέδρους τε ἐλέσθαι
πέντε ἄνδρας, τούτους δ' ἐλέσθαι
ἐκατὸν ἄνδρας, καὶ τῶν ἐκατὸν ἑκα-
στον πρὸς ἑαυτὸν τρεῖς· ἐλθόντας
δ' αὐτοὺς τετρακοσίους ὄντας ἐς τὸ
βουλευτήριον ἀρχεῖν ὅπη ἂν ἀριστα
γινώσκωσιν αὐτοκράτορας, καὶ τοὺς
πεντακισχιλίους δὲ ξυλλέγειν ὁπόταν
αὐτοῖς δοκῇ. Principem in his locum
obtinebat Theramenes Xen. II 3, 30.

Τεισαμενὸς ὁ Μηχανίωνος, νομοθέτης
XXX 28.

Τιμόθεος, Cononis filius, XIX 34. Cum
Conone patre Athenas revertit 393.
Cum Chabria et Callistrato strate-
gus 378, circumnavigat Peloponne-
sum 375, ab Iphicrate et Callistrato
accusatur 373, Samum cepit 365.

Τορώνη ἡ Χαλκιδική Xen. 2, 3, Cleo
urbem expugnavit et viris vel caesis
vel captis τῶν Τορωναίων γυναῖκας
καὶ παῖδας ἡνδραπόδισεν, cf. Thuc. V 3.

οἱ τριάκοντα VII 4. 27. X 4. 31. XII
5 sqq. XXIV 25. XXV 2. 5. 9. 14.
19. 21. 22. 30. 31. XXX 12. 13.
XXXI 8, quomodo sint electi XII
73. 76, Xen. II 3, 11, quomodo
ius dixerint XIII 37, nomina eorum
tradit Xen. II 3, 2.

τρισχίλιοι cives sub XXX viris, XXV
22, Xen. II 3, 18. 20.

τυρός, v. χλωρός.

ὔδωρ aqua litigantibus ab praeside
iudicii in κλειψύδρα assignata, ubi
testes audiri coepti sunt, clepsydra
inhibebatur (τὸ ὔδωρ ἐπιλαβεῖν),
XXIII 4. 8. 11. 14. 15.

ὑπερήμερος qui die conducta aliquid
debitum solvere neglexit, XXIII 14.
ὑπογραμματεὺς scriba, XXX 27. 28.
cf. praef. XXX.

ὑπογραμματεῦειν scribae munere
fungi, XXX 29.

Φαῖδρος ὁ Μυρρινούσιος XIX 15.

Platonis est amicus, cuius nomine
dialogus inscribitur.

Φαίδρου οἰκία XXXII 14.

Φαινιππίδης XIII 68.

Φείδων unus ex XXX viris, in X
virum collegium lectus, XII 54 sq.

Φιλόμηλος ὁ Παιανιεύς XIX 15.

Φιλοχάρης, Lysandri comes, XII 72.

Φίλων reus, or. XXXI.

φορμοί sportae viminibus contextae,
mensurae genus medimno fere par,
XXII 5. 6.

φράτερες — εἰς φράτερας εἰσάγειν τινὰ
in communionem gentiliciam adscis-
cere, XXX 2. Singulis tribubus
(φυλαῖς) ternae φρατρίαι contine-
bantur. Nemo civitatis iure integro
utebatur nisi qui in φρατρίαν ali-
quam adscitus esset. Antiquior forma
est φράτερες, recentior φράτορες.

Φρύνιχος Quadringentorum princeps
XXV 9, quomodo interemptus sit
XIII 70. Thuc. VIII 92, 2 πληγὴς
ὑπ' ἀνδρὸς τῶν περιπόλων τινὸς ἐξ
ἐπιβουλῆς ἐν τῇ ἀγορᾷ πληθούσῃ
καὶ οὐ πολὺ ἀπὸ τοῦ βουλευτηρίου
ἐπελθόντος ἀπέθανε παραχοῆμα, καὶ
ὁ μὲν πατάξας διέφυγεν, ὁ δὲ ξυνεργός,
Ἀργεῖος ἄνθρωπος, ληφθεὶς καὶ
βασανιζόμενος ὑπὸ τῶν τετρακοσίων
οὐδενὸς ὄνομα τοῦ κελεύσαντος εἶ-
πεν. Lyc. 112 Φρυνίχου ἀποσφαγέν-
τος νύκτωρ παρὰ τῇ κρήνῃ τὴν ἐν

τοῖς οἰσύοις ὑπὸ Ἀπολλοδώρου καὶ
Θρασυβούλου κτλ.
φύλαρχοι praefecti equitum XVI 6. 7;
coniurati eos in singulas tribus dis-
cedere iusserunt, ut aut plebis motum
reprimerent aut civium animos oli-
garchiae instituendae conciliarent,
XII 44.
Φυλή castellum Atticae Boeotorum
agro confine a Thrasybulo a. 404
occupatum, XII 53, οἱ ἐπὶ Φυλῇ
populares qui illuc convenerant
XII 52. XIII 77, οἱ ἀπὸ Φυλῆς XIII
77. XVI 4. XXXI 8, ἀπὸ Φυλῆς κατελ-
θεῖν redire in civitatem XIII 63.
Χαλκίς (ἡ ἐπ' Εὐβοίᾳ) Atticorum exu-
lum recepatrix, XXIV 25.
Χαρικλῆς, Apollodori filius, unus de
XXX viris, cum Critia et amicitia
et consiliorum ratione coniunctus,
XII 55. Xen. II 3, 2.

Χαρμίδης caesus una cum Critia,
Xen. 4, 19. Frater Platonis fuit.
Χερρόνησος XXXII 6. 15.
χλωρός τυρός forum ubi recens caseus
venum it, XXIII 6. Nam, ut ait Pollux
IX 47, οἱ Ἀττικοὶ ὠνόμαζον τοὺς
τόπους ἀπὸ τῶν ἐν αὐτοῖς πιπρα-
σκομένων, ὥς εἰ φαῖεν ἀπῆλθον ἐς
τοῦψον (macellum), καὶ ἐς τὸν οἶνον
καὶ ἐς τοῦλαιον καὶ ἐς τὰς χύτρας
κτλ.
Χρέμων trigintavir, XXX 12. 14.
ψιμυθιοῦν cerussare, I 14. 17.
ψοφεῖν strepere, I 14. 17.
᾽Ωιδεῖον, a Pericle aedificatum, Xen.
4, 9.
᾽Ωρωπός Boeotiae oppidum e regione
Euboeae insulae in confinio Atticae
situm, XXXI 9. 14. 17.

B. Scriptores romani:

Caesaris commentarii de bello Gallico. Ed. <i>Ignatius Prammer</i> . geh.	M.	— 80 Pf.
— „ — — „ — gebunden	„	1 — „
Ciceronis orationes selectae. Ed. <i>H. Nohl</i> . Vol. I.: Oratio pro Sex. Roscio		
Amerino. geh.	„	— 30 „
— „ — Vol. II.: In Q. Caeciliium divinatio. In C. Verrem accusationis		
lib. IV. V. geh.	„	— 80 „
— „ — Vol. III.: De Imperio Cn. Pompei oratio. In L. Catilinam orat. IV. geh.	„	— 50 „
— „ — Vol. IV.: Pro Archia, pro Sulla, pro Murena. geh.	„	— — „
— „ — Vol. V.: Pro T. Annio Milone, pro Q. Ligario, pro rege Deiotaro.		
geh.	„	— 50 „
Ciceronis libri qui ad rem publicam et ad philosophiam spectant. Ed.		
<i>Th. Schiche</i> .		
— „ — Vol. V.: Tusculanarum disputationum libri quinque. geh.	„	1 20 „
— „ — Vol. IX: Cato Maior de senectute. Laellus de amicitia. geh.	„	— 50 „
— „ — Vol. X: De officiis libri tres. geh.	„	— 80 „
Ciceronis Orator ad Brutum. Ed. <i>Th. Stangl</i> . geh.	„	— 60 „
Ciceronis Brutus de claris oratoribus. Ed. <i>Th. Stangl</i> . geh.	„	— 80 „
Cornelli Nepotis vitae. Ed. <i>G. Andresen</i> . geh.	„	— 60 „
— „ — — „ — gebunden	„	— 80 „
Cornelii Nepotis vitae. Recensuit et emendavit <i>A. Weidner</i> . geb.	„	— 60 „
— „ — — „ — gebunden	„	— 80 „
Curti Ruffi historiae Alexandri Magni. Ed. <i>M. Schmidt</i> . geh.	„	1 — „
Eutropi breviarium ab urbe condita. Ed. <i>C. Wagener</i> . geh.	„	1 20 „
Festii breviarium. Ed. <i>C. Wagener</i> . geh.	„	— 50 „
Horati Flacci carmina. Ed. <i>M. Petschenig</i> . geh.	„	1 40 „
— „ — — „ — gebunden	„	1 60 „
Horati Flacci carmina selecta. Ed. <i>M. Petschenig</i> . geh.	„	1 — „
— „ — — „ — gebunden	„	1 25 „
Horati Flacci opera. Ed. <i>Keller et Häussner</i> . geh.	„	1 — „
— „ — — „ — gebunden	„	1 25 „
Livi ab urbe condita libri. Ed. <i>A. Zingerle</i> . Pars I. Lib. I—V. geh.	„	— — „
— „ — Pars II. Lib. VI—X. geh.	„	— — „
— „ — Pars III. Lib. XXI—XXV. geh.	„	1 20 „
— „ — Pars IV. Lib. XXVI—XXX. geh.	„	1 20 „
Livi ab urbe condita libri. I. II. XXI. et XXII. Ed. <i>A. Zingerle</i> . geh.	„	1 10 „
— „ — — „ — gebunden	„	1 35 „
Ovidi Nasonis carmina. Vol. II.: Metamorphoses. Ed. <i>A. Zingerle</i> . geh.	„	1 25 „
— „ — — „ — gebunden	„	1 50 „
— „ — Vol. III.: Fasti. Tristia. Ibis. Ex Ponto. Halieutica. Fragmenta. Ed.		
<i>O. Güthling</i> . geh.	„	2 — „
— „ — Fasti. Ed. <i>O. Güthling</i> . geh.	„	— 75 „
— „ — Tristium libri, Ibis, Epistulae ex Ponto. Halieutica. Recensuit <i>Otto</i>		
<i>Güthling</i> . geh.	„	1 40 „
— „ — Heroides. Ed. <i>H. St. Sedlmayer</i> . geh.	„	— 80 „
Ovidi Nasonis carmina selecta. Ed. <i>H. St. Sedlmayer</i> . geh.	„	— 80 „
— „ — — „ — gebunden	„	1 — „
Quintiliani institutiones oratoriae libri duodecim. Ed. <i>F. Meister</i> . Vol. I.		
Lib. I—VI. geh.	„	1 20 „
— „ — Vol. II. Lib. VII—XII. geh.	„	1 50 „
Quintiliani institutionis oratoriae liber X. geh.	„	— 25 „

C. Sallusti Crispi bellum Catilinae et bellum Iugurthinum. Ed. A. Scheindler.			
geh.		M.	1 — Pf.
— " — " — gebunden		"	1 20 "
— " — Catillinae Rec. A. Scheindler. geh.		"	— 35 "
— " — Iugurthinum rec. A. Scheindler. geh.		"	— 50 "
L. Annaei Senecae oratorum et rhetorum sententiae divisionis colores.			
Ed. H. J. Müller. geh.		"	14 — "
Taciti opera quae supersunt. Ed. J. Mueller. Vol. I. Libros ab excessu divi			
Augusti continens. geh.		"	1 50 "
— " — " — gebunden		"	1 70 "
— " — " — Vol. II. Historias et opera minora continens geh.		"	1 50 "
— " — " — gebunden		"	1 70 "
— " — de origine situ moribus ac populis Germanorum liber. Ed. J. Mueller.			
geh.		"	— 30 "
Vergili Maronis opera. Ed. W. Klouček. Pars I. Bucolica et Georgica.			
<u>Editio major.</u> geh.		"	1 20 "
— " — " — <u>Editio minor.</u>		"	— 70 "
— " — Pars II. Aeneis. geh.		"	1 25 "
— " — " — gebunden		"	1 50 "
— " — Maronis carmina selecta. Ed. W. Klouček. geh.		"	1 50 "
— " — " — gebunden		"	1 80 "
— " — Maronis carmina selecta. Ed. E. Eichler. geh.		"	1 — "
— " — " — gebunden		"	1 25 "

Illustrierte Schulwörterbücher:

JAHR, Schulwörterbuch zu Andresens Cornelius Nepos. geh.	M.	1 40 Pf.
— " — " — gebunden	"	1 65 "
JURENKA, Schulwörterbuch zu Ovidi Nasonis carmina selecta geh.	"	1 60 "
— " — " — gebunden	"	1 90 "
PRAMMER, Schulwörterbuch zu Caesar de bello Gallico geh.	"	1 40 "
— " — " — gebunden	"	1 65 "
SCHMIDT, Schulwörterbuch zu Curtius Rufus geh.	"	1 40 "
WEIDNER, Schulwörterbuch zu Weidners Cornelius Nepos. geh.	"	1 40 "
— " — " — gebunden	"	1 65 "
WOLFF, Schulwörterbuch zu Tacitus Germania geh.	"	— 80 "

Nr. 213 Ausgang :

I. Schäden : *ov, n,*

II. Behandlung : *1, 25, 42*

III. Besonderheiten :

Lysias

Orationes selectae Mit Einleitung, erklärendem Index und einem Anhang aus
Xenophons griechischer Geschichte, für den Schulgebrauch herausgegeben von
Andreas Weidner

Leipzig 1888

A.gr.b. 2279 cf

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11537484-1